

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Друга седница

(28 децембра 1948)

Почетак у 9,40 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе на челу са претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове претседништва Савезног већа и Већа народа на челу са претседником Већа народа Јосипом Видмаром и потпретседником Савезног већа Фрањом Гажи, народни посланици поздравили су бурним и дуготрајним аплаузом.

Претседавао претседник Већа народа **Јосип Видмар**.

Претседавајући: Другови народни посланици, отварам другу заједничку седницу IV ванредног заседања Савезног већа и Већа народа.

Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа др **Бранко Чубриловић**.

Изволите саслушати записник прве заједничке седнице Савезног већа и Већа народа.

Секретар др Бранко Чубриловић чита записник прве заједничке седнице Савезног већа и Већа народа од 27 децембра 1948 године.

Претседавајући: Има ли примедба на записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства. Потпретседник Владе **Александар Ранковић** моли ва 15 дана отсуства због болести. Предлажем да му Скупштина одобри отсуство. Прихвата ли Скупштина овај пре-

длог? (Прихвата). Пошто Скупштина прихвата, осуство је одобрено.

Прелазимо на дневни ред: продужење претреса Предлога општреджавног буџета за годину 1949.

Реч има министар грађевина Влада Зечевић. (Аплауз).

Министар грађевина Влада Зечевић (*Изборни срез јадарски, НР Србија*): Другови народни посланици, наше грађевинарство је настало и развија се од ослобођења Југославије — што значи да је новостворена млада привредна грана. Како се и колико радило у бившој Југославији, види се из статистичког прегледа грађевинске делатности од 1924 до 1938 године. Индустриско-привредних зграда, путева, мостова, мелиорација, водовода и административно-управних зграда остало је за 15 година у укупној вредности од 6.197,900.000. Ово се страховито негативно одразило на грађевинско-техничке стручњаке, јер су они имали мало могућности да се стручно развијају. Потребно је ово уочити да би се правилно оценила улога наших виших грађевинских стручњака у периоду обнове, а нарочито сада када смо пуним капацитетом прешли на изградњу социјализма.

Наши грађевински стручњаци далеко више добијају од народне власти него што јој дају у својој стручности, тј. тек у оваквом државном и друштвеном уређењу, са овако развијеном грађевинском делатношћу, њима је у пуној мери омогућено да развијају своје стручне способности и да своје знање, и појединачно и у целини, проширују и продубљују. И ми све више видимо да се, како у пројектантским и конструкторским организацијама, тако и на градилиштима, лик нашег грађевинског стручњака мења, он све више тежи и жели да се оспособи да ради крупније објекте.

Разумљиво је да су средњи кадрови, квалификовани грађевински радници, били у грађевинарству у још горем и тежем положају, јер су често били без посла, са редовном такозваном „мртвом сезоном“ у зимским месецима. Зато смо затекли мали број стручних грађевинских радника, без подмлатка, јер су се под таквим условима људи тешко одлучивали да се оспособљавају за посао који им није отварао будућност.

Што се тиче неквалификоване, обичне радне снаге, коју грађевинарство мора стално да има у великом броју, довољно је да кажем да је то био најзаосталији део нашег радништва — неписмен и непросвећен. Колико се у том

погледу изменио лик нашег грађевинског радника, најбоље говори то што је тај посао постао сталан, што је створен подмладак, што од обичних радника све више постају полу-квалификовани радници, а од полуквалификованих високо квалификовани, што у целини значи да грађевински радник постаје све више радник индустрије грађевинских објеката.

Ми смо се у грађевинарству у затеклом стању из бивше Југославије срели са неколико крупних недостатака. На пример, наша архитектура, специјално у разним крајевима наше земље и узев укупно југословенска, није још на висини коју захтева наша данашња стварност. Ту су оправдани сваки приговори и критика који се чине и који имају за циљ да се наши архитекти озбиљно посвете свом стручном усавршавању. Наша прошлост је ретко богата у архитектури, а садашњост омогућава пуну примену добрих и високо уметничких обрада.

Добар архитекта мора да буде истовремено и статичар и урбанист. Статичари — конструктори су наше најбољње место, и зато је наш трајан задатак био и остаје да око тих познатих статичара стварамо групе млађих инжењера грађевинске струке који ће се, радећи уз њих, практично уздизати. Још већа је празнина у грађевинским геолозима.

Даље, у погледу урбанизма, без кога је немогућно замислити изградњу нових и доградњу старих већих градова, индустријских центара и насеља а исто тако и мањих градова и села, нашли смо се такође са врло малим бројем стручњака. Ми смо у социјалистичкој изградњи оживели урбанистичку науку, али се дешава да, услед малог броја добрих урбаниста, урбанисти нису у стању да решавају проблеме оним темпом којим тече наша изградња. Зато проблему одабирања младих кадрова који ће се ставити уз признате урбанисте треба приступити систематски и по плану.

У другу планску годину ресор Министарства грађевина ушао је са искуством стеченим у раду 1947 године и приступио је грађењу по плану за 1948 годину, који се у односу на 1947 повећао за 50%. Приступило се раду са објективним тешкоћама, како по времену добијања годишњег плана, тако и у погледу склапања уговора са пројектантима и предузећима и честог мењања приоритета за градњу објеката. Томе треба додати и субјективне недостатке наше оперативе, као што су непознавање капацитета

механизације и њено недовољно коришћење, неизрађени планови потребне радне снаге, транспорта и развученост грађења на широком фронту. Исто тако нису створене на време резерве грађевинских материјала, а има и недоследности у спровођењу планске евиденције, неажурности књиговодства и слично.

Наша грађевинска оператива дели се у два дела, који чине целину, и то на: а) израду пројеката и б) изградњу објеката.

Да би се у нашој социјалистичкој планској привреди могла правилно развијати грађевинска привреда, ресор грађевина приступио је стварању државних грађевинских предузећа за пројектовање и за изградњу.

У ресору грађевина имамо 16 пројектантских предузећа, од којих једно савезно, 10 републиканских, 1 покрајинско, 1 обласно и 3 градска, са укупним стручним кадровима: 390 инжењера и архитеката, 237 техничара и 63 техничка цртача. Осим тога има пројектантских завода и бироа и у другим савезним и републиканским министарствима и установама, као и приватних пројектаната који пројектују за државне установе и предузећа, као и за потребе масовних организација.

Другови народни посланици, ви сте двоструко задужени, прво, као претставници народа, друго, врло често, као претставници државних установа и предузећа — инвеститори, и зато је у интересу наше целокупне привреде да се задржимо мало на проблему пројектовања, јер од пројекта у добром делу зависи и квалитет и цена објекта. Због обилности задатака у динамици наше социјалистичке изградње, наши пројектанти су врло често морали да раде поједине делове пројекта, на пример, прво за темеље, па док се они граде, пројекат се даље израђује. Такав систем спроводи се и данас у Совјетском Савезу, али то треба све више да прелази у изузетак, а не у правило.

У свим преградњама и радњама за пројектовање постоје законски прописи, а на нама је свима да водимо контролу да се они спроводе у живот. Уочено је да неки инвеститори држе те прописе и упутства у библиотекама, те самим тим дају пројектантима добре законе за све њихове пропусте у пројектовању, уместо да им ови прописи служе као помоћна средства за давање зрелих, простудираних и потпуних елабората за поруцбину објекта. Из овог начина

рада појмљиво је да се јављају разни спорови и изговарања између инвеститора и пројектаната с једне, и извођача, грађевинских предузећа — с друге стране. Те недостатке можемо и морамо отклонити у раду за 1949 годину. У изградњи социјализма грађевинарство је претходница и зато главне снаге, то јест инвеститори, треба да је стално помажу у извршењу планских задатака.

Показала се потреба за стварањем једног органа кроз који ће, као кроз решето, да прођу сви пројекти и зато су створене комисије за ревизију пројеката у савезном и републиканским министарствима грађевина. Истовремено су створене комисије за ревизију идејних пројеката капиталне изградње у Савезној и републиканским планским комисијама и у ресору грађевина — за ревизију идејних пројеката друштвеног стандарда. Иако су ове комисије у своме раду показале и неке недостатке, који се све више смањују, њихов рад је био од великог утицаја и значаја за даљи рад наше грађевинске делатности. Тако је, на пример, само кроз Комисију за ревизију идејних и главних пројеката при савезном Министарству грађевина прошло 1948 године укупно 907 пројеката, усвојено са примедбама 695, без примедба 78, укупно — 773. Одбијено је дефинитивно 134. Овај пример може послужити за пресек рада свих комисија за ревизију пројеката у Југославији. Из тога се види, прво, да пројектанти, а често за таква решења кумовали су и инвеститори, нису увек водили рачуна о употреби грађевинског материјала, како у односу на само место где се објекат гради, тако и уопште узев. На пример, предвиђа се зидање од опеке у крајевима где има у изобиљу одличног камена, армирано-бетонски стропови где нема шљунка, дрвени стропови где има могућности употребе цемента и шљунка, предвиђени су челични профили који се још не производе код нас, марке бетона које се тешко постижу са постојећим цемента, а често се ишло и на таква решења где се употребљавају и сувише материјали у којима ми осећамо оскудицу. Друго, рађени су пројекти по којима се није никада ни приступило грађењу. О томе нека размисле инвеститори, јер је у оваквим случајевима пропало и време пројектанта и новац за израду пројекта. Уочено је и то да је пројектант израдио и наплатио пројекат који је на ревизији одбачен као неупотребљив. И ту је пропало и време и новац. Зато смо дали упутство да се рад на изради пројекта може

исплатити само када пројекат одговара условима грађења, то јест, када га одобри Ревизиона комисија, те да на тај начин осигуравамо пуну озбиљност и одговорност пројектанта и државних пројектантских предузећа. Али је много важнија чињеница да наши пројектанти нису излазили на градилишта да прате развој радова по својим пројектима, јер би тако они најбоље уочавали своје погрешке и настојали да их избегну у даљем пројектовању и истовремено би били корисни сарадници и помагачи извођачима. Зато овај начин рада мора наћи пуну примену на радовима у 1949 години.

Изложили смо неке битне недостатке у пројектовању, али дужност нам је да одамо и признање нашим пројектантима за рад у 1948 години. Одређене комисије дале су предлоге на основу којих су награђени најбољи пројекти из фонда за квалитет, чиме је омогућено да се пројектанти још више труде за израду квалитетних пројеката.

У ресору Министарства грађевина радови се изводе са државним грађевинским предузећима под административно-оперативним руководством савезног и републиканских министарстава грађевина, покрајинских и обласних повереништава за грађевинарство. У овај број не улазе предузећа савезних и републиканских ресора који имају своју грађевинску оперативу: пројектантске организације и грађевинска предузећа.

Надам се да ће бити од интереса да наведем како је текао развој и пораст грађевинских предузећа. Тако 1945 г. имамо свега 7 грађевинских предузећа у целој Југославији, 1946 г. број се пење на 83 грађевинска предузећа, 1947 г. на 422, а 1948 г. на 507 грађевинских предузећа. То је поступан и одговарајући пораст у нашој социјалистичкој привреди. Приватних предузећа има свега 41. Од овог броја грађевинских предузећа готово сва среска и градска прешла су под руководство Министарства комуналних послова, то јест, преко 400 предузећа, а само су већа остала директно под руководством Министарства грађевина. Оволиким бројем предузећа ми смо истина развукли у ширину, али смо то морали учинити, јер је природа посла грађевинарства таква, а и ради тога да мрежом грађевинских предузећа захватимо целу Југославију.

По значају предузећа се деле на: 1) савезна — 2, 2) републиканска — 89, 3) обласна — 10, 4) покрајинска — 7,

5) среска — 290, 6) градска — 109, и 7) приватна — 41; а до врсти на: 1) општа — 518, 2) индустриска — 10, 3) за лутеве — 7, 4) за мостове — 2, 5) за хидроградњу — 5, 6) за тунеле — 1, 7) за мелиорацију — 3, и 8) за пољопривредне објекте — 2.

Од укупног броја предузећа на државна пада 92% а на приватна 8%. Од укупне вредности која се у градњи изводи пада на државна 99% а на приватна 1%.

На нама у грађевинарству стоји сада, ових првих месеци 1949 г. задатак да са ширине постојећих предузећа пређемо на њихово организационо учвршћивање и ојачавање механизацијом и стручним кадровима и да из извесног броја општих предузећа стварамо нова специјализована грађевинска предузећа за потребе наше индустрије и пољопривреде. Ми смо у овој, 1948 години, прешли на стварање специјализованих предузећа и то се показало потребно и корисно, и ту правилну оријентацију ми имамо сада да знатно проширимо.

Наше садашње потребе су, — а и у перспективи су такве — да према развијености градилишта на територији целе Југославије буде што боље и потпуније искоришћен капацитет грађевинских предузећа, да се створе три основне врсте — типа: 1) специјализована, 2) предузећа за поједине инвеститоре са својим одређеним базама и 3) општа предузећа за поједине грађевинске басене.

У том смислу треба повећати број савезних специјализованих предузећа и број републиканских специјализованих, претварајући један део републиканских грађевинских предузећа у савезне, а среских и градских у републиканске, тј. у предузећа са већим капацитетом.

Какво је оптерећење на једног инжењера изгледало у 1948 години, узећу за пример само републиканска грађевинска предузећа:

- Србија око 42 милиона динара и 8 градилишта;
- Хрватска око 30 милиона динара и 3 градилишта;
- Словенија око 40 милиона динара и 2 градилишта;
- Босна и Херцеговина око 38 милиона динара и 16 градилишта;
- Македонија око 60 милиона динара и 7 градилишта;
- Црна Гора око 66 милиона динара и 15 градилишта.

Просек за ФНРЈ: на једног инжењера 38 милиона динара и 4,4 градилишта.

Предузећа су добијала задатке сукцесивно, преко целе године, тако да, на пример, у НР Босни и Херцеговини дијаграм показује да је тек у августу стигло највише задатака и опадање почиње полако све до краја новембра. Уз то инвеститори нису уносили припремне радове, јер су ови били знатно већи.

Стално давање задатака које предузећа нису више могла да разликују да ли су то задаци плана или натплански, стварало је ситуацију непрекидних промена о стању извршења плана. Додајмо томе да наша евиденција и планска и оперативна од градилишта, преко предузећа, до републиканских и савезног Министарства, није задовољила у 1948 години. Још није схваћено код свих грађевинаца да је евиденција у изградњи социјализма једна од основних полуга и покретача за извршење плана. Није схваћено да оперативна евиденција служи руководиоцу градилишта као контрола извршења задатака. У погледу овога последњих месеци смо водили оштру борбу и наставићемо је све дотле док стварно не будемо уверени да је евиденција ушла у свакодневну дужност у грађевинарству.

Даље, недостаци у нашем раду су следећи. Наша предузећа не воде рачуна о организацији на самом градилишту. Служба материјалног књиговодства не почиње оног сата и дана када се оформљава рад на градилишту и када почињу да стижу материјали и алат, него се, по некој устаљеној пракси, увек то чини уназад, таман онда када се више не може да ухвати шта је стигло, а шта је већ уграђено. Из тога јасно произилази да су књиговодства материјалног пословања неажурна и да је уопште узев и финансијско-комерцијална служба стално у закашњењу. Зато ми настојимо да се узроци отклоне још у почетку 1949 године, а у том смислу дата су већ упутства Министарству финансија и Министарству грађевина. Неправилно и непотпуно коришћење механизације изазвало је знатно веће ангажовање радне снаге и истовремено поскупљивање радова. Зато ће донета Уредба Савезне владе о обавезној регистрацији грађевинских машина омогућити да у 1949 години знамо не само број и врсту грађевинских машина него и да пратимо рад грађевинске механизације не само укупно по републи-

кама и предузећима већ и појединачно сваке машине по градилиштима.

Проблем радне снаге који је у свој својој оштрини избио током 1948 године познат је свима нама, а да смо га и ми у грађевинарству својим пропустима још и повећали, и то је познато. Бољом организацијом на самим градилиштима ми те грешке можемо и морамо избећи у 1949 години. По питању уздицања средњег стручног особља и стручне радне снаге ресор грађевина, министарства и грађевинска предузећа одржала су у 1948 години 536 течајева за помоћне техничаре, техничке цртаче, палире, зидаре, тесаре, бетонирце, армираче, минере, калдрмице и руководиоце грађевинских машина на којима је оспособљено 17.735 грађевинаца. План уздицања стручне радне снаге и средњих стручних кадрова потребних за 1949 годину у времену од 1 септембра 1948 до 31 марта 1949 године, у зимским месецима, оспособиће 48.712 нових грађевинаца.

Механизација у грађевинарству захтевала је и поправке и оправке и зато сва наша грађевинска предузећа имају своје властите механичке радионице са прилично алата, машина и стручних радника, веће и опремљеније уз сама предузећа, а мање за свакодневне и ситне оправке и на градилиштима. Те радионице имају велику важност за правилан и несметан рад грађевинских предузећа и зато их треба према порасту механизације и ојачавати.

Да би се лакше схватила специфичност грађевинарства, послужићу се уоченом и познатом констатацијом каква је разлика између индустрије и грађевинарства. Док код индустрије радна снага и производна средства стоје на једном одређеном месту, а њихови производи путују, код грађевинаца је обратно — радна снага и производна средства стално путују, а производи-објекти остају на месту. Зато је у грађевинарству, поред многобројних тешкоћа због редовног премештања са градилишта на градилиште, сталан и трајан задатак — проблем радничких станова. На градилиштима где радови трају краће ми правимо дрвене бараке, а где радови трају више година — зидане од опеке. И овде смо дужни да констатујемо да се ти задаци свршавају на време и доста добро.

Наша грађевинска предузећа заслужују похвалу за одржавање и развијање економија, помоћу којих знатно попуњавају гарантовано снабдевање исхране грађевинаца.

Данас готово свако грађевинско предузеће има своју економију, а у самим предузећима и нека већа градилишта имају и своју градилишну економију. Тај се сектор почео да развија истовремено са стварањем предузећа, тако да је врло лепо развијен. Остаје још да се нађе најбољи начин снабдевања грађевинских радника текстилом и обућом, јер су искуства из ове, 1948 године, показала да је за 1949 годину потребно учинити неке измене у сарадњи са Министарством трговине и снабдевања.

У 1948 години дали смо упутства грађевинским предузећима да свако сагради дом за своје ученике, да бисмо могли стварати трајан и сталан подмладак у грађевинарству. И резултати таквог рада почели су се показивати, на пример, у Босни и Херцеговини. У таквим домовима, у којима ученици живе и васпитавају се после повратка са градилишта, смештено је око 2.500 младих грађевинаца. Домови су доста добро уређени.

Ми смо ове године били усмерили своју бригу на увођење бригадног система у раду и резултати нису изостали. Нов начин зидања, двојке, тројке, зидање са вођицама, није још продро и постао масовна својина грађевинаца. У ту сврху савезно Министарство слало је као инструктора по градилиштима народних република новатора у зидању — радника зидара Николу Петричевића, који је на самим објектима показивао и упућивао у нов начин зидања опеком и каменом. За очигледну наставу и инструктажу на градилиштима снимљен је и филм о зидању са вођицама.

Повећавши продуктивност рада у грађевинарству увођењем грађевинских норми за већи део радова, ми смо из 1947 ушли у 1948 годину са радом по нормама највише са око 48% узевши просек за целу Југославију, а 1948 завршавамо тако да је рад по нормама уведен на свим градилиштима и у целој Југославији за око 83%, што значи да већ можемо рачунати да у потпуности уведемо рад по нормама за све радове који се могу нормирати и то је велики успех у грађевинарству. Познате су нам неправилности у обрачунавању рада по нормама и зато смо организовали курс нормирања за сва предузећа у ФНРЈ.

Транспорт грађевинског материјала заузима важно место у грађевинарству, и зато се у овој години то одразило у осетној мери на благовремено извршавање планом датих

задатака. Усталила се нека пракса и мишљење да се транспорт може вршити једино и искључиво железницом и камионима, и такви руководиоци предузећа били су у положају да чекају грађевински материјал, и, обрнуто, руководиоци који су, за краће релације и на путевима који су рђави, прешли на употребу превоза помоћу запрежне стокe, нису чекали материјал ни заостајали у раду. Исто тако нису чекали ни они руководиоци градилишта и предузећа који су се потрудили да пронађу извесне грађевинске материјале у непосредној околини градилишта, уместо да их чекају да дођу железницом са удаљених места. Ми смо у грађевинарству добрим делом повећали непотребно оптерећење железнице, на пример, шљунак се вози железницом из Љубића, код Чачка, за објекте у Колубари, код Ваљева. О превозу цигле и креча из једног краја у други имамо такође школских примера како се не сме радити, јер у неким местима рад са кречом због високе цене креча услед дугог транспорта (превоза) коштао је скупље него да се радило цемента. Они који врше расподелу материјала треба обавезно да имају географске карте пред собом у које ће уцртати изворишта материјала и потребне количине за места где их шаљу. Транспорт грађевинских материјала треба да се врши углавном у оним месецима кад наше железнице могу да дају највише вагона и то за материјале који могу да се унапред спреме, као песак, шљунак, камен и друго. Тиме ће се у динамици наше социјалистичке привреде учинити један позитиван корак напред.

Важно место у грађевинарству заузимају занатски радови чији се проценат у зградама креће за преко 30%. Ми плански укључујемо у процес изградње за занатске радове приватне занатске радионице, задружне и државне радионице и самим тим наша грађевинска оператива је у великој зависности да заврши објекте у утврђеним роковима. Зато смо ми истовремено са стварањем грађевинских предузећа стварали уз њих као саставни део и занатске радионице — но њихов број ни издалека не задовољава наше потребе; зато смо поново ставили задатак нашим грађевинским предузећима да што више прошире мрежу занатских радионица и да што боље захвате уопште занатске радове.

Запазили смо да се у грађевинарству расипнички троши дрвена грађа и повели смо оштру борбу за рационално трошење дрвене грађе, како у самим пројектима тако и на гра-

дилиштима, и тај процес наставиће се и у 1949 години. Истовремено смо запазили да југословенски стандард не одговара потребама грађевинарства, те смо са заинтересованим из дрвне индустрије израдили конкретне предлоге које ових дана предајемо Привредном савету да по истима донесе потребне прописе.

Због многих недостатака и неправилности у раду наших грађевинских предузећа створена је у 1948 години у ресору грађевина служба организационе и техничке помоћи предузећима. Ова служба има задатак да врши инструктажу из области организације предузећа и градилишта, као и организације самог грађења: да обухвати проблематику грађевинских предузећа и да им помогне у раду конкретним предлозима и деловањем, да преноси искуства, да помогне за што боље испуњење планских задатака, за састављање оперативних планова, вођење евиденције, вођење материјалног и финансиског књиговодства. Ова служба почела је с радом тек у септембру и зато се није осетила у довољној мери на градилиштима, а треба је и ојачати кадровима.

Да би се добила контрола квалитета радова и сигурности објеката у 1948 години, створене су у ресору грађевина грађевинске инспекције. Задатак инспекције је: 1) да надзире правилно извођење свих градњи, свих грађевинских радова као и правилну примену грађевинско-техничких прописа; 2) да предузима и налаже одређене мере у циљу испитивања квалитета градње уопште и грађевинских радова посебно; 3) да извођачима указује на неоспорно научно утврђене методе грађења у циљу правилног извођења градње. У том циљу је само Савезна грађевинска инспекција обишла део важнијих објеката на територији ФНРЈ — укупно 148 градилишта. Грађевинска инспекција је врло успешно интервенисала на градилиштима и била је врло радо примана, јер су у њој градилишта нашла стручну помоћ.

У грађевинарству се осећала потреба за његовим унапређењем и применом нових проналазака и техничких тековина у земљи и ван ње, те је у току 1948 године основан извештајни број грађевинских института при министарствима грађевина са задатком: унапредити грађевинарство пратећи и користећи искуство из праксе, непрекидно усавршавати и побољшавати методе рада, тражити нове поступке и материјале. Тиме се пред грађевинским институтима отворило ши-

роко поље рада. Поред Савезног грађевинског института, у 1948 години највише је показао успеха у раду Грађевински институт Министарства грађевина НР Србије, који је примио и наградио 15 предлога новатора и рационализатора. Даље, овај институт је посветио пуну пажњу грађевинским материјалима и показао видне резултате, и то за: керамичке плочице, керамичке санитарне објекте, гипс и гипсане производе, шупље блокове од бетона са шљаком и други материјал. Институт се посветио и питању монтажног грађења неколико типова зграда, које треба да буду лаке и јевтине и да омогуће сериску фабрикацију уз велику уштеду стручне радне снаге. Изграђена је једна станбена зграда (дупли тип са два стана) чије се особине испитују. Показала се и потреба да буде више контакта између самих грађевинских института, с једне, и између грађевинских института и бироа за унапређење производње, с друге стране.

Као саставни део, Грађевинском институту припојен је Завод за испитивање грађевинског материјала у савезном Министарству грађевина, чији се рад у току целе године развијао с успехом. Овај завод има двоструки задатак: да испитује грађевинске материјале, узимајући их са самих објеката на градилиштима, и да утиче на квалитет производње грађевинских материјала.

Ако направимо упоређење рада садашњег Завода са радом 1939 године, онда то изгледа овако:

	1939 год.	1948 год.
број извршених анализа цемента:	25	414
извршена анализа бетона:	319	2387
извршена анализа опеке:	14	172
извршена анализа челика:	16	56

Овакви заводи постоје при високим техничким школама у Београду, Загребу и Љубљани, и републиканска министарства грађевина служе се њима. Министарство грађевина НР Србије оформило је свој Завод за испитивање грађевинског материјала; НР Босна и Херцеговина, НР Македонија и НР Црна Гора немају завода за испитивање грађевинских материјала и зато је савезно Министарство грађевина узело на себе да у 1949 години почне са оформљавањем ових завода и у овим републикама.

Издавачка делатност у ресору грађевина била је такође обимна и на висини. Поред публикација републиканских министарстава грађевина, савезно Министарство уређује свој часопис „Наше грађевинарство“, чији тираж за 1948 годину износи 72.000 примерака. Грађевинске норме штампане су у 200.000 примерака. Поред тога штампани су Групи показатељи I и II књига, Оперативно планирање и евиденција у грађевинарству, Исплатне листе у грађевинарству, Технички прописи за фондирање и Технички прописи за оптерећење — укупно директивних публикација 270.000 примерака. Издају се такође научне публикације, које ће помоћи нашим инжењерима, архитектама и техничарима у савлађивању проблема из грађевинске технике. Популарна грађевинска библиотека има за циљ и задатак да научне проблеме изложи на приступачан и схватљив начин грађевинским стручним радницима. Из овог материјала је досада штампано 60.000 примерака. У 1948 години укупно је отштампано 453.000 примерака разних грађевинских публикација.

Да би се направила анализа рада у грађевинарству за 1948 годину и створили потребни закључци за претстојећу грађевинску делатност у 1949 години, одржано је 25 и 26 новембра ове године проширено саветовање Стручног савета Министарства грађевина ФНРЈ уз учешће министара и помоћника министара народних република, коме су присуствовали и претставници других ресора који имају своју грађевинску оперативу, претставници Савеза синдиката, Планске комисије, Контролне комисије и Привредног савета. Поред осталих бројних закључака донети су и ови:

1) Планску и оперативну евиденцију треба побољшати и учврстити.

2) Министарства грађевина треба да ускладе план пројектовања са планом грађења.

3) Пројектантска предузећа, односно органи, не смеју узимати у рад задатке чији програм изградње није усклађен са планским задацима и нормативима, сем по нарочитом одобрењу Претседника Савезне планске комисије, односно претседника републиканске планске комисије.

4) Пре почетка радова мора се израдити потпун прерачунски елаборат према упутству о оперативном планирању и евиденцији.

5) Министарства грађевина треба да приступе организацији специјалних грађевинских предузећа за извођење најважнијих објеката, тј. за индустрију, рударство, пољопривреду, електропривреду, и друге, а све према структури инвестиција грађења за 1949 годину.

6) У циљу унапређења грађевинарства треба форсирати увођење бригадног система рада на свим радовима и прићи што већем броју усавшавања организације градилишта. Организовати што ширу мрежу завода и лабораторија за испитивање грађевинских материјала.

7) У циљу постизања што реалнијих норми треба организовати широку теренску службу за утврђивање и евидентирање радног учинка.

8) Министарства грађевина народних република обезбедиће на својој територији пуну ингеренцију у погледу квалитета и квантитета потребног грађевинског материјала.

9) Сагласност за ширу и ужу локацију објеката треба да даје исти орган, с тим да се при давању сагласности за најужу локацију нарочито води рачуна о рационалности земљаних радова и финансирања.

10) При министарствима грађевина основати службу финансиске инструктаже.

План градње ресора Министарства грађевина ФНРЈ за 1948 годину са натпланским задацима извршен је по вредности са 104% а по норма часовима извршен је са 103,5%.

Навешћу само један део објеката који су завршени и предати у експлоатацију. Укупно је изграђено нових и реконструисаних путева 381 км. (У бившој Југославији просечно је рађено 38 км годишње — што значи да смо изградили десет пута више путева за једну годину). Главни путни објекат на коме је рађено ове године јесте Аутопут „Братство и јединство“ Београд—Загреб. Да би се имала јасна претстава колико је то обиман објекат, послужићу се бројевима и упоређењем. Довезено је само железничким транспортом грађевинског материјала 1,140.000 тона, односно 114.000 вагона, што значи да је било потребно 2000 возних композиција пуних материјалом или воз дуг од Ђевђелије до Загреба.

Израђено је и замењено мостова: а) сталних у дужини 1571 м, б) привремених у дужини 981 м; потпуно је израђено објеката друштвеног стандарда 1198, објеката капи-

талне изградње 1604. Ако направимо упоређење са грађењем у бившој Југославији, онда смо 1948 године инвестирали и уградили око четири пута више за једну годину него стара Југославија за 15 година.

Што смо у ресору грађевина могли да извршимо овако обимне задатке, дужност нам је да и овде у Народној скупштини изразимо признање организацији Народног фронта Југославије, чије су фронтоске бригаде добровољно учествовале на свим грађевинским радовима на целој територији ФНРЈ. Ово се показало двоструко корисно по нашу привреду у целини, прво: јер се фронтоским бригадама употпунила потребна радна снага, друго: радећи на крупним објектима фронтоске бригаде су стекле и организационог искуства и повећале своје стручно знање и искуство, које ће им добро доћи за све радове локалног значаја.

Исто тако велико признање са овог места одајемо и нашој херојској радној омладини, јер није било рада где омладина није испунила и у знатној мери пребацила постављене норме, није било радног места где омладина није уградила постојећи на градилишту грађевински материјал; сваки плански задатак омладина је у потпуности извршила. Такви су резултати постигнути на свима објектима, и ми узимамо само најкрупнија градилишта, као што су: Аутопут, Нови Београд, хидроцентрала „Маврово“. Особиту захвалност дугујемо и нашој Армији која нам је у најкритичнијим моментима на радовима неких хидроцентрала притекла у помоћ и бројном радном снагом омогућила да без застоја успешно наставимо радове у 1949 години. Тиме се још једанпут и на овим примерима потврдила истина да је наша Армија заиста народна Армија која и чува и брани нашу социјалистичку државу и непосредно учествује у изградњи социјализма.

Стални и свакодневни помагач планских задатака јесу синдикалне организације, са којима је створена чврста веза од синдикалне подружнице на градилиштима са управом предузећа па до Савеза синдиката са Министарством грађевина. Схватило се да је истоветан задатак грађевинске оперативе и Савеза синдиката и постигнути резултати су значајни. •

Из овога јасно произилази наша стварност: да је покретач и организатор свих наших радова и успеха наша славна

Комунистичка партија, под руководством ЦК и лично друга Тита.

Наш капацитет у ресору грађевина улази у трећу годину Петогодишњег плана знатно ојачан и ми смо спремни да примимо знатно веће планске задатке него у 1948 години за изградњу објеката друштвеног стандарда и капиталне изградње у 1949 години, због чега молим другове и другарице народне посланике да гласају за буџет ресора грађевина. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има министар трговине и снабдевања друг Јаков Блажевић.

Министар трговине и снабдевања Јаков Блажевић (*Izborni srez Gospić, NR Hrvatska*): Другови народни посланици, У овој години, од априлског до овог, децембарског засједанја Народне скупштине, најважнији политички догађај у нашој земљи је V конгрес КПЈ. Тај Конгрес је утврдио основни смјер, садржину рада и задатке наше Партије, а то је: борба за социјализам, што значи борба за наш Петогодишњи план, ту »основну карик у изградње социјализма у нашој земљи«.

Тај основни циљ одређује сектору трговине и снабдијевања основну садржину рада и борбе, форме организације и методе рада.

На почетку истићем да се ми, на подручју трговине, можда више него другдје, како је казао друг Кидрић на II конгресу КП Словеније, »морамо борити још и против материјално-друштвених остатака капитализма у нашој земљи, против капиталистичких остатака у народној психологији, против капиталистичких остатака у нашој сопственој свјести, у нашем сопственом менталитету«. Трговина, на име, са својим људима и оперативом, као и задацима, у најширем значењу ријечи, долази у додир са свим наведеним препрекама, бори се с њима и основни јој је задатак да на свом сектору, социјалистичком организацијом, марксистичко-ленјинистичким знанјем, комунистичком будношћу, упорношћу и сналажљивошћу извршава свој задатак у бори за социјализам.

Тај се задатак састојао у што бољој организацији промета производа нашега града и села, снабдијевању и подизању животног стандарда наших радних људи, остварујући га кроз нови систем снабдијевања, посебно систем везане трговине и с тиме у већи откупа разних пољопривредних производа уопће.

Да ли је и у којој мјери наша трговина ове своје основне задатке извршила у току ове године?

Кратак преглед и биланс рада трговине и снабдијевања у 1948 години показује нам да су по многим питањима и поред

objektivnih teškoća, s kojima smo se borili postignuti znatni rezultati, ali da je bilo i dosta propusta i nedostataka, praktičizma i zaostajanja u pravovremenom predviđanju i izvršenju zadataka.

Izriječnu u prvom redu osnovne podatke o realizaciji prometa robe koji bez fraza, ali istinito, govore da se uprkos svih teškoća naša socijalistička privreda znatno razvija, da je naša Partija znala pronaći lenjinističko-marksističke puteve u klasnoj borbi na selu i da se životni uslovi našeg radnog čovjeka konstantno poboljšavaju.

U odnosu na 1947 godinu realizirani promet robe — ako se 1947 godina uzme kao indeks 100 — postignut je sa 122, računajući u istim cenama kao i 1947 godine. U apsolutnim ciframa taj se promet izražava u vrijednosti od 87.167,562.000 dinara. Dapače, planirani promet robe, po svojoj konačnoj realizaciji, premašen je za 3,5% Po vidovima snabdijevanja, a prema dosada prikupljenim podacima, realizirani promet raspoređen je ovako: za obezbjeđeno snabdijevanje realizirano je 25.107,968.000 dinara robe i plan premašen za čitavih 20%; za vezanu trgovinu 10.491,215.000 dinara; i tu je plan premašen za 3,6%, a za slobodnu trgovinu po komercijalnim i jednim jedinstvenim cijenama 51.368,399.000 dinara.

Porast prometa od 1945 godine naovamo, a izražen prema 1945 godini kao indeksu 100, kretao se ovako: u 1947 godini iznašao je taj promet 223, a u 1948 godini 287, računato u istim cijenama za sve ove godine.

Ovaj znatno povećani promet robe, savladala je naša trgovačka organizacija, što je najbolji dokaz njenog socijalističkog karaktera i razvitka, uprkos svih slabosti i nedostataka o kojima će biti govora.

Da bismo bili konkretniji, potrebno je ući u detaljniju analizu oblika i vidova naše trgovine i snabdijevanja.

Rezultati otkupa od seljačkih gazdinstava govore o jačanju naše zemljoradničke proizvodnje, o pravilnim odnosima i saradnji radničke klase sa radnim seljaštvom, o pravilnoj politici naše Partije potiskivanja i ograničavanja kapitalističkih elemenata na selu, što se odrazilo na poboljšanom snabdijevanju radnih ljudi i sela i grada i dalo svoj dio materijalnih uslova uspješnog razvitka naše socijalističke industrije i socijalističkih formi povezivanja u proizvodnji i razmjeni robe sa selom.

Otkupljene količine bijelih žita po ovogodišnjoj uredbi o otkupu žita znatno premašuju otkup u 1947 godini. Ako za 1947 godinu uzmemo indeks 100, realizirani otkup u 1948 godini

iznosi 139. Vrijedno je istaći takode da je planirani obavezni otkup za 1948 godinu znatno i premašen (za 134%), kao i to da je obavezni otkup izvršen bez većih smetnji, jer je uredba progresivno i jače opterećivala velika gazdinstva, a ostala srazmjerno manje, te naročito povoljna bila za sitne seljake. Isto je tako potrebno naglasiti da je već kontrahiranjem ostvareno 112% planiranog obaveznog otkupa bijelih žita.

Jednako značajni uspjesi postignuti su i u otkupu ostalih osnovnih poljoprivrednih proizvoda. Uporedni pregled otkupa tih artikala između 1946, 1947 i 1948 godine to nam jasno pokazuje. Dok je 1946 godine otkupljeno 4.128 vagona mesa, a 1947 godine 7.138 vagona, u 1948 godini otkupljeno je 8.800 vagona. Krompira je 1946 godine otkupljeno 5.420 vagona, 1947 godine 11.172 vagona, a 1948 godine 17.539 vagona. Pasulja 1946 godine otkupljeno je 880 vagona, 1947 godine 3.200 vagona, a 1948 godine već 3.840 vagona.

Ovaj porast otkupa krompira i pasulja odrazio se i na potrošnju krompira gradskog stanovništva. Ako 1939 godinu uzmemo kao indeks 100, potrošnja krompira po jednom gradskom stanovniku u 1947 godini bila je 85,11, a u 1948 godini skočila je na 120,04. Slično je i kod pasulja. Potrošnja u 1947 godini bila je 98,73, a 1948 godine popela se na 150,75.

Na taj način, organizovanim otkupom krompira, pasulja, kupusa i luka u nesrazmjerno većim količinama nego ranijih godina osigurana je ove godine zimnica radnim ljudima u gradovima i industriskim centrima. Poboljšano snabdijevanje, međutim, nije se odrazilo samo u nesrazmjerno većim količinama ovih artikala koji su dati potrošačima, već i u cijenama po kojima su ti artikli prodavani. Tako se, na primjer, krompir prodavao po 4,50 dinara, pasulj 7—12 dinara, kupus 3—6 dinara po 1 kg.

S druge strane, ekonomskim sredstvima kroz vezanu trgovinu, kontrahiranjem, neposrednim otkupom od proizvođača u toku ljeta 1948 godine u 51 gradu i industriskom centru dobili su naši radni ljudi ogromne količine voća i povrća uz niže cijene. Za ilustraciju navodim nekoliko podataka: u periodu od jula do oktobra o. g. otkupljeno je i prodato potrošačima u tim centrima oko 24.647 vagona raznog povrća, 8.226 vagona voća i 48.649.000 litara mlijeka, što dnevno iznosi na 1 potrošača u tim mjestima 810 gr povrća, 220 gr voća i 166 gr mlijeka. Ekonomska intervencija otkupne i prodajne mreže za te artikle i tu se znatno pozitivno odrazila na sniženje cijena tim proiz-

vodima, koje su bile niže nego u svim ranijim godinama, i time prilično razbijala špekulacija tim artiklima.

Premašenje plana otkupa i njegovo provođenje bez većih teškoća nisu posljedice samo rodne godine. Pogrešili bi, ako ono najvažnije i bitno novo u čitavoj ovoj stvari ne bi istakli, a to je da je radni seljak ne samo svojom revolucionarnom tradicijom iz Narodnooslobodilačke borbe čvrsto povezan uz radničku klasu i Komunističku partiju na čelu sa drugom Titom, već da taj savez jača kroz nove forme i na novoj osnovi ekonomske saradnje. Ali, ovaj otkup ojačao je i klasnu borbu na selu, koja se manifestirala na razne načine, kao, na primjer, kod kulaka izbjegavanjem kontrahiranja žitarica, sakrivanjem visine prinosa, varanjem kod vršidbe i ušura, itd., dok su radni seljaci, svugdje gdje se pravilno postupalo, prihvatili aktivno mjere narodne vlasti.

Pitanje otkupa poljoprivrednih proizvoda usko je povezano i sa trgovinom po vezanim cijenama. Sistem vezanih cijena je, naime, forma socijalističkog odnosa u vrijeme kada je u industriji socijalistički sistem vladajući i dalje razvija svoje snage, a u poljoprivredi još vlada sistem privatne proizvodnje, ali i on pod novim uslovima pobjede i daljnjeg razvitka narodne revolucije.

Kakvi su rezultati vezane trgovine u ovoj godini i kako se robni promet sa selom odrazio na povećanje snabdijevanja radnog seljaka industriskom robom?

Ako za mjesec april (kada je počeo sistem vezanih cijena) za otkup i prodaju industriske robe po vezanim cijenama uzmemo indeks 100, onda su otkup i kupovina poljoprivrednih proizvoda po vezanim cijenama u pojedinim slijedećim mjesecima prema aprilu iznosili: otkup u maju 126, u junu 203, u julu 174, u avgustu 438, u septembru 474 i u oktobru 522, a u istom periodu prodato je industriske robe po vezanim cijenama: u maju 259, u junu 334, u julu 559, u avgustu 581, u septembru 577 i u oktobru 633. Povećanje robnog prometa sa selom dolazi naročito do izražaja ako taj promet uporedimo sa 1947 godinom. Dok je 1947 godine industriske robe za selo prodano u vrijednosti od 17.824.000.000 dinara, u 1948 godini po raznim vidovima taj je promet iznosio 37.700.000.000 dinara, te prema 1947 godini pretstavlja povećanje od 212%. Koliko se ovaj sistem učvrstio kod našeg radnog seljaštva vidi se i po tome, što je od ukupnog broja gazdinstava u trgovini po vezanim cijenama, prema nepotpunim podacima, sudjelovalo preko 89% gazdinstava.

Ostvarivši ovaj veoma povećani promet robe, naša državna i zadružna trgovačka mreža provela je te povećane količine industrijske robe do našega sela i time u osnovi izvršila svoj socijalistički zadatak.

Iz dosada analiziranih podataka vezane trgovine proizlazi da radni seljak i svoje viškove preko obaveze prodaje državi, da je time pretežna količina bonova došla u ruke radnih seljaka, dok, dosljedno politici Partije, ograničavanja i potiskivanja kapitalističkih elemenata na selu, u njihove ruke dolazi sve manje bonova. Ta je politika formulirana u uredbama o otkupu žita, krompira, pasulja itd. Drug Kidrič je u svom referatu na V kongresu KPJ, kao i ovog puta u svom ekspozeu, stvarnom argumentacijom razbio podvale kako se kod nas na selu jačaju kapitalistički elementi i dokazao da naša Partija i država političkim i ekonomskim mjerama pravilno vode borbu protiv kapitalističkih ostataka i njihovih pozicija naročito u poljoprivredi. Jasno je, prema tome, da će naša Partija znati pobjedonosno završiti borbu za socijalističko selo.

Mislím da je potrebno još nešto reći, osim onoga što je iznio drug Kidrič, o količini bonova koji kolaju u vezanoj trgovini. Prvo, gledajući u cjelini sve količine industrijske robe i zemljoradničkih proizvoda, proizvedenih i razmijenjenih u jednoj ekonomskoj godini kroz vezanu trgovinu — nema među njima bitnih poremećaja u bilansu. Drugo, seljak nije u stanju niti hoće da u jeku najvećeg jesenskog otkupa i prodaje svojih viškova realizira najedanput sve bonove. Treće, povremeno i mjestimično događa se, da seljak ne može da kupi onu robu koju hoće, i čeka dok ne stigne. Četvrto, izvjesni poremećaj u pravremenom zadovoljenju seljaka robom, prouzrokuje nediscipliniranost u rukovanju s robnim fondovima od strane raznih lokalnih organa ili pak loša lokacija robe i nepoznavanje konkretnih potreba sela svoga kraja od naše trgovačke mreže.

Zato na nekim mjestima dolazi do pojave tzv. nekurentne robe.

U svjetlu ovih uspjeha, koji su još daleko od onoga što se može i mora učiniti, još se oštrije pred nas postavlja zadatak, kao i pred republička ministarstva i narodne odbore, da sa jakim, borbenom mrežom otkupnih preduzeća, kroz razmjenu robe povežemo radne seljake, osiguramo njima i graditeljima Petogodišnjeg plana bolje zadovoljenje potreba, razbijajući tako ekonomske pozicije kapitalističkih elemenata na selu.

Međutim, u toku ove godine postignuti uspjesi u poljoprivrednoj proizvodnji, otkupu kao i industrijskoj proizvodnji pro-

izvoda široke potrošnje, pozitivno su se odrazili na snabdijevanje potrošača i drugim artiklima, osim već spomenutih.

Norme obezbijedenog snabdijevanja, rezultati dopunskog snabdijevanja i stvarno realizirane količine robe, kako iz otkupa tako i iz proizvodnje, potvrđuju da smo uspjeli ne samo pokriti potrebe povećanog broja radnika, već i po pojedinom potrošaču povećati količine robe koje je trošio, što dokazuje da životni standard stalno raste. Kao što je poznato, povećane norme obezbijedenog snabdijevanja po 1 potrošaču u odnosu na 1939 godinu količinski iznose 7% više u 1948 godini. Te su norme uglavnom i realizirane u ovoj godini. Po pojedinim artiklima snabdijevanost gradskog stanovništva, uključivši tu obezbijedeno snabdijevanje i promet pijace, kretala se u relaciji prema 1939 i 1947 godini ovako: ako 1939 godinu uzmemo kao indeks 100, onda je realizacija hljeba u 1947 godini iznosila 99,73, a 1948 godini 106,65. Opće je poznato, da se sa snabdijevanjem masnoćama stalno borimo, što ne znači da se proizvodnja masnoća i sljedovanje smanjuju. Naprotiv, prema količinama masnoća koje su date u široku potrošnju 1947 godine, i onima datim za potrošnju 1948 godine, vidi se, da se snabdijevanje masnoćama poboljšalo i da stalno raste. Dok je prema indeksu 100, iz 1939 godine potrošnja masnoća u 1947 godini iznosila 64,97, u 1948 godini ta se potrošnja povećala na 93,73. Sličnu situaciju i stalni porast imamo i u snabdijevanju sa sirovim mesom, jer je 1947 godine potrošnja mesa prema 1939 godini iznosila 66,61, dok se u 1948 godini popela na 87,99. I bez toga, opće je poznata činjenica da je snabdijevanje mesom, iako nije u potpunosti ostvareno, daleko redovitije u 1948 godini nego što je to bilo 1947 godine.

Porast potrošnje u drugim artiklima još je veći, kao, na primer, u potrošnji šećera, duvaña, tekstila i obuće, kako je to u svom ekspozeu iznio drug Kidrič.

Znatan korak u poboljšanju ishrane trudbenika učinjen je sprovođenjem Uredbe o osnivanju radničko-službeničkih restorana i uprava društvenih ishrana. U kratkom vremenu od donošenja uredbe otvoreno je 458 restorana od kojih mnogi odgovaraju materijalnim i higijenskim uslovima koje uredba propisuje.

Ukupan broj abonenata koji se u njima hrani iznosi već sada oko 200.000, a skupa sa menzama 10% naših trudbenika hrani se u kolektivnoj ishrani. Prosječan broj kalorija u radničko-službeničkim restoranima za dva obroka iznosi oko 3.500 kalo-

rija, što je naročito povoljno u odnosu na kaloričnu vrijednost hrane u ranijim i još nekim sadašnjim menzama kod kojih najvećim dijelom, najviše zbog loše organizacije i nemarnosti, kalorična vrijednost ne prelazi 2.000—2.500 kalorija.

Uredba Vlade FNRJ o radničko-službeničkim restoranima i njenom sprovođenju ima, dakle, veliki značaj u poboljšanju ishrane naših radnih ljudi. Neki naši veći i manji radnički i službenički kolektivi u lijepim prostorijama poslužuju se dobrom i raznovrsnom hranom i mnoga su se rukovodstva preduzeća i ustanova svojski za to zauzela.

Privredni savjet Vlade FNRJ sa našom industrijom osigurao je velike količine tehničkih sredstava, uređaja, inventara itd. kojima se uspješno poboljšava rad i kulturno usluživanje.

Ali pored ovoga ima osnovnih nepravilnosti koje treba hitno otklanjati. Tako se negdje službenici jednog te istog preduzeća hrane vrlo dobro, u urednim prostorijama i jeftino, dok se istovremeno radnici hrane slabo, jednolično, u nečistim barakama kao, na primjer, kod građevinskog preduzeća »Konstruktor« u Zenici, kod ugljenokopa Kakanj itd. ili kada Direkcija željeznica u Sarajevu ili Ljubljani prvenstvenu brigu brinu oko restorana službenika direkcije, a malo pažnje posvećuju radu i organizaciji restorana gde se hrane radnici, osoblje po stanicama, ložionicama i radionicama. Tako se u restoranu ložionice u Ljubljani posljednjih mjesec dana jeo samo krompir za oba obroka.

U nekim restoranima se, uopće, ne vodi materijalno i finansijsko knjigovodstvo, pravilnikom propisano, i vlada nečistoća kao, na primjer, u restoranu tvornice »Đaković« u Slavonskom Brodu, železare »Štore«, ložionice u Sarajevu, rudnika »Zagornje« i sl.

Opći je pojava da abonenti ne predaju restoranu svoje potrošačke karte.

U vezi sa snabdijevanjem, a naročito masnoćama, dotaci će se još jednog uspjeha, koji je u toku ove godine postignut.

Poznato vam je, da smo ove jeseni od bogatih seljačkih gazdinstava otkupili preko 300.000 komada svinja. Ovaj otkup ima svoj poseban značaj, između ostalog, naročito u činjenici da je time stvorena materijalna baza krupnog socijalističkog gospodarenja za proizvodnju mesa i masti na državnim poljoprivrednim dobrima, trgovačkim tovilistima i prasilistima. Nije potrebno govoriti o špekulaciji kulaka sa svinjama, naročito sa

masti i o svim našim teškoćama koje imamo u snabdijevanju radnih ljudi masnoćama. Možemo se, dakle, sigurno nadati u 1949 godini znatno povećanoj proizvodnji masnoća na državnom socijalističkom sektoru i, prema tome, boljem snabdijevanju masnoćama.

Na analizi dosadašnjeg rada na sektoru trgovačkog svinjogojstva, naše uprave i preduzeća moraju:

a) dovršiti svoju organizaciju, učvrstiti evidenciju i knjigovodstvo i u najoperativnijem saobraćaju rukovoditi i saradivati sa preduzećima Ministarstva poljoprivrede, sa svojim preduzećima, ekonomijama i brigadama;

b) da partiske i sindikalne organizacije svojim radom obuhvate radne kolektive svinjara, kod njih razviju duh socijalističkog natjecanja, brigadni sistem rada, učenja i stručnog osposobljavanja za borbu protiv uginuća i prinudnih klanja;

c) da se dobro organizira snabdijevanje i stanovanje svinjara;

d) da se izvrši utopljavanje obora, priređuje topla hrana svinjama i nabavlja dopunska;

e) da se razvije pravilna socijalistička štednja u hrani i osigura veterinarska služba.

Uza sve teškoće, sve se ovo može brzo postići, što pokazuje, na primjer, uspješan rad direktora preduzeća trgovačkog svinjogojstva u Platičevu, druga Đurić Omera, koji je pod uslovima šumskog gospodarenja sa 6.000 svinja sveo uginuća i prinudna klanja na minimum, od svojih ljudi i kolektiva izgrađuje borce socijalističkog rada, pravilno štedi hranu, planira rad itd. Istovremeno uz povoljnije uslove, neka preduzeća daju slabije rezultate i tu treba razviti duh borbe za socijalizam.

Drugovi narodni poslanici, pitanja snabdijevanja koja smo ove godine riješavali bila su teža i ozbiljnija od ranijih, jer je za izvršenje naše Petoljetke ova godina bila na svim drugim područjima najteža godina. Maršal Tito je u svom govoru na Zajedničkom kongresu SKOJ-a i Narodne omladine u vezi s tim rekao: »Mi smo vama (omladini), kao i svim našim narodima, govorili prošle godine, da će 1948 godina biti u našim naporima najteža godina naše Petoljetke. I zaista, ona je bila vrlo teška. Ona bi bila teška i da nije bilo došlo do famozne rezolucije Informbiroa, iako nam je, moram kazati, i taj napad na nas i našu zemlju, nanio dosta teškoća. No, mi smo te teškoće 1948 godine savladali. Naš plan koji smo postavili za 1948 godinu biće uglavnom izvršen 100%«.

Teškoće s kojima smo se u snabdijevanju borili proizlazile su iz činjenice porasta radne snage, koja se u toku ove godine sve više upošljavala u našu industriju. Taj porast, kako je to naveo drug Kidrič, u odnosu na 1946 godinu, kao indeks 100, iznosi 164,2. Zbog toga u općem prosjeku ostvareno brojno stanje potrošača na obezbjedenom snabdijevanju veće je za 5% i od planiranog. Unutar tog povećanja, povećanje R-kategorije više je za 27% od plana, a D-kategorije za 13%. Osim toga, treba imati u vidu da kupovni fondovi i potrebe masa oslobođenih od eksploatacije rastu brže od sadašnjih, momentalnih mogućnosti proizvodnje robe široke potrošnje, iako i ona, kako smo to videli, stalno raste.

Zato širina našeg snabdijevanja, koja je ostvarena i njen povećani garantovani minimum, u odnosu na radne mase i kategorizaciju potrošača prema radnom efektu, posvjedočuju naše uspjehe u tom snabdijevanju i socijalistički karakter naše vlasti i privrede, a ujedno objašnjavaju i još postojeće* teškoće dok ne pojačamo, prema vlastitim potrebama, izvore robe i organizaciju distribucije za još bolje zadovoljenje potreba radnih masa.

Svi ovi uspjesi u snabdijevanju, naročito bolji hljeb i veće količine žita, veće količine masnoća negoli u 1947 godini, znatno veće količine mesa koje su dane potrošačima negoli u 1947 godini, nesumnjivo bolje snabdijevanje krompirom, pasuljom, kupusom itd. — to je odgovor sa činjenicama onima, koji pričaju o pogoršanju životnog standarda. Pri tome mi ne govorimo o blagostanju, jer ga još ne može biti. Ali naš radni čovjek osjeća poboljšanje, jer je činjenica da se život poboljšava i da će iz godine u godinu biti bolji, jer je to zakon socijalizma.

Ali, mi smo u našem radu imali i dosta krupnih nedostataka i propusta, bez kojih smo mogli postići bolje rezultate. Zato je potrebno i o njima govoriti kako bi ih u budućem radu izbegli.

Radj kratkoće izlaganja, ovdje ću se dotaći samo nekoliko pitanja u vezi sa uočenim nedostacima.

Ma da je otkup poljoprivrednih proizvoda prema ranijim godinama porastao, činjenica je da su stvarne mogućnosti otkupa, stvarni tržišni viškovi veći nego što to često izračunavaju pojedini naši stručnjaci, pojedinci u našim odborima i republičkim ministarstvima, pa i u planskim komisijama i ministarstvima poljoprivrede narodnih republika. Stvarnost je njih redovito demantirala. Tako je negdje bilo nekritičkog samozadovoljstva u ispunjenju planova otkupa, a pokazalo se da je plan ispunjen

uglavnom izvršenjem obaveza sitnih i srednjih seljaka, koji su, na primjer, stoku prodavali državi i preko zaduženja da dođu do industrijske robe, a da su bogati seljaci izmicali obavezi i svoju stoku prodavali na slobodnom tržištu po špekulantskim cijenama.

Ja ne govorim protiv realnih ocjena planova, ali se energično moramo boriti protiv potcjenjivanja naših ekonomskih snaga, kao i protiv pokušaja da se iza kuknjave gubi vrijeme i ništa ne radi na razradivanju i utvrđivanju naše otkupne mreže, čvrste, široke i brojne. Ovakve tendencije »minimalnih planova« i neborbenog stava prema mogućnostima otkupa viškova od imućnijih seljaka radi tobožnjeg zadiranja, na primjer, u živi fond stoke, i sl., oštro je kritikovao drug Kardelj na Drugom kongresu KP Slovenije, kada je rekao da naši otkupni organi i preduzeća, a ponegdje i ministarstva, »nemaju jasne poglede na odnose i konkretni raspored klasnih snaga na svom teritoriju« i zato ne mogu »ne samo dovoljnom odlučnošću nego i sa potrebnim znanjem da vode borbu za likvidaciju kapitalističkih ostataka u našoj zemlji«. Evo zbog čega je potrebno da naši otkupni organi i preduzeća budu socijalistički kolektivi koji se znalački bore, a ne »onako kako to neprijatelj želi« (Kardelj). Tome bih još dodao da naši otkupni organi mogu voditi pravilnu klasnu politiku na selu ako su, kako se to kaže, uvijek licem okrenuti prema svojim zadacima koji izlaze iz Petogodišnjeg plana, a to znači: snabdjeti graditelje naše Petoljetke svime što im je potrebno.

Još veći se nedostatak u obuhvatanju tržišnih viškova raznih poljoprivrednih proizvoda, osim kod žitarica, pokazao u pomanjkanju komercijalne sposobnosti i dovoljne socijalizovane otkupne mreže, koja bi trgovačkom aktivnošću bila odgovorna za otkup i čuvanje pojedinih proizvoda. Mi smo ponegdje, zbog pomanjkanja jakog otkupnog aparata, bili u nemogućnosti da kupimo veće količine raznih artikala, osobito mlijeka, sira, živine i nekih vrsta povrća, iako su za to postojali uslovi i ponuda potrošača. Zbog toga, kao i uslijed nedosljedno sprovedenog principa razgraničenja otkupa i distribucije, zbog dosljedno nerazrađenog i provedenog principa razgraničenja uprave i regulativne funkcije organa državne uprave od komercijalno-privrednih preduzeća koja rade na principu privrednog računa, — nismo mogli postići potpune ni stalne rezultate, uza sve operative napore, koji su u tom pravcu činjeni, angažovanjem aparata samih ministarstava, te gradskih i sreskih narodnih odbora. Po-

kazalo se, naime, da isključivo lokalna mreža preduzeća i za druga ne može savladati sve one krupne zadatke, osobito u suficitarnim krajevima, kako zbog raznovrsnosti zadataka i volumena robe (prodaja industrijske robe, otkup žita, itd.), tako djelomično i zbog njene tehničke neopremljenosti (mlijeko, meso), a negdje i zbog sklonosti partikularizmu, monopolu i sl.

Organizacija otkupne mreže za sve važnije artikle kao što su stoka, voće i povrće, mlijeko, živina i jaja, na principu republikanskih preduzeća, razgranatih i proširenih sve do srezova, a objedinjenih u republičkim direkcijama po artiklima, treba da ukloni ove nedostatke. Lokalna preduzeća i zadruge povezaće se sa ovom republičnom mrežom na bazi kartela, odnosno komisionih odnosa, tako da će celokupni planirani otkup biti pod rukovodstvom republičkih direkcija. Na ovaj način lokalna preduzeća imaće više mogućnosti da se aktiviraju na kupovini svih onih raznovrsnih viškova proizvoda, koji nisu obuhvaćeni opšte-državnim planom otkupa i ne pretstavljaju proizvode za centralizirane fondove.

Postoje, nadalje, propusti u pogledu zadovoljavanja potrošača industrijskom robom široke potrošnje. Ističem u prvom redu pitanje proizvodnje robe koja treba da odgovara stvarnim potrebama i ukusu potrošača u okviru današnjih mogućnosti naše proizvodnje. Dok je masovna kvantitativna proizvodnja bez detaljnijeg asortimana bila razumljiva u prvim godinama obnove zemlje, kako zbog velike nestašice robe, tako i zbog tehnički slabije organizirane industrije, — danas ti razlozi u većini slučajeva otpadaju. Porast proizvodnje robe za široku potrošnju i prilično zadovoljenje potrošača najnužnijim potrebštinama, povećavaju zahtjeve za bolji kvalitet i asortiman robe. Naša industrija je u stanju da većim dijelom tom zahtjevu udovolji.

Ipak, kod nekih naših industrijskih preduzeća još uvijek se osjećaju tendencije da se vodi borba za ispunjenje plana samo po količini i vrijednosti, dok se na kvalitet i potrebe ne polaže uvijek potrebna važnost. Navešću samo nekoliko primjera: u cilju da se izbacе najveće količine robe, neka preduzeća radije proizvode amerikan platno umesto zefira, čekiće od 5 kg umesto od 0,50 kg. Radi sniženja troškova proizvodnje proizvode se kratke ženske čarape, koje se jedva mogu navući preko koljena; umjesto obuće od nekoliko fazona proizvodi se obuća na jedan kalup, dok muške kožne cipele nisu bile planirane odvojeno plitke, a odvojeno duboke, pa su preduzeća proizvodila samo plitke cipele, jer troše manje materijala i rada, bez

obzira na to što potrebe potrošača nisu u cjelosti zadovoljene. Iz istih razloga proizvode se ženske cipele sa malim brojevima, bez obzira na to da takve cipele ne nalaze prođu u seljačkim krajevima. I, konačno, industrija negdje direktno nameće pojedinu robu, ne vodeći računa o zahtjevima trgovačkih preduzeća, a nije sasvim rijedak slučaj da zbog nepravilno postavljenih proizvodnih planova, nemarnosti ili drugih razloga, isporučuje sezonsku robu izvan njene sezone.

Bilo bi, međutim, pogrešno za ovo kriviti isključivo industriju. Veliki dio odgovornosti za to snosi i trgovina, jer doskora nije razvila službu ispitivanja potreba, kvaliteta i asortimana, da bi onda mogla opravdano i argumentirano uticati na proizvodnju. Ostaci administrativnog dirigiranja robom i distributerske navike trgovačkog aparata u mnogo čemu su krivi za ovakve pojave.

Veliki propust pravi se još uvijek i u pogledu neravnomjernog rasporeda robe prema potrebama pojedinih krajeva. To najbolje ilustriraju ovi primjeri: u prodavnicama »Granap« a u Titogradu i Nikšiću leže velike količine čarapa, konca i frenča za obezbjeđeno snabdijevanje, jer za njih tamo nema potražnje, dok bi ista roba u drugom kraju ili po vezanim cijenama bila odmah prodana. Još je apsurdnija pojava da u mnogim preduzećima i zadrugama Crne Gore leže prilične količine bicikla i guma za bicikle, iako je potražnja ove robe tamo neznatna, dok bi, na primer, u Sloveniji i Vojvodini našla i te kako prođu.

Pasivno i ravnodušno promatranje i primanje robe koja je nepotrebna i leži u prodavnicama nekih mjesta, dok je u drugim krajevima nužno potrebna, odražava se djelomično i na privremenu nestašicu nekih predmeta svakodnevnne potrošnje kao što su šibice, so, itd. Razne teškoće objektivne naravi, kao što su opterećenje transporta, momentalna nestašica robe i sl. mogle bi biti ublažene kad bi u našim preduzećima, odborima, ministarstvima i industriji bilo više brige za dnevne i neophodne potrebe radnih ljudi. Neki naši drugovi ne uviđaju u dovoljnoj mjeri da su ta naoko »sitna« pitanja usko vezana sa borbom za socijalizam. Bez obzira što za momentalnu nestašicu nekih neophodnih predmeta nije odgovorna samo trgovina, njen dio krivice leži u tome što nije u dovoljnoj mjeri vodila računa o njihovoj proizvodnji ili nabavci. Mi smo, na primjer, često slušali žalbe građana da u obezbjeđenom snabdijevanju nema dječjih cipela. Međutim, mi (a pri tome u prvom redu mislim na Ministarstvo trgovine i snabdijevanja) nismo u dovoljnoj mjeri

shvatili važnost te potrebe. U 1949 godini mi ćemo se energično boriti da savladamo te nedostatke.

U vezi s ovim napominjem još jedno pitanje, a to je pitanje lokalne proizvodnje i drugih industriskih i zanatskih proizvoda široke potrošnje, kao što su galanteriska roba i slično. Svi smo mi već dosta dugo konstatirali da u prometu nema raznih predmeta kao što su dugmad, češljevi, četkice za zube, razne pantljike i slično; međutim, u tom pogledu pokazali smo dosada malo inicijative i snalažljivosti. Iako lokalna proizvodnja prilično učestvuje u ukupnom fondu robe široke potrošnje, dobar dio njene proizvodnje odlazio je netrgovačkim kanalima. Mehaničko, besperspektivno shvatanje ovog zadatka očitovalo se naročito po pitanju širenja lokalne trgovačke mreže u nekim odborima i preduzećima. Statistički posmatrajući stvar, neki organi trgovine smatraju da će njihove prodavnice biti nerentabilne, jer neće imati robe, iako se oko njih nalaze brojne mogućnosti i izvori robe koju oni ne znaju obuhvatiti. Nije još svuda prodrlo shvatanje, da je pitanje širenja mreže pitanje stvaranja aktivnog i samostalnog faktora, koji će razvijati i kroz robni promet mobilizirati sve raznovrsniju robu uporedo sa razvojem ostalih privrednih grana. Ovakva mehanička shvatanja strana su marksističko-lenjinističkom shvatanju izgradnje socijalizma na području trgovine. Zato treba principijelno raspraviti organizaciono obuhvatanje lokalne proizvodnje radi njene prodaje potrošaču kroz trgovačku mrežu i oživiti takvu proizvodnju gdje je još nema, bilo kroz komunalnu i zanatsku proizvodnju, bilo kroz vlastitu proizvodnju, preradu i usluge u trgovačkoj mreži. Ovo je krupan zadatak koji u 1949 godini moramo riješiti.

Ova analiza pokazuje da veliki dio odgovornih organa trgovine, počam od povjereništva i lokalne mreže pa na gore, nije u dovoljnoj mjeri shvatio da trgovina u sadašnjoj fazi razvitka nije više mehanička distribucija robe ni aprovizacija, već živ organizam koji samoinicijativno i neposredno rješava životna pitanja radnih masa.

Znatan propust, koji je donekle propust i prehranbene industrije, učinili smo i time što nismo bili uporniji u pronalaženju boljih organizacionih formi i saradnje sa industrijom i osnivanju odgovarajućih komercijalnih organizacija, koje bi evidentirale proizvodnju nekih prehranbenih industriskih artikala i regulativno uticale na bolje snabdevanje trudbenika tim artiklima. Kao posljedicu toga imali smo pojave stihiskih, nedopuštenih i

kažnjenih oblika samovoljnog snabdijevanja raznih preduzeća i sindikalnih podružnica između sebe, naročito putem trampe, a što su radili i odobraval i rukovodioci u nekim ministarstvima i preduzećima. Nesumnjivo je da su se na taj način pojedini artikli trošili protivno propisima o snabdijevanju, što je ponegdje i unosilo anarhiju i dezorganizaciju i time produbljavalo teškoće snabdijevanja.

Nedostatak čvrstih komercijalnih preduzeća, odgovornih republičkim i saveznim organima, pomanjkanje planske discipline kao i ostaci partikularističkih i monopolističkih tendencija u nekim narodnim odborima i preduzećima, imali su za posljedicu još štetnije kažnjive pojave. Nisu bili retki slučajevi rasipanja žita, mesa itd., pomanjkanje evidencije o potrošenim zalihama, nebudnosti u čuvanju saveznih fondova robe, tendencija skrivanja zaliha pred višim organima. Naročito podvlačim i žigošem pojave nediscipliniranog trošenja državnih fondova robe protivno dispozicijama i nameni te robe ili čak i njihovo trošenje protivno principu prvenstvenog snabdijevanja radnika. Da ne zamaram podacima, navesti ću iz niza takvih slučajeva samo nekoliko primjera iz kontrole koju je nedavno izvršila Kontrolna komisija. U Štipu se meso prodaje u slobodnoj prodaji, a radnici putem potrošačkih karata ne mogu da se snabdiju mesom. U Kumanoyu veće količine mesa se troše za ćevapčice, a u obezbjeđenom snabdijevanju ga nema. Restoran gradskog IONO-a Smederevska Palanka prodaje po odobrenju gradskog IONO-a 700 kilograma masti po vezanim cijenama da bi dobijene bonove upotrebio za kupovinu grade za ekonomiju. Gradski IONO Pančevo ima prikrivenih 1.600 kilograma masti, koja je namjenjena obezbjeđenom snabdijevanju. U Križevcima od maja mjeseca potrošači nisu dobili meso, jer je Izvršni odbor dodijeljene količine trošio u druge svrhe. Radničko-službenička zajednica u Smederevskoj Palanci prodaje mast po vezanim cijenama i za dobijene bonove kupuje građevni materijal. Gradski IONO Požarevac prodaje 2.120 kilograma otkupljenog mesa po slobodnim cijenama na slobodnoj prodaji, a u Temničkom srezu prikriveno je 13.035 kilograma krupne stoke, 14.806 kilograma mršavih svinja i 1.172 kilograma debelih svinja, koje su otkupljene za savezni fond, a nisu prijavljene ministarstvu. Gradski IONO Subotica iz državnog fonda svinja upotrebio je 100 komada utovljenih svinja za lokalne potrebe, bez odobrenja ministarstva. Osim toga, opće je poznato, da se iz fonda obezbjeđenog snabdijevanja daje meso, mast i brašno za komercijalne restorane. Bilo je ponegdje i upravo nerazumljivih pro-

tivljenja pojedinih sreskih narodnih odbora i zadružnih saveza da se u sezoni za potrebe velikih gradova preko gradske mreže otkupi povrće i voće, iako su u tim srezovima postojali veliki viškovi iznad lokalne potrebe.

Drugovi narodni poslanici, na kraju bih u vezi sa pitanjem saradnje i odnosa saveznih, republičkih i lokalnih organa i organizacije trgovine, a u odnosu na politiku boljeg i prioritetnog snabdijevanja radnih masa, te raspolaganja fondovima, rekao još ovo.

U naše odnose treba unijeti više plana, organiziranosti i discipline, jer to zahtjeva ozbiljnost borbe za uspjeh Petogodišnjeg plana. U tom slučaju neće se moći dogoditi da radnici na najvažnijim poslovima u mnogo slučajeva ne dobijaju, iako ima, ono što im pripada, već se njima pretpostavlja neko drugi. Osim organizacionih mjera, koje treba hitno provesti odozgo do dolje, — a što je u toku — osnovno je pitanje shvatanja i prakse odnosa dijelova prema cjelini, pitanje jedinstvenih zadataka oko kojih treba angažirati osnovne snage i sredstva. Naša država i naša ekonomika zasnovana je, živi i bori se, na marksističko-lenjinističkim principima, na principu i metodu demokratskog centralizma u državnoj upravi, privredi itd. Ostvarujući ove principe, stalno se borimo protiv ostataka starog u raznim vidovima i tu štetočine mogu uspješno kamuflirati svoj rad. Partikularističke »autonomističke« tendencije moraju se razbiti o čvrst principijelan marksističko-lenjinistički stav i praksu naših ljudi, rukovodilaca i organizacija, koji uvijek i na svakom mjestu moraju znati obaveze i zadatke prema jedinstvenom cilju naše Petoljetke.

Maršal Tito je rekao: »Čim više i teže neko radi, tim više on mora dobiti« (govor udarnicima, novatorima i racionalizatorima Srbije 10-II-1948 godine). Taj socijalistički princip prioriteta u suprotnosti je sa praksom koja se negdje događa, da se u snabdijevanju zapostavljaju savezna privredna preduzeća, da su slabije snabdjeveni radnici teške industrije, rudari, željezničari itd., a prvenstveno se snabdijevaju oni koji manje rade ili koji su snabdjeveni iz vlastitih izvora ili ne rade na ovako važnim poslovima. Ta praksa dovodi do rasipanja i samovlasnog raspolaganja robom centraliziranih fondova po republičkim i mjesnim organima, pojedincima itd.; u dosta slučajeva to su krivična djela koja mi dosada nismo energično progonili. Tu leže osnovni uzroci i prekomjernog broja potrošača na obez-bjedenom snabdijevanju na selu i u palankama. Tu je uzrok

i tome da je evidencija i manipulacija potrošačkim kartama prepuštena stihiji i zloupotrebama.

Peti kongres KPJ postavio je pred nas zadatak: »proširenje i temeljito organizaciono učvršćenje socijalističkog sektora naše privrede, naročito u trgovini«.

Napred smo pokazali koliko je robe prometnula naša državna i zadružna trgovačka mreža, preuzevši na sebe ove godine cijelu detaljističku trgovinu, što je i dovelo do likvidacije privatne trgovačke mreže na osnovu Uredbe o privatnim trgovačkim radnjama. Tako mi danas imamo preko 30.000 državnih i zadružnih prodavnica prema 36.000 privatnih prodavnica u 1945 godini.

Međutim, mi s ovim nismo zadovoljni i svjesni smo da je prilikom likvidacije privatne trgovačke mreže bilo mehanističkih shvatanja, zbog čega odluka naše Partije nije negdje provedena sa dovoljno stvarne pripreme. Naime, radi se o tome, da smo mnoge sitne privatne trgovce i piljare mogli jednim sistemom povezati sa državnim sektorom u snabdijevanju potrošača, naročito robom iz lokalnih izvora, galanteriskom tzv. bižuteriskom, nirnberškom robom itd. Naša Uprava slobodne trgovine i Uprava trgovačke i lokalne proizvodnje imaju da izvrše taj važana zadatak da se ti sitni proizvođači povežu sa našim općim sistemom proizvodnje i snabdijevanja.

Školovanju novih socijalističkih kadrova, naročito u posljednje dvije godine, posvećena je dosta velika pažnja. Broj tehnikuma (trgovačkih škola) povećan je na 40 takvih škola sa 10.872 učenika. Od oslobođenja do 1947 godine organizirana su 203 trgovačka kursa sa 11.007 kursista, a samo od januara 1948 godine do konca septembra 1948 godine održano je 737 kurseva sa 35.746 kursista, koji se već nalaze u našoj trgovačkoj mreži, državnoj i zadružnoj.

Ali treba i u tom pogledu da učinimo više. Treba što prije da otvorimo škole za obavezno školovanje učenika u trgovini kao i srednje trgovačke škole, kroz koje treba da prođe što veći broj najboljeg i najodanijeg trgovačkog kadra, koji treba da se osposobi za srednje rukovodioce, poslovođe itd.

Zatim treba da se ponovo pretrese i očisti špekulantski i neprijateljski kadar u našoj trgovačkoj mreži. On većim dijelom pretstavlja administrativni i birokratski balast, naročito u sreskim zadružnim savezima i nabavno-prodajnim zadrugama. To se najbolje vidi iz toga što je u prvom polugodištu omjer administrativnog i prodajnog osoblja prosječno bio 33% administra-

tivnog osoblja prema 44% prodajnog. To ujedno pokazuje kako nismo još u dovoljnoj mjeri razvili operativne, komercijalne organe (nabavne i prodajne) u našim preduzećima. Čistiti ove birokratske i špekulantske elemente, znači ujedno čistiti našu mrežu od takvih stručnjaka, stručnih prodavača itd., koji se bezobzirno i bezobrazno odnose prema kupcu, našem radnom čovjeku i time namjerno izazivaju opravdani revolt. Te štetočine neće da budu signalizatori želja i potreba naših potrošača višim organima.

Ovdje moram posebno podvući da je pogrešno shvatanje mnogih naših partiskih organizacija o trgovini kao poslu i organizaciji koja nije svojom ulogom i zadacima najviše vezana uz borbu za socijalizam. To je umnogome dovelo i do nebrige kakvi se ljudi u njoj nalaze i šta rade.

Trgovina je naš, socijalistički posao i organizacija, koja ima da izbori i te kako velike i složene zadatke, određene borbom za ostvarenje Petoljetke. Osim rijetkih izuzetaka, politički i stručni nivo našeg kadra je nizak i zbog toga naše, partiske i sindikalne organizacije moraju najveću pažnju obratiti trgovačkim kadrovima. Partiske organizacije i komiteti moraju na više i niže rukovodeće položaje u trgovini, preduzećima itd. stavljati odane i uporne broce za socijalizam. Moraju je čistiti od tuđih i neprijateljskih elemenata, jer je naša trgovina, kako je Staljin rekao, »trgovina bez kapitalista malih i velikih, trgovina bez špekulanata malih i velikih«.

Socijalistički preobražaj naše trgovine zbiva se i na području troškova trgovine. Ti su uspjesi očiti, ako se izvrši kratko upoređenje sa ranijim godinama. Dok su u 1945 godini troškovi trgovine iznosili prosječno oko 32% od prometa, oni u 1946 godini iznose 21%, u 1947 godini oko 13,05%, a u 1948 godini oko 10,35% od prometa. Ovi podaci, također, svjedoče o eliminiranju kapitalističkih elemenata i kapitalističkog duha iz naše trgovine, o planskom radu, o povećanju obima robnog prometa, o štednji, racionalizaciji poslovanja i većem zalaganju našeg kadra u trgovini. No, i pored toga pokazuju se kod izvjesnih preduzeća uštede, što znači da se racionalnijim poslovanjem može postići još daljnje sniženje troškova trgovine, uz istovremeno poboljšanje kvaliteta rada naših preduzeća.

Kroz 1948 godinu, na sektoru trgovine, poboljšala se organizacija od saveznih do lokalnih organa, savladivao se operativni metod rada, steklo se iskustvo i sazreli uslovi za daljnju reorganizaciju, koja se ima izvršiti prema osnovnim zadacima Pe-

togodišnjeg plana, a to znači znatno povećati promet robe kroz trgovačku mrežu, što bolje i brže snabdijevati potrošače prema principu »čim više i teže neko radi, tim više on mora dobiti« (Tito).

U samoj otkupnoj mreži u toku je formiranje republičkih direkcija i preduzeća za pojedine vrste artikala koja će neposredno i preko lokalnih preduzeća i zadruga na kartelnoj osnovi obezbijediti otkup i kupovinu stvarnih tržišnih viškova. Kroz ovako razvijenu mrežu otkupnih preduzeća, trgovina će kao faktor socijalističkog preobražaja naše poljoprivrede otkupom i kontrahiranjem i preduzećima za preradu, povezati radno seljaštvo, pa i zanatlije, sa socijalističkim sektorom i na neposrednim koristima pojačati njihovu svijest o tome da je socijalizam put njihovog boljeg života i blagostanja.

Na kraju, formirana je Direkcija državnog žitnog fonda kojom su razgraničene organizacija i rad otkupa od distribucije žita. Treba sada brzo prići organiziranju direkcija za distribuciju industrijske robe, artikala prehranbene industrije itd., treba formirati niz magazina, solnih baza, grosističkih trgovačkih skladišta, jednom riječju — stvara se, i treba je stvoriti, mnogobrojna mreža komercijalnih privrednih preduzeća, koja će vršiti poslove, koje po svojoj naravi ne mogu vršiti upravni organi trgovine, industrije i slično.

Sve ove nove organizacione forme i komercijalne organizacije treba još više da doprinesu onome što trgovini daje socijalističku suštinu: bolje i brže snabdijevanje, brz i razvijen promet robe. Tim putem naša trgovina aktivno učestvuje u mjenjanju one slike i uslova u kojima su kapitalistički ostaci pljačkali radne mase, koristeći poslijeratnu nestašicu i porast kupovne snage trudbenika.

Možemo otvoreno reći da smo sa detaljnom organizacijom u zaostajanju, i bila bi opasnost »da se ta detaljna organizacija shvati i provodi kao stvaranje i zavođenje nekih definitivnih, ukočenih formi, koje se ne razvijaju dalje«. (Kidrič na V kongresu KPJ).

Drugovi narodni poslanici, kako vidite na sektoru trgovine i snabdijevanja u 1949 godini treba još mnogo toga uraditi, ispraviti i socijalistički usmjeriti, na osnovu zadataka naše Petoljetke.

Prvo, na užem planu treba dovršiti i učvrstiti organizaciju od ministarstava do povjereništava, ojačati vertikalnu povezanost, odgovornost i disciplinu, naročito u čuvanju i pravilnom raspolaganju fondovima robe.

Drugo, organizirati i razviti mrežu trgovačkih privrednih preduzeća, koje će ubrzati i još više razviti promet i proizvodnju robe, bolje snabdjeti potrošače i na taj način omogućiti ministarstvima i povjereništvima rukovodstvo iz centra, evidenciju i operativno planiranje za uspješno provođenje politike snabdijevanja naše Partije i države.

Treće, proširiti i učvrstiti državnu i zadružnu trgovačku mrežu, razbijati tendencije sužavanja i svodenja rada trgovačke mreže na ulogu administrativne distribucije.

Četvrto, naročito važan zadatak, koji je ujedno i osnovni preduslov za pravilan rad, jeste izučavanje marksizma-lenjinizma, teoretskih postavki naših rukovodilaca o razvoju naše ekonomike kao i poznavanje propisa. U vezi toga u rukovođenju kadrovima u trgovini i njihovom uzdizanju treba neprestano objašnjavati politički i ekonomski smisao njihovih zadataka i tako u njima razvijati socijalističku svijest. To je put da se, uz pravilne metode rukovođenja i organizacije, u trudbenicima naše trgovine razbuktaju neiskorištene energije, razvije inicijativa i preduzimljivost, kolektivni elan, duh takmičenja, udarništva i novatorstva. Na ovome poslu više nego dosada treba da se aktiviraju trgovačke sindikalne organizacije.

Peto, razviti organizaciju i rad kontrole unutar resora i trgovine.

Drug Tito je u svom govoru na Kongresu SKOJ-a i Narodne omladine Jugoslavije rekao: »Nas u 1949 godini čekaju ne mnogo manje teškoća i mi već sada preduzimamo važne mjere, kako bismo čim spremniji dočekali te teškoće, jer mi i u 1949 godini moramo izvršiti naš godišnji plan. I ne samo izvršiti, već i mnogo koječega premašiti.«

Mi na sektoru trgovine i snabdijevanja ove riječi druga Tita treba da shvatimo kao naš borbeni zadatak, jer je to zakon razvitka naše revolucije i pobjede socijalizma u našoj zemlji.

Drugovi, izjavljujem da ću glasati za predloženi budžet, jer je on izraz napora naših radnih ljudi, pod rukovodstvom radničke klase i Partije u borbi za socijalizam. (Dugotrajno odozbravanje i aplauz).

Претседавајући: Реч има министар поморства друг Вицко Крстуловић.

Ministar pomorstva Vicko Krstulović (Izborni srez Split, NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, kao što vam je poznato, pre dvije godine formirano je Ministarstvo pomorstva i ovo je prvi put da se u ovom domu govori o značaju i ulozi po-

morstva. Smatram za potrebno da u svom izlaganju u najkraćim crtama iznesem najbitnije momente iz oblasti pomorskog transporta.

Pomorski transport, to jest transportna industrija koja je nastavak procesa proizvodnje u oblasti prometa i koja se ostvaruje u pomorskoj plovidbi, pomorskoj trgovini i radu i životu luka veoma je važan činilac za našu zemlju, koja raspolaže veoma dugom i razvijenom obalom i čija se teritorija proteže duž Jadranskog Mora. Da bismo mogli pravilno shvatiti sadašnju problematiku naše pomorske privrede i stanje u kome se ona nalazi, da bismo mogli shvatiti zadatke koji stoje pred našom trgovačkom mornaricom i našim lukama, potrebno je da bar u najkraćim crtama prikažem razvitak i stanje trgovačke flote, luka i pristaništa, kao i brodograđevne industrije u staroj Jugoslaviji, te karakter i pravac politike stare Jugoslavije u odnosu na pomorstvo.

Poslije Prvog svjetskog rata Jugoslaviji je pripala srazmjerno duga obala od 550 kilometara u zračnoj liniji, ili 1.562 kilometra u dužini kopnene obale, ali imperijalističkim Rapalskim ugovorom bile su otrgnute od našega teritorija i pripojene Italiji jedino moderne izgrađene luke Rijeka i Trst, jedine luke koje su raspolagale prvorazrednim željezničkim prugama normalnog kolosjeka (Sušak je evakuiran tek 1923 godine), kompletnim lučkim postrojenjima i modernom mehanizacijom. Poslije Rapalskog ugovora Jugoslavija se našla u situaciji da ima veoma prostranu obalu, a da je stvarno otsječena od mora, odnosno zemlja koja ne može koristiti more.

Otvoriti sebi put do mora, to jest izgraditi dobre komunikacije iz unutrašnjosti do svojih luka i tako povezati obalu sa unutrašnjim proizvodnim centrima, izgraditi luke i podići ih na savremeniji tehnički nivo, to su u ono vrijeme bili jedni od bitnih preduvjeta da se Jugoslavija oslobodi svoje ekonomske zavisnosti i polukolonijalne zavisnosti od inostranstva, to su bili životni interesi svih naroda Jugoslavije. Hegemonistička klika koja je vladala u staroj Jugoslaviji takvog cilja nije imala, niti ga je mogla imati. U svojoj nesposobnosti ona nije vidjela kakve su velike perspektive i ogromne mogućnosti ležale pred Jugoslavijom kao budućom pomorskom zemljom. Osim ličke pruge, građene po starom mađarskom projektu, trasirane nerentabilno i sa visokim usponima, zimi često zatrpane, nije se izgradila nijedna pruga u pravcu morske obale.

Od 1918 godine do 1941 godine, to jest do raspada stare Jugoslavije, trošeno je za popravak morskih obala u raznim našim

lukama samo po 4,000.000 dinara godišnje, a za gradnju novih obala ukupno za sve vrijeme svega 65,000.000 dinara. Ovo su brojke koje same po sebi dovoljno govore — može se reći — o zločinačkoj politici starih vlastodržaca prema pomorstvu. Poslije 23 godine postojanja stare Jugoslavije, jugoslavenska obala ostala je zanemarena i zaostala, onakva kakva je bila u času pada austro-ugarske monarhije a naša zemlja kao takva oštećena od svog mora.

U takvim lukama rad lučko-transportnih radnika se odvijao pod najtežim ekonomskim i radnim uvjetima. Bez tehničkih postrojenja rad na pretovaru tereta vršio je lučki radnik golom radnom snagom, najgrublje eksploatisan od strane raznih privatnih špediterskih firmi i agencija sa minimalnom najamninom, pod stalnom prijetnjom gladi stvarane postojanjem stalne rezervne armije nezaposlenih i uvjetovane privremenim potrebama za radnom snagom.

Istu sliku nam pruža sudbina i razvoj stare jugoslavenske trgovačke mornarice. Na osnovu sporazuma Trumbić-Bertollini (sklopljen 1920 godine) austro-ugarska flota bila je podijeljena između Italije koja je dobila lavlji dio, i to najmoderniji, i Jugoslavije kojoj je ostalo samo 120.000 BRT. Za vrijeme trajanja stare Jugoslavije jugoslavenska trgovačka mornarica je, doduše, porasla na 400.000 BRT, to jest utrostručila se, ali te brojke posmatrane same po sebi dale bi površnom posmatraču sasvim krivu sliku o razvitku trgovačke mornarice pod starom Jugoslavijom.

Koji su bili uzroci koji su uvjetovali tako prividno jak i brz razvitak predratne jugoslavenske trgovačke mornarice?

Radi nikakvih ili nedovoljnih zakona i propisa o vlasništvu brodova, raspolaganju sa zaradenim devizama, socijalnoj zaštiti pomoraca itd. stranim kapitalistima bilo je olakšano osnivanje mješovitih, pa čak i čisto stranih parobrodarskih društava, čime su oni iz godine u godinu zauzimali sve odlučniji upliv u tadašnjem jugoslavenskom pomorstvu i crpli velike zarade. Strani je brodovlasnik u Jugoslaviji imao tada na raspoloženju brojne i prvorazredne brodske posade uz najniže plaće, najjevtiniju ishranu, socijalno slabo ili nimalo zaštićenu, koje su silom prilika bile primorane ploviti na starim, neurednim i nehigijenskim brodovima, uz neograničeno radno vrijeme. Kolika je ogromna bila razlika samo u plaćama jugoslavenskih i nekih stranih pomoraca (prema podacima Međunarodnog biroa rada, serija N, broj 21 od 1936 godine) svjedoči činjenica da je nor-

malne 1936 godine, što znači tri godine iza svršetka pomorske krize od 1929—1933, plaća jednog kvalifikovanog jugoslovenskog kormilara iznosila samo 43% plaće engleskog kormilara, samo 36% plaće holandskog i samo 30% američkog kormilara. Prema istim podacima jugoslovenski su pomorci bili najgore plaćeni pomorci u Evropi i u cijelom svijetu. Gore od njih su bili plaćeni samo Indijci i Kinezi na engleskim brodovima.

Kupovanje brodova pod jugoslovenskom zastavom bilo je za strane kapitaliste rentabilno još i zato što parobrodarska poduzeća u staroj Jugoslaviji nisu plaćala nikakvih poreza, a ona su osim toga, uspostavljajući razne fiktivne linije, primala od države i srazmjerno velike subvencije. Tako samo od 1928 do 1941 godine dato je 800,000.000 dinara na ime subvencija, a ukupno za sve vrijeme postojanja stare Jugoslavije preko milijardu dinara, od čega je manji dio bio utrošen na prinovu boljim i modernijim jedinicama.

Stari i dotrajali brodovi, koji su pod inostranim zastavama postali nerentabilni, stavljeni su pod jugoslovensku zastavu i zato im je jevtinoćom i dobrim kvalitetom rada naših pomoraca produžavan život i rentabilnost. O tome najbolje svjedoči usporedba srednje starosti predratne trgovačke mornarice, koja je 1921 godine iznosila 27 godina, a 1941 godine 30 godina. U godinama između 1931 i 1940 godine kupljen je samo jedan novi prekooceanski teretni brod i to zbog toga što ga prvobitni kupac nije htio preuzeti radi premalene brzine.

Onaj dio tadašnje trgovačke mornarice koji nije bio u direktnom vlasništvu stranaca, bio je putem raznih londonskih agenata, koji su vodili poslove brodovlasnika i faksično brodovima raspolagali, potpuno zavisan od londonskog tržišta i podređen njegovim interesima. Mnogi od tih agenata su, pomoću velikih zarada koje su imali sa jugoslovenskim brodovima, sami postali brodovlasnici, te kupovanjem dionica poduzeća koja su zastupali pomalo preuzimali i u njima vodeću ulogu.

Takva flota i u takvom vlasništvu nije služila niti je mogla služiti Jugoslaviji i njezinoj privredi. Jugoslovenske luke su posluživane desetinama stranih parobrodarskih linija, dok su jugoslovenski teretni brodovi plovili po svim morima svijeta, rijetko tičući nase luke. U pomanjkanju vlastitih redovitih linija jugoslovenski izvoznici su bili prinudeni da svoju robu prevoze stranim linijama uz visoke prevozne stavove i da time budu pod kontrolom inostranog kapitala, koji je imao mogućnosti upliviti na cijenu i na plasiranje naših artikala u inostranstvu.

Za sve vrijeme postojanja stare Jugoslavije na cijeloj obali aktivirano je staro brodogradilište u Kraljevici i sagrađeno novo u Splitu, ali i to na inicijativu i sa kapitalom inostranih francuskih i engleskih brodograđevnih kartela i u svrhu onemogućavanja razvitka nacionalne brodograđevne industrije. Ta su brodogradilišta, uglavnom, služila za popravak brodova i nisu bila sposobna za izgradnju većih preookeanskih transportnih brodskih jedinica. Male jedinice obalne plovidbe i jedinice za potrebe ratne mornarice, koje su bile sagrađene u Splitu, bile su sagrađene prema stranim nacrtima, stranim materijalom i stranim stručnjacima.

Jednom riječju, pomorstvo kao privredna grana nosilo je u staroj Jugoslaviji sva obilježja njene društveno-političke i ekonomsko-društvene strukture i njene osnovne protivurječnosti. Neograničena vlast eksploatatorskih klasa, najgrublja eksploatacija naših pomoraca, odlučujuća uloga stranih kapitala, nezainteresiranost domaćeg i stranog kapitala za uzdizanje pomorske privrede, — jer su se i bez moderno opremljenih brodova i mehanizovanih luka ostvarivali veliki profiti, — sve je to uzrokovalo da razvitak trgovačke mornarice i pomorske privrede nije odgovarao potrebama naše zemlje i njenoj ekonomsko-geografskoj strukturi.

Drugovi narodni poslanici, takvo smo nasljeđe primili od stare Jugoslavije, nasljeđe koje nosi u sebi niz poteškoća i sa čijim se posljedicama sukobila nova Jugoslavija, čije posljedice je trebalo savladati u oštroj borbi za novu sadržinu i pravilan razvitak pomorskog transporta.

Prije nego predemo na zadatke, odnosno promjene pomorskog transporta u novoj Jugoslaviji, moramo podvući da je kao plod NOB, koju su vodili naši narodi pod vođstvom druga Tita, bilo oslobođenje Rijeke, Istarskog Primorja i Slovenačkog Primorja i tako bio djelimično ispravljen zločin imperijalističkog Rapalskog ugovora, čime nije samo ispravljena historijska nepravda, već je nova Jugoslavija dobila veliku pomorsku luku i time slobodan pristup do mora, ne samo za veliki dio naše zemlje, već i za susjedne zemlje Podunavlja. Time se bitno izmijenio položaj nove Jugoslavije kao pomorske zemlje.

Nova Jugoslavija, sa svojim revolucionarnim društveno-političkim i ekonomsko-društvenim promjenama, nužno je zahtjevala i promjenu karaktera pomorskog transporta, promjenu odnosa države prema pomorstvu, korjenitu kvalitativnu promjenu sadržine i zadataka. To je značilo da trgovačka mornarica neće više lutati po stranim morima radi postizavanja što većeg

profita za strane kapitale, već se stavlja u službu svojih naroda za što pravilnije obskrbljivanje i ekonomsko podizanje naše zemlje, za potrebe vanjske trgovine u ostvarivanju njenih prekomorskih veza i izlučivanju iz kontrole inostranih monopola i inostranog brodskog tržišta. To je značilo obnoviti i opremiti našu trgovačku flotu, podizati njen organski sastav, to je značilo obnoviti i opremiti naše luke lučkim postrojenjima i modernom mehanizacijom, koja će omogućiti da odgovore zadacima koje će im postaviti razvoj privrede nove Jugoslavije.

Da bi se postigla ta kvalitativna promjena u karakteru i sadržini pomorstva i njegove uloge u privredi nove Jugoslavije, bilo je potrebno da se ispune određeni uvjeti. Prvo, da se promijeni vlasnička struktura privatno-kapitalističke svojine nad osnovnim sredstvima trgovačke mornarice; drugo, da se parazitski administrativni odnos državnog aparata stare Jugoslavije prema pomorstvu zamijeni neposrednim privrednim rukovođenjem; treće, da se stare kapitalističke organizacione forme i kapitalistički metodi privređivanja zamijene novim organizacionim formama i metodima koji će odgovarati novom, socijalističkom pravcu razvitka naše privrede; četvrto, obnoviti trgovačku mornaricu i luke i pristupiti izgradnji nove, moderno opremljene flote i, peto, razbiti monopolni položaj stranog kapitala na našoj obali i samim tim razbiti i monopolni položaj stranog kapitala i stranih međunarodnih konferencija u odnosu na puteve naše vanjskotrgovinske razmjene. Ispunjenje ovih uvjeta ujedno je značilo i kvalitativno podizanje pomorske plovidbe na viši oblik plovidbe, za koji je najkarakterističniji prelazak sa starog trampovanja-lutanja brodova prema kolebanjima stihijnog kapitalističkog tržišta, i već u velikoj mjeri preživjelog načina plovidbe, na viši tip plovidbe — na linijsku plovidbu.

Prva mjera u ostvarivanju tih zadataka bila je odluka AVNOJ-a 1945 godine, kojom se stavljala cjelokupna trgovačka mornarica, brodogradilišna industrija i luke pod upravu narodne vlasti. Na taj način je prvi put u istoriji naše trgovačke mornarice ona stavljena pod upravu i u službu naroda. Nacionalizacijom, prelaskom trgovačke mornarice u socijalistički sektor privrede, trgovačka mornarica je prešla konačno u ruke naše države. Ujedno sa tim ukinute su prelazne organizacione forme i metodi rukovođenja, koji su u prvom periodu poslije oslobođenja bili nužni i uspostavljene su organizacione forme koje odgovaraju novoj društvenoj strukturi i novim zadacima pomorstva.

Pored teškoća koje nam je kao nasljeđe ostavila stara Jugoslavija, teškoće su se pogoršale velikim razaranjima izvršenim od strane okupatora za vrijeme rata.

Stanje naše trgovačke mornarice, brodogradilišta i luka po oslobođenju, koncem 1945 godine, bilo je sljedeće: 38 parobroda sa 64.176 BRT, što znači samo 16% predratne tonaže, a svu našu preostalu prekomorsku flotu koristilo je britansko Ministarstvo ratnog transporta i bili su potrebni mnogi naponi da konačno dođe u naše vode. Brodogradilišta, uračunavajući ona iz novooslobođenih krajeva, bila su skoro 100% porušena ili onesposobljena. Od operativnih obala za brodove duge plovidbe, u našim glavnim lukama: Rijeka, Sušak, Bakar, Šibenik, Split, Ploče, Dubrovnik, Zelenika, Bar, bilo je u upotrebljivom stanju 21%. Od ovih naša najglavnija luka Rijeka—Sušak bila je 100% uništena. I mnoge manje, ali važne lokalne luke, nisu bolje prošle od okupatorskog razaranja, kao Senj, Zadar, Makarska itd., od kojih su neke također bile 100% porušene. Ukupno su bile porušene na našoj obali tokom rata 103 luke. Od ranije skromne mehanizacije luka zatečene su po oslobođenju samo hrpe starog gvožđa.

Mnogobrojni potopljeni brodovi ometali su u lukama i onako razaranjem obala veoma skućene mogućnosti pomorske plovidbe. Skoro ništa nije ostalo od malobrojnih pomorskih pomoćnih i tehničkih sredstava. Jednako teška razaranja pretrpjeli su mnogobrojni svjetionici i lučka svjetla, kao i ostala sredstva sigurnosti plovidbe.

Zalaganjem naše narodne vlasti, — dotle nevidenim požrtvovanjem i heroizmom i poletom naših radnih ljudi, kao plod visoke klasne svijesti, — primitivnim sredstvima obnovljena su naša brodogradilišta, vadeni iz mora i obnavljani potopljeni plovni objekti, obnovljene naše obale i luke, obnavljana sredstva mehanizacije i ostala tehnička plovna sredstva, kao i objekti sigurnosti plovidbe.

Radom naših brodogradilišta i vraćanjem naše flote od britanskog Ministarstva ratnog transporta, koncem 1946 godine, naša je zemlja raspolagala skromnom ali značajnom tonažom od 135.000 BRT, to jest oko 34% predratne tonaže, od čega 109 parobroda. U tom periodu naša se brodogradilišta približavaju stepenu svoje potpune obnove.

Do konca 1946 godine obnovljeno je daljnih 2.100 metara operativne obale za brodove duge plovidbe i 2.290 metara za lokalnu plovidbu, što znaci da smo osposobili daljnih 25% obala

za prekoceanske brodove. U tom periodu osposobljena su i nabavljena, upornim nastojanjem, nova tehnička sredstva za vađenje potopljenih objekata i za ubrzanu i racionalniju obnovu i izgradnju naših operativnih obala, kao i za sigurnost plovidbe.

U tom periodu izvršeno je spasavanje (vađenje) oko 40% potopljenih objekata u našim vodama, a od potopljenih parobroda izvađeno je 31%. Mnogi tehnički plovni objekti po svojim kapacitetima već tada premašuju predratno stanje za preko 200%, dok su objekti sigurnosti plovidbe bili u punom zamahu obnove. Potrebno je naglasiti da su svi rezultati postignuti skromnim sredstvima, novim kadrovima u nedostatku stručnog kadra.

Na taj način u periodu od 1945 do konca 1946 godine pripremljeni su i ostvareni osnovni materijalni i organizacioni uvjeti za prelaz na ostvarenje zadataka koje je postavio naš prvi Petogodišnji plan pred trgovačku mornaricu i naše luke i pod takvim novim uvjetima trgovačka mornarica je preuzela svoje zadatke i svojju ulogu u izvršavanju Petogodišnjeg plana.

U toku prve dvije godine plana povećan je brodski prostor naše trgovačke mornarice i koncem 1948 godine dostiže 46% predratne tonaže, to jest oko 180.000 BRT. Ovo povišenje postignuto je zalaganjem radnih kolektiva naših već obnovljenih brodogradilišta, naših specijalnih kolektiva za vađenje potopljenih objekata (u staroj Jugoslaviji posao rezerviran samo za strana poduzeća), dobijanjem reparacionih brodova i djelomičnim opravkama u inostranstvu.

Kod obnove i novogradnje naših brodova, napominjem, naročita pažnja posvećena je poboljšanju higijensko-tehničkih uslova za život i rad naših posada na brodovima, što ima da bude i ubuduće naša stalna briga.

Obnova, izgradnja, kao i velika opravka skoro cijele naše trgovačke mornarice i potpuna obnova ostalih objekata ležala je svom svojom težinom na ramenima radnih kolektiva naših brodogradilišta, koji su pod vrlo teškim uvjetima i poštrovanjem obnovili i izgradili 81% postojećih trgovačkih brodova. Naročiti uspjeh ovih radnih kolektiva bilo je vađenje i obnova 7.000 tonkog doka u Splitu.

Obnova i izgradnja naših luka, predviđena Petogodišnjim planom, nastavila se i dalje u pravcu obnove i izgradnje glavnih naših luka, pri čemu nisu bile zanemarene i ostale lokalne porušene luke. U prve dvije godine Petoljetke izgrađeno je daljnjih 2.382 metra obale za brodove duge plovidbe u glavnim lukama,

a u lokalnim lukama 1.527 metara, sa kapacitetom od oko 1.600.000 tona pretovarnog učinka godišnje u glavnim lukama. Velika pažnja posvećena je opremi operativnih obala savremenom mehanizacijom, dizalicama i ostalim pretovarnim uređajima, tako da se postignuta mehanizacija sada približuje predratnom stanju. U ovom periodu naročito je koncentracija radova na obnovi obala bila izvršena u Rijeci—Sušaku, tako da je ova naša luka još prošle godine bila u stanju da ipak zadovolji velike potrebe naše vanjske trgovine. Broj lučkih dizalica povećao se u 1948 godini, u odnosu na 1947 godinu, za skoro 30%.

Skoro sve radove na obnovi i izgradnji operativnih obala, a preko 47% u planu za 1948 godinu predviđenih građevinskih radova, izvodi Ministarstvo pomorstva preko svoje specijalizirane građevinske operative, što je i omogućilo da su se svi ovi građevinski objekti, pored manjeg procenta podbacivanja, ipak na vrijeme izvršavali. Ostale radove izvodila su građevinska poduzeća NR Hrvatske.

U ovoj, 1948 godini, obnovljeno je 670 metara operativnih obala u glavnim lukama za brodove duge plovidbe i 760 metara u lokalnim lukama za brodove lokalne plovidbe.

Da bi naša građevinska operativa, kao i operativa za vadenje potopljenih objekata i bagerovanja, mogla izvršavati svoje teške zadatke, potrebno je bilo prethodno opremiti ova poduzeća najpotrebnijim inventarom, tehničkim plovnim sredstvima i mehanizacijom. U ovom pogledu učinjeni su naponi koji su dali dobre rezultate, iako će još trebati uložiti daljnje napore za potpunu opremu, kako bi se na vrijeme, pa i prije roka, ispunio naš Petogodišnji plan na sektoru pomorstva. U poređenju sa predratnim stanjem mi smo tehnički plovni park povećali do konca ove godine, u odnosu na kapacitet, prosječno za 4,5 puta. U pogledu sigurnosti plovidbe izvršeno je 95% obnove lučkih svjetala i izvršena je oprema luka pomoćnim lučkim i peljarskim brodovima i uspostavljene obalne radio-telegrafsko-telefonske stanice, kao i savremena obalna pilotaža. U ovom pogledu daleko smo premašili opremu stare Jugoslavije.

U toku prve dvije godine trgovačka mornarica postigla je značajne rezultate. Već u prvoj planskoj godini trgovačka mornarica ostvaruje svoj godišnji plan, a dosadašnje izvršenje u drugoj planskoj godini pokazuje da će kod tona-tereta izvršenje biti u 1948 godini u odnosu na 1947 godinu za približno 19% više, kod prevoznog učinka tona-milja za 22% više, kod prevoza putnika za 44% više, kod putničkih milja za 101%. Kod toga je poboljšano iskorišćenje fonda vremena u plovidbi za 13%, a

vrijeme u popravcima je smanjeno za 36%. Ujedno, sa povećanjem produktivnosti rada trgovačke mornarice u 1948 godini, prema 1947 godini, rastao je i udio trgovačke mornarice u ostvarivanju zadataka nastavljanja procesa proizvodnje u oblasti prometa, i to kako u unutrašnjem prometu tako i u ostvarivanju međunarodne razmjene naše vanjske trgovine. Tako je kod razvoza u toku 1948 godine, u odnosu na 1947 godinu, povećan rad trgovačke mornarice za 19,6% kod tona-tereta i za 7% kod tonskih milja, dok je kod izvoza povećan za 38% kod tona tereta, a za 84% kod tonskih milja. Ove brojke najbolje pokazuju pravilan razvitak rada trgovačke mornarice i njen sve veći značaj u ostvarivanju zadataka postavljenih Petogodišnjim planom.

Veoma oštar problem još uvijek pretstavlja rastući razvoz robe i putnika duž naše obale i održavanje redovitih veza sa otocima, jer je baš kabotažna flota pretrpjela najveće gubitke u toku rata. Trgovačka mornarica uglavnom savladava i taj problem, iako zadaci nekoliko puta premašuju njene mogućnosti. Kao ilustraciju napora i težine zadataka navodim, da se samo putnički saobraćaj na našoj obali i ostrvima u poređenju sa predratnim godinama, povećao za 3 puta, a da postojeća flota nema ni 50% predratnog kapaciteta.

Od naročito je značaja udio koji zauzima trgovačka mornarica u razvitku našeg izvoza i uspjesi koji su u tom pogledu postignuti u toku 1947 i 1948 godine. Ti su rezultati, uglavnom, slijedeći: monopol vanjske trgovine može se ostvarivati samo u tom slučaju ako se oslanja, s jedne strane, na vlastitu trgovačku mornaricu i, s druge strane, ako je ostvaren monopol unajmljivanja tonaže inostrane zastave za one prevoze koji premašuju kapacitet vlastite tonaže. Samo se na taj način prekomorski vanjsko-trgovinski prevozi izlučuju ispod kontrole inostranog kapitala, samo se na taj način isključuje mogućnost uplivanja na cijene i mogućnosti plasiranja našega izvoza u inostranstvu. U ostvarivanju tog zadatka trgovačka mornarica je pružila punu pomoć vanjskoj trgovini, učvrstila njen monopolni položaj u odnosu na inostranstvo. Te zadatke trgovačka mornarica je ostvarila prelaskom na viši oblik plovidbe, uspostavljajući međunarodne redovite teretne linije. Tako danas postoje uspostavljene desetodnevne redovite teretne linije sa zemljama Bliskog Istoka, petnaestodnevna redovita linija sa Izraelom, petnaestodnevna teretna linija sa Turskom, dvadesetodnevna redovita teretna linija sa Engleskom, Holandijom, Belgijom, dvomjesečna

redovita putničko-teretna linija sa SAD i Kanadom i dvomjesečna putnička linija sa Južnom Amerikom.

Pored toga trgovačka mornarica je ostvarivala redovnu prekomorsku vezu sa SSSR-om i prema potrebama vanjske trgovine ostvarivala trgovinske veze i sa ostalim zemljama uvoznicama naših proizvoda, odnosno zemljama izvoznicama proizvoda potrebnih za izvršavanje naših petogodišnjih zadataka. Uspostavljanjem redovitih teretnih linija, pored ogromnog značaja koji takve linije imaju za redovito održavanje postojećih trgovinskih veza i ostvarivanje novih, ima i svoj posebni značaj, s jedne strane, u tome što takve linije čine da se naša trgovačka mornarica kod sklapanja trgovinskih sporazuma, iako je još nedovoljna, pojavljuje kao jednakovrijedni činilac sa kojim se mora računati, a s druge strane što takve redovite teretne linije najbolje odgovaraju planskoj privredi. Rezerve koje se nalaze u tim novim metodama eksploatacije flote ogromne su i one moraju biti u potpunosti iskorišćene za ispunjenje plana, jer vode povišenju prevozne sposobnosti flote, povišenju kulture eksploatacije i osiguravaju ravnomjernost prevoza čije se odsustvo negativno odražuje u radu flote kod ispunjenja plana prevoženja. Linijska plovidba kao najbolja metoda eksploatacije trgovačke mornarice je put kojim se ima razvijati naša trgovačka mornarica.

Ostvarivanjem linijske plovidbe pomorstvo je, ujedno, omogućilo stranim konferencama i linijama da u odnosu na naše spoljnotrgovinske terete zadrže neokrnjen svoj monopolni položaj u pogledu određivanja vozarinskih stavova, a s druge strane ostvarilo monopol unajmljivanja strane tonaže preko domaćeg poduzeća, tako da danas unajmljivanje takve tonaže ne ide preko inostranog tržišta, već najvećim dijelom inostrana brodarska poduzeća obraćaju se za uposlenje svoje tonaže domaćem brodskom tržištu.

Ova nova uloga trgovačke mornarice i rezultati koji su postignuti najbolje se pokazuju u uštedi deviza koje je ostvarila trgovačka mornarica u svome radu za vanjsko-trgovinske prevoze. Tako je u 1947 godini uštedeno vanjskoj trgovini 599.348 funti, 818.786 dolara, što pretstavlja ukupnu vrijednost od 161.819.000 dinara, a u 1948 godini oko 1.600.000 funti, 1.084.000 dolara, što pretstavlja porast za 138% u odnosu na 1947 godinu, odnosno u vrijednosti od oko 385.000.000 dinara. Iz ovih brojki najbolje se vidi ogroman značaj trgovačke mornarice za našu privredu. Još bolje pokazuje značaj jedne snažne i moderno opremljene trgovačke mornarice činjenica da smo, pored ova-

kvog rada naše flote, izdali u toku 1948 godine za unajmljenu stranu tonažu oko 370 miliona lira, 700.000 funti sterlinga, milion dolara i drugih deviza u ukupnoj vrijednosti od oko 260.000.000 dinara.

Posebno mjesto zauzima značaj koji je ostvaren uspostavljanjem redovite putničke linije sa SAD, Kanadom i Južnom Amerikom brodovima »Radnik« i »Partizanka«, koji su omogućili da se naši povratnici vrate u novu Jugoslaviju i doprinesu svoj udio u izgradnji naše zemlje.

Bilo bi pogrešno posmatrati rezultate koje je postigla trgovačka mornarica isključivo kao rezultat rada samo njenih kolektiva. Rad trgovačke mornarice, povišenje njene produktivnosti u najvećoj mjeri ovisi od produktivnosti rada lučko-transportnih radnika. U tom radu leže i velike unutarnje rezerve — još nedovoljno ostvarivane — za poboljšanje kvaliteta i produktivnosti eksploatacije trgovačke mornarice. Radi toga radni kolektivi lučko-transportnih radnika nalaze se u prvim redovima boraca za ispunjenje i premašenje planskih zadataka trgovačke mornarice. Iz te uzajamne povezanosti rada luka i trgovačke mornarice došle su luke pod Ministarstvo pomorstva koncem 1947 godine. Prva mjera koju je trebalo poduzeti bila je razbijanje starog sistema rada lučkih radnika, koji je u sebi nosio mnoge zaostatke starog kapitalističkog sistema, i stvoriti nove mogućnosti lučkim radnicima i poboljšati njihove radne uvjete. To je bilo potrebno, jer do konca 1947 godine lučko-transportnim radnicima i njihovim radnim uvjetima nije poklonjena pravilna i dužna briga, tako da radni uvjeti pod kojima su oni radili nisu u najvećoj mjeri odgovarali novoj društveno-ekonomskoj stvarnosti. Postavljanjem osnovnih pravilnih temelja za radne uvjete i položaj radnih kolektiva lučko-transportnih radnika time što su od povremenih radnika, čiji je rad bio uvjetovan fluktuacijom tereta u lukama, lučki radnici dobili položaj stalnih namještenika poduzeća, izvršena je revolucionarna promjena u položaju lučkog radnika. Lučki radnik nije više proleter, lutalica, koji zavisi od mogućnosti prodaje radne snage, već je to novi trudbenik nove Jugoslavije u ostvarivanju zadataka koje postavlja plan. Iz ove promjene rezultati nisu izostali. Iako nije odmah mnogo učinjeno u pogledu poboljšanja materijalnih uvjeta — opskrbe i stanova — radni kolektivi lučkih radnika postigli su, još uvijek oskudnim mehaničkim uređajima u lukama, da njihove norme budu danas više od normi ostalih luka u Sredozemnom Moru. Tek je ove godine glavna briga ukazana uvjetima rada i života radnih kolektiva lučkih radnika i oni su osnova

na kojoj će se manuelni lučki radnik pretvoriti u tehničkog stručnjaka.

Iako su rezultati vidni, postignuti rezultati ne zadovoljavaju potpuno i ne znači da nisu mogli biti i veći. Oni su postignuti u teškoj borbi, u svakodnevnoj borbi za isvršavanje zadataka u toku koje su se pokazali i znatni nedostaci.

Osnovni nedostatak ležao je, i još leži, u tome što naši privredni rukovodioci nisu još uvijek u potpunosti ovladali zakonima socijalističkog razvitka i planske privrede i time nisu odgovorili novoj sadržini svog privrednog poslovanja. Još ima dosta zaostataka starih metoda rukovođenja, starog načina administrativnog rješavanja privrednih zadataka i problema. Kao posljedica toga, borba za izvršenje planskih zadataka, borba za premašenje zadataka, nije uvijek bila sveobuhvatna. U toj borbi naša rukovodstva nisu uspjela da dovoljno zainteresiraju osnovne nosioce izvršenja zadataka, naše radne kolektive, jednom riječi nisu shvatili da izvršenje zadataka rješavaju naši radni kolektivi, da stvarnost naših planova leži u njima. Uslijed toga nije pokazano, naročito u pogledu lučkih radnika, dovoljno brige o radnim uvjetima.

Osim toga i kod samih radnih kolektiva bilo je zaostataka teške prošlosti koji su povremeno izbijali u nepravilnom shvaćanju zadataka, nedovoljnoj radnoj disciplini na brodovima i lukama, u skladištima i gradilištima, pojedinim slučajevima nepravilnog odnosa prema rukovodstvu. Skoro sva rukovodstva, pa i svi radni kolektivi, nisu poklanjali dovoljno pažnje čuvanju državne, tj. socijalističke svojine, a i budnosti u borbi protiv raznih štetočina i sabotera, koji u ovom periodu sve većih zaostavanja klasnih odnosa pokušavaju da na raznorazne načine ometaju našu borbu za izvršenje plana, da spriječe i zakoče naš put u socijalizam. Ova slabost je naročito došla do izražaja među lučkim radnicima na Rijeci, gdje je baš sada prilična grupa takvih kriminalnih štetočina kradljivaca odgovala pred narodnim sudom za svoj zločinački i štetočinski rad.

Osnovni uzrok ovim nedostacima bio je u sukobu starih metoda privređivanja sa starim stručnjacima, kao posljedica teškog nasljeđa tuđinskog gazdovanja, sa novim organizacionim formama i novim metodama rukovođenja u privredi. Iz toga je proizlazila nedovoljna upornost u izvršavanju zadataka, nedovoljna operativnost u otklanjanju teškoća, u njihovom brzom rješavanju, nedovoljna upornost u praćenju rada transporta i luka radi otkrivanja boljih mogućnosti za povećanje produktivnosti i iznalaženja neiskorištenih unutarnjih rezervi. Otuda kontrola

nad utroškom materijala nije bila zadovoljavajuća, otuda znatnih slabosti u ažurnosti knjigovodstva, pravilnom finansiskom poslovanju; najzad uslijed toga nije bila korišćena ni produbljivana operativna i planska evidencija kao osnovni uvjet za pravilno praćenje, provjeravanje izvršenja planskih zadataka i za poduzimanje potrebnih mjera za uklanjanje otkrivenih nedostataka. To bi bili glavni nedostaci koji su se pokazali u toku izvršavanja planskih zadataka prve dvije godine. Pored tih nedostataka, koji su ležali u samom pomorskom transportu, jedna od smetnji za potpuno izvršenje i premašenje plana ležala je i u odnosu korisnika transporta prema transportu i u njegovim odnosima. To se najbolje pokazivalo u odsustvu planske discipline i u neriješenom problemu cijelog transportnog čvora u našim lukama. Zbog toga se nameće kao jedan od osnovnih zadataka, čijem rješenju treba pristupiti, pitanje cijelog transportnog čvora u našim lukama sa svim ustanovama koje učestvuju posredno ili neposredno u radu i životu luka i utječu na rad trgovačke mornarice.

Drugovi narodni poslanici, zadaci koji stoje pred pomorskim transportom u 1949 godini još su veći i može se reći da je 1949 godina za pomorski transport ključna godina. Plan investicija za 1949 godinu usmjeren je u pravcu pojačanog podizanja naše trgovačke mornarice, naročito linijskih teretnih brodova i putničkih brodova za daljnjih 15% po BRT u odnosu na 1948 godinu, — u daljnjoj obnovi i izgradnji operativnih obala, planirajući ostvarenje novih kapaciteta za oko 200% od ostvarenih u 1948 godini, — u obnovi i izgradnji lučkih skladišta, — izgradnji tri nova silosa u glavnim lukama, kao i u nastavku obnove porušenih obala lokalnog značaja. Plan investicija za 1949 godinu predviđa ubrzanje i pojačanje mehanizacije naših luka za 50% više od postojećih kapaciteta kako bi one bile u stanju odgovoriti još većim zadacima koji budu postavljeni.

Lokacija i obujam novogradnja novih operativnih obala je problem kompleksnog značaja i treba ga riješavati na bazi nove privredne strukture Jugoslavije, na bazi potreba vanjske trgovine, plana perspektivne izgradnje željezničke mreže, odnosno novih pruga koje će povezivati obalu sa unutrašnjošću, urbanističkih rješenja regulacionih planova lučkih gradova, kao i ostalih elemenata koji dolaze u obzir kod postavljanja plana izgradnje novih ili proširenja postojećih luka.

Ovaj važan problem postao je aktuelan i hitan, jer od njega ne zavisi samo pravilno izvršenje našeg Petogodišnjeg plana u pogledu novih operativnih obala, već uopće pravilno postavlja-

nje perspektivnog plana daljnjeg proširenja naših postojećih i izgradnje novih luka, s čime će se produžiti i poslije prvog Petogodišnjeg plana.

Pored toga plan investicija za 1949 godinu predviđa daljnje povećanje novih kapaciteta za opremu naše građevinske operative i poduzeća za spasavanje potopljenih brodova.

U cilju podizanja društvenog standarda predviđena je gradnja stanbenih zgrada i konačišta u Rijeci, Šibeniku, Splitu, Pločama i Dubrovniku za lučke radnike, namještenike podređenih poduzeća i radnike vlastite građevinske operative. Konačno, u smislu datih smjernica, Ministarstvo pomorstva pristupilo je osnivanju i za 1949 godinu predvidjelo u investicionom planu kredite za gradnju i opremu centralnih i lokalnih ekonomija, kako bi iste u punom opsegu odgovorile svom važnom zadatku.

Ovakav plan investicija odgovara novim zadacima koji se postavljaju pred trgovačku mornaricu i pred naše luke. Izvršenje tih zadataka zahtijeva da se nedostaci, koji su se pokazali u toku 1948 godine, u potpunosti uklone, odnosno svedu na najmanju mogućnu mjeru.

Naš najvažniji zadatak ostaje i dalje podizanje naše trgovačke mornarice na jedan viši stupanj, koliko po njenom radu i udjelu u izgradnji našeg socijalističkog poretka i izvršavanju Petogodišnjeg plana, toliko i po opsegu i njenoj tehničkoj opremi. S druge strane, treba posvetiti svu mogućnu pažnju uzdizanju kadra, kako u operativi na brodovima i lukama, tako i administrativnog osoblja.

Dok, s jedne strane, naša trgovačka mornarica i naše luke izvršavaju svoje zadatke u jedinstvenom sklopu našeg privrednog plana i doprinose njegovom ostvarenju, dotle, s druge strane, Titovim Petogodišnjim planom ostvaruje se osnovni uvjet, stvara se materijalna baza u teškoj industriji sa kojom ćemo jedino omogućiti puni i nesmetani razvoj naše trgovačke mornarice. Stoga Titov Petogodišnji plan pretstavlja daljnju višu fazu u razvoju pomorske privrede uopće, a trgovačke mornarice napose, i u tome se ogleda njegov historiski značaj za pomorski transport.

Drugovi narodni poslanici, ako govorimo o borbi za ispunjenje plana, o našim naporima, uspjesima i slabostima, ne smijemo zaboraviti na našu osnovnu snagu, koja nosi na svojim ledima svu težinu ove borbe, ne smijemo a da ne kažemo nekoliko riječi o našim pomorcima na našim brodovima i o radnicima u našim lukama. Naši pomorci su već u toku rata pokazali visoku radničku i patriotsku svijest, bilo u sastavu slavne Titove

Armije u borbama na našoj obali, bilo da su plovili po dalekim morima, prkoseći napadima neprijateljskih podmornica i avijacije, uvijek vjerni borbi u koju ih je povelala i vodila, kao i sve naše narode, Komunistička partija Jugoslavije.

Sa nesmanjenim elanom i požrtvovanjem naši pomorci su krenuli u borbu za ostvarenje Titovog Petogodišnjeg plana. Vjerni radničkoj klasi Jugoslavije, radeći u specijalnim i teškim prilikama na dalekim morima, to jest, ustvari, u inostranstvu, naši pomorci su se skoro bez iznimke, u teškim poslijeratnim godinama, pa i u današnje doba, pokazali vrijedni Titove zastave, pod kojom plove i koju zastupaju pred očima inostranstva. Kao primjer bih naveo herojsko držanje posade broda »Radnik« u Njujorku gdje je ona sama, uz pomoć naših iseljenika, utovarila materijal namijenjen našoj zemlji i time razbila plan američkih reakcionara, koji su, oslanjajući se na provokatorske elemente klero-fašističkih sindikata u Njujorku, pokušali da spriječe da taj materijal dođe u našu zemlju. Ovom prilikom i na ovom mjestu, pored ostalog, smatram za potrebno da naglasim da su naši pomorci, nalazeći se daleko od svoje zemlje i ploveći po svim stranama svijeta, od vremena objavljivanja zloglasne rezolucije Kominformbiro-a bili izloženi raznim vrbovanjima i nagovarani na izdaju svoga naroda i zastave svoje socijalističke domovine. Ali, svi ti podli pokušaji ostali su jalovi i razbili su se o čvrstu socijalističku i patriotsku svijest i disciplinu naših pomoraca, čija se nepokolebiva vjernost i odanost i u ovoj izvanredno teškoj situaciji snažno manifestirala prema svome narodu, svojoj domovini, Komunističkoj partiji Jugoslavije, vodi i učitelju svih naših naroda drugu Titu.

Isto možemo reći o našim brigadama lučkih radnika. Na njima leži velika odgovornost za pravilno odvijanje ogromnog prometa u našim lukama. U situaciji u kojoj se još danas nalaze naše luke, bez dovoljne mehanizacije, lučki rad predstavlja jedan od najtežih radova.

Ako pomorstvo, unatoč svojih slabosti, ispunjava zadatke koje je postavio Petogodišnji plan, to ispunjavamo zahvaljujući požrtvovanom i savjesnom radu našeg radnika koji nam je i garancija naše pobjede.

Drugovi narodni poslanici, taj radnik čiji rad pokreće i vodi naše brodove po oceanima, radnik koji pokreće i ovladava ogromni radni proces naših luka, svjestan je danas da je njegov rad bitan uvjet za ispunjenje Titovog Petogodišnjeg plana, da je njegov rad njegov doprinos u velikoj borbi koja vodi u socijalizam, za izgradnju socijalizma u našoj zemlji pod slavnim

rukovodstvom KPJ, na čelu sa vođom i učiteljem svih naših naroda drugom Titom.

Molim vas da budžet Ministarstva pomorstva usvojite onako kako je predložen. (Dugotrajan aplauz).

Претседавајући: Дајем кратак одмор.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има министар рударства ФНРЈ Светозар Вукмановић-Темпо.

Министар рударства Светозар Вукмановић-Темпо (*Изборни срез барско-улцињски, НР Црна Гора*): Другови народни посланици, мислим да ће бити најправилније да се у првом реду критички осврнем на извршење плана производње у рударству у 1948 години, а затим да изнесем могућности и перспективе извршења плана производње у рударству у 1949 години.

Како је било извршење плана производње у рударству у 1948 години?

План производње угља у 1948 години по количини биће извршен око 91% (не рачунајући производњу локалних рудника друге врсте који не улазе у план Савезне планске комисије, а чија производња није тако мала). У односу на 1947 годину, производња угља у 1948 години износиће 115%. У односу на план производње угља у 1951 години, производња угља у 1948 години износиће 65%. У односу на 1939 годину производња угља у 1948 години износиће 176% (не рачунајући рудник Рашу у производњи за 1949 годину) односно 148% (рачунајући рудник Рашу у производњи за 1939 годину).

Шта нам показују горњи подаци?

Горњи подаци нам показују: прво, да смо за 15% повећали производњу у односу на 1947 годину; друго, да смо направили крупан корак напријед у односу на потпуно извршење Петогодишњег плана (за извршење Петогодишњег плана остало нам је свега још 35%) и, треће, да смо направили крупан корак напријед у односу на 1939 год. Разумије се да су то врло лијепи резултати. Но, то не значи да смо јемо бити задовољни са постигнутим резултатима. Ми нисмо извршили план производње угља у 1948 години, који смо сами поставили. То су чињенице. Нама не преостаје ништа

друго него да извршимо критичку анализу рада наших привредних руководилаца у индустрији угља и да неодложно отклонимо слабости и недостатке у раду, како би обезбиједили да план производње угља у 1949 години буде испуњен.

План производње обојених метала и топионица у 1948 години биће извршен по вриједности око 100,9%. У односу на 1947 годину производња обојених метала у 1948 години износиће 112%. У односу на 1939 годину производња обојених метала у 1948 години износиће 166%. Пошто нису планирани сви метали у Петогодишњем плану, не може се дати однос цјелокупне производње обојених метала према Петогодишњем плану у 1951 години.

Изнијећемо горњу анализу конкретније, по појединим металима.

План производње бакра у 1948 години биће извршен око 106%. У односу на 1947 годину, производња бакра у 1948 години биће извршена око 122%. У односу на план производње за 1951 годину производња бакра у 1948 години биће извршена око 93%. То значи да нам преостаје свега 7% до нивоа Петогодишњег плана производње бакра, који је планиран за 1951 годину.

План производње олова у 1948 години биће извршен око 102%. (Овако мало премашење у производњи олова уследило је услед подбацавања плана у руднику Злетово који је оскудевао у радној снази скоро преко цијеле године). У односу на 1947 годину, производња олова износиће око 122%. У односу на план производње за 1951 годину, производња олова у 1948 години износиће око 75,5%. У односу на 1939 годину, производња олова у 1948 години износиће 446%.

План производње цинка у 1948 години биће извршен око 94%, а са цинк прахом око 95,5%. У односу на 1947 годину производња цинка у 1948 години биће извршена око 105,5%. У односу на план производње у 1951 години, план производње цинка у 1948 години биће извршен 35,5%. (Овдје имамо да захвалимо нашим пријатељима који нам нису испоручили потребне инсталације за електролизу цинка у Трепчи, Међутим, ми ћемо обезбиједити набавку потребних инсталација за електролизу цинка у Трепчи на другој страни и тиме ћемо обезбиједити извршење Петогодишњег плана производње цинка). У односу на производњу цинка у 1939 години, производња цинка у 1948 години износиће око 170%.

План производње антимона у 1948 години биће извршен око 100%. У односу на 1947 годину, производња антимона у 1948 години износиће око 108%. У односу на план производње у 1951 години, производња антимона у 1948 години износиће око 115% итд. итд.

Шта нам показују горњи подаци?

Горњи подаци нам показују: прво, да смо за 12% повећали укупну производњу по вриједности у односу на 1947 годину (у најважнијим металима, бакру и олову, повећали смо производњу за 22%), друго, да можемо рачунати са извршењем петогодишњег плана производње обојених метала прије рока и, треће, да смо направили крупан корак напријед у односу на 1939 годину (нарочито у олову и цинку). Разумије се да су то врло добри резултати. Међутим, ми не можемо бити задовољни ни са овим постигнутим резултатима. Ми смо тврдо увјерени да смо могли постићи далеко боље резултате. Зато се и овдје намеће нужна потреба да извршимо критичку анализу рада наших привредних руководиоца обојене металургије и да неодложно отклонимо слабости и недостатке у раду, како би обезбиједили да план производње обојених метала у 1949 години буде испуњен и премашен.

План производње нафте и 1948 години биће извршен око 52,8%. У односу на 1947 годину, производња нафте у 1948 години износиће око 114,3%. У односу на 1939 годину, производња нафте у 1948 години износиће око 3800%. У односу на 1951 годину, производња нафте у 1948 години износиће свега око 8,5%.

План прераде нафте у 1948 години износиће око 63%. У односу на 1947 годину, прерада нафте у 1948 години износиће око 324%. У односу на план у 1951 години, прерада нафте у 1948 години износиће 28,5%.

Шта нам показују горњи подаци?

Горњи подаци показују нам: прво, да смо за 14% повећали производњу нафте и да смо за 324% повећали прераду нафте у односу на 1947 годину, друго, да смо направили крупан корак напријед у односу на 1939 годину, и, треће, да много заостајемо у односу на извршење петогодишњег плана. Откуда овакве слабости у нашој индустрији нафте? Прије свега нису нам биле испоручене гарнитуре за бушење како из земаља народне демократије, тако и из неких капиталистичких земаља, ма да су све те земље биле обавезне да нам испоруче потребне гарнитуре по уговорима које смо са

њима закључили. Даље, није нам на вријеме била испоручена електрокаротажа из Чехословачке и усљед тога скоро половина постојећих гарнитура у земљи била је практично заробљена на бушотинама и није се могла употребити за даља бушења. Ми смо, наравно, предузели потребне мјере и набавили електрокаротажу на другој страни и на тај начин обезбиједили несметан рад свих постојећих гарнитура у 1949 години. Даље, у преради нафте нису биле испоручене потребне количине сирове нафте од неких земаља народне демократије које су биле обавезне на то према закљученим уговорима. На тај начин, и поред постојећих капацитета, наше рафинерије нафте нису могле извршити предвиђени план у преради нафте. Разумије се да не смијемо оправдавати неизвршење плана у производњи нафте само недостатком гарнитура за бушење, електрокаротаже и друго. Нема сумње да постоји низ организационих слабости које морамо отклонити у 1949 години ако хоћемо да извршимо план производње нафте за 1949 годину.

План производње по вриједности за цијело Министарство рударства биће извршен око 92%. У односу на 1947 годину, производња у рударству у 1948 години биће извршена око 119%. То значи да смо у односу на 1947 годину повећали производњу у рударству за 19%. Међутим, тиме се не може сакрити чињеница да нисмо извршили план у рударству за 1948 годину.

Који су узроци неиспуњења плана у рударству?

Прво, наши привредни руководиоци нису схватили да се битно промијенила ситуација у погледу укључивања радне снаге на рудницима и да, према томе, треба на нов начин прилазити рјешавању овог питања.

Раније, у старој Југославији капиталисти су рјешавали „проблем“ радне снаге на рудницима са сељачком радном снагом из ближе и даље околине. Биједи и немаштина која је владала на селу присиљавала је сељаке да се масовно јављају на рад по рудницима. На тај начин капиталистима је била обезбијеђена јевтина радна снага са села; капиталисти се нису морали излагати сувишним трошковима око подизања радничких колонија на рудницима; увелико су се смањиле могућности организованог отпора рудара, штрајкова итд. Посљедице такве политике још се осјећају на свим нашим рудницима. Наиме, преко 80% рударских радника и

данас живе на селу и свакодневно пјешнице долазе на рад; на рудницима није израђено ни 20% радничких станова итд.

Међутим, у социјалистичкој Југославији, прилике на селу и услови живота сељачких маса су се измијенили. Сељачким масама није више потребно да раде на рудницима, односно није им потребно да раде свакодневно као што је то било за време старе Југославије. Зато се на рудницима осјећа прилично велик одлив радне снаге за време пољских радова, када рудари остају код својих кућа, ради обрађивања својих имања, као и прилично велики изостанци рудара суботом и понедељком, када код својих кућа свршавају кућевне послове.

Разумије се да се питање укључивања нове радне снаге на рудницима не може више рјешавати на стари начин, нити бирократским, административним путем, како то мисле неки привредни руководиоци на нашим рудницима и неки руководиоци из управа за укључивање радне снаге у привреду.

Како треба рјешавати питање обезбјеђења рудника потребном радном снагом?

1) Отпочети са масовном изградњом радничких станова и подизањем радничких колонија. У буџету Министарства рударства за 1949 годину предвиђено је 2 милијарде 200 милиона динара за подизање радничких колонија. Тиме ћемо ријешити тек 50% радничких станова (самачких и породичних). То значи да ћемо у 1949 години три пута више изградити радничких станова него што смо изградили у току три године послје ослобођења наше земље. Поставља се питање да ли ћемо моћи извршити ове задатке? Разумије се да можемо. Само треба да одговорни руководиоци схвате важност овог питања и да у току зимских мјесеци изврше све припреме тако, да у првим пролећним данима почну са изградњом.

2) Извршити механизацију не само на бушењу и откопавању него нарочито на утовару и јамском транспорту и тиме уштедети најмање 20—30% радника. Колико се може уштедети радника механизацијом унутрашњег транспорта и утовара, може се видјети из чињенице да је скоро у свим рудницима на унутрашњем транспорту и утовару запослено 30—40% радника (изузетак чине рудник Раша и словеначки рудници савезног значаја).

3) Увести нове методе откопавања на свим рудницима и тиме, такође, уштедети 10—20% радника. Пракса је пока-

зала да смо повећали раднички учинак на откопима за 20—40% на неким рудницима на којима смо увели нове откопне методе (Зеница, Ресава, Боговина, Алексинац итд.).

4) Правилно распоредити постојећу радну снагу на рудницима и тиме исто тако уштедети неколико процената радника. Пракса је показала да је на многим рудницима велики број радника радио на спољним, ситним и често непотребним радовима. И тако даље и тако даље.

Друго, наши привредни руководиоци нису правилно оцијенили услове који су изазвали флукуацију радне снаге на рудницима и, сасвим природно, нису се знали ни борити против флукуације радне снаге, која је изазивала велике тешкоће у производњи скоро на свим нашим рудницима.

Раније, за вријеме старе Југославије, флукуација радне снаге, и уколико је постојала, није могла изазвати скоро никакав поремећај у производњи, јер је радне снаге било довољно и она се је могла наћи на сваком кораку.

У социјалистичкој Југославији, ситуација се је из основа измијенила. Могућности зараде могу се наћи скоро на сваком кораку: у индустрији, у грађевинарству, у шумарству, на пољопривредним радовима итд. Зато је сасвим природно било очекивати да ће наступити одлив радника из рударства, гдје је рад далеко тежи и напорнији, у остале гране привреде, гдје је рад далеко лакши.

Шта треба предузети да се спријечи флукуација радне снаге на нашим рудницима?

1) Спровести на свим рудницима социјалистички систем награђивања према тежини посла и важности привредне гране, који је спроведен у Уредби Савезне владе о наградама радника у рударству. Борити се за потпуно спровођење у живот ове уредбе, за њено правилно примјењивање и усавршавање саобразно са новим условима.

2) Организовати службу радничког снабдијевања на свим рудницима и преко ње осигурати снабдијевање свих радника и радничких породица са потребним артиклима по таблицама сљедовања (без обзира да ли радници живе на руднику или по селима). Стално се борити за побољшање радничког снабдијевања организовањем рудничких економија, радничких ресторана итд.

3) Организовати смјењивање фронтонских радних бригада на рудницима, нарочито у вријеме љетних радова, када је флукуација радне снаге највећа.

4) Непрекидно политички радити са радницима и конкретно им објашњавати колико могу да зараде на раду у рудницима, као и све привилегије које се дају рударима, указивати на важност рада у рудницима по цјелокупну нашу привреду итд. итд.

Треће, наши привредни руководиоци нису схватили да се и питање техничког и осталог руководећег кадра поставља на сасвим другој основи.

Раније, у старој Југославији, руководећи кадар на рудницима регрутован је са стране (јер су рудници били властништво страних капиталиста) или из редова грађанске интелигенције која је служила на рудницима под руководством иностраних стручњака. Осим тога, производња у рударству за вријеме старе Југославије била је знатно мања него производња какву данас имамо и какву ћемо имати у идућим годинама Петогодишњег плана.

Како смо досада ријешавали проблем техничких и других руководећих кадрова у рударству?

Укоријенило се схватање код наших привредних руководилаца да рудницима могу руководити само људи са високим техничким знањем, са факултетским образовањем. Тиме су практично била затворена врата за уздизање добрих радника и ударника на руководећим положајима на рудницима. Нема потребе доказивати да ови наши привредни руководиоци нису ништа научили из нашег Ослободилачког рата. Зар нисмо у току рата изградили из радника и сељака прекрасни кадар војних руководилаца? Зар не можемо исто тако изградити из редова најбољих радника и ударника нове радничке привредне руководиоце који ће се на раду изграђивати и допуњавати своје знање на разним школама и курсевима, које треба организирати на свим рудницима? Отворити перспективу најбољим радницима за уздизање на руководећа мјеста у привреди — то је наш први задатак у политици кадрова.

Укоријенила се пракса на свим рудницима да се инжењерски кадар употребљава на разним административним дужностима — свуда гдје се траже писменији кадрови. Нема потребе доказивати да је инжењерски кадар био тиме одвојен од својих основних задатака да ријешава техничке, стручне проблеме на рудницима.

Укоријенила се такође пракса небрижљивог односа према инжењерском и осталом техничком кадру који често није

био правилно награђен према своме раду и залагању. С друге стране, упорно се толерисао злочиначки и саботерски рад неких инжењерских и техничких кадрова.

Правилно упослити инжењерски и остали технички кадар на рудницима, правилно их награђивати према њиховом раду и залагању и оштро поступати према свакој саботажи или алкавости на раду (јер често нема границе између саботаже и алкавости) — то је наш други задатак у политици кадрова.

Четврто, наши привредни руководиоци нису схватили да се и питање организације привредних предузећа, генералних дирекција и Министарства мора поставити на нов начин који ће одговарати новим условима рада у привреди.

Које су основне слабости досадашње организације?

1) Општи сектор скоро није ни постојао на привредним предузећима а тамо гдје је постојао (у Министарству) сводио се на обављање канцеларских послова, на рјешавању аката итд. Међутим, у данашњим условима када сви наши људи дају све од себе за извршење постављених задатака, брига о људима, о њиховом материјалном обезбјеђењу, о њиховом школовању, о њиховом уздизању, добија прворазредни значај. Све ове задатке треба да преузме општи сектор који тиме добија и те како оперативни карактер.

2) Сектор оперативе сводио се углавном на диспечерску групу и на оперативну евиденцију. Није тешко схватити да је то значило оријентацију на канцелариско руковођење. То је значило одрицање од непосредне контроле и непосредне практичне помоћи онамо гдје је она највише потребна тј. на предузећа. У данашњим условима оператива треба да буде организована тако да може пружити непосредну практичну помоћ на предузећима и до најмањих радилишта, да може вршити непосредну контролу извршавања задатака сваког предузећа и сваког радилишта и то по свим питањима од којих зависи производња: по питањима организације рада, по питањима завођења норми, по питањима механизације и рационализације, по питањима завођења сигурносних мјера, по питањима извођења рударских истражних радова итд.

3) У Министарству није постојало скоро никаквих органа који би се бавили научно-истраживачким радом. Услед тога смо имали врло велике штете за цијелу нашу привреду. Да наведемо само неке чињенице: могли смо далеко прије рије-

штити питање добијања кокса из домаћих угљева; могли смо далеко прије ријешити питање прераде битуменозних шкриљаца; могли смо ријешити питање експлоатације бакра из црвених пешчара којима обилује Источна Србија итд. Зато што нисмо имали никаквих органа, који би се бавили питањима пројектовања отварања рудника и осталих рударских радова, скоро сви наши рудници у Србији и Босни, неправилно се отварају. Наиме, рудници се не отварају са шахтама и извозним стројевима, како би се стално повећавао капацитет рудника уколико се рудник даље разрађује. Напротив, рудници се примитивно отварају и, уколико се рудници даље разрађују, утолико им се смањује капацитет производње, јер се стално повећава транспорт итд. Зато што није било никаквог органа који би се бавио питањима стандардизације и типизације рударске опреме, ми имамо на сваком руднику најразличитије типове рударске опреме што врло тешко погађа саму производњу итд., итд.

Какав смо поставили план производње у рударству у 1949 години?

План производње угља (по количини) у 1949 години износи 121% у односу на производњу угља у 1948 години. У односу на план производње угља у 1951 години, план производње угља у 1949 години износи 79%.

План производње обојених метала (по вриједности) у 1949 години износи 127% у односу на производњу обојених метала у 1948 години. Пошто нису планирани сви метали у Петогодишњег плану не може се дати однос плана производње обојених метала у 1949 години према Петогодишњем плану у 1951 години.

Изнијећемо горњу анализу конкретније, по појединим металима.

План производње бакра у 1949 години (по количини) износи 102,5% у односу на производњу бакра у 1948 години. У односу на план производње бакра у 1951 години, план производње бакра у 1949 години износи 95%.

План производње олова у 1949 години (по количини) износи 136% у односу на производњу олова у 1948 години. У односу на план производње олова у 1951 години, план производње олова у 1949 години износи 103%.

План производње цинка у 1949 години (по количини) износи 170% у односу на производњу цинка у 1948 години. У односу на план производње цинка у 1951 години, план про-

изводње цинка у 1949 години износи 57%. Ово из разлога што нису испоручене машине за електролизу цинка у Трпчи. Међутим, ја сам раније нагласио, да смо ми већ предузели кораке да потребне инсталације набавимо са друге стране и тиме ћемо обезбиједити план производње цинка у Петогодишњем плану.

План производње антимона (по количини) у 1949 години износи 93,5% у односу на производњу антимона у 1948 години. (Овдје су биле запостављене рударске истраге у 1948 години). У односу на план производње антимона у 1951 години, план производње антимона у 1949 години износи 108%.

План производње живе (по количини) у 1949 години износи 106,7% у односу на производњу живе у 1948 години.

У односу на план производње живе у 1951 години, план производње живе у 1949 години износи 100% итд., итд.

План производње нафте у 1949 години (по количини) износи 284% у односу на производњу нафте у 1948 години. У односу на план производње нафте у 1951 години, план производње нафте у 1949 години износи 24%.

План прераде нафте у 1949 години (по количини) износи 250% у односу на прераду нафте у 1948 години. У односу на план прераде нафте у 1951 години, план прераде нафте у 1949 години износи 71%.

План производње деривата у 1949 години (по количини) износи 248% у односу на производњу деривата у 1948 години. У односу на план производње деривата у 1951 години, план производње деривата у 1949 години износи 76%.

Укупни план производње за цијело рударство у 1949 год. (по вриједности) износи 134% у односу на укупну производњу у 1948 години. Укупни план производње у рударству у 1949 години износи 219% у односу на укупну производњу у рударству у 1939 години (рачунајући рудник Рашу и производњу у 1939 год.) односно 250% (не рачунајући рудник Рашу у укупној производњи у рударству 1939 г.).

Да ли постоје све могућности за ивршење предвиђеног плана производње у рударству у 1949 години? Да ли постоје могућности да се Петогодишњи план у рударству оствари прије рока?

Несумњиво постоје!

Шта је потребно предузети, да се оствари план производње у рударству у 1949 години?

Прво, потребно је убрзано радити на рударским истражним радовима као и на дубоким бушењима за нафту, како би се утврдиле и осигурале довољне резерве угља, метала и нафте. За ту сврху је планом инвестиција за 1949 годину предвиђено 2 милијарде 392 милиона динара, односно 19,9% од укупних инвестиција за рударство у 1949 години. Овај задатак можемо остварити ако наши привредни руководиоци прекину са досадашњом штетном праксом запостављања истражних радова и пребацивања радника са истрага и припрема на производњу.

Друго, потребно је што више механизирати све наше руднике. За ту сврху предвиђена је планом инвестиција за 1949 годину сума у износу од око 5 милијарди динара. Да ли можемо остварити ове инвестиције на опрему наших предузећа? Можемо. — Ако тешка индустрија оријентише свој рад на изградњу машина, саобраћајних средстава и конструкција за рударство, ако искористимо све могућности за набавку потребних машина из иностранства — план механизације наших рудника у 1949 години биће остварен.

Треће, потребно је остварити предвиђени план изградње друштвеног стандарда у 1949 години. За ту сврху предвиђена је сума у износу од 2 милијарде и 200 милиона, односно 18,4% укупног плана инвестиција у рударству за 1949 годину. Можемо ли остварити ове задатке? Можемо. — Капацитети за грађевинске радове постоје и само треба извршити концентрацију потребне механизације материјала и радне снаге на рудницима и план изградње друштвеног стандарда за 1949 годину мора бити извршен.

Четврто, потребно је убрзано отворати нове руднике угља и метала, освајати нова поља за експлоатацију нафте.

Да ли постоје могућности за отварање нових рудника? Како стојимо са рудним богатством наше земље?

Наша земља није још геолошки истражена и поред тога што су наши геолози последије рата више учинили него што је било урађено за 10 година старе Југославије. Међутим, по ономе што је познато о рудном богатству наше земље, ми експлоатишемо свега један врло мали број рудишта. Да наведемо само неке податке.

Само у басену Креке и Косова има око 6 милијарди тона лигнита, који су данас врло мало искоришћени. Неке лигнитске басене чије се резерве цијене на милијарде тона угља, уопште не експлоатишемо. (Плевље, Угљевик и Мезграја

итд.); басени мрког угља у Средњој Босни и Србији такође се експлоатишу у врло малим количинама, ма да њихове познате резерве износе на стотине и стотине милиона тона угља итд.

Иако су већ позната многобројна налазишта бакра, иако се црвени бакарни пешчари у Источној Србији протежу на дужини од преко 120 км., — ми експлоатишемо само једно једино налазиште бакра — у Борском руднику.

Иако је наша земља богата са оловно-цинканим рудиштима, ми експлоатишемо свега три рудишта (на једном руднику од 14 рудних жица експлоатишемо свега једну жицу руде) итд., итд.

Могу да изјавим да ћемо већ у идућој години отворити за производњу најмање још три оловно-цинкана рудишта, да ћемо припремити за производњу у 1951 години најмање још три оловно-цинкана рудишта, да ћемо убрзано радити да ставимо у производњу што прије рудишта осталих метала, која су позната.

Нафте и појаве нафте из земног гаса има широм наше земље од Словеније преко Хрватске, Босне, Војводине, Далмације и Црне Горе. Досадашња испитивања су показала оправданост наше горње тврдње. Међутим, ми експлоатишемо нафту на свега два ревира која су и раније била експлоатисана. Могу да објавим да смо ових дана коначно освојили и трећи ревер нафте код Загреба и тиме далеко олакшали извршење Петогодишњег плана: (Аплауз).

Наша је земља такође богата у битуменозним шкриљцима који досада нису били експлоатисани због непознавања технолошког процеса прераде ових шкриљаца. Наши научници су већ ријешили технолошки процес прераде битуменозних шкриљаца и ми ћемо отпочети са прерадом шкриљаца већ почетком 1949 године. Није немогућно да прераду шкриљаца развијемо у масовним размјерама у 1949 години и тиме обезбиједимо земљу са довољним количинама високо октанског бензина, разним уљима и осталим дериватима.

Наши научници су, као што је познато, ријешили технолошки процес добијања кокса из домаћих угљева. За ту сврху предвиђено је буџетом изградња коксаре, већ у 1949 години, а у првој половини 1950 године можемо се надати да ћемо потпуно ријешити проблем кокса у нашем Петогодишњем плану. (Аплауз).

Као што видите, постоје све могућности за извршење плана производње у рударству у 1949 години, као и све мо-

гућности за извршење Петогодишњег плана у рударству прије рока. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има помоћник Министра спољне трговине Богдан Црнобрња. (Аплауз).

Богдан Црнобрња (*Изборни срез Дарувар, НР Хрватска*): Другови народни посланици, у склопу општих успјеха наше привреде у 1948 години, и наша спољна трговина постигла је велике успјехе. Захваљујући општем повећању производње у земљи, наша је привреда била у могућности ове године да одвоји веће фондове робе за извоз него у 1947 години. Сасвим је разумљиво да би било немогућно постићи успјехе у спољној трговини када не би било успјеха у осталим гранама наше привреде. Зато на успјехе спољне трговине треба гледати као опће успјехе цјелокупне наше привреде.

Иако су задаци били обимни, иако смо се морали борити са предвиђеним и непредвиђеним тешкоћама, 1948 годину треба гледати као годину проширења, јачања и даљњих крупних успјеха у нашој спољној трговини. Заправо 1948 година је година пуног размаха наше спољне трговине.

У чему су успјеси наше спољне трговине у 1948 год.?

Прво, повећање нашег робног промета са иностранством у односу на робни промет 1947 године износи 94%. Тиме смо достигли и престигли робну размјену старе Југославије. На тај начин ми смо се приближили по обиму оним оквирима који су довољни да нашој привреди обезбједимо оно што је најосновније за извршење нашег Петогодишњег плана. Због тога, повећање обима наше спољне трговине у 1949 години неће ни издалека бити онолико колико је било у овој години у односу на 1947 годину.

Друго, план стварања платежних средстава 1948 године остварен је са 102%, увоз инвестиција у ширем смислу рјечи је подбацио за извјестан проценат. До овога је дошло усљед тога што су нам неке земље, као што је, на примјер, Чехословачка Република, одлагале рокове искорука иако смо имали довољно средстава за плаћање. Руковођена једним од основних принципа нашег Петогодишњег плана, а то је ликвидација техничке и економске заосталости и економско осамостаљење земље, политика спољне трговине је кроз структуру извоза, а нарочито увоза, проводила тај принцип.

Познато је да заостале земље извозе претежно сировине, а увозе потрошна добра, док економски развијене земље раде обратно. Задатак нашег Петогодишњег плана и јесте, поред осталог, и у томе да нашу земљу чим прије извуче из такве економске позиције.

Спољно-трговинска структура старе Југославије имала је типичан аграрно-сировински карактер у извозу, док су у увозу финални производи претстављали далеко највећи проценат. У двадесетогодишњем периоду старе Југославије цјелокупан увоз је износио 16 милијарди динара, од тога је текстилни сектор (готов текстил, текстилни полуфабрикати и сировине) учествовао са 52 милијарде или 45%.

Овај однос рјечито говори о ненародној политици тадашњих властодржаца, о политици која је задржавала економски развитак наше земље и држала земљу у економској зависности од иностранства.

Правилном политиком наше Владе, учињеним великим напорима наших радних људи, успјела се много измијенити структура увоза у 1948 години. Тако је у 1948 години увоз сировина и средстава потребних нашој текућој производњи износио 67,2%. Увоз инвестиционих средстава у ужем смислу ријечи — 25,6%, увоз готове потрошне робе — 7,2%. Према овоме, ми данас можемо говорити о промијењеној структури нашег увоза. Увоз готове потрошне робе вршен је само у оноликој мјери колико је у данашњој ситуацији било економски нужно и корисно. Овим увозом повољно смо утицали на повећање обима робне размјене индустрија — село. У 1949 години предвиђен је нешто већи проценат увоза готове потрошне робе, што је у складу са предвиђеним повећањем животног стандарда који предвиђа Петогодишњи план. Ово је омогућено, поред осталог, и тиме што су проширени постојећи и изграђени нови капацитети у првим двијема годинама наше планске привреде, чија нас је производња средстава за капиталну изградњу ослободила потреба увоза неких машина, уређаја и опреме.

У структури нашег извоза није могло бити корјених промјена, јер то, прије свега, зависи од карактера наше производње. Тек битном измјеном структуре наше производње могу се вршити крупније промјене у структури нашег извоза.

У 1948 години знатно се смањило учешће висококалоричних артикала у извозу, у поређењу са просјеком 1935/39 године, док се истовремено повећало учешће индустриског

биља, воћа, воћних прерађевина, алкохола и љековитог биља у односу на просјечни предратни извоз за 56%.

Извоз висококалоричних артикала је смањен, о чему је говорио друг Кидрич. Висококалорични артикли су углавном извожени у СССР и земље народних демократија, и то: пшеница 100%, кукуруз 36,8%, месо живине 86,1%, месо свињско, говеђе и остало 83,4%, уљарице 100%, маслиново уље 86,5%.

У 1948 години повећали смо извоз дувана за 200% у односу на предратни. Док је стара Југославија продавала дуван у двије — три земље (Немачка, ЧСР и Пољска), ми смо дуван у 1948 години продавали у 16 разних земаља. У пласману алкохола такође су постигнути добри резултати, тржиште за алкохол је проширено и на земље у које раније није никад извожено. Количине продатих вина прелазе предратне. Смањење висококалоричних артикала пољопривредно-прехрамбеног и сточног сектора у односу на предратни надомјештено је повећањем напријед наведених артикала као и повећањем дрвног и рударско-топионичног сектора.

Трећи крупан успјех наше спољне трговине јесте проширење наших трговинско-политичких и трговачких веза у 1948 години. У 1948 години имали смо трговинске споразуме са СССР-ом и свим земљама народних демократија и са 18 осталих земаља, од тога смо у току 1948 године склопили нове трговинске споразуме са Аргентином, Уругвајем, Енглеском, Источном зоном Њемачке, Западном зоном Њемачке и Аустријом. Са Швајцарском смо у овој години закључили трговински петогодишњи уговор. Сада су у току трговински преговори са СССР-ом, ЧСР-ом, Пољском и Западном зоном Њемачке. Осим тога у току су преговори са следећим земљама са којима досада нисмо имали трговинског споразума: Индијом, Пакистаном, Цејлоном, Мексиком и Бразилијом.

Иако са неким земљама немамо до данас трговинског споразума, одржаване су трговачке везе, тј. куповали смо и продавали робу, тако да је наша спољна трговина одржавала у 1948 години што трговинских, што трговачких веза са 56 земаља. При томе треба напоменути да немамо и да нисмо одржавали никаквих ни трговинских ни трговачких веза са Франковом Шпанијом и монархофашистичком Грчком.

Према овоме може се рећи да су наше спољно-трговачке везе већ знатно разгранате. Ове чињенице, или боље речено, наше искуство и пракса говоре да је могућно трговати са далеко већим бројем земаља у свијету. Може се рећи и то да

нисмо успјели довољно да користимо трговинске везе и могућности проширења трговинске размјене које са многим земљама постоје. Нисмо водили довољно рачуна о могућности проширења трговине са Енглеском и подручјем блока фунте, Италијом и неким другим земљама, тим прије што су те земље упућене на повећање трговинске размјене са земљама Источне Европе због великог дефицита платног биланса према САД долару. За ове земље је немогућно изравнати тај дефицит без најшире трговине са Источном Европом. Поред постојања Маршаловог плана, маршализоване земље су приморане на проширење трговинских веза са Источном Европом.

Наша спољна трговина мораће у 1949 години више о овоме да води рачуна, проводећи познату политику наше Владе, а то је да трговину са свим земљама сматрамо могућном, она може бити корисна и једној и другој земљи.

Ми тргујемо са капиталистичким земљама које желе са нама да тргују под условом поштивања суверенитета наше државе, реципроцитета у уговарању и под условом испуњавања примљених обавеза.

Вјероватно ће неко од наших критичара да нас „критикује“ ради нашег става и због тобожњег повезивања са империјалистима, а, ево, како говори наша пракса и чињенице.

Учешће СССР-а и земаља народних демократија у старој Југославији износило је 16,6% од цјелокупног спољно-трговинског промета. У 1948 години СССР и земље народних демократија учествују са 55,4% у цјелокупном спољно-трговинском промету ФНРЈ, а капиталистичке земље са 44,6%. У 1947 години СССР и земље народних демократија учествовали су са 1,5% више у нашем спољно-трговинском промету.

А овако стоји са неким другим земљама народних демократија (навешћемо податке из 1947 године, јер за 1948 годину мањкају потпуни подаци):

Мађарска: учешће са СССР-ом и нар. дем. 44%, са капиталистичким земљама 56%;

ЧСР: учешће са СССР-ом и нар. дем. 19,7%, са капиталистичким земљама 80,3%; и

Пољска: учешће са СССР-ом и нар. дем. 35,6%, са капиталистичким земљама 64,4%.

Структура нашег извоза и увоза са Чехословачком Републиком у 1947 години изгледа овако (по чешкој званичној статистици „Месечни преглед Захраничних опходу“):

	Извоз	Увоз
Пољопривредно-прехранб. артикли	52,2%	3,8%
Сировине и полуфабрикати	43,8%	14,4%
Финални производи	2,9%	38,8%
Опрема	1,1%	42,9%

Структура са Мађарском и Пољском не отстаје од ових процената. Она је такова мање-више и са свим осталим земљама са којима имамо озбиљније трговинске везе.

Да бисмо јасније сагледали како то изгледа у нашој трговачкој пракси, навешћемо неколико примјера. Ми смо увозили знатну количину камиона из разних земаља, од тога највише из ЧСР. Један камион од 7 тона „Шкода“ 706 Р плаћали смо у ЧСР око 517.000 динара, а цијена нашој жељезној руди у Мађарској и ЧСР кретала се око 400 динара тона, значи да, ако хоћемо да купимо један 7-тонски камион у ЧСР, потребно је да извеземо 1.300 тона жељезне руде, што значи три комплетна влака — око 43 десеттонска вагона. Из 1.300 тона наше жељезне руде добије се 650 тона сировог жељеза. Вредност ове количине сировог жељеза на светском тржишту износи 2,275.000 динара. Кад се преради ова количина жељеза у ваљани материјал (лим, жица, профили, цијеви), онда то претставља вриједност на свјетском тржишту 6,500.000 динара. Или други примјер. Један кг висококвалитетног челика плаћамо у иностранству са око 70 кг жељезне руде, или са 400 кг цемента, или са 70 кг кукуруза. Или трећи примјер. Један кг вуненог предива плаћамо подједнако као и кг висококвалитетног челика. Ето како аграрно-сировинске земље плаћају увоз из индустријских развијених земаља. Ето зашто смо приморани да у најкраћем могућном року претворимо нашу земљу из заостале аграрно-сировинске у напредну индустријско-аграрну земљу. Наши људи не могу схватити зашто се приговара гигантским напорима наших народа да се што прије извуку из овакове економске позиције. То чини, уосталом, и СССР и земље народних демократија, неки са више елана и успеха а неки са мање. Ми такве њихове напоре не сматрамо неправилним. Напротив, тај пут сматрамо једино правилним

и спремни смо увијек и у свако доба помагати те напоре као што смо то и досада чинили.

Узгред буди речено, Пољска, на пример, гради поред осталог моћну фабрику камиона и путничких аутомобила, која већ 1953 године треба да производи 15.000 — 20.000 комада камиона и око 10.000 путничких аутомобила, што нико од нас не сматра неправилним. Али се питамо којим правом и на основу каквог морала другови и у ЧСР и у Пољској нама „савјетују“ да нам није потребно градити сопствену индустрију, а нарочито не оне гране које већ постоје у пријатељским земљама. Посебно, другови, из ЧСР небројено пута су показали своје незадовољство ради развика наше аутомобилске индустрије и директно нам у том погледу сметају.

Ми градимо све оне гране индустрије за које код нас постоје повољни објективни и субјективни услови. Црну металургију градимо, јер имадемо сировине, алуминиску градимо, јер имамо сировина међу првим у свијету, индустрију обојених метала јер имамо сировина, индустрију нафте јер имамо сировина, хидро-централне јер имамо неискоришћене велике количине хидро-енергије. То је логично коришћење постојећих услова за развика производних снага наше земље, у циљу што брже изградње социјализма у нашој земљи.

Трећи крупан успјех који је постигла спољна трговина јесте тај што се данас на Југославију гледа као на озбиљног трговачког партнера, на партнера који извршава своје обавезе. Ако је некад и дошло до неизвршења неке трговачке обавезе, то је редовно услјед објективних, често непредвиђених услова (на примјер, нисмо могли испоручити сав угаљ који смо били обавезни, ради познатог случаја у Раши, или рибе у Енглеску, ради изузетно слабог лова).

Таквом политиком наш трговачки апарат је стекао у трговачком пословању нужно повјерење и углед, без кога би се иначе тешко одвијала широка спољна трговина. Према томе ће и убудуће бити наш задатак да савјесно испуњавамо примљене трговачке обавезе

Ево неколико примјера како наша земља извршава примљене обавезе по трговачким споразумима са појединим земљама. (Стање 1-XII-1948).

Према трговачком протоколу за 1947/48 годину са СССР-ом извршен је извоз са 98,9%, а увоз са 90,2%. Према трговачком споразуму за 1947/48 годину са ЧСР-ом 62%, а

увоз 56%, са Пољском извоз 55,8% — увоз 46%; са Мађарском извоз 81% — увоз 78%; са Холандијом извоз 69,6% — увоз 62%; са Румунијом извоз 70% — увоз 52%; са Совјетском војном администрацијом у Немачкој извоз 38% — увоз 14%; са Италијом извоз 68% — увоз 88%; са Швајцарском извоз 53,6% — увоз 38,4% и са Аустријом извоз 20,7% — увоз 24,5% (у три месеца).

Наши извозни артикли стекли су добар глас у трговачком свијету. Квалитет и димензије нашег дрвета испорученог Енглеској оцењен је као врло добар и купци су потпуно задовољни нашим испорукама. (Timber trade од 17-1-1948 г., Timber trade journal од октобра о. г.). Повељан пријем хмеља, опијума и морфина у Буенос Аиресу говори о добром квалитету ове наше робе. Испоручено вино Швајцарској наишло је на добар пријем; испоруке јабука, вина, кукуруза у ЧСР, чешко тржиште је врло добро примило и квалитет нашег кукуруза оцијењен је као један од најбољих. Опћенито узевши, у цјелини је чешко тржиште било врло задовољно квалитетом наше робе.

Наше предузеће „Југометал“ стекло је врло велики углед својим добрим и тачним испорукама на свим тржиштима с којима је имало пословне везе. Ове успјехе треба у првом реду приписати нашој производњи, њеном подизању квалитета производа и њезином извршењу обавеза према спољној трговини, а и нашем извозном трговачком апарату. Било је и случајева гдје квалитет извезене робе није одговарао уговореним условима.

И најзад, четврто, један од крупних успјеха наше привреде, а посебно спољне трговине, јесте то што је, спроводећи у живот линију наше Партије и Владе, углавном ријешила пред њу постављене задатке сопственим снагама и завршила 1948 годину са изравнатим платним билансом.

У 1948 години спољна трговина је имала крупних и сложених задатака; ми очекујемо да ће задаци спољне трговине у 1949 години бити тежи и сложенији. Зато је потребно отклањати неке слабости које су се показале у досадашњем раду:

1) У 1948 години спољна трговина је помогнута извјесним бројем кадрова. Искуство и пракса нам говоре да је то недовољно. Хитно ће бити потребно јачати наш трговачки апарат. У првом реду спољној трговини потребан је кадар

трговаца: то значи да ће бити потребно јачати апарат наших извозних и увозних предузећа у земљи, а нарочито у иностранству. Нужно је што прије имати довољан број стручних кадрова, довољно способних са потребним стручним знањем и знањем страних језика, оданих својој домовини, који ће моћи на многобројним страним тржиштима да свршавају задатке.

2) Отклонити спорост и тромост у трговачком апарату, отклонити укалупљивање и механичко и уско прилажење пословима. Више него досада развијати разне облике међународног трговања, користити се уобичајеним пословањем на међународном тржишту. Код кадрова развијати више самоницијативе, сналажљивости, брзине, самосталности и смјелости у свршавању послова. Темпо рада који је у овој години знатно порастао према 1947 години још више јачати.

3) Приступити још бржем проширивању трговачких веза свуда гдје за то постоје услови.

4) Наша продукција дужна је поправити квалитет неких извозних артикала (нарочито прехранбена — парадајз пире, џемови, ликери). Паковању посветити већу пажњу. Често наши квалитативно врло добри артикли тешко се продају само ради тога, јер је амбалажа слаба. У ту сврху биће потребно чим прије успоставити посебну службу која ће контролисати квалитет извозних артикала.

5) Завести најстрожију штедњу артикала који се увозе. Потребно је штедети, више него досада, погонска средства (нафтине деривате, кокс), затим сировине и другу робу која се увози. Унијети више дисциплине и одговорности и штедње избјегавајући сувишна и некорисна путовања у иностранство. На сектору увоза прекинути са увозом мање важних ствари, док стоје неувезене важније и крупније. У 1949 години биће потребно да Министарство спољне трговине поведе против ових појава одлучнију борбу.

6) У Министарству и предузећима, како у земљи тако и у иностранству, потребно је ојачати комерцијално-информативну службу. На тај начин отклонићемо недостатке у досадашњем трговању с иностранством, које понекад није било на потребној висини. Тиме ћемо уједно побољшати квалитет трговачких закључака, тј. повољније куповати и продавати робу.

7) Питање транспорта, утоварних и истоварних капацитета, нарочито у нашим лукама, једно је од најкрупнијих питања коме треба убудуће посвећивати још више пажње.

Другови народни посланици, задачи у спољној трговини намећу нам озбиљне обавезе, и то не само спољној трговини у ужем смислу него читавој нашој привреди. У 1949 години можемо очекивати разне тешкоће. Нама се, на пример, већ у 1948 години догодило то да нисмо могли купити нафтине деривате у пријатељским земљама, али су нам препродавци са Запада нудили ту исту робу. Било је случајева да смо је скупо купили од препродаваца. Било је и таквих случајева да смо за неку робу били просто уцењивани са стране пријатељске земље. Ови случајеви нису „неслагање са Титовом групом”, они директно наносе штету нашим народима у целини.

Како се може видјети из предњег излагања, наша трговина са СССР-ом и земљама народних демократија била је обимна. Објективно постојање јаке трговине међу нама, то је свакако један облик обостране сарадње и помоћи. Поставља се питање да ли је оваква трговина и економска сарадња коју смо досада имали рјешавајућа сила за изградњу социјализма у нашој земљи. Потребно је истаћи да смо ми једни другима све плаћали. Разне цијене које су служиле као оријентација за одређивање куповних и продајних цијена робе међу нама биле су такозване цијене на свјетском тржишту. Успут треба истаћи и то да формирање цијена на свјетском тржишту диктирају најразвијеније капиталистичке земље или, боље речено, њихови финансиски монополи и трустови, што значи да су цијене постављене у оном односу у ком су загарантовани њихови профити и екстрапрофити.

Поставља се питање шта би било са свим досадашњим нашим успјесима у изградњи социјализма да наша Партија и Влада нису до максимума мобилизирале сопствене снаге и да нисмо имали довољно средстава да платимо све оне велике количине робе које смо увезли било са Истока или са Запада, како би у том случају стајало са изградњом социјализма у нашој земљи.

И поред свих разноврсних тешкоћа, и поред постојања Маршаловог плана који се јавља на међународном плану не само као поробљивач политичке и економске независности народа, него и као, у ужем смислу говорећи, велики трговачки конкурент, наше искуство и пракса из 1948 године го-

вори нам да је могућно и даље развијати и јачати нашу спољну трговину и под овим условима. То много зависи од нас, од наших људи који буду радили на тим задацима.

Ако сви наши трудбеници, а посебно они који раде у спољној трговини, буду до сржи прожети ријечима нашег друга Тита, који је у свом говору на заједничком Конгресу СКОЈ-а и Народне омладине рекао: „Знајте, другови, да се ми у нашим напорима за изградњу социјализма морамо осло-нити на своје сопствене снаге. Ми немамо другог савезника у тим напорима осим наше дубоке вјере да ћемо побједити, осим наше ријешености и упорности“. Ми ћемо у 1949 го-дини извршити задатке које пред нас постави наша Партија и наша Влада. Ми смо навикли да се боримо са тешкоћама и да им смјело гледамо у очи. И досада смо спроводили у живот ову линију, али данас спровођење те линије од нас тражи још више смјелости, још више упорности, још више вјере у властите снаге. Уосталом и досадашњи наши успјеси у далеко, далеко највећем проценту, резултат су наших соп-ствених снага. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Реч има министар рада друг Љубчо Арсов.

Министар рада Љубчо Арсов (Изборни срез штипски, НР Македонија): Другови и другарице народни посланици, друг Тито је са овог места јасно поставио оштрину у којој се појављује питање радне снаге за нашу социјалистичку при-вреду и потребу њене правилне расподеле по важности поје-диних привредних грана. Дозволите ми да се и ја осврнем на то питање и изнесем нека искуства у његовом решавању у току ове године.

Питање радне снаге у току 1948 године оштро се поста-вило не само због тога што је у привреду требало укључити нових 120.000 радника него и због тога што је флукуација и врбовање радника у појединим периодима узимало толико маха да је проузроковало озбиљан недостатак радне снаге у неким гранама наше привреде. А услед великих неоправда-них изостанака радника са посла, као и неправилног коришћења распложивих радника од стране појединих предузећа, ми смо морали да ангажујемо већи број радника у тим пре-дузећима, него што би то било потребно према обиму њихо-вог производног плана. Тај број за поједина предузећа пре-лазио је 25% од укупног броја радника који им је потребан.

Влада је у првој половини ове године донела одлуку да се у ресорима рада формира посебна служба за оперативно планирање и укључивање радне снаге. Министарство рада углавном је успело да организује ту службу и на основу утврђеног плана потреба радне снаге приступи ангажовању и расподели радника према важности појединих привредних грана. Према расположивим подацима управе за радну снагу од јуна до краја новембра о. г. укључило се у привреду преко 455.000 радника. Али то нису нови радници, него у највећем делу радници који су привремено били напустили посао и поново се запошљавају. То само по себи говори о величини кретања радника из предузећа у предузеће, односно из једне гране привреде у другу. Нашим органима, међутим, успело је да се општи број радника у нашој привреди, у односу на 1947 годину, повећа за око 100.000.

Иако све то претставља значајан успех у решавању питања задовољавања привреде радном снагом, овде треба подвући да се наше управе за радну снагу нису довољно оспособиле и да су у раду на укључивању радника имале низ недостатака, нарочито у начину спровођења тога рада, где је често долазило до изражаја схватање испуњења задатака само по броју а не и по квалитету радника које шаљу одређеном предузећу. Исто тако управе за радну снагу, нарочито оне при народним одборима, још нису ојачане и попуњене кадром, па зато у потпуности не могу да одговоре постављеним задацима.

С друге стране, управе за радну снагу су наилазиле на низ тешкоћа у испуњавању својих задатка. Овде на првом месту треба напоменути да није било довољно разумевања од стране неких ресора, па, према томе, ни довољно помоћи у укључивању радника за њихова предузећа. Још мање је било сарадње и помоћи управама од стране самих предузећа. Доста дуго и оштро испољавало се схватање да су министарства рада и управе за радну снагу одговорни за проналажење и укључивање радне снаге, па су она заузимала став пасивног посматрача и чекала да им се радна снага доведе, уместо да су и сама преко својих претставника активно учествовала у ангажовању радника. У последње време ово се све више исправља, али још није потпуно ликвидирано.

Даље, озбиљну тешкоћу у испуњавању задатака укључивања радне снаге претставља флукуација радника, која је на појединим радилиштима била равна броју новоукључених

радника, а понегде га је чак и премашила. Највећа флукуација била је код шумарства, саобраћаја и рударства. Разлози за ту флукуацију су у првом реду у томе што знатан број радника ступа у радни однос само на извесно време и што међу њима има и таквих који нису довољно свесни сталног рада у нашој привреди. На флукуацију, с друге стране, веома много утиче то какву бригу предузеће има према својим радницима у погледу обезбеђења прихвата, смештаја и исхране, као и правилна примена система плата и надница. И најзад, појаву флукуације појачава и врбовање радника од стране појединих предузећа обећавањем већих надница и других погодности.

Питање флукуације радника у нашој привреди је озбиљан проблем, јер она претставља велику сметњу у развоју планске привреде. У току ове године од стране привредних органа и Министарства рада, а уз помоћ синдиката предузимане су ефикасне мере за њено ограничавање и сузбијање. Овде, у првом реду, треба напоменути сређење нашег платног система и на тај начин отстрањивање неправилности у платама. Затим, настојање, путем одређених прописа, да се устали радни однос радника и предузећа. Влада је у том циљу донела Уредбу о заснивању и престанку радног односа, у којој је нарочито истакнут принцип да се радни однос заснива уговором и да радник, као и предузеће, преузима на себе одређене обавезе које треба да изврши, исто тако и време колико ће засновани радни однос трајати. Уговори о раду код нас још нису постали свакодневна пракса и у том погледу синдикати могу много да учине да сваки радник склопи уговор о раду са предузећем у коме жели да ради. Најзад, овде треба истаћи да су поједина предузећа и привредни ресори, нарочито у другој половини ове године, предузели озбиљне мере за прихват, смештај и исхрану радника, као и пуну бригу о њиховом оспособљавању на послу. Нема сумње, да су ове мере дале извесне резултате и њих треба даље развијати и у идућој години упорније примењивати.

Даље, недостаци оперативног планирања били су такође сметња успешнијем решавању питања радне снаге. Динамика производње појединих привредних грана достигала је често свој максимум у истим месецима, ма да се могла комбиновати. То нарочито вреди за пољопривреду, чије се потребе у радној снази у одређеном годишњем добу нису довољно узимале у обзир и према њима усклађивале извесне

потребе других грана привреде. Исто тако оперативни планови потреба радне снаге правили су се често без потребног увида у расположиве резерве и без тачног познавања стања радне снаге у предузећима, услед чега су често били нереални. Недостатак оперативних планова је и тај што у њима није било посебно планирано колико жена треба укључивати у поједина предузећа, иако за нашу привреду жене претстављају знатну радну резерву.

Најзад, овде треба подвући да је у методу рада појединих управа за радну снагу било и таквих грубих неправилности као што је покушај да се укључивање радника врши разним позивима и претњама кажњавања. Пракса је показала да је овакав назови метод давао само негативне резултате, а понегде изазивао и озбиљан политички проблем. Јасно је да овакве и сличне методе управе за радну снагу морају апсолутно одбацити и развијати такве форме укључивања које ће привући наше људе на рад у наша предузећа. У томе треба тражити непосредну помоћ масовних организација.

Дозволите ми да овде кажем неколико речи о радним бригадама Народног фронта.

Ангажовањем Народног фронта спроведена је по свим народним републикама акција масовног укључивања радне снаге преко фронтонских радних бригада. Ова акција дала је у поједним републикама добре резултате, убрзала нашу капиталну изградњу и помогла многим предузећима да остваре свој годишњи план. Кроз фронтонске радне бригаде народне масе са села више су се приближиле нашој социјалистичкој привреди, упознале услове рада и живот у предузећима, па је део од њих остајао стално да ради у предузећу. Али, услед недовољне координације између управа за радну снагу и одбора Народног фронта, у радне бригаде укључивани су и они радници који би се иначе могли на редован начин укључити као стални радници. Исто тако, због те недовољне координације између њих дешавало се да и управе и одбори Фронта у исто време шаљу раднике у једно те исто предузеће.

Ето, такве су тешкоће стајале пред нашим управама за радну снагу. У идућој години пред њима стоје још тежи задаци. Друг Тито поставио је да ми и у 1949 години морамо да мобилишемо нових 100.000 радника и да сву расположиву радну снагу, да тако кажем, стратешки распоредимо за из-

вршење основних задатака нашега плана, нарочито у тешкој индустрији и рударству. Поред тога, преко управа за радну снагу мораћемо се систематскије и упорније борити за сузбијање флукуације, за учвршћење радне дисциплине, као и за правилнију употребу расположиве радне снаге. Управе за радну снагу морају на побољшају своју организацију и метод рада, као и да остваре тачну евиденцију кретања радне снаге у нашој привреди, јер без тога неће бити у стању да на време предузимају потребне мере.

Другови и другарице народни посланици, остварење наших привредних планова тражи правремену изградњу стручних радничких кадрова. За испуњење овог задатка приступило се новим организационим мерама и завођењу јединственог система изградње стручних радничких кадрова. У вези с тим Влада је донела Уредбу о организацији управа за изградњу стручних радних кадрова при ресорима рада. Формирањем тих управа омогућена је боља контрола извршења плана стручних радничких кадрова, како у квалитативном тако и квантитативном погледу.

У току 1948 године повећао се број ученика у привреди за 45.661 у односу на 1947, тако да је плански упис у школе ученика у привреди у 1948 години остварен за 132%.

Данас на територији ФНРЈ има 693 школе ученика у привреди са 2.188 одељења и 74.254 ученика.

Исто тако остварене су и проширене постојеће индустријске школе, тако да на територији ФНРЈ има 149 индустријских школа са 647 одељења и 22.578 ученика.

Међутим, и поред пребаченог плана уписа ученика, још школама ученика у привреди није обухваћено 23.754 ученика или 24% од целокупног броја ученика укључених у привреду. Узроци оваквог стања јесу: недостатак школских зграда, као и недовољна брига предузећа, народних одбора, синдикалних организација, управа за подизање стручних радничких кадрова, проналажење и оспособљавање зграда за ову сврху. Исто тако велики је недостатак што до данас системом планирања нису обухваћени кадрови из задружног и приватног сектора.

У домовима ученика у привреди смештено је 16.324 ученика или 13,5% од укупног броја. Знатан део домова не одговара својој сврси, пошто су преадаптирани из разних других зграда, локала итд. Поред тога, велики број домова слабо је снабдевен инвентаром, а ученици одећом и обућом.

Кривицом извесних предузећа и административно-оперативних руководства и народних одбора, ученицима није обезбеђена довољна исхрана.

Бржи темпо индустријализације наше земље изискивао је и одговарајући пораст стручне радне снаге тако, да се, поред редовног школовања прешло и на форме бржег уздицања стручних радничких кадрова — путем течајева. У току прва три квартала 1948 године од неквалификованих радника изграђено је путем течајева 48.444 полуквалификована радника, а из полуквалификованих изграђено је 13.681 квалификовани радник. И поред разгранатог система течајева потребни резултати нису постигнути и све могућности нису искоришћене. Убудуће је потребно овој масовној форми изградње стручних радничких кадрова посветити много више пажње.

Управе за стручне радничке кадрове, ресори и предузећа још нису обратили довољно пажње на систем практичне обуке, како у школама, тако и на течајевима. Практична обука у самој производњи изводи се често без утврђеног система и најчешће се препушта увиђавности квалификованих радника у производњи у којој се приучавају радници односно ученици. Управе предузећа и синдикалне организације нису се довољно заложиле у правилном решавању овог проблема, нису усавршавале систем стручног уздицања кадрова и нису путем социјалистичког такмичења, похвалама и награда давале потстрека квалификованим радницима за што боље и брже обучавање радничког подмлатка.

Озбиљан проблем у уздицању стручних радничких кадрова претставља недостатак наставничког кадра. На 120.686 ученика у привреди има само 1.800 наставника. Узме ли се у обзир да у производњи има 20 струка и да свака струка има различите предмете, види се да проблем наставничког кадра стоји још скоро недирнут.

Министарство досада није успело да реши питање правилног система уздицања радничког кадра и, с тим у вези, и питање категоризације радника према постигнутој специјализацији у струци. То је задатак који се непосредно налази пред Министарством, а који свакако треба решити у идућој години.

Другови и другарице народни посланици, да би се отклониле неправилности у нашем платном систему које су погодиле флукуацији радне снаге и тенденцији ка уравниловки,

Министарство рада је у току ове године, а нарочито у њеној другој половини, у сарадњи са надлежним привредним министарствима и синдикалним организацијама, интензивно радило на доношењу новог платног система за раднике а у складу са новим потребама наше привреде и њеним социјалистичким карактером. У вези с тим донесене су уредбе о платама радника у најважнијим привредним гранама, а почетком идуће године донеће се и за све остале.

Сматрам да је и овде потребно подвући да циљ донесених уредаба није повећање плата већ њихово сређење. Сви нови прописи, као и они који ће се ускоро донети, регулишу питање плаћања радника према социјалистичком принципу, што значи, да прописују диференцирану плату према сложености, тежини, важности рада и условима под којима се он обавља, уводећи такав систем плаћања у коме се бољим плаћањем рада по норми остварује заинтересованост радника за резултат његовог рада. Спровођење овог принципа омогућује да плата постане заиста важан инструмент подизања продуктивности рада, као једини пут који води порасту производње и подизању стандарда живота трудбеника. Прописујући пак плате по струкама, под условима њихове правилне примене, онемогућено је да предузећа на различите начине плаћају раднике исте квалификације. Несумњиво је да и ово доприноси знатном смањењу флукуације и завођењу много веће дисциплине у употреби платног фонда. Досада извршена контрола од стране органа инспекције рада показује да смо доношењем нових прописа о платама пошли у основи правилним путем. Увођење плаћања по радном учинку очигледно доприноси порасту продуктивности рада, нарочито тамо где је упоредо са новим системом плата извршена и ревизија радних норми. Пред нама, као један од најважнијих задатака, стоји да даљим проучавањем новог система плата на време исправимо његове евентуалне недостатке и да систематском контролом обезбедимо његову пуну и правилну примену.

Са питањем плата нераздвојно је везано и питање радних норми. Једино реалне радне норме омогућују да зарада радника фактички буде сразмерна резултату његовог рада, односно да свако добије од заједнице онолико колико је својим радом заједници дао. Ма да су у борби за нормирање што већег броја послова и утврђивања што реалнијих норми постигнути извесни резултати, они су ипак далеко од тога да

нас могу задовољити. Да би се питање утврђивања радних норми поставило на правилну научну основу, да би се обезбедila правилна организација службе нормирања, одредиле надлежности, завела потребна евиденција и контрола, донета је Уредба о радним нормама и предузет је низ мера у циљу њеног брзог и правилног спровођења у живот. Досадашњи резултати у том погледу показују да овом тако крупном и важном проблему није свуда у одговарајућој мери посвећена пажња и да нису сагледане све мере — организационе, кадровске и стручне, које треба предузимати и савлађивати, да бисмо у питању радних норми изишли што пре на пут њиховог научног утврђивања. Несумњиво је да решење овог питања није могућно постићи једном обичном ревизијом постојећих радних норми, или неком акцијом кампањске природе. Правилно решење може се наћи само дубљим захватањем проблема, а нарочито с његове стручне и организационе стране и систематским радом на њиховом решавању. При томе морамо узети што бржи темпо са оријентацијом на рок у коме морамо, бар у основи, савладати овај задатак, пошто нам његово решавање даје велике могућности да остваримо знатне уштеде, да повећамо продуктивност рада и обезбедимо правилнију и праведнију расподелу платног фонда.

Другови и другарице народни посланици, желим да кажем нешто и о социјалном осигурању.

Анализирајући податке социјалног осигурања о новчаним давањима осигураницима у разним видовима у току 1948 године, најбоље се види колико бриге и средстава улаже наша народна држава да људима у радном односу у случају болести, изнемоглости итд. пружи што боље услове лечења и што већу материјалну заштиту. Док је у 1939 години на име хранарине отпадало на једног осигураника 136,13 динара, у 1947 год. та цифра износи 928,70 динара, а у 1948 год. 1.053,70 динара. Трошкови болничког, бањског и климатског лечења на једног осигураника у 1939 години износе 97,48 динара, 1947 год. 296,85 динара, у 1948 год. износе 367,70 динара. Додатак на децу, на пример, у 1947 год. износио је укупно 1,658.030.000 динара, док у 1948 год. он износи око 2,040.640.000 динара.

У циљу побољшања здравствене заштите осигурања у току ове године извршена је реорганизација социјалног осигурања.

Нагли развој наше привреде и услед тога нагли пораст радника-осигураника наметнуо је потребу решења правилнијег коришћења стручних лекарских и помоћних кадрова, како здравствене службе социјалног осигурања тако и опште државне здравствене службе. У сврху постизања овог циља, који је као најважнији проблем био постављен пред социјално осигурање у 1948 години, извршено је спајање здравствене службе социјалног осигурања са општедржавном здравственом службом под руководством Комитета за заштиту народног здравља Владе ФНРЈ. Оваквом реорганизацијом здравствене службе омогућено је јединствено руковођење и правилније коришћење лекарског и помоћног лекарског кадра, здравствених установа и свега потребног за правилно обављање здравствене службе.

У самом почетку спровођења ове реорганизације било је и објективних тешкоћа, често и таквих које су проузроковане погрешним схватањима и неправилним односом како од стране установа социјалног осигурања, тако и установа здравствене службе. Чињеница је исто тако да радници-осигураници још и данас не могу благовремено добити одговарајућу здравствену заштиту на бази постојећих могућности, што се, поред осталог, огледа у масовним чекањима пред амбулантама и знатним губицима радног времена. У проширењу и бољој организацији амбулантног и поликлиничког рада, извештајне и контролне службе, те успостављањем сталне и непосредне везе и сарадње службе социјалног осигурања са здравственом службом, треба тражити решење споменутих проблема.

Други, такође важан проблем који је требало решити био је што успешније спровођење начела: социјално осигурање што више приближити осигураницима, како би им се омогућило што једноставније и брже коришћење права из социјалног осигурања. Решавајући овај проблем, социјално осигурање је настојало да, где год је то било могућно, пренесе исплату давања из социјалног осигурања за случај болести, трудноће, порођаја, у само предузеће и проширило је мрежу своје службе оснивајући своје експозитуре. Исто тако пренети су на експозитуре — основне јединице социјалног осигурања — сви послови око прикупљања података потребних за остварење права из социјалног осигурања за случај несреће у послу и у пензионим осигурању.

Ма да је реорганизацијом социјалног осигурања знатно упрошћена администрација, нарочито у погледу материјалних права осигураника, питање даље конкретне борбе против бирократизма у социјалном осигурању остаје као важан задатак.

Пројектовани нови закон о социјалном осигурању треба да реши низ питања која се данас оштро постављају, као питање преквалификације инвалида рада, питање јединственог решавања питања пензија радника и службеника, као и решење односа између службе социјалног осигурања и народног здравља, а самим тим и проблем даље разраде организације социјалног осигурања.

Другови и другарице народни посланици, за њихово решавање нарочито је потребно оспособити органе Министарства рада и њих од горе до доле повезати у једну радну целину. У 1948 години ми смо проширили наш рад и организацију, али нисмо успели да исту детаљније разрадимо. Нама недостаје довољно повезаности са републиканским органима рада и њихово усмеравање на задатке који су у складу са нашим основним планом. С обзиром на знатно проширену надлежност повереништава рада у народним одборима и њихову решавајућу улогу у тако важном питању као што је укључивање радне снаге у привреду, ми ћемо, а нарочито републикански органи, морати у идућој години њиховој организацији, методама рада, као и помоћи у раду уопште посветити много више пажње. (Живо одобравање).

Претседавајући: Прекидам седницу, коју ћемо наставити данас по подне у 16 часова.

(Седница је прекинута у 13,25 часова а настављена у 16,10 часова).

Претседавајући: Другови народни посланици, настављамо рад. Има реч министар пошта др Заим Шарац.

Министар пошта др Заим Шарац (Изборни срез Коњиц, НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, годишњи план експлоатације за текућу годину по свим грама поштанско-телеграфско-телефонских услуга извршен је до 20 децембра 1948 године са 112,3%, а до конца године биће извршен са 114,5%, а план прихода са 105,8%.

Међутим, анализом евиденције промета утврђује се да су поштанска и телеграфска служба задовољиле и све по-

требе корисника, док телефонска служба није могла да задовољи сва тражења.

Од службе птт веза тражи се, међутим, да сигурно, брзо, тачно и културно задовољавају максималне потребе државних надлештава, установа и предузећа, друштвених организација као и потреба широких народних маса. Уколико би сектор веза, услјед недовољних капацитета или услјед других слабости, заостајао у том погледу, реметила би се потребна правилна пропорција те би служба веза могла почети да кочи брзи развој наше социјалистичке привреде и друштвеног прогреса.

Иако су средства птт веза, а нарочито уређаји и линије знатно побољшани, и квалитативно и квантитативно, у односу на стање прије рата, ипак сви њихови данашњи капацитети не одговарају дневним тражењима корисника, а нарочито не одговарају перспективним потребама брзог развитка наше социјалистичке изградње. Нарочито већ оштар поремећај пропорције осећа се у заостатку капацитета телефонских веза Београда са републиканским и већим индустријским центрима, као и републиканских центара са самим срезовима, те мјесних телефонских веза у нашим великим градовима. Потребе брзог развоја социјалистичке изградње као и потребе планског руковођења привредом, надмашују реалне капацитете данашњих телефонских веза и тај проблем постаје још актуелнији обзиром на чињеницу да је повећање капацитета још везано за увоз становитих уређаја, чија је испорука везана за дуже рокове.

Птт мрежа у старој Југославији била је слика опште заосталости и одраз историског развоја тадашњих друштвених односа, која се одразила у недовољно спроведеној мрежи птт установа са примитивним техничким средствима, а са врло слабо спроведеном механизацијом у радним процесима. Такође неравномјерност економског и културног стања у тадашњим појединим покрајинама утицала је оштро и на неравномјерност птт мреже. У старој Југославији, непосредно пред рат, било је укупно 606 државних и 1.382 уговорне поште, односно укупно 2.005 поштанских установа, те је једна поштанска установа долазила у просјеку на 7.470 становника. Од свих горњих поштанских установа чиниле су, дакле, уговорне поште преко двије трећине, које су волили приватни предузимачи а посао су углавном вршили намештеници чија је експлоатација и за тадашње радне од-

носе спадла међу нарочито израбљивачке системе. Сам распоред ових установа био је тако неравномјеран да је у једној тадашњој бановини са најгушћом мрежом једна пошта долазила на 2.200 становника, а у бановини са најоскуднијом мрежом једна поштанска установа долазила је у просјеку на преко 25.000 становника.

Сама техничка средства и у телеграфији и у телефонији заостајала су у цјелини са савременом техником. На већим растојањима основна средства у телефонији чиниле су обичне ваздушне линије без модерних уређаја за вишеструко коришћење. Високофреквентне везе чиниле су по дужини једва око 10% укупне дужине линија. Питање каблирања међуградских линија, чиме се једино може постићи високи квалитет веза, стајало је на дневном реду 15 година, али се његову решењу није ни приступило. Отуда је квалитет телефонских веза, нарочито са мјестима главних праваца, био још пред рат у старој Југославији недовољан и слаб. У телеграфији су били у употреби застарели телеграфски апарати, са готово никаквом примјеном телепринтера. Радио-телеграфски међународни саобраћај дат је на експлоатацију приватној страни фирми, а технички, овај страни саобраћај није био на висини, фирма се служила примитивном техником употребљавајући каткад бесплатно чак и државне жичне мреже за пренос радиотелеграма. Унутрашњи радиотелеграфски саобраћај није ни постојао. Отуда, поред недовољних веза, и непотпуна сигурност овог саобраћаја. Поред тога, овако оскудна и примитивна мрежа грађена је без општег плана и система телеграфско-телефонских веза. Изнимно су учињени корисни покушаји постављања аутоматских централа у главним градовима и грађење извјесних мрежних група.

Да би се данашње стање птт веза правилније оцијенило ваља поред горњег уважити и ратна разарања извршена на птт мрежи. Након детаљног пописа и процјене утврђена су ратна оштећења на главним птт објектима и то:

на телефонским централама	66%
на телефонским апаратима	30%
на Морзевим апаратима	48%
на телеграфско-телефонским стубовима	64%
на телефонским жицама	60%
на изолаторима	51%

Осим тога уништени су сви високофреквентни уређаји, радионице, слагалишта, возни парк са 60% и већи дио поштанских зграда.

Према томе, ми смо по ослобођењу затекли не само оскудну, примитивну и неравномјерну мрежу, него и разорену у тој мјери да су та уништења на многим секторима и објектима била стварно пустош. Потребне и тадашња стварност тражили су да се на најбржи начин спроводи обнова. Поред тако тешког стања, које је затечено, оскудних средстава, помањкања потребног материјала, неуморним залагањем и сналажљивошћу упосленог кадра постигнути су видни успјеси и данашњи капацитети веза премашују и квалитативно и квантитативно предратно стање.

Ако стање телефонских средстава у години 1939 означимо индексом 100, онда стање концем октобра текуће године изгледа овако:

телефонске линије по дужини:

мјесне	110
међумјесне	137
кућне телефонске централе	131
телефонски апарати	142
и претплатници	137

По ослобођењу плански се формирала изградња високофреквентних уређаја, који дају бољи квалитет веза и економични су у експлоатацији. Дужина високофреквентних уређаја данас је пет пута већа него што је била непосредно пред рат у старој Југославији. У циљу убрзања и модернизације телеграфске службе увели смо телепринтере као јединствен тип телеграфског апарата. Иако је број телепринтера нарочито нагло порастао према предратном стању, још су концем текуће године Морзеови апарати чинили у нашој држави 74% а телепринтери 24%. Исто тако телеграфске физичке линије, као застарјело средство веза смањене су и замјењују се модерним системима за вишеструко коришћење линија, чега у старој Југославији није ни било.

Међународни телеграфски саобраћај је успостављен и то у много јачем обиму него што је био у експлоатацији стране фирме прије рата, чија је постројења окупатор приликом повлачења потпуно уништио. Одмах по ослобођењу уведен је и унутрашњи радиотелеграфски саобраћај, који нам и поред постојећих недостатака знатно повећава сигур-

ност и брзину у телеграфском саобраћају између главних центара у земљи, а нарочито за отправљање и пријем хитних телеграма у случају прекида жичних веза.

Изградња и отварање птт установа није се после ослобођења развијало како су то потребе тражиле. Много брже је ишао темпо привредног и друштвеног развоја него што се је развијала мрежа птт установа. Постојале су велике објективне тешкоће у том погледу. Морале су се најприје оспособити установе у административним и привредним центрима, ваљало је систем уговорних пошта на терену замјенити државним установама, савлађивати тешкоће са нестацицом просторија, намјештаја, кадрова и слично. Међутим, ваља подвући да се одмах имао по овом проблему правилан став у погледу финансиских издатака и да је било упорнијег залагања са стране птт органа, могла се и гушћа мрежа на терену остварити.

Птт мрежа развијала се овако:

у години 1946	радило је укупно	1.894	установа
у години 1947	„	2.134	„
а у години 1948	„	2.659	„

од чега 2.171 установа државна и 488 помоћних пошта, што значи да данас имамо једну поштанску установу у просјеку на 5.924 становника и на 96 км².

У текућој години, нарочито у другом полугођу, неравнојерност поштанске мреже углавном је ублажавана отварањем помоћних пошта и увођењем сеоских поштоноша. Распоред поштанских установа, без сеоских достављача, по народним републикама концем ове године изгледа овако:

	једна пошта долази на становника	на км ²
у Народној Републици Србији са Косметом	10.949	147
у Аутономној покрајини Војводини	5.465	72
у Народној Републици Хрватској	4.447	66
у Народној Републици Словенији	2.502	36
у Народној Републици Босни и Херцеговини	7.965	160
у Народној Републици Македонији	10.105	232
у Народној Републици Црној Гори	4.890	179

Још није ликвидирана неједнакост доставе поштанских пошиљака у ширим доставним подручјима и у тој служби

постоје још два система. Према једном систему доставу у ширим доставним подручјима врше поштанске сеоске поштоноше, а према другом, који обухвата највећи део државе, достава се врши посредством курира мјесних народних одбора. Док, дакле, према првом систему, у Словенији, Хрватском Приморју, Истри, Далмацији и Боки Которској врше ову доставу стручна поштанска лица ради чега је и достава редовна, бржа и сигурнија, дотле је достава у свим другим подручјима квалитативно заостала, јер је пошта своје задатке пребацила на бригу и буџет мјесних народних одбора. Према евиденцији, пренос поштанских пошиљака на линијама са сеоским поштоношама траје до 24 часа, а у крајевима гдје ову службу врше курири мјесних народних одбора или гдје примаоци сами долазе у просторије народних одбора по своје пошиљке, пренос и испорука поред несигурности врши се нередовно и са великим закашњењима. Овај проблем у Министарству пошта потезао се ради питања покрића трошкова све до ове године. Тек правилником од 1 септембра 1948 године који је донесен у споразуму са Претседником Комитета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ, ријешено је да се систем сеоских поштоноша уводи у свим крајевима гдје постоји потреба и могућност, чиме је омогућено да се поштанска служба још више приближи селу, а сама достава учини бржом и сигурнијом. Откако је правилник ступио на снагу успостављена је ова достава у ширим доставним подручјима у 301 рејону и према плану Министарства пошта у даљне двије године треба обухватити овом службом и сва остала села у нашој земљи.

Према подацима оствареног промета у текућој години број растурених новина и часописа по народним републикама кретао се, углавном, према густоћи поштанске мреже.

У октобру ове године, радиле су у нашој држави 1.922 телеграфско-телефонске установе, што чини у просјеку једна установа на 8.166 становника, а на 244 становника долази један телефонски претплатник. Данашњи распоред телефонских претплатника по народним републикама у односу на број становника изгледа овако:

1. НР Србија са Косметом један тф. претплатник	на 236 станов.
2. АП Војводина	„ на 207 „

3. НР Хрватска	„	на 185 станов.
4. НР Словенија	„	на 135 „
5. НР Босна и Херцеговина	„	на 536 „
6. НР Македонија	„	на 465 „
7. НР Црна Гора	„	на 405 „

Према најновијој административној подјели народних република у нашој држави има у свему 7.988 мјесних народних одбора. Од тога је повезано телефонским везама укупно 2.126 мјесних народних одбора, док 5.862 нису повезани. То су, углавном, сеоски мјесни народни одбори. Повезивањем мјесних народних одбора постала би спрега између града и села чвршћа и овај проблем је нарочито актуелан кад стојимо пред великим задацима социјалистичког преображаја и унапређења пољопривреде и културног уздицања села. Поштанска мрежа, својом организацијом и капацитетом установа и направа, треба ове послове да помогне. Без проширене мреже не би могла птт служба овим задаћама удовољити.

Затечено стање поштанских зграда захтјевало је велике напоре да се оне оправе и оспособе за смјештај установа, а поред тога по ослобођењу изграђено је или је при завршетку изградње 59 нових зграда које потпуно одговарају радним условима и потребама птт промета, док је у старој Југославији у свему саграђено 60 зграда за птт установе.

Данашња укупна дужина линија на којима се врши пренос поштанских пошиљака износи 72.647 км у једном правцу. На механизовани промет (жељезнице, аутомобили, авиони и бродови) отпада нешто мање од 60% укупног промета. Наравно да је квалитет механизованог промета далеко на већој висини него онај који се врши другим примитивним средствима. Међутим, број поштанских вагона, према предратном стању, износи данас тек свега 70%, а возни парк у цјелини квалитативно заостаје за предратним, јер се он, углавном, састоји из истрошених возила, док је промет возилима превазишао предратни и у непрестаном је порасту. Квалитет службе по свим поштанским гранама знатно се побољшао, али поред објективних разлога, као што су поремећаји на жељезничком и аутобуском саобраћају, што се одмах одражава на брзину и сигурност поштанске службе, ваља истаћи да у служби још постоје слабости па и остаци јавашлука. Према евиденцији поштанског саобраћаја појав-

љују се још увек крива усмјеравања и лутања поштанских пошљака иако су ова знатно опала, а нарочито у другом полугођу текуће године. Углавном, запослено особље ове грешке чини услјед недовољне писмености, недовољног познавања географије и недовољне рутине у раду, али би се добар дио неуручених и криво усмјерених поштанских пошљака смањило кад би адресе биле пуне и читке.

Основни објективни разлози спорости и изопачавања телеграма, поред непотпуне везе и застарјелих телеграфских средстава, као што су Морзеови апарати, утјече и то да велики број установа има мало телеграфских апарата, па је ову службу присиљено особље преносити телефоном.

Брзина и сигурност рада на Морзеовим апаратима у упоређењу са радом на телепринтерима види се из овога приказа: на линији Београд—Загреб телепринтером се за 1 сат отпреми у просјеку 1423 ријечи, а са процентом изопачења 0,35%. На линијама Београд — среска мјеста Морзеом и телефоном отпреми се у једном сату у просјеку 408 ријечи са процентом изопачења од 2,98%. Иако се током текуће године пренос телеграма убрзао а изопачење смањило, још би се већи успјех постигао да су дирекције на терену водиле више бриге о индивидуалном уздизању телеграфиста и да су оне са недовољним образовањем који немају услова да се оспособе за рад телеграфисте премјештали на друга мјеста, гдје они имају услова за развој.

Телефонски капацитети нису упоредо повећавани са брзим развојем привредног и друштвеног живота и то је основни разлог да је потребна правилна пропорција између сектора веза и других привредних, управних, културних сектора као и потреба широких народних маса поремећена. Којим су се темпом развијале потребе за телефонским везама види се из ових података: у години 1939 међумјесних разговора обављено је 4,778.000, у 1947 години 11,578.000, а до 20 XII 1948 године извршено је 14,573.000.

Међутим, ово би упоређење било још оштрије кад би се разговори свели на временске јединице (једновременска јединица 3 минута), јер су, што је и разумљиво, данашњи разговори дужи него предратни. Према евиденцији, средње трајање једног разговора у 1939 години износило је 1,2 јединице, док средње трајање у 1948 години износи 1,81. Поред тога број пријављених, а необављених међумјесних

разговора у овој години достићи ће цифру од 2,000.000 разговора.

Само је 32% од средских мјеста у држави директно повезано са својим републиканским центром, док 68% срезова добија везу преко једног или више посредништава чиме се квалитети знатно смањују и чекање на везу продужује.

Београдска градска аутоматска централа искоришћује се више него двоструко прије рата, па иако се капацитет и недозвољено максимално искоришћује, загушења су свакодневна појава нарочито у радно канцеларијско време. Слична су стања код аутоматских централа у Загребу, Љубљани и Сарајеву.

Да би, међутим, средства веза могла да обезбиједе максималне потребе корисника, претпоставка је и правилно је да се те везе плански користе. Постоје услови и потребе за планским коришћењем. Сва средства птт веза су у рукама државе, а државни и задружни сектор, те општенародне организације, исцрпљују листу корисника, којима је птт служба дужна да плански помогне средствима веза; за неметани развој наше привреде, за јачање, обезбјеђење и брзо уздизање културно-политичког стања у нашем развоју.

Кад бисмо пошли путем покрића максималних потреба без планског коришћења, онда би нас то водило или привременским инвестицијама, чија је још набавка везана на девизна плаћања а испорука отежана, или би нас водило непотребним загушивањима у телефонском саобраћају, која поред сметњи изазивају и много брже трошење резервних дијелова а ови се такође тешко добивају. Нема сумње, телефонска веза је најприкладнија, јер је бржа и непосреднија од поштанске и телеграфске, али стварност капацитета нас сили да се за дуже извештаје и упутства користе првенствено поштанске и телеграфске везе, ако изнимно карактер посла не изискује баш телефонску везу.

И постојећи телефонски капацитети појачали би се сами већим равномјерним коришћењем у поподневним и ноћним часовима.

Наша држава је члан Светског поштанског савеза, чланица је Извршног одбора овог савеза и чланица Транзитне комисије за међународни транзит и то у оба случаја у својству претставника земаља Балкана.

Исто тако наша држава је чланица Међународне уније теле-комуникација и чланица Извршног одбора ове уније и то и овдје као претставница групе земаља Балкана.

Ове године је наша држава ратификовала нову Светску поштанску конвенцију, која третира сва питања међународног поштанског саобраћаја, а ових је дана ратификовала и Међународну конвенцију о телекомуникацијама.

Министарство пошта је преко својих делегација судјеловало на свим међународним конференцијама, које су током 1948 године сазивале ове установе. На тим конференцијама наше делегације су у првом и другом полугођу текуће године најтешње сарађивале са делегацијама СССР и земаља народних демократија.

Наша држава није имала у овој години ниједног међународног спора, а рекламације су решаване редовним путем на бази постојећих конвенција.

Петогодишњим планом Министарству пошта, поред осталог, стављено је у задатак да отвори 656 нових и 1450 помоћних пошта, да успостави квалитативно добре телеграфске и телефонске везе између Београда и свих републиканских и обласних центара, да успостави телефонске везе у свим индустријским центрима, свим градским одборима и свим државним пољопривредним имањима и станицама, да повеже телефонским линијама најмање 40% мјесних народних одбора.

Иако је план промета за 1949 годину према плану 1948 године повишен по свим гранама службе у просјеку за 23%, постоје повољнији радни услови да се план и за 1949 годину не само квантитативно испуни, него и да се служба и квалитативно уздигне.

Текућим планом инвестиција за 1949 годину предвиђено је да се капацитети знатно побољшају и повећају. Мрежа поштанских усана бројно ће се, према стању године 1948 повећати у 1949 години за 28% и то отварањем 384 нове државне и 388 помоћних пошта. Поред тога предвиђено је да се у 1949 години знатно прошири служба сеоских поштоноша и то тако, да се на већој половини територије замијени курирска служба поштанском доставом, чиме ће се и мјесни народни одбори растеретити.

Број телепринтерских апарата повећаће се за 38% а капацитет телеграфских апарата повећаће се за преко 18%. Проширењем постојећих аутоматских централа у главним

градовима повисиће се реални капацитети са 25,7%. На телефонским линијама првога реда реални капацитети биће повишени за 22,5% а на линијама другог реда процентуално повећање ће износити око 8%. Број телефонских претплатника повисиће се за преко 18%.

Међународне транзитне везе појачаће се као и пропусна моћ телефонских линија са иностранством.

У буџету за 1948 годину од свих привредних ресурса једино се Министарство пошта појавило, као чисто административна установа, иако је птт у суштини привреднога карактера.

Међутим, са 1 јануаром 1949 године птт струка прелази на пословни принцип привредног рачуна, што се то разабера из предложеног буџета, чиме ће се струци сигурно помоћи да се успешније бори: за најстрожију евиденцију о правилном утрошку живе радне снаге и материјала, за рационалније коришћење уређаја, за борбу против остатака јавашлука у раду, а службеници ће имати далеко бољи увид у резултате свога рада и праведнији систем награђивања.

С тим у вези у Министарству пошта спроводи се и реорганизација којом ће се, између осталог, досадашње сувишно раздвајање поштанске од телеграфско-телефонске струке исправити и тиме сигурно продуктивност рада повећати, управни трошкови снизити, а зграде и возни парк рационалније користити. Подвојеном службом ису се ни могле искоришћавати све могућности за међусобно допуњавање у раду и поред тога што карактер процеса рада већине птт установа даје за то широке могућности.

Молим вас, другови народни посланици, да предложени буџет Министарства пошта у целости одобрите. (Ообравање).

Претседавајући: Има реч потпретседник Владе ФНРЈ и претседник Контролне комисије др Благоје Нешковић.

Др **Благоје Нешковић** (*Изборни срез Београд VII, НР Србија*): Другови и другарице, у име Савезне контролне комисије изложићу најважније закључке о актуелним привредним питањима на темељу налаза државне контроле.

И кроз рад Савезне контролне комисије утврђено је да је наша привреда у 1948 години постигла крупне успехе.

Тако, у тешкој и лакој индустрији и у рударству тај напредак се не показује само у повећању производње по

количини и вредности. Напредак је учињен у организацији рада у предузећима, у технолошком процесу, у основном и оперативном планирању, у уздизању кадрова, у бољем коришћењу машина, у побољшању квалитета производње, смањењу шкарта, отпадака, итд. У 1948 години у нашим привредним предузећима, започела је, као плански задатак, борба за снижење пуне цене коштања, а то у суштини значи: борбу за повећање производности рада и социјалистичку штедњу. Велики успеси постигнути су у побољшању метода рада: огромно је порастао рад по нормама, бригадни систем није више изузетак, него све више постаје правило по нашим предузећима итд. Све то показује да су у 1948 години још више ступили на снагу и дошли до изражаја закони социјалистичке економике. Показало се да индустријски капацитети у условима социјалистичке привреде, социјалистичке радне дисциплине и односа према раду стварају нову друштвену снагу, која омогућује већу производност рада, већу производњу него што би под истим техничким условима било могућно у капиталистичкој привреди бивше Југославије.

Железнички саобраћај у 1948 години показује знатан напредак у односу на 1947 годину. Ове године наше железнице су превезле више робе за 35%.

Први пут је на железници организовано масовније превожење робе маршрутним возовима. За последња четири месеца организовано је око 6000 маршрутних возова. Саобраћајна средства у маршрутним возовима три пута се боље користе, а роба три пута брже превози.

На сектору експлоатације у погледу трошкова Министарство је постигло видне успехе, јер је разним мерама у 1948 години омогућило стварну уштеду од преко 816 милиона динара на угљу, материјалу и радној снази.

Озбиљни успеси постигнути су и на уздизању кадрова.

Поред наведених, Министарство има и других успеха. На пример, повећан је број теретних вагона за 7000.

Од великих објеката електропривреде (који изискују грађење у току више година) у овој години стављен је у погон први агрегат хидроцентралне Мариборски Оток са снагом од 18.000 киловата, што претставља велики успех грађевинарства, електроиндустрије и електропривреде тим више што су монтажу овог првог великог агрегата у земљи

извршили домаћи стручњаци, у краћем року него што је то пракса у иностранству. Такође је значајно, као успех електропривреде, и стављање у погон термоцентрале Мали Костолац и далеководна хидроцентрале Тито—Сплит—Јаруга, затим далеководи Зеница—Добој и Костолац—Бор.

У сектору експлоатације објеката електропривреде значајно је стварање електроенергетске диспечерске службе и електроенергетске инспекције. Те службе су један од важних услова за максимално коришћење свих извора и правилну расподелу електричне енергије.

У 1948 години организација пољопривредне службе постигла је велики напредак у односу на 1947 годину.

Основне слабости у организацији пољопривредне службе у 1947 години састојале су се у првом реду у неоформљености оперативних органа у министарствима пољопривреде, а исто тако и у недовршеној организацији планског сектора.

Оперативна евиденција сетвених радова у пролећној сетви 1947 године отступала је за 20—40% од стварно извршених сетвених радова на терену.

У 1948 години ситуација се знатно поправила. Према подацима Контролне комисије АП Војводине у шест срезова, та су отступања у овогодишњој јесењој сетви износила 3%.

У 1947 години због врло слабе евиденције сетвених радова и слабе оперативности пољопривредних органа, државна контрола вршила је масовне контроле сетве. У овој години оперативност пољопривредних органа је порасла и проверавање тока сетвених радова вршили су масовном контролом сами органи пољопривредне оперативе.

Семенска служба у току 1948 године постигла је знатне резултате. Успех у производњи семена јасно се одражава у смањењу увоза из иностранства.

На државним пољопривредним добрима учињени су први кораци ка увођењу евиденције рада по картотечном систему, што претставља базу за прелаз на рад и плаћање по нормама, као и за израчунавање цене коштања производа.

Квалитет радова (орања) знатно је бољи него у 1947 години.

Наша трговина је у овој години почела да решава низ проблема који досада нису били захваћени, као што је питање квалитета робе, а ових дана оформљена је Дирекција за житни фонд у циљу правилног газдовања са државним житним фондом.

Добри резултати овогодишњег откупа белих житарица постигнути су захваљујући правилној политици Владе израженој у новој уредби, прихватању те политике од радних маса села, бољој организацији откупа, залагању орагана министарстава трговине и снабдевања и народних одбора, и, природно, већем овогодишњем приносу житарица.

Користећи искуства из прошле године, министарства трговине и народни одбори посветили су у раду већу пажњу евиденцији засејаних површина, категоризацији домаћинства (са осталим подацима), разбијању планова на среске и месне народне одборе и произвођаче, као и организационим и техничким припремама откупног апарата (обезбеђени су на терену бонови, новчана средства и индустриска роба).

У ресору финансија постигнути су (у поређењу са прошлом годином) већи успеси у организацији припремних радњи за разрез и наплату пореза и то доношењем потребних упутстава, спровођењем инструктаже пореских комисија, одласком инспекционих органа на терен и добром организацијом наплате дугованог пореза из протеклих година.

У току 1948 године донесени су разни законски прописи чији ће се ефекат углавном моћи осетити у идућој години. (Уредба о платама радника и ученика у грађевинарству, Уредба о грађењу, Уредба о пројектовању, Уредба о финансирању и финансиској контроли инвестиција, Уредба о грађевинској инспекцији и др.).

Од великог значаја за сређивање материјалног и финансиског пословања државних привредних предузећа и установа било је доношење Уредбе о ревизији. У спровођењу ове уредбе постигнути су знатни успеси: а) спроведена је, углавном, организација ревизионе службе код свих савезних и републичких министарстава и установа; б) одржани су у свим републикама курсеви за стручно и идеолошко уздизање ревизора; в) у III и IV кварталу ове године прешло се на планску ревизију, тј. донесени су планови ревизија код свих предузећа савезног и републиканског значаја, а по плану за IV квартал приступило се широј ревизији предузећа и уста-

нова, нарочито по питању уплате акумулације и инвентарисања.

Велики успеси, у односу према прошлој години, постигнути су у грађевинарству на свим секторима рада.

У организационом погледу показује се напредак у бољој организацији поделе рада по секторима код грађевинских предузећа и министарстава грађевина, по питањима оперативног планирања, нормирања, евидентирања, а и савршенијих метода рада грађења, постављањем шема процеса рада у грађењу и транспортовању материјала, затим прелазом на бригадни систем итд., што се може видети, на пример, код грађевинског предузећа „Градис” у Словенији, „Технике” у Хрватској и многих других. У овоме се уједно огледа прелажење на социјалистички начин рада у грађевинарству.

У погледу снабдевања грађевинским материјалом, грађевинска оператива учинила је преоријентацију на тај начин што су поједина грађевинска предузећа основала сопствене погоне за производњу појединих важнијих грађевинских материјала у близини градилишта отварањем каменолома, шљунчара, пескара, печене цигле и креча у близини градилишта, као што је, на пример, предузеће „Аутопут”, „Нови Београд”, „Трудбеник”, „Градис” и многа друга.

Квалитет грађења у односу на прошлу годину умногоме је побољшан.

За разлику од 1947 године, у 1948 години рад по норми је уведен у целој земљи, тако да је крајем године око 70% грађевинских радника радило по норми.

У односу на 1947 годину, наша спољна трговина је у току 1948 године предузела низ значајних мера и учинила велики корак напред ка побољшању унутрашње организације самог Министарства и организације спољне трговине уопште. Ово добија пуни значај када се има у виду да је овогодишњи обим наше спољне трговине (реализованог извоза — увоза) већи за око 80% од прошлогодишњег.

Овај успех је постигнут далеко већом оперативности и завођењем боље оперативне контроле нарочито код извоза. Упорније се борило за извршење задатака, заоштравајући ту борбу и код других органа, који се баве пословима спољне трговине.

Врло значајан корак напред претставља стварање јединствене продајне организације за дрво, као и формирање републиканских предузећа за извоз дрвета.

Према запажањима контроле добри успеси у производњи постигнути су и побољшањем евиденције производње у шумарству и дрвној индустрији; завођењем евиденције коришћења камионског парка; израдом методологије планирања у шумској продукцији и индустриској преради дрвета.

Напредак је учињен и у погледу смештаја шумских радника.

Питање исхране је много успешније решавано. Код великог броја предузећа организоване су сопствене економије.

Посебно треба истаћи да је у 1948 години, готово у свим привредним гранама, побољшана евиденција и да она већ омогућује вишим руководством да је боље искоришћују за руковођење привредом.

Из свега овога види се да су органи привреде у погледу организације и руковођења кренули видно напред. Због тога је контрола у свом раду током ове године у мањој мери наилазила на онако очигледне слабости, грешке и пропусе као у 1947 години. Али налази контроле у 1948 години говоре о још многим грешкама и слабостима. Осим тога контрола је откривала и штеточинства закамуфлираних империјалистичких агената који услед појачане будности и оштрије борбе против њих употребљавају све рафинираније штеточинске методе.

Ево неких од конкретних слабости и недостатака у појединим гранама наше привреде, који су запажени преко рада контроле.

Основно планирање у тешкој индустрији у 1948 години било је у односу на капацитет много реалније него у 1947 години. Тако су планови у многим предузећима повећани, иако су капацитети остајали исти. Али недостатак планирања је још у томе што није планирана производња узпродуката, појединих асортимана за које је постојала техничка документација, а нарочито извесних важних резервних делова. У низу предузећа није планиран рад помоћних погона. У неким ваљаницама убацивани су, у оквиру истог плана, асортимани који снижују капацитет. У неким ливницама планирана је производња по тежини, што је доводило до тога да се не производе ситни односно лаки комади.

Упркос несумњиво бољег планирања, контрола је ипак пронашла резерве у планирању (код високих пећи у Јесеницама 4,5%, челичани у Јесеницама 11%, Зеници 10%, у Смедереву 15% итд.). У неким предузећима ради се само у једној смени (у фабрикама „Тезно“ и прецизна механика). Све ове разне могућности у повећању капацитета биће искоришћене у 1949 години.

Оперативно планирање било је у 1948 години далеко боље, израђивани су дневни програми и по погонима, и по одељењима, и по радним местима. Но, и ту је било недостатака. Један од недостатака је појава двоструког планирања (метална индустрија, индустрија мотора и електроиндустрија).

У планирању кадрова недостаци су у томе што се квалификована и квалификована радна снага није планирала по струкама него се планирао само укупан број.

Планирање материјала је такође било боље, али је остала појава да су предузећа планирала потребан материјал превише високо, а дирекције онда линеарно смањивале те планове. Недостатак планирања материјала је и у томе што се планови производње мењају, а планови материјала остају исти.

Производња се побољшала специјализацијом предузећа (Славонски Брод искључиво прешао на оправку локомотива, а Краљево на оправку вагона). Бољом организацијом рада у Јесеницама је стављено у погон свих пет Сименс-Мартинових пећи, што се сматрало немогућним.

Но, и ту има недостатака. Још увек се радна места правилно не распоређују, материјал се у процесу производње нерационално креће (у Сплошној се материјал четири пута дуже кретао него што је потребно). Краљево је радило сувише широким фронтом, узима се у рад много вагона истовремено, што је под датим условима смањивало капацитет. У Јесеницама квалификовани радници чекају дуго времена да дођу на ред у брусioni итд.

Такмичење је оријентисано више на испуњавање и пребацивање плана производње, а мање на побољшање квалитета, снижење пуне цене коштања итд.

Одржавању машина посвећено је доста пажње, али још има случајева (Железник) да се машине не чувају. Ремонти у неким предузећима се не обављају, но контрола је наилазила у низу случајева (Краљево) на добро разрађене планове ремонта.

Контрола производње према 1947 години знатно је напредовала и уведена је готово у свим предузећима. Она у неким предузећима није још добро постављена, али све више долази до изражаја.

У 1948 години нешто је смањен проценат шкарта. Много је више учињено на смањењу отпадака.

У погледу рада по нормама у 1948 години учињен је напредак. Поред статистичких и емпиричких метода установљавања норми примењује се и научно установљавање елемената за норме. Уопште узевши, постојеће норме су још увек нереалне („Литострој“, „Тезно“ итд. Нису ретки случајеви да велики број радника пребацује норму до 200%).

У погледу норматива такође је учињен напредак, тако да ће се у вези са планирањем за 1949 годину моћи поставити много реалнији биланси.

Систем уговарања се побољшао, рокови се боље одржавају, али још има примера слабог уговарања, мењања уговора итд.

У погледу набавке сировина и разног материјала предузећа су имала доста тешкоћа.

Слабост предузећа била је у сувише великом гомилању залиха („Елка“ 14 милиона динара готове робе, иако је по норми могла да има 4 милиона, Зеница 162 милиона уместо 25,7). Услед тога роба се у неким предузећима морала држати на отвореном простору.

У погледу материјалног пословања контрола је дошла до закључка да је оно најслабије место у раду предузећа.

Борба за снижење пуне цене коштања почела је ове године у свим предузећима на свим секторима рада, али се многе управе предузећа и радни колективи још нису изборили да снижење пуне цене коштања постане сталан систем рада и руковођења у предузећу. Није редак случај да су планови снижења пуне цене коштања у предузећу били административни, базирани највећим делом на калкулативним резервама, а да њихово остварење не резултира из стварне борбе за повећање производности рада и из социјалистичке штедне материјала. Ова констатација односи се на све гране привреде. Има веома много примера где се иницијативом радних колектива покренула правилна борба за снижење пуне цене коштања; за повећање производности рада и штедњу материјала путем ситних рационализација, за бољу организацију рада, за смањење шкарта, за штедњу сировина итд.

Многа предузећа не уплаћују финансиски ефекат снижења пуне цене коштања — правдајући то несрећеним рачуноводством.

Основни проблеми у лакој индустрији у 1948 години били су слични оним у тешкој индустрији. И резултати рада су слични.

Планови још нису рађени на бази изучавања свих елемената потребних за планирање. У неким предузећима контрола је пронашла резерве у капацитетима које су веома знатне. Тако, на пример, у Комбинату Борово контрола је пронашла да је производња гумене лепљене обуће планирана ниже од могућног капацитета за 645.000 пари.

Контрола је установила да се поједине гране лаке индустрије оријентишу на извесне сировине у иностранству, не водећи довољно рачуна о искоришћавању домаћих извора (медицинска индустрија, графичка индустрија).

Квалитет неких производа је у многим фабрикама побољшан: уље, кожа итд., али се у нашој лакој индустрији може у том погледу још много више учинити. Честа је појава у лакој индустрији да се руководиоци жале на недостатак радника и стручних кадрова, иако је у много случајева проблем управо у лошој организацији рада. У „Вартексу“ контрола је нашла 120 сувишних радника, а у „Мариборској текстилној“ 657 итд.

Дистрибуција сировина за лаку индустрију, као и производа лаке индустрије, имала је крупних пропушта. На пример, расподела сировина за текстилну индустрију. Упркос огромних потреба у цементу, Беочинска фабрика цемента морала је прекидати рад, јер су јој силоси били пуни произведеног, а недистрибуираног цемента; и остала предузећа цемента радила су у току 1948 године са сниженим капацитетом услед слабе дистрибуције. Не води се довољно рачуна о снабдевању индустрије сировинама из најближих извора.

У рударству планови 1948 године су реалнији; оперативно планирање почело је ове године систематски да се уводи. Планирање истражних радова било је доста занемарено. Комисије Савезне контролне комисије нису ни код једне гарнитуре на истражном бушењу наишле на оперативне планове.

Код планирања инвестиција запостављен је друштвени стандард. Од планом предвиђених 202,5 хиљада м² станбеног простора до децембра месеца о. г. изграђено је 69.600 м² због чега се у четвртном кварталу морало прићи изградњи барака.

У набавци гарнитура за дубинска бушења сувише се ослањало на увоз. Контрола је покретала питање израде ових гарнитура у земљи.

Припремним радовима није се посвећивала довољна пажња, што може довести у опасност производњу. Оператива је, донекле, захватила ово питање и она се сада боље решава. У Зеници, у мају, план припрема извршен је за 57%, а у октобру за 130%. План бушења (предузећа за дубинска бушења) повећан је у овој години за 589%, али је до новембра остварен свега са 42%.

У организацији рада учињен је знатан напредак. Готово свуда се заводи бригадни систем рада, али још има случајева слабе радне дисциплине, слабог коришћења радног времена итд. У неким предузећима контрола је пронашла неправилно коришћење радника (Трепча, Стари Трг 134, Трепча —Звечан 274 радника). Код нижег кадра примећене су појаве неосећања одговорности за испуњење дневних задатака.

Квалитет угља није се у 1948 години много поправио. У многим рудницима угља врши се лагумање, иако се могу употребити откопни чекићи, што утиче на асортиман. У неким предузећима није постојало довољно упорности у погледу савлађивања конзервативности код извесног дела радника за увођење ситне механизације (електробушилице и откопни чекићи). У Засавском басену не користе се у потпуности откопни чекићи и засекачице.

У погледу прелаза на рад по нормама учињен је знатан напредак. Неколико примера: 1947 године радило је у Бору по нормама 37% радника, а у 1948 години 51%, у Трепчи ови проценти износе у 1947 години 51,4%, а у 1948 години 61%, у Цинкарни Цеље 36% и 66%. У руднику Зеница радило је у месецу марту по норми свега 30%, а сада ради 60%. Али све је ово недовољно.

У 1948 години повећан је број рудника угља, у којима је уведен напреднији метод откопавања (широко чело). Ове методе наилазе на тешкоће због оскудице техничких средстава, али се ипак на многим местима успешно примењују.

У радној снази стално се осећала оскудица. На недостатак и флукуацију радне снаге нарочито је рђаво утицало станбено питање, исхрана, организација прихвата и друго.

Контрола је у 1948 години констатовала да предузећа индустрије и рударства непотребно држе у резерви велике количине критичног материјала и разних машина и стројева.

Прегледом је установљен вишак материјала од преко једне милијарде динара и пронађено неколико хиљада разних мотора и машина.

Из целокупног рада и запажања контролних органа у подручју електропривреде види се да је кључно питање електропривреде питање њезиног организационог сређења.

Електропривреда ФНРЈ није јединствено руковођена и њезини објекти се појављују у више различитих привредних ресора, без потребне координације рада руководећих органа (савезно Министарство електропривреде, индустрије и рударства, републиканска министарства индустрије, рударства и комуналних послова).

Органи електропривреде су посветили, углавном, пажњу изградњи великих објеката што је правилно, али није правилно што, уствари, нико није директивно и плански руководи ресором електропривреде. У електропривреди нико није био задужен да прати како електропривреда у одређеним привредним подручјима подмирује потребу електричном енергијом. Због овакве организационе несређености постоји слаба вертикална повезаност у планирању. Исто тако нема се довољно прегледа над подмиривањем потражње и коришћењем постојећих објеката електропривреде. Осим тога било је слабости у расподели и коришћењу постојећих кадрова и у уздизању кадрова. Све се то нарочито одразило и у спором одвијању радова капиталне изградње електропривреде.

Контрола се није задржавала на дубљој анализи успеха железничког саобраћаја, већ се борила за отклањање важнијих недостатака који су кочили рад апарата саобраћаја.

На пругама и станицама су месецима трајала закрчења, возови се нису кретали према графикону, јер није било довољно борбе за редовитост возова. Нису благовремено отклањана „уска грла“ на железници, као што су, на пример, техничке станице, изградња дуплог колосека Инђија—Винковци, спор прелаз на саобраћај са узане на нормалну пругу у Босни и др.

Због тога у последњим месецима железница није давала привреди дневно око 1000 вагона те је постала „уско грло“ привреде и кочница извршења планских задатака.

Кроз систем руковођења није обезбеђена оперативност, дневна контрола извршења задатака, дневна брига о штетњи, дневна брига о људима. Зато су резултати рада много мањи

него што је стварна снага којом се располаже на сектору железничког саобраћаја.

Даља слабост железничког саобраћаја долази због спорог и колебаљивог решавања појединих проблема, јер се проблемима не прилази са довољно анализе и не познају се увек објективне могућности решавања проблематике.

Питање омекшавања воде решавано је три и по године без конкретних резултата. Интервенцијом ово је питање решено за три месеца, исто онако, као и питање уштеде преко 120 вагона угља дневно.

Друга основна слабост железничког саобраћаја је у организацији, која није могла одговорити нарочито повећаним захтевима привреде, која тражи све већи број транспортних средстава за превоз робе.

Најзад, крупан недостатак рада је у појавама бирократског односа према људима, у недовољној бризи о снабдевању, становима и правилном награђивању. Више него другде на железници има појава недавања годишњег одмора, неплаћања прекорременог рада возним службеницима.

У путничком саобраћају још се није повела оштра борба за чистоћу и ред, за културније пословање на возовима и у станицама. Из центара није било довољно контроле, а ни возове, кондуктери и шефови станица нису довољно пажње поклањали културном превозењу путника. И после извршене контроле, као и упутстава и наредбе које је донело Министарство саобраћаја стање није се нарочито побољшало.

У 1949 години потребно је да се постигне:

а) да се железнички саобраћај уреди тако, да се закрчност избегне и да се обезбеди правилан турнус локомотива;

б) да рударство поправи квалитет угља којим снабдева саобраћај, да би се смањила садржина пепела за 5%;

ц) да се обезбеди најмање 20-дневна резерва угља и стандардне количине са потребним квалитетом (ако се ови недостаци отклоне, постићи ће се специфична потрошња у 1949 години око 90 кг на 1000 бруто т/км, а то је 13 кг мање од плана у 1951 години);

д) да се постигне културније превозење путника.

Државни сектор пољопривреде. — Озбиљан проблем на државним пољопривредним добрима је кадровско питање. На државним добрима био је и још се увек налази изванредан број непријатељских елемената (нарочито у Војводини и Сла-

вонији) који је организовано упропашћавао државну имовину, а нарочито сточни фонд. Расипништво, утаја имовине, угинуће стоке, постали су свакодневна појава на државним добрима. Слаба брига о људима, о њиховој исхрани, смештају, награђивању, несумњиво су допринели да су ови елементи увлачили у свој рад, у прљавштине и друге људе. Они су били носиоци недисциплине и отпора у увођењу нових — социјалистичких метода рада (бригадно-десетински систем, норме и др.). Мере које су министарства пољопривреде до тада предузимала дале су мало резултата.

С обзиром на овакво стање, Савезна контролна комисија је почетком 1948 године покренула питање реорганизације и попуњавања кадрова у Главној дирекцији савезних пољопривредних добара, а с тим у вези и ревизије и чишћења кадрова на савезним пољопривредним добрима. Извршена је реорганизација Главне дирекције савезних пољопривредних добара и попуна кадрова у њој.

Контролом је утврђен низ штета које су настале услед штеточинског рада или немарног односа појединаца према државној имовини. Том приликом су утврђена велика угинућа стоке услед слабе неге и исхране (на Чоки — 59 нерастова из ЧСР, 800 прасади, 730 ћурића; на Вуковару — 8 коња, 117 јагњади; на Бељу је угинуло и принудно заклано у 1947 години 2.747 свиња), пропадање усева и производа (на Бељу је иструлило 350 вагона шећерне репе и 3 вагона парадајза; на Чоки је иструлио 1 вагон сена; на Добановцима украђено је 1.580 килограма поврћа), немаран однос према чувању пољопривредних машина (на Савезном пољопривредном добру „Косанчић“ нађене су 82 пољопривредне машине изложене пропадању) итд. У оваквим случајевима кривци су предавани јавном тужиоцу.

Пољопривредно-машинска служба. — Стање у пољопривредно-машинској служби није задовољавајуће. У пролећној кампањи 1948 године пољопривредно-машинске станице извршиле су за 4% а у летњој за 41% више пољопривредних радова у односу на 1947 годину. Међутим, у јесењој кампањи ове године до половине децембра извршено је 75% од плана.

Снабдевању тракториста, нарочито у одећи и обући, није ни у овој години посвећена потребна пажња. У НР Хрватској трактористи су напуштали станице и одлазили у шумска газдинства, а у АП Војводини било је појава да пољопривредно

-машинске станице нису испуниле план зато што су трактористи напуштали рад пред завршетак сезоне.

Политика откупа. — Општа слабост у свим народним републикама по питању откупа житарица била је појава самозадовољства, тј. министарства и средски народни одбори пратили су извршење плана откупа кроз коначне цифре реализације, не водећи рачуна да ли све категорије домаћинства извршују на време своје обавезе.

Контролни органи установили су да је свуда на терену било појава ниског процењивања приноса. Тако, на пример, на подручју Среза румског извршена је процена нижа од стварног приноса за 300 до 400 килограма по к/ј, а у Срезу бјеловарском за 200 до 300 килограма, у срезovima Стари Бечеј, Суботица и Сомбор 100 до 200 килограма ниже од стварног приноса. Контролни органи установили су такође да су кулаци прикривали засејане површине (Винковци, Вировитица, Славонска Пожега и др.). Зато је савезно Министарство трговине и снабдевања приступило ревизији процене приноса и засејаних површина у свим републикама и издало је упутство о плафонском задуживању јачих газдинстава, тако да се план откупа белих житарица повисио за 14.726 вагона.

Ујам млинова и вршалица планирао се прениско (Хрватска, Босна и Херцеговина, Словенија, Македонија). У НР Босни и Херцеговини и НР Македонији нису чак у многим срезovima вршена задужења, већ су постављени само оријентациони планови. У откупу стоке било је грубих грешака. У НР Црној Гори до августа месеца није се вршио разрез на принципу обавезног задуживања газдинстава. Стоку су предавала, углавном, сиромашна газдинства којима је била потребна индустријска роба. Оваквих појава било је и у НР Србији. У НР Македонији било је појава линеарног задужења газдинстава, не водећи рачуна о њиховој економској снази (гостиварски и струмички срез). Разрез обавезног откупа у целој Словенији извршен је супротно Уредби о откупу стоке. Линија управе за откуп била је: задужити свако домаћинство.

Нарочито треба истаћи да ресори трговине нису посветили довољну пажњу развијању мреже откупних предузећа за откуп артикала који не спадају под обавезан откуп (поврће, воће и др.). Отуда, пре свега, и произилазе тешкоће о снабдевању нарочито великих градова и индустријских цен-

тара и неравномерности и честе несташнице тих артикала на тржишту, иако су услови снабдевања били повољни.

Контрола утрошка и установљења фондова жита, меса и масноћа. — Још је слабо стање у ресорима трговине у погледу чувања и располагања фондовима хране и евиденције трошења фондова хране.

Контрола је крајем месеца октобра открила количину од 3.809 вагона белих житарица за које нису знали савезни органи трговине и снабдевања.

Неевидентирани залихе белих житарица далеко су веће, јер органи контроле нису у потпуности извршили контролу свих откупних и дистрибутивних магацина, а нарочито у НР Србији. У скривању жита учествовали су неки органи средњих народних одбора. У НР Хрватској контрола је установила у магацинима средњих народних одбора 362 вагона за које није знало Министарство трговине и снабдевања НР Хрватске. Ове количине потичу, углавном, из приноса средњих и градских економија, манипулативних вишкова и непријављеног млинског ушура. Сличних појава је било и у другим републикама.

Газдовање државним прехранбеним фондом. — Приликом прегледа откупног и дистрибутивног апарата контрола је установила масовну појаву небриге и лошег газдовања фондовима жита, меса и масноће. Због одсуства евиденције и контроле омогућене су малверзације и расипање хране у разним видовима: преко нереалних требовања и механичког утврђивања потреба, лажног извештавања о откупљеним контингентима, стварања резерви на рачун неизвршења обавеза према потрошачима итд. У Хрватској органи контроле су открили скривено 55.800 килограма уља и 9.000 килограма масти у магацинима средњих народних одбора, које су они трошили без знања министарства. У Црној Гори код једнаест средњих народних одбора утврђен је мањак од 32.341 килограма масноћа које су одбори незаконито утрошили. У Македонији органи контроле установили су откупљених а неевидентираних 4.398 тона меса живе ваге. У магацину Градског народног одбора Сарајево нађено је 10,5 вагона кукуруза за које није знало ни Повереништво трговине и снабдевања Градског народног одбора. У фабрици тестенине „Титоград“ нађено је 3,5 вагона брашна за које није знало Министарство трговине и снабдевања нити Градски народни одбор. У пекарама Љубљане у једном месецу продато је преко 10 вагона

брашна на слободној продаји. У срезу Ражањ, срески народни одбор куповао је од сељака дрво у замену за кукуруз и пшеницу. Срески народни одбор у Трстенику издао је од контингента обезбеђеног снабдевања 9.750 килограма зејтина ресторанима. Повереник Повереништва трговине Среза рамског, без одобрења Министарства трговине, утрошио је 21.706 килограма кукуруза за исхрану свиња млинског предузећа. Срески одбор у Срезу пчињском скинуо је у месецу септембру са снабдевања све потрошаче по Уредби о пасивним и ратом опустошеним крајевима и намењени контингент хране утрошио је у друге сврхе. Народни одбор Среза источког издао је у месецу септембру пола вагона кукуруза приватном произвођачу цигле итд. Сличних примера контрола је откривала готово у сваком срезу. За овакве и сличне појаве редак је случај да су органи трговине узимани на одговорност.

Отсуство стварне евиденције код откупних органа и органа снабдевања министарстава и среских народних одбора дозвољава неправилности утрошка и прикривања фондова хране.

Поред предузетих организационих мера у циљу отклањања поменутих слабости, органи контроле су по утврђеним неправилностима кажњавали и предузимали друге казнене мере, што се види из следећег:

Контрола казнила и предл. за казну	Предато Јавном тужиштву	Предато оперативни за казну	Свега
584 лица	280 лица	116 лица	980 лица

Финансиско и материјално пословање. — Контрола финансиског и материјалног пословања, коју је спровела Савезна контролна комисија и контролне комисије народних република, обухватила је у првом полугођу 1948 године око 300 организационих јединица, углавном привредних предузећа у разним гранама привреде.

Контрола је установила следеће недостатке, углавном заједничке свим контролисаним установама и предузећима:

а) недостатак редовне контроле и ревизије у смислу прописа Основног закона о државним привредним предузећима;

б) неуредност у благајничко-обрачунском пословању;
ц) озбиљне слабости и пропусте у комерцијалном пословању;

д) нарочито велике слабости у материјално-магазинској служби;

е) неажурност и неуредност у књиговодству, евиденцији и извештајној служби.

Установљене неправилности и грешке у већини случајева исправљене су на лицу места, а кривци кажњени.

Контрола је установила да је око 90% предлога за уклањање нађених неправилности и грешака спроведено, а да је остатак у току спровођења.

Порез на доходак. — Министарства финансија народних република организовала су и спровела обимну инструктажу пореских комисија. Међутим, у ове комисије, и поред јасног упутства о њиховом правилном саставу, на почетку се увукао један број кулачко-шпекулантских елемената. У целој земљи измењен је састав у преко 40% пореских комисија.

Већи број комисија углавном је добро радио. Погрешке у раду комисија најчешће су ове:

а) Нису обухватани сви приходи. Од већине месних народних одбора израчунате пореске основице биле су знатно мање од утврђеног дохотка из пољопривреде.

б) Услед различитог прилажења израчунавању пореске основице дошло је до појава неравномерности између појединих срезова, као и појединих месних народних одбора у једном срезу.

И ове године није било довољно помоћи масовних организација код разреза и још увек се свуда не схвата довољно политички значај разреза пореза на доходак.

Финансиска дисциплина. — Финансиска дисциплина је у току ове године била код многих предузећа занемарена и доста нарушавана. Контрола административно-оперативног руководства и министарстава на обезбеђењу финансиске дисциплине није била довољна и тек се у четвртом кварталу појачала.

Обртна средства. — У планирању обртних средстава, како је контролом у више предузећа утврђено, испољила се тенденција за стварањем резерви у обртним средствима ради лакшег и комотнијег располагања.

Контролом је у низу предузећа утврђено успоравање обрта средстава, што је долазило углавном због прекорачења норми материјала и других резерви, а мање услед везаности средстава код купаца и осталих дужника.

Нагомилавање резерви било је делом последица рђавог планирања норми залиха, али и тенденција нагомилавања која је уочена код извесних привредних руководилаца, као и нагомилавање некурентног и расортираног материјала и т. сл.

Врло често су кредити за ванредна обртна средства служили за покриће мањкова обртних средстава насталих услед успоравања обрта, односно услед везивања средстава, што је опет дозвољавало предузећима да буду комотна у располагању средствима, да се некритички односе према својим потраживањима, прекомерним резервама, итд.

Контрола од стране Народне банке над располагањем обртним средствима била је недовољна. Тек у новембру месецу Народна банка је израдила упутство за контролу коришћења ванредних кредита, а у припреми су упутства за коришћење обртних средстава уопште.

Финансирање инвестиција. — Органи Савезне контролне комисије и републичких контролних комисија извршили су контролу трошења финансиских и инвестиционих средстава код релативно малог броја предузећа. Узећемо грађевинска предузећа за пример слабог финансиског и материјалног пословања.

Слаба организација градилишта, као и други недостаци организационе природе, недостаци у нормативној служби, слаби предрачунски елаборати, неажурност рачуноводствене службе и њена неуредност, недостаци у оперативној и планској евиденцији, отсуство интерне контроле и недовољна ревизија виших органа — све ово проузрокује трошење материјалних и финансиских средстава без довољно контроле.

Нормативна служба у односу на трошење радне снаге има још већих недостатака. На терену нема свуда упорне борбе за реалне норме. Синдикалне организације не поклањају довољно пажње овом питању.

Органи државне контроле нису ни на једном градилишту могли да врше анализу, јер им рачуноводствена служба није могла пружити податке о стварним трошковима. Непознавање стварних трошкова у току извођења радова онемогућавало је благовремено предузимање мера да би се спречило

сувишно и непотребно трошење финансиских и материјалних средстава. У благајничком пословању утврђени су такође крупни недостаци као: кршење прописа о благајничком максимуму и безготовинском плаћању, прописа о међусобном плаћању и друго. Евиденција издатих аконтација је веома слаба.

Стање целокупне рачуноводствене и благајничке службе отежава руковођење пословима и омогућава разне злоупотребе.

Главни проблеми грађевинарства у 1948 години били су: организациона питања, радна снага, искоришћавање грађевинских машина и транспортних средстава, производња грађевинског материјала, стручни кадрови и др.

Радна снага у грађевинарству. — За извршење плана у 1948 години планиране су потребе од 181.000 радника дневно кроз читаво трајање грађења, урачунавши ту и рад грађевинских машина. Међутим, показало се већ почетком године да се ова цифра ни издалека не остварује и да стално недостаје просечно преко 33% радника дневно укључивши део који пада на учинак механизације.

Проблем радне снаге пооштрван је због недовољног искоришћавања грађевинских машина, због закашњења у припреми грађевинских предузећа за почетак грађења, слабог залагања грађевинских предузећа и у мобилизацији радне снаге и слабе бриге за смештај и исхрану радника.

Даљи узрок недостатка радне снаге био је у њеном нерационалном искоришћењу, у слабој организацији процеса рада при грађењу, затим у недовољном залагању синдикалних подружница.

Тек у септембру се пришло стварању сталног кадра грађевинских радника кад се прешло и на непрекидно грађење преко зиме.

Грађевинске машине и транспортна средства. — Грађевинске машине нису током 1948 године ни издалека одиграле своју улогу, јер нису искоришћаване просечно више од 27% свог капацитета.

Проблем радне снаге могао се решити да је расположива механизација била исправна и да је нормално искоришћавана, а поготову да су машине ланчаном употребом, то јест пребацивањем са градилишта на градилиште биле јаче искоришћаване, кад год је то корисно.

Контрола је на терену открила разне облике неправилности у планирању поправака, евидентирању рада машина, одржавању и заштићивању, руковању. Даље, установљен је бирократски поступак у набавци резервних делова, велики број машина у квару, лежање исправних машина, док се у другим предузећима одговарајући рад ручно обављао.

Оперативно планирање и евиденција. — Оперативно планирање још није постало редовна пракса при извођењу градњи, ма да је према 1947 години побољшано. Узроци овоме били су недостатак идејних и главних пројеката, затим често мењање задатака и, најзад, касно доношење новог упутства.

Радни налози већим делом били су непотпуни и нису давани на основу месечног оперативног плана. Често су дати накнадно да би се задовољила форма.

У самом почетку 1949 године поставља се задатак, да се питање оперативног планирања и евиденције безусловно спроведе у потпуности.

Норме. — Норме су већим делом реалне, али има неких које то нису ни издалека, тако да се на неким врстама послови несразмерно премашују. То је нарочито код неких дрводељских и фасадерских радова, као и занатских радова. Потребно је да се изврши коректура ових грубих нереалности, а исто тако да се ојача мрежа нормирске службе од градилишта до савезног Министарства грађевина.

Квалитет грађења. — Разни случајеви кроз 1949 годину указују нам да поједини руководиоци не обраћају пажњу на најважније у грађевинарству, то јест на квалитет грађевинског материјала, начин транспорта материјала, његово усклађивање и уграђивање. Контрола је утврдила више случајева лошег квалитета грађења.

Материјално и финансиско пословање. — Врло слабо је стање и са материјално-финансиским пословањем у грађевинарству, као што смо напред видели.

Организационо питање грађевинске оперативе. — Из напред изнете проблематике произилази да узроци многим набројаним недостацима леже и у организационим питањима, у првом реду у министарствима грађевина, а затим код грађевинских предузећа.

Као пример може да послужи што око три године нису решена важна отворена питања у вези грађевинске механи-

зације, Правилника организације грађевинских предузећа, као и питање материјалног и финансиског пословања предузећа и др.

Ускоро ће се провести реорганизација самог савезног Министарства грађевина као што ће се и утврдити које прописе из области грађевинарства треба најхитније донети и до којих рокова.

Увоз. — У овој години контрола је пратила увоз са становишта манипулације и дистрибуције увезене робе.

Средином марта извршена је информативна контрола предузећа „Технопромет“ као и његовог сервиса — Предузећа за опште набавке гвоздене робе у Београду. Та контрола установила је слабу организацију дистрибутивног апарата и велике количине робе које леже на стовариштима нису расподељене. Између осталог, на стоваришту сервиса нађено је преко 6.000 комада кугличних лежаја који су ту лежали нерасподељени више од два месеца.

Почетком маја месеца предузета је контрола за раскрчавање магацина и стоваришта у читавој земљи. Том контролом су истеране велике количине робе, које су лежале дуго времена: годину, две, па и више. Само на стовариштима у Риједи пронађено је робе за преко једну милијарду динара.

И по другим стовариштима такође су пронађене велике количине робе која је на интервенцију контроле расподељена корисницима.

Том приликом се испоставило да један од фактора који кочи брзу манипулацију робом и брзу допрему робе корисницима јесте и начин и прописи о пословању царинарница. Дат је предлог да се измени дотадашњи закон и да се донесе нови, што је учињено на септембарском заседању Народне скупштине ФНРЈ.

Контрола је новембра ове године утврдила да роба и надаље дуго лежи у магацинима, да се врло лоше манипулише са њом; установљено је да се не води евиденција о уласку односно изласку робе; не зна се ко је крајњи корисник увезене робе; не врши се контрола да ли је роба увезена и отишла крајњим корисницима. Даље је установљено да нико организовано не врши контролу над радом стоваришта и сервиса.

Шпедиција. — Контрола је установила да је организација предузећа за међународну шпедицију и њихових испо-

става слаба, како по мрежи испостава и претставника, тако и по броју и квалитету запослених службеника у предузећима и испоставама.

Евиденција је врло несређена. Та евиденција показује по појединим стовариштима на хиљаде кубних метара дрвета више или мање него што га стварно има (у Вуковару — огревно дрво, у Риједи — резана грађа итд.).

Чување и манипулација робе у стовариштима „Трансјуга“ врши се несавесно. На стоваришту „Трансјуга“ Загреб у време контроле налазило се неколико стотина разних машина. Ове машине биле су на отвореном пољу, незаштићене како од временских непогода тако и од крађа. Није боље стање ни код других предузећа.

Један од основних проблема међународне шпедиције је стање кадрова. У тим предузећима нашли су запослење разни непријатељски и штеточински елементи. У „Трансјугу“ Загреб налазио се на дужности главног диспечера неки Мирко Ковач, бивши шеф железничке станице у Славонском Броду, одликован Хитлеровим железним крстом због храбрости и ревности у служби окупатора.

Персонална одељења у предузећима врло мало знају о прошлости тих људи, а за велики део немају уопште никаквих података.

Контрола је на основу налаза дала предлоге за измену овог стања.

Контрола квалитета робе. — У току 1947 као и ове године, релативно висок део вредности извезене робе отишао је иностраним купцима у облику бонификација због лошег квалитета испоручене робе. Ово се нарочито испојило код извоза дрвета.

Контрола је још почетком ове године указала на последице које произилазе због непостојања контроле квалитета извозне робе, као и штетног рада приватних предузимача. Контролом предузећа за извоз дрвета ово се питање још оштрије истакло, тако да се пришло његовом решавању.

Производња у шумарству и дрвној индустрији. — Контрола је у заједници са Привредним саветом Владе ФНРЈ учествовала у разради плана производње шумарства и дрвне индустрије. То је допринело да се, нарочито за друго полугође, планови правилно поставе.

Услед слабог снабдевања стругара обловином, многе стругаре или поједини гатери нису радили пуним капаците-

том. У стругари Завидовићи редовно се дневно губи по 30-40 гатер-сати услед недостатка обловине. Интервенција контроле по овим питањима допринела је извесном побољшању, али општа ситуација у саобраћају и радној снази онемогућила је ефикасно решење овог питања.

Контрола у НР Македонији установила је непријатељски рад при подизању стругара у Старовини и Кичеву. Стругара у Кичеву је толико мала, да се у њој не могу сместити предвиђене машине. Стругара у Старовини сазидана је 7 километара даље од сировинске базе, што захтева непотребан транспорт. У уграђивању машина прављени су такви пропусти, да су гатери наопако уграђивани, што је захтевало рушење и раскопавање бетона и слично.

Заштита шума. — Услед слабог хигијенског стања у нашим шумама, које долази као последица лошег газдовања, шуме су угрожене од стране разних штеточина. Међу штеточинама, по величини штете коју наноси шуми и по размерама распрострањености у току ове године, на првом месту долази губар.

Много се дискутовало и дискутује још и данас, на који начин треба уништавати губара. На пример, неки стручњаци (којима наседају и остали руководиоци) сматрају да је ефикасна само борба помоћу авиона, иако ми за то немамо услова. Међутим, механичком уништавању, стругању губаревих јаја, није се приступило на време нити организовано. Услед тога, резултати су врло слаби. Тако, на пример, у НР Хрватској заражено је губаром 187.360 ха шуме и 2,915.000 стабала воћака. Од почетка акције до 29 новембра очишћено је свега 0,18% шуме и 0,85% воћака. Комисија за борбу против губара у Хрватској још нема оперативног плана акције. И сама Централна комисија за сузбијање губара није довољно сперативно деловала.

Подизање шума. — Инвестициони планови у шумарству обухватили су релативно мале површине за пошумљавање. Показало се да су наше могућности знатно веће, а темпо пошумљавања не задовољава наше потребе с обзиром на стање и искоришћавање наших шума. У току ове године републике су повећале планове пошумљавања и тако повећани планови били су реализовани, а често и пребацивани. Планови пошумљавања за ову годину биће извршени у целости, а то нам показује да још више можемо повећати планове пошумљавања.

Организација шумарства и дрвне индустрије. — Целокупна производња (како шумска тако и дрвна индустрија) налази се, углавном, у рукама републичких органа. Само незнатни део налази се под руководством Министарства пољопривреде ФНРЈ (Државно пољопривредно добро Беље). Руковођење у републикама није једнообразно, што захтева сама структура и капацитет искоришћавања. Међутим, у центру није обједињено опште руководство. У последње време у Привредном савету израђен је нов предлог за организацију шумарства и дрвне индустрије у ФНРЈ, који још није дефинитивно одобрен. Свакако је потребно да се у центру обједини руководство, како би се обезбедио правилан развој шумарства и дрвне индустрије. Републике се не придржавају плана производње, смањују постављене планове, па чак и неплански располажу произведеним количинама. Тако, на пример, у Словенији неплански је расподељено око 40.000 м³ неке резане грађе, а у Хрватској још већа количина огревног дрвета, итд.

Контролом службених путовања утврдило се да се службена путовања у целини нису користила плански, методски, да нису припремана према стварним потребама, нити су контролисана; да су злоупотребљавана; да у огромној већини случајева нису давани писмени предлози за исправљање евентуално утврђених недостатака, да су у највише случајева извештаји на повратку са путовања подношени усмено и то непосредном руководиоцу и да недостаје скоро свака евиденција о путовањима.

Влада ФНРЈ је донела наредбу која регулише односе по питању службених обилазака и путовања.

После дефинитивног превођења државних службеника и намештеника, Савезна и републичке контролне комисије извршиле су фебруара месеца контролу превођења и примене новог платног система, која је утврдила многе слабости и недостатке у превођењу. Тако, код одређивања звања није било једнообразности па су у појединим министарствима додељивана висока звања, док су у другим додељивана прениска; у одређивању висине плата било је појава кршења законских прописа; одређивање функционалних и личних додатака није правилно вршено; негде су ови додаци одређивани врло уско и ниско, а негде прешироко. Код превођења је био велики број жалби службеника које су се врло споро решавале.

Још и данас у неким министарствима има приличан број жалби, а има доста случајева да су жалбе изгубљене и не решавају се или су биле злонамерно уништене („Хемпро“).

Стручни кадрови. — Савезна контролна комисија је у току месеца јануара, марта и новембра организовала информативне контроле у неким ресорима у циљу прикупљања података о стручном уздизању кадрова кроз школе и течајеve. Утврђено је да се у ресорима не обраћа довољна пажња извршењу плана стручног уздизања. Оператива је занемарила стручно уздизање кадрова и евиденцију о томе. Само нека министарства прописала су једнообразан начин евиденције, али нису проверавала ни позивала на одговорност оне дирекције које их се нису придржавале. Дирекције, такође, нису предузимале мере против предузећа која су нередовно или никако достављала извештај.

Из статистичких прегледа види се да су курсеви према плану подбацили и то нарочито за полуквалификоване раднике. Планови кадра у току читаве 1948 године нису прављени на основу података и могућности предузећа, него, углавном, у самим министарствима без координације са дирекцијама.

У току месеца октобра приступило се формирању управа за кадрове при свим министарствима. Отсеци за школство су, углавном, непотпуни те услед тога министарства не пружају значајнију помоћ предузећима и стручним школама.

У току месеца јуна па надаље прикупљени су подаци о стању у домовима ученика у привреди. Мање или више домови стоје слабо са исхраном, одећом, обућом и постељином. Станбени и хигијенски услови су у неким домовима слаби.

Контрола остварења демократских права грађана ФНРЈ јесте посебна служба државне контроле.

Савезна и републичке контролне комисије, као што је познато, организују ову службу преко Бироа за притужбе и предлоге. На тај начин пружа се могућност грађанима наше земље да и на овај начин траже помоћ у случајевима када их ко угрожава или крњи њихова демократска и стечена права, као и да дају предлоге за побољшање рада апарата државне управе. У току 1948 године примљено је само у бироу Савезне контролне комисије:

притужби	3.131
предлога	24
Укупно	3.155 и то:

Притужби личног карактера	2.127
Притужби општег карактера	1.004
Предлога	24

Укупно примљено 3.155

Окончано предмета из 1948 године 2.642

Социјални састав притужилаца-предлагача:

	примљено
радника	196
сељака сиромашних	119
сељака средњих	115
сељака богатих	92
службеника	793
пензионера	248
инвалида	210
удовица	65
дирекција, установа и предузећа	694
ђака и студената	66
занатлија	9
анонимних	100
разних	448

Укупно 3.155

На неправилан рад органа народне власти, државне управе и појединаца било је у току 1948 године притужби

	примљено
на министарства	613
на среске, рејонске и градске народне одборе	883
на месне народне одборе	278
на дирекције, предузећа и установе	725
на задруге	51
на војне установе	99
на суд	85
на одељење унутрашњих послова	51
на републиканске контролне комисије и остале комисије	62
на разне и појединце	294

Укупно 3.131

Врсте притужби:

	При- мљено	Окончано укупно	Оправ- дано	Делимич- оправдано	Неоправ- дано	Надлеж. органу	Неокон- чано
Животни стандард	1.432	1.222	429	330	306	157	210
Привред. питање	1 184	982	335	264	278	105	202
Разно	515	414	86	121	111	96	101
Предлози	24	24	7	6	9	2	—
Укупно	3.155	2.642	857	721	704	360	513

Као што се види, преко 60% од проверених притужби и предлога су у потпуности или делимично оправдане. Детаљнијом анализом тих притужби установљено је да се ради најчешће о бездушном бирократском односу разних „службеника” државне управе према грађанима наше земље. Поред тога чести су случајеви злоупотребе службеног положаја. Такви поступци лица која су се увукла у органе државне власти или управе изазивају огорчење поштених грађана од којих само понеко тражи заштиту и преко Бироа за притужбе и предлоге. Да би се указало на то како често није могуће разликовати бездушни бирократизам, немарност и аљкавост од смишљене прикривене непријатељске делатности неких лица која су још увек у апарату државне управе, изнећемо неколико случајева проверених притужби.

Никола Глеђа, био је персонални референт фабрике цемента у Раљи. Смењен је са ове дужности и премештен у индустрију мермера Ропчево, а после неколико месеци отказана му је служба на којој се налазио у звању помоћног административног манипуланта. Све је ово учињено с разлога што се „почео да дружи са реакционерима и што је нездраво критиковао рад управе предузећа у Раљи”. Међутим, контролом је утврђено да је Никола Глеђа хтео да помогне предузећу. Његове замерке и критика биле су оправдане. У свом раду и понашању није имао ничег реакционарног. Он је активни борац НОБ-а од 1942 године када је тешко рањен и данас је тежи ратни војни инвалид са оболелим плућима. Потиче из породице која је активно учествовала у Народноослободилачкој борби. У рату је изгубио три брата, се-

стру и оца, а од породице му је остала само мајка и један брат. Интервенисано је и учињене грешке отклоњене су.

Стојан Николић, земљорадник из села Доњи Козји Дол (Срез пчињски) није за 7 година успео да добије решење за породичну пензију, иако је филијали Државног завода за социјално осигурање у Нишу био предао сва потребна документа. Његов син је, као рударски радник погинуо 1940 године у Буковачком руднику. Питање пензије није било регулисано због тога што је предмет у филијали био изгубљен. Филијала је због овога морала да реконструише цео предмет на интервенцију контроле, а затим је донето решење по коме је Стојану Николићу исплаћена пензија од дана смрти његовог сина.

Стојан Николић је умро марта месеца ове године а филијала у Београду до пре неколико дана није извршила пренос ренте на жену Стојана Николића, иако је она за то благовремено поднела молбу. Контролом је установљено да је њена молба у филијали била затурена. Предузете су мере да се пренос ренте изврши.

Тица Илија, курир Министарства шумарства НР Србије, требало је да буде исељен из Београда, јер је наводно шпекулант, не ради ништа, живи раскошно, а његова жена је непријатељ и привидно се запослила а на посао нередовно одлази. Међутим, провером је установљено да је Тица Илија болестан од туберкулозе и као такав је упућен на дуже лечење у санаторијум док је његова жена, која ради у трикотажи „Дунав” врло савесна радница и три пута је досада проглашена за ударницу.

Анонимни притужилац у свом допису изнео је како Анте Бабић, секретар Фабрике вагона у Краљеву при пријему ученика у фабрику тражи мито. Установљено је да су наводи притужбе тачни, Бабић је суспендован са дужности и предат јавном тужиоцу.

Буквић Илија, обућар из Београда, који је иначе тешко болестан притужио се Бироу за притужбе и предлоге Савезне контролне комисије да му је без довољно проверавања разрезан висок порез на доходак. Биро за притужбе и предлоге Савезне контролне комисије предложио је Повереништву за финансије ИНО-а, да овај случај поново расмотри и да на основу установљених чињеница донесе одлуку. Међутим, Повереништво за финансије обавестило је Биро за притужбе и предлоге Савезне контролне комисије да је Буквић

правилно опорезован. Биро Савезне контролне комисије није се задовољио овим одговором него је овај случај проверио преко свог органа и установио је да Повереништво није проверавало колика је висина дохотка Буквића. На основу прикупљених података преко масовних организација предложено је Повереништву да смањи порез. Повереништво је прихватило нове доказе и од 4.153 динара смањило је Буквићу порез на 639 динара.

Овакви штеточински поступци не огорчавају само погођене грађане наше земље, већ огорчавају и све нас, јер наносе велике штете народној власти и њеном угледу. За борбу против оних који чине овакве штеточинске поступке не треба бирати средства, тј. треба примењивати сва она законска средства која нам стоје на расположењу.

Другови и другарице народни посланици, овим није обухваћен целокупан рад Савезне контролне комисије, нарочито није било говора о њеним недостацима. Зато бих се укратко осврнуо и на неке недостатке Савезне контролне комисије и њених органа

Свакако да би Савезна контролна комисија имала много више резултата у своме раду, у вршењу контроле, да није имала својих властитих организационих и других слабости.

У Савезној контролној комисији је слаба евиденција њеног рада. Контрола је путем комисијских прегледа установила низ недостатака, дала правилне предлоге и налоге, оперативни су органи преузели на себе обавезе да отклоне те недостатке и пропусте, али како оперативни органи извршују те обавезе то органи контроле великим делом увек не знају. Много је извршено контрола, донесено правилних закључака и дато налога, али њихов добар део није до краја спроведен, између осталог, и због тога што контрола нема добро организовану евиденцију спровођења тих мера.

Савезна контролна комисија не ради на бази тромесечних планова рада. Отуда долази до несистематичности у раду, губе се често из вида главна питања и задаци, јер се чврсто не планирају, растурају се кадрови на мање важне задатке а често се непотребно преузимају задаци оперативних државних органа. Контрола нема увек упорности да иде до краја у својим задацима, не само да установљује и открива недостатке, него да се до краја бори за њихово отклањање. Ту се губи онај стварни карактер државне контроле а тиме и њене помоћи органима државне управе.

Налази контроле често су једнострани. Од слабости и грешака органи контроле често не виде успехе и напоре оперативних државних органа, и на тај начин губе способност објективног оцењивања правог стања у појединим установама и предузећима, а тиме долазе и до једностраних и нетачних закључака. Поједини органи контроле потцењују потребу да проверавају своје закључке преко одговорних оперативних органа, потцењују консултовање пре доношења закључака и мера са људима ван контроле.

При одређивању мера и давању налога поједини органи контроле се не удубљују увек у то да ли су људи, којима дају те налоге и пред које постављају мере, у стању да их без свестране помоћи спроведу, па често и свестраније помоћи саме контроле. Органи контроле често не умеју да виде где су објективне тешкоће, а где субјективни недостаци.

Оно што се може рећи за оперативне државне органе, може се рећи, иако у знатно мањој мери, и за наше контролне органе, да се често одласци на терен врше без претходних темељних припрема, да нема увек контроле над радом контролора на терену, њихових поступака, нити се довољно оцењује свестрано сваки њихов задатак.

Слабости рада контролора, површност у решавању контролних задатака проистиче и из недовољне стручности контролора. У Савезној контролној комисији још се слаба пажња посвећује стручном уздизању контролора, подизању њихових стручних квалификација.

Другови и другарице народни посланици, као што се види народну власт и њене органе, као и читав народ наше земље, очекују крупни напори у 1949 години. То се види и из самог предлога буџета за 1949 годину. Ми се не плашимо напора, јер смо научили да их савладавамо када се ради о тако крупним историским преображајима наше земље који воде изградњи социјализма у њој. Зато смо сигурни да ћемо испунити све задатке који се постављају за 1949 годину. Један од предуслова да испунимо задатке у 1949 години јесте и постојање јасне претставе о томе где су слабости, недостаци, погрешке у нашем раду. Зато се ми и не устручавамо да их овако јавно износимо пред читав наш народ, јер знамо да ћемо у нашем народу наћи моћну подршку у борби за уклањање свих погрешака, слабости и недостатака у раду органа народне власти.

Што се тиче оних који се радују нашим тешкоћама, савсим је свеједно шта ће они мислити о нашој критици и са-

мокритици, шта више, ми знамо да се они њој не радују, јер знају да она служи уклањању наших тешкоћа. Нека они и даље измишљају и клевећу, а ми ћемо мирно ићи путем изградње социјализма у нашој земљи, под руководством наше славне Комунистичке партије Југославије, с другом Титом на челу. (Дуготрајно одобравање).

Претседавајући: Има реч министар спољних послова Едвард Кардељ. (Сви посланици устају и бурно и дуготрајно аплаудирају).

Потпредседник Савезне владе и министар иностраних послова Едвард Кардељ (*Изборни срез Љубљана II, НР Словенија*): Другови посланици, предвиђени буџет Министарства иностраних послова за 1949 годину нешто је повећан према буџету за 1948 годину. То повећање није велико. Ја сам уверен, да ћете то повећање одобрити, јер је оно неопходно да би Министарство иностраних послова могло да одговори својим задацима.

Неће бити сувишно да се овом приликом нешто подробније зауставим на неким најважнијим питањима спољно-политичке активности наше Владе у току 1948 године.

Победу над фашизмом народне масе у читавом свету дочекале су са великим надама да ће бити постигнут чврст мир и да ће наступити период мирољубиве међународне сарадње. Други светски рат је практички доказао да државе са различитим друштвеним системом могу да сарађују чак у рату, акамоли у миру. Према томе, задатак савезника који су победили у рату, између осталог, баш под паролома борбе за уништење агресије, за мир и демократију, био је у томе да после рата учине све да се успостави чврст мир и такав систем међународне политичке и економске сарадње који би такав мир заиста обезбедио. У ту сврху била је и створена Организација Уједињених народа.

На жалост, наде мирољубивог човечанства у том погледу нису се ни издалека оправдале. Задатак о коме сам говорио није се испуњавао и не испуњава се кривицом капиталистичког дела јучерашњих савезника у рату, а то је довело до низа рђавих последица у међународним односима а пре свега до озбиљне кризе система међународне сарадње који је био створен у току рата и непосредно после њега и у кога је човечанство полагало озбиљне наде. Непријатељи мира поново су почели да дејствују; свечано прокламирани

демократски принципи из Другог светског рата почели су се све отвореније да газе и поново се почела стварати атмосфера неповерења у којој ратни хушкачи и експанзионисти покушавају да постигну што веће резултате.

Узроци свега тога несумњиво леже у самој суштини империјалистичког система. После рата пред све државе поставило се на дневни ред питање, какав треба да буде мир који треба изградити на рушевинама које је оставио Други светски рат. Поједине су државе одговориле на то питање у складу са својим унутарњим системом. Једни су одговорили према ономе што желе и што одговара правим интересима огромне већине народних маса читавог света, а други су одговорили према томе што одговара интересима водећих група владајућих експлоататорских класа, при чему је још нарочиту улогу одиграла чињеница да се једна крупна капиталистичка земља, то јест САД, силно обогатила у току рата.

Какав мир одговара правим интересима народних маса — то је врло јасно. То треба да буде мир на бази слободе, независности и равноправности народа, на бази немешања једних држава у унутрашње прилике других држава; то треба да буде мир на бази мирољубиве међународне сарадње, а поготово економске сарадње под условима равноправности и без икакве дискриминације. Такав мир треба обезбедити, такође, битним ограничењем наоружања и пре свега забраном употребе атомске енергије у ратне сврхе и одговарајућом контролом извршавања такве одлуке.

За такав се мир борила наша земља заједно са осталим државама антиимперијалистичког табора на челу са СССР.

Међутим, монополистички врхови у великим капиталистичким земљама, подупрти од стране реакционарних снага осталих капиталистичких земаља, изишли су из рата са друкчијим циљем. Они траже друкчији мир, свој мир, империјалистички мир.

Обогаћени монополистички врхови америчког финансишког капитала почели су да сањају о светском господству, о господству на тржиштима, над изворима сировина, у погледу извоза капитала, у погледу индустриског развитка других земаља итд. Разуме се, да и монополистички врхови у другим већим капиталистичким земљама, пре свега у Енглеској и Француској, подржавајући једним делом акцију

америчких монополиста, следе другим делом своје сопствене циљеве у борби за тржишта, за извоз капитала, за изворе сировина итд.

Упоредо с тим, и на тој бази, никле су свакојаке економске и политичке теорије и тенденције. Пронађени су „нови“ облици прикривања економског и политичког поробљавања народа. Мешање у унутрашње послове других земаља постало је свакодневна пракса. Појмови националног суверенитета и независности проглашавају се као застарели. Појављују се сваке врсте „идеолози“ и „идеологије“ које траже стварање „светске државе“, „светске владе“ итд.

Разуме се да није остало само на речима. Развила се жестока хајка против радничког и других демократских и антиимперијалистичких покрета у свим капиталистичким и зависним земљама. Узимају се у заштиту фашистички елементи и припремају се нове фашистичке гарнитуре. Потстрекава се бесомучна кампања против СССР и народних демократија. Чини се све могућно да би се разбио послератни систем међународне сарадње, а развија се неограничена хајка ратних хушкача.

Разуме се, да све то није могло остати без тешких последица за међународне односе. Уместо политике на линији учвршћавања међународне сарадње, почела је да доминира политика ратних претњи, политика уцењивања, надгласивања, натурања воље водећих капиталистичких земаља. Уместо економске сарадње на бази равноправности и уместо организације економске помоћи ратом опустошеним земљама на бази Организације Уједињених народа појавиле су се разне „помоћи“ са одређеним политичким циљевима и ван Уједињених нација, и то под условима који практички значе битно ограничавање независности земаља којима се та такозвана помоћ даје. Такав је случај са такозваним планом Маршала. Уместо ограничења наоружања, уместо забране употребе атомске енергије у ратне сврхе — расту буџети за војне издатке, повећава се наоружање, повећавају се контингенти војске под оружјем итд. Уместо немешања у унутрашње послове других земаља ми смо данас сведоци читавог низа примера више мање отворене оружане интервенције у разним земљама.

Јасно је да ратни хушкачи не могу да баце свет који је тек изашао из једног рата у други рат. Не, зато они немају снаге, нити присталица у народним масама. Насупрот,

и поред бесомучне ратно-хушкачке ларме, снаге мира svakим даном јачају. Монополистичким врховима баш таква атмосфера данас је потребна да би могли правдати и прикривати своју експанзионистичку акцију, која угрожава независност многих народа и разбија међународну сарадњу. Према томе, мирољубиви људи треба данас да се боре не само против рата, него и против стварања атмосфере ратних претњи. Мирољубиве снаге данас се на фронту међународних односа боре за учвршћење мира кроз борбу за такав систем међународне сарадње који би могао да створи атмосферу поверења и чврстину мира, који би ликвидирао политику уцењивања ратом и ослободио народне масе у свету страха од рата. У данашњој конкретној ситуацији то пре свега значи:

1) борити се за учвршћење Организације Уједињених нација за одбрану основних принципа који су формулисани у Повељи Организације Уједињених нација и који једино могу тој организацији дати извесну ефикасност, одбијајући сваки покушај њене ревизије;

2) борити се против политике простог механичког надгласавања у систему међународне сарадње, а за примењивање таквих метода, који приводе максималним напорима за постизавање споразумних решења по битним питањима за међународне односе; у ту сврху нарочито је потребно учвршћивати принцип једногласности великих сила који се у пракси показао не само као конструктивна, демократска и дубоко прогресивна институција него и као најснажније оружје мира;

3) борити се за битно ограничење наоружања, за забрану употребе атомске енергије у ратне сврхе, за уништење постојећих атомских бомби и за увођење међународне контроле у том правцу;

4) борити се за укидање сваке дискриминације у економској сарадњи и за организације економске помоћи земаља којима су потребне такве помоћи на бази принципа повеље Организације Уједињених нација, кроз Организацију Уједињених нација и то под условима који неће дирати у економску и политичку независност државе;

5) борити се за поштовање принципа немешања у унутрашње односе других земаља, за поштовање њихове независности и за поштовање принципа равноправности суверенитета.

То су принципи на којима се заснивала сва активност наше Владе у питањима међународне сарадње.

Све постојеће супротности и принципијелна размимолажења у међународним односима, о којима сам пре говорио, нарочито су се јасно испољила на питању мировног уговора са Немачком. То наравно није случајно. Хитлеровска Немачка била је главна снага агресије у прошлом рату. Ради се сада о томе, хоће ли бити створени услови који ће омогућити да Немачка поново постане агресивна сила, или такви услови који ће од Немачке створити мирољубиву и демократску државу која ће бити фактор обезбеђења мира у Европи.

Више од три и по године после потпуног пораза и безусловне капитулације Хитлерове Немачке, после скоро исто толико времена откада је потписан Потсдамски споразум, уговор о миру са Немачком још није закључен. Док је Совјетски Савез настојао да се у сагласности са принципима Јалте и Потсдама што пре закључи са Немачком уговор о миру и да се Немачка претвори у једну јединствену, демократску и мирољубиву државу, која би била ослонац мира и демократије у Европи, западне силе, напротив, кршећи безобзирно те принципе, ишле су од самог почетка за тим да то неизвесно стање окупације, немира и нереда усред Европе што више продуже, ометајући тако њену послератну мирнодопску консолидацију, и да саму Немачку односно Западну Немачку претворе у своју војно-индустриску и стратешку базу, а то значи у ново жариште рата и немира.

И поред свих обавеза које су примиле на себе окупационе силе у западним зонама, није извршена ни демилитаризација ни економско разоружање. Гро ратне индустрије није демонтиран а производња челика треба по америчким настојањима да достигне 15 и више милиона тона. У последње време све су важније демонтаже, нарочито демонтаже Крупових фабрика обустављене, што значи истовремено смањивање немачке репарационе масе. У складу са тиме је, наравно, и репарациона политика у Немачкој. Југославија је примила досада немачких репарација у вредности од свега 0,04% материјалне ратне штете коју је претрпела. У западним зонама такође није спроведена ни денацификација и остала је некажњена већина ратних злочинаца.

Даље, и поред сталних тражења Совјетског Савеза, као и оправданих и разумљивих тежњи и захтева француског

народа да се отклони опасност понављања немачке агресије, важна Рурска Област, са својом тешком индустријом, није стављена под четворну контролу већ све више прелази под доминацију америчких монопола и њихових немачких партнера. У циљу распиривања шовинизма и ревизионизма, а самим тим и спречавања демократизације Немачке, стално се покреће питање пољских западних граница ма да је о томе донето коначно решење већ на Потсдамској конференцији. У истом смислу у западним зонама се толеришу и поттичу разне ревизионистичке организације Судетских и осталих пресељених Немаца.

Од самог почетка настоји се да се Немачка поцепа и да се формира посебна западно-немачка држава. Почев од јуна 1946 године, када су отпочели англо-амерички преговори о тзв. економском уједињењу њихових зона, стигло се на сепаратној Лондонској конференцији у пролеће ове године тако далеко, да се већ сасвим отворено и формално предвидело стварање западно-немачке државе са својим уставом, својом владом и валутом, што је све већ у приличној мери спроведено у живот. И коначно, у складу с тим од самог почетка спречаван је рад на изради уговора о миру са Немачком што је дошло до изражаја већ на Московској конференцији Савета министара иностраних послова у пролеће 1947 год., а што се нарочито манифестовало на последњој Лондонској конференцији Савета крајем 1947 године, када је не само глатко одбијен совјетски предлог о непосредном приступању изради текста мировног уговора са Немачком, већ је и сама конференција разбијена. У истом смислу западне силе заузеле су потпуно негативан став према перспективи скорашњег повлачења окупационих трупа из Немачке, како је то било предложено у Варшавској изјави осам министара иностраних послова.

На тај начин, и поред свих напора Совјетског Савеза, који је, потпомогнут земљама народне демократије, доследно радио на правилном решењу немачког питања, на истинској демилитаризацији и демократизацији јединствене Немачке, питање Немачке није се решавало у складу са основним савезничким споразумима у погледу Немачке нити у складу са тежњама целог мирољубивог човечанства.

У вези с таквим развојем у Немачкој, одржана је 23 и 24 јуна о. г. у Варшави Конференција осам министара иностраних послова, Совјетског Савеза, Југославије и осталих земаља народне демократије. У изјави која је тада усвојена

констатује се, између осталог, да сепаратне лондонске одлуке „у потпуности одбацују задатке демилитаризације и демократизације Немачке, задатке претварања Немачке у мирољубиву демократску државу и, уопште, прећуткују питање репарационих обавеза Немачке”, и да су усмерене на то да „претворе западни део Немачке а пре свега рурску тешку индустрију у оруђе обнављања ратног потенцијала Немачке како би га искористили за војно-стратемиске циљеве САД и Велике Британије.” Овим се одлукама у изјави одриче ма каква пуноважност и морални ауторитет, па се тражи неодложно решавање питања демилитаризације, успостављања за одређени рок четворне контроле над рурском тешком индустријом, образовање привремене демократске мирољубиве, општенемачке владе, закључење уговора о миру са Немачком, с тим да окупационе трупе свих држава буду повучене из Немачке годину дана после закључења уговора о миру, и предузимање мера за извршење репарационих обавеза Немачке.

Наши народи, сами животно заинтересирани за правилно решавање немачког питања — јер је немачки освајачки притисак увек био уперен пре свега према Истоку — и Влада наше земље настојаће, према својим могућностима, најодлучније, заједно са осталим напредним снагама света, на челу са Совјетским Савезом, да се такозвано немачко питање решава заиста у интересу мира и демократије и да се немачком народу омогући да изгради себи једну слободну, мирољубиву, јединствену демократску државу.

Разумљиво је, да се такав развитак међународних односа морао у првом реду одразити и у Организацији Уједињених нација.

Та организација, као што је познато, била је створена у закључној фази рата са циљем да човечанство кроз њу чува и учвршћује стечени мир. Она је створена као такав међународни форум који ће располагати са прилично ефикасним средствима за обезбеђење мира и за мирно решавање спорова између држава, имајући при томе у виду сва негативна искуства из неефикасног рада некадашњег Друштва народа. Управо због тога је Организација Уједињених нација од првог дана постојања добила међународни ауторитет и побудила је озбиљне наде мирољубивог човечанства у погледу перспектива за мир.

Међутим, једва се та Организација родила, већ су баш они њени основни принципи, који јој дају право на опстанак и који је оспособљавају за вршење њених задатака, постали предмет жестоких напада непријатеља међународне сарадње и мира.

Главни од тих основних принципа је принцип једногласности великих сила, пошто од њихових међусобних односа у првом реду зависи светски мир. Овај принцип је унесен у Повељу на иницијативу западних великих сила, али су оне данас противници тог принципа, јер су пошле путем покушаја да претворе Организацију Уједињених нација у инструмент своје спољне политике.

Разумљиво је, да покушај претварања Уједињених нација у инструмент англо-америчке дипломатије наилази унутар саме Организације на отпор СССР, Југославије и осталих народних демократија. Ове државе — чланице Уједињених нација, са СССР на челу, бране у Уједињеним нацијама принцип једногласности, споразумевања великих сила као први услов да би Организација могла заиста ефикасно да дејствује тиме да приступа решавању свих пред њу постављених питања заиста са становишта обезбеђења мира, а то значи са становишта међународне сарадње.

Ове две тенденције оштро су се сукобиле и на овом последњем, то јест на Трећем заседању Генералне скупштине Уједињених нација, где су извршени нови напади на тај принцип како фронтално тако и заобилазно, на пример, решењем да се продужи рад тзв., „Мале скупштине”, то јест органа који је преузео, противно слову и духу Повеље, извесне функције Савета безбедности.

Генерална скупштина је и овога пута у великој мери искоришћена за спољно-политичке циљеве англо-америчке групе земаља којима следи већина држава чланица Уједињених нација. На овом је заседању већина одобрила тзв. план Баруха о атомској енергији, који предвиђа, на пример, између осталог и стварање једног светског труста са правом контроле свих лежишта руда и са правом власништва над читавом атомском индустријом. Ова иста већина одбила је са друге стране совјетски предлог о забрани атомског оружја и о смањењу наоружања великих сила за једну трећину у току једне године и, уопште, довела у питање ограничења наоружања у потпуни ћор-сокак.

Англо-америчка група искористила је, поред тога, Скупштину и за неке своје конкретне спољно-политичке циљеве у појединим деловима света. Мислим ту пре свега на Кореју и на Грчку. У оба случаја она је постигла да већина одобри америчку политку мешања и стварања америчких војних база.

Истина је да су на истом овом заседању донета и нека решења која би, ако би се примила и спроводила искрено и у демократском духу, могла упркос својих озбиљних слабости имати добрих последица. Ту је састављена Конвенција о забрани геноцида, то јест физичког уништавања етничких, народних или политичких група, чиме су се на векове жалосно прославили фашисти у прошлом рату. Поред многих других држава и Југославија је ту конвенцију на крају заседања потписала. Ту је прихваћена Декларација о правима човека у коју је, на иницијативу југословенске делегације, унесен посебан члан о томе, да се сва проглашена права човека примењују и у колонијама и у земљама под старатељством. На овом заседању прихваћен је једногласно — истина врло платонски — позив великим силама, да споразумно реше питања која произилазе из Другог светског рата, то јест да споразумно припреме још несклопљене мировне уговоре.

Таква и слична решења Генералне скупштине поред самог факта постојања светске организације, где се спорна питања барем могу расправљати, ако не и увек решавати, опредељује општи став Југославије као мирољубиве земље према Уједињеним нацијама. Из тих разлога ми сматрамо да је ова организација упркос својих великих слабости ипак корисна и да може да послужи као озбиљна препрека на путу оних који су спремни да за своје себичне циљеве гурну човечанство у катастрофу једног новог светског рата. Због тога Југославија остаје верна својим обавезама као држава — чланица Уједињених нација, верна начелима Повеље и зато ће она и убудуће да доприноси животу и развоју те организације својом активном сарадњом.

У оквиру рада Организације Уједињених нација непосредно за нас било је нарочито важно питање рата у Грчкој.

Као што је познато, ова суседна земља и после ослобођења од немачке окупације никада није уживала пуну независност и слободу. У грчке унутрашње ствари умешала се

најпре Велика Британија, а касније и Сједињене Државе Америке. Ове велике силе наметнуле су грчком народу — и намећу му до дана данашњег — режиме који не одговарају жељама огромне већине становништва. Тиме је створено у Грчкој стање отвореног рата између народа и владе у Атини, која је потпомогнута британским и америчким мешањем.

Да би се прикрили пред светским јавним мишљењем ови стварни узроци рата у Грчкој, две године после његовог почетка измишљена је „кривица“ северних суседа. Они су оптужени да се мешају у унутрашње ствари Грчке, тиме што наводно војнички потпомажу Демократску армију генерала Маркоса.

У ову интригу против нас, Бугарске и Албаније умешана је већина у Организацији Уједињених нација. Та је већина упутила 1947 године једну комисију која је имала привидан задатак да допринесе побољшању односа међу балканским земљама, али која се, у ствари, посветила погоршању тих односа тиме што је без сваке стварне основе састављала и саставила извештај којим се потврђује општа оптужба против северних суседа за мешање у унутрашње ствари Грчке. Рад те комисије и њене методе простог стварања доказа ни из чега, наша је делегација на Скупштини Уједињених нација подробно анализирао и доказала читав низ директних фалсификата. У једном случају — у случају досада најтежег инцидента на грчко-југословенској граници и то на Кајмакчалану, инцидента који је био последица директне и неоспорне грчке провокације — наша је делегација доказала да се једна посматрачка група Комисије Уједињених нација налазила на месту инцидента читав дан пре провокације, испитујући терен. Та је група затим боравила у штабу грчких јединица читаво време спровођења провокације у дело, што је трајало пуна три дана.

Тиме је Комисија била оптужена да је сарађивала са органима атинске владе не само у стварању лажних доказа против Југославије, него и у стварању самих инцидента.

Међутим, претставници Комисије на Скупштини и делегације већине које су Комисију браниле, нису нашле никакав одговор на оптужбу од стране наше делегације очигледно из простог разлога, што таквих одговора нису могле наћи. Оне су механички одобриле извештај Комисије и прихватиле одлуку да је установљена кривица северних суседа и да Комисија треба да продужи свој „рад“.

Ми смо у вези с тим показали сву добру вољу да се и у садашњим приликама не пропусти ни једна могућност да се затегнутост која је настала због страног мешања у грчке унутрашње ствари и због експанзионистичке спољне политике данашњих режима у Атини, колико год могућно смањи. Зато смо прихватили иницијативу да се, паралелно са заседањем Генералне скупштине, поведу преговори између Грчке, с једне стране, и Југославије, Бугарске и Албаније, с друге стране, како би се отстранили неки од узрока данашње напетости. У овим су преговорима посредници на челу са г. Еватом, председником Скупштине, сугерирали да се постојеће границе Грчке са њеним северним суседима прогласе за дефинитивне. Ако се има у виду захтев атинске владе за тзв. Северни Епир, то јест за Јужну Албанију, онда би примање таквог предлога свакако било позитиван корак. Југословенски делегат је, у духу наше мирољубиве спољне политике, сем тога предлагао да се у декларацију унесе члан који би обавезао земље потписнице, да ће учинити све што је у њиховој моћи, да се избегну погранични инциденти и да се спрече прекршаји међународног права у пограничним зонама.

Упркос свих напора, преговори су ипак прекинути а да није дошло до споразума. Разлог зато је био у томе, да се грчки делегат до краја противио изјави да се границе имају сматрати дефинитивним, а ми смо солидарно с Абанијом и Бугарском — одбили да потпишемо одвојену декларацију сматрајући да односи Грчке са северним суседима претстављају једну целину, који се једино као целина могу и решавати.

Следеће питање од непосредне важности за нашу земљу јесте кршење Мировног уговора са Италијом у погледу Слободне Територије Трста.

Југославија је, као што ви сви знате, последња која може бити задовољна са одлукама Мировног уговора са Италијом у погледу Трста, јер штета и неправда у овом случају је учињена нама и ником другом. Али пошто је Мировни уговор већ потписан, ми смо оправдано очекивали да ће се западни савезници придржавати бар прописа овог уговора. Али већ спречавањем наименовања гувернера Слободне Територије Трста показало се да они нису имали намеру да поштују одредбе Мировног уговора. У време када је Југославија улагала велике напоре да постигне споразум са

Италијом у погледу заједничког кандидата за гувернера СТТ, западне силе водиле су тајне преговоре са италијанском владом о прикључењу Трста Италији, након чега је дошло 20 марта о. г. — значи свега неколико месеци после ступања на снагу Мировног уговора потписаног од претставника 21 државе, — до изјаве трију западних сила којом се тражи прикључење Слободне Територије Трста Италији. Међутим, није остало само на предлогу и на речима. Ова иста политика нарушавања Мировног уговора све се отвореније у пракси спроводи у америчко-енглеској зони Слободне Територије Трста. Још пре горе наведене изјаве трију западних сила, то јест 9 марта о. г., америчко-енглеска војна управа Трста закључила је са Италијом далекосежне економско-финансиске споразуме којима се, у потпуној супротности са Мировним уговором, ствара монетарна, царинска, финансиска и уопште економска унија између англо-америчке зоне Слободне Територије Трста и Италије. Овим мерама Трст је лишен своје економске независности и није више у могућности да одржава непосредне економске везе са Југославијом и са осталим земљама свога природног залеђа. Упоредо с тим, англо-америчка војна управа води систематску дискриминациону политику и према словеначком и демократском италијанском становништву у самом Трсту.

Југословенска Влада, стојећи чврсто на принципу поштовања мировних уговора, чинила је све што је у њеним могућностима да се Статут Слободне Територије Трста, као што је предвиђен Мировним уговором, што пре спроведе у живот. Она је скретала пажњу владама САД и Велике Британије на повреду Мировног уговора. Низом меморандума југословенска Влада се обратила и Савету безбедности, као чувару интегритета и независности Слободне Територије Трста, и тражила да Савет поништи означене економско-финансиске споразуме између англо-америчке војне управе и Италије и да тако обезбеди интегритет и независност Слободне Територије Трста. У исто време југословенска Влада је тражила да Савет безбедности заштити равноправност словеначког језика у Трсту, поштовање одредаба Мировног уговора о држављанству итд.

Међутим, не може се рећи да су ови кораци наше Владе довели до побољшања ситуације око питања СТТ.

Влада улаже са своје стране напоре да се поштују и спроведе у живот и остале одредбе Мировног уговора са Итали-

јом. Мешовита југословенско-италијанска комисија за разграничење између Италије и Југославије продужила је већ једном прекинути рад, захваљујући предлогу југословенске Владе за споразумним решењем спорних питања и чињеници да је италијанска влада прихватила тај предлог. Ми се надамо да ће, упркос потешкоћа које се постављају у последње време са италијанске стране, посао око дефинитивног разграничења бити ипак успешно завршен.

Југославија је у складу са Мировним уговором омогућила становницима припојеног подручја са италјанским говорним језиком да могу опирати за Италију и при томе им пружила све могуће административне олакшице. А што се тиче италијанске мањине која остаје у Југославији, народна власт у складу са Уставом наше земље дала је пуну могућност несметаног културног, економског и политичког развитака. Не може се, на жалост, рећи, да се у таквом положају налази и наша мањина у Италији. Ми очекујемо да ће се Италија у том погледу придржавати Мировног уговора.

Југославија је прихватила предлог италијанске владе за преговоре о оптантској имовини и 18 августа о. г. парафиран је споразум о преносу покретне оптантске имовине. У погледу осталих питања у вези са оптантском имовином, преговори су у току. Међутим, што се тиче испуњења таквих обавеза Италије које проистичу из Мировног уговора као што су питања реституција, одвучене југословенске имовине, пре свега реституције југословенских ратних и трговачких бродова и извесних фабричких уређаја, досада је ишло врло споро. Питање предаје одређених италијанских ратних бродова тек је пре кратког времена кренуло са мртве тачке. На иницијативу југословенске Владе крајем овога месеца повели су се о тим питањима преговори у Риму. Што се пак тиче репарационих обавеза Италије, морамо констатовати да Италија досада није показала спремност да се ово питање расправи и споразумно реши на начин предвиђен у Мировном уговору.

У погледу наших односа са Италијом уопште, Влада настоји да то буду односи доброг суседства и сматра да за то постоје услови. Ми смо још 1947 године закључили са Италијом трговински споразум, који је донео несумњиве користи привреди обеју земаља. Наша је тежња да се обим размене добара и економски односи између обе земље још више прошире. Са своје стране југословенска Влада је пока-

зала спремност да се реши питање италијанског риболова у југословенским територијалним водама које је свакако од озбиљног значаја за италијанску привреду. По том питању су пре кратког времена започели преговори у Београду и ми се надамо да ће се и ово питање позитивно решити.

Најважније питање у нашим односима са Аустријом, питање Словеначке Корушке, остало је досада нерешено. На свим досадашњим конференцијама четири велике силе о Аустрији, у Лондону и Москви 1947 год., као и на овогодишњој конференцији у Лондону, ми смо упорно износили и објашњавали наш став и праведне захтеве Корушких Словенаца, при чему смо увек наилазили на пуно разумевање и подршку Совјетског Савеза. Западне силе које су се руководиле својим посебним интересима, одбијале су наше захтеве не улазећи у њихову суштину. Смањивши на последњој лондонској конференцији своје захтеве, Влада ФНРЈ је хтела да помогне бржем закључењу мировног уговора са Аустријом, али и тај покушај је наишао на одбијање западних сила. Аустрија са своје стране не само да не показује никакву спремност да се ово питање реши на праведан и демократски начин, већ продужује са угњетавањем и насилном германизацијом Корушких Словенаца, чиме само поново доказује да се питање Корушких Словенаца може демократски да реши само њиховим прикључењем Југославији.

Посебно бих хтео да истакнем — независно од чињенице, да Аустрија не показује никакву вољу да барем делимично накнади штету, која је причињена Југославији њеним учешћем у рату на страни Немачке — да Аустрија још и данас наноси нашој земљи знатну штету једностраним одређивањем режима вода на реци Драви противно својим изричитим међународним обавезама. Услед овог противправног и једностраног кршења режима вода реке Драве морали смо у више махова да протестујемо код аустриске владе. Аустриске хидроцентрале у Жвабеку и Лабоду које су за време рата изграђене на територији Словеначке Корушке, озбиљно ремете рад наших електричних централа на Драви, које су услед тога само за време од 27 месеци имале преко 28 милиона киловата губитка у својој продукцији. С друге стране, у Аустрији се граде постројења која ће смањити количину воде у Драви и тиме њену вредност као извора енергије за нашу привреду. Аустриска влада у овим питањима и поред протеста југословенске Владе није показала ни најмање до-

бре воље и ништа није учинила да накнади већ причињену штету нити да спречи такве штете убудуће.

Што се тиче осталих питања у односима између ФНРЈ и Аустрије, наша Влада је тежила за тим да се односи што више нормализују. Југославија је закључила 25 октобра о. г. са Аустријом трговински споразум, који знатно проширује базу за међусобне трговинске односе. Своју жељу за нормализирањем односа са том земљом, југословенска Влада показала је и тиме што је одлучила да отпусти још пре закључења мировног уговора са Аустријом из заробљеништва аустриске ратне заробљенике, од којих је више хиљада репатрирано само у току овог месеца.

У јулу—августу ове године у Београду је одржана Конференција по питању режима пловидбе на Дунаву.

Западне неприбрежне државе покушале су да се по сваку цену предвиди у новој конвенцији о режиму пловидбе на Дунаву и њихово учешће у будућој Дунавској комисији како би и надаље обезбедиле своје позиције које су раније имале на Дунаву, захваљујући положају зависности, у коме су раније биле подунавске земље.

Новом конвенцијом прибрежне подунавске државе одлучно су одбраниле своје право да убудуће саме решавају о даљој судбини режима пловидбе на Дунаву. У јединствену Дунавску комисију за цео пловни ток Дунава улазе, према новој конвенцији, искључиво прибрежне подунавске државе. Питање слободне пловидбе и једнакости поступка на Дунаву новом конвенцијом је решено у духу поштовања суверених права прибрежних држава, као и у духу правилно схваћених међународних одредаба речног права те према томе у смислу међународне сарадње, на бази равноправности народа.

Треба констатовати да такво решење претставља за наше народе крупан успех на линији ликвидације остатака њихове вековне зависности од свих могућних угњетача.

Неколико речи хтео бих да кажем о политици Владе у погледу ликвидације иностране имовине у нашој земљи. Нема сумње да је та политика донела озбиљне користи за нашу земљу, иако смо истовремено узели на себе и одређене обавезе.

Питање ликвидације иностране имовине ми смо решавали на темељу споразума које смо повезивали са склапањем трговинских уговора и дугорочних инвестиционих споразу-

ма. Према тим споразумима ми смо пристајали да платимо накнаду за национализовану имовину извесном паушалном свотом, која се исплаћује у дужим роковима једним делом вредности наших извезених добара у дотичне земље. Тако смо — поред тога што накнаду за национализовану имовину предвиђа и наш Закон о национализацији — успели да оживимо трговинске односе са низом земаља и да из њих увозимо индустријске продукте и капитална добра која нам олакшавају извршење нашег Петогодишњег плана и само извршавање обавеза у погледу накнаде. На овај начин смо регулисали питање национализоване имовине са Шведском, Швајцарском, Белгијом, што је веома позитивно утицало на развитак међусобних привредних односа, а последњих дана је решено ово питање и са Енглеском. У споразуму са Енглеском уједно смо решили и питање деблокације наше имовине у Енглеској. Преговори са Француском и Чехословачком су сада у току.

Једино је са САД питање имовине морало бити решено на други начин. Влада САД није хтела никако да деблокира нашу имовину која се, углавном, састојала од 41 тоне нашег монетарног злата које је било депонирано у САД 1941 године, иако повратак овог нашег злата није могла да одбије ни по самом америчком закону. Након две и по године покушаја, па чак и изношења питања пред Економско-социјални савет Организације Уједињених нација, Влада је морала средином маја 1948 год. да прихвати амерички предлог о накнади њихове национализоване имовине, једном прилично високом сумом плаћеном у готову, одбијањем од депозита у злату. Подвлачим још једанпут да је имовина свих осталих савезничких земаља била деблокирана пре југословенске.

У нашим привредним односима са страним земљама ми чврсто стојимо на принципу успостављања и проширења трговинских односа са свим оним земљама које су вољне да успоставе и одржавају такве односе на бази потпуне равноправности. На овој бази ми смо успели после рата да склопимо велики број трговинских уговора и инвестиционих споразума.

Са СССР и са свим земљама народне демократије склопљен је цео низ привредних споразума и то редовних, инвестиционих, железничких итд. О томе ћу касније још да говорим. Међутим, сем тога Влада је увек тежила да развије у

оквиру горе споменутог принципа што живљу трговинску размеру и са другим земљама.

Тако је 1947 године склопљен цео низ трговинских уговора са европским и средњо-источним земљама, као са Француском, Италијом, Шведском, Норвешком, Данском, Египтом и Турском од којих је нарочито важан по волумену онај са Италијом, са роком до 28 новембра 1952 године, као и уговор са Шведском.

Ове, 1948 године, склопљени су трговински споразуми са Швајцарском, Белгијом, Аустријом, Аргентином, Холандијом и Финском, од којих су, по волумену нарочито важни уговори са Швајцарском и Белгијом.

Са САД и Канадом немамо никаквог трговинског споразума, а са Великом Британијом потписан је 24 о. м. једногодишњи трговински споразум са волуменом размене од 3,5 милијарде динара увоза и 3,2 милијарде динара извоза, који истовремено предвиђа закључивање дугорочног трговинског споразума у погледу инвестиционих добара.

Сем тога, ове године је закључен и трговински споразум са совјетском зоном Немачке, као и са англо-америчком зоном, али који треба још да буде потписан.

Сада наше трговинске делегације воде преговоре за трговинске споразуме са Индијом и Пакистаном.

Сагласно политици међународне сарадње, ми смо ове године успоставили дипломатске односе са целим низом земаља. У јануару о. г. измењани су дипломатски претставници са Финском. Влада ФНРЈ признала је 19 маја државу Израел, а 25 новембра постигнута је сагласност о измени дипломатских претставника са том земљом. Средином маја успостављени су дипломатски односи са Пакистаном, а 5 децембра објављена је успостава односа са Индијом. Корејска демократска влада предложила је почетком октобра успостављање односа, а крајем истог месеца Влада ФНРЈ прихватила је тај предлог.

Данас ми имамо своја дипломатска претставништва у следећим земљама, и то амбасаде: у СССР, Пољској, ЧСР, Румунији, Бугарској, САД, Великој Британији, Француској, Мексику и Турској, а посланства у: Албанији, Аргентини, Белгији, Бразилији, Египту, Финској, Грчкој, Холандији, Ирану, Канади, Мађарској, Норвешкој, Сирији, Швајцарској, Шведској и Ватикану. У посланствима у Данској, Португалији и Уругвају немамо данас претставника.

Сем тога ми имамо генералне конзулате и конзулате у низу држава. Ове године отворени су наши генерални конзулати и у западним зонама Немачке: у Диселдорфу, Минхену и Хамбургу.

Поред тога Влада ФНРЈ има сталну војну мисију у Берлину, политичко претставништво у Бечу и сталну Привредну делегацију у Трсту.

Влада ФНРЈ је прекинула још 1945 године дипломатске односе са Франковом Шпанијом, а прошле године је прекинула односе са Републиком Чиле због увредљивог поступка чилеанске владе према нашим дипломатским претставницима.

Сматрам за потребно да се посебно зауставим на данашњим односима наше земље са земљама социјализма и народне демократије. Разуме се, ови су односи по својој суштини различити од оних са капиталистичким земљама, али баш због тога нема разлога да отворено не кажемо да су ти односи после доношења познате резолуције Информбироа почели да се развијају једним рђавим, погрешним и штетним правцем, — и то не нашом кривицом.

Дозволите ми да наведем, најпре, у чему се конкретно испољава та промена у односима.

1) Фактички се крше уговори о пријатељству и узајамној помоћи са нашом земљом. Сав пропагандни апарат тих земаља мобилизиран је за клеветничку хајку против Југославије. У томе учествују и новине, и радио, и публицистика и друга пропагандна средства. Румунска штампа је, на пример, објавила само у периоду од 1—20 септембра о. г. 133 написа против Југославије. Заиста рекорд! Али да ли се организатори румунске пропаганде могу поносити таквим рекордом — то је друго питање.

Даље, пружа се пуна материјална и морална подршка са званичне стране дезертерима са фронта изградње социјализма, издајницима социјализма и наше земље. Њима се дозвољава, на пример, да у Прагу издају контрареволуционарни листић, а по разним државним радио-станицама дозвољава им се да врше контрареволуционарну пропаганду против изградње социјализма у нашој земљи. Такви се поступци на свим језицима зову непријатељским поступцима, и они би најмање смели имати места међу земљама социјализма и народне демократије.

Сем тога, чини се права обавештајна офанзива на наше грађане у иностранству, како би се заврбовали за непријатељску активност према новој Југославији. Каквим се средствима служи та офанзива, о томе радије нећу да говорим, јер ту више не само да нема никакве принципијелности него нема више и никакве политике. То су друге категорије.

Надаље, ни због чега се протерују поједини наши дипломатски службеници и хапсе наши грађани у неким земљама народне демократије.

Могао бих још да набрајам, али је и ово довољно да се види да овакви поступци немају никакве везе са уговорима о пријатељству и узајамној помоћи, који везују те државе са нашом земљом. Ја овде говорим просто са становишта односа између пријатељских држава уопште и са становишта поштовања уговора, који нису само парче хартије него узајамне обавезе. Међутим, ако се томе још дода да се ради о социјалистичким земљама, односно о земљама које иду ка социјализму — онда се утолико мање могу схватити ови поступци. У сваком случају, са социјалистичким демократизмом они нису ни у каквом сродству.

2) Слабе се економске везе и не испуњавају се економски уговори, што наравно проузрокује извесне тешкоће у нашој борби за социјализам. О томе се овде већ подробније говорило, тако да ја нећу да понављам примере који су већ изнесени. Треба још додати да мађарска влада према Југославији не испуњава своје репарационе обавезе.

3) Слабе се, па чак и сасвим раскидају, културне везе и крше се културне конвенције. Планови културне сарадње остали су мртво слово на папиру. Али се зато понегде затварају југословенске књижаре, обустављају преводи југословенске белетристике који су већ у штампи, скидају дела југословенских писаца са позоришних бина, забрањују се југословенски филмови итд., док се, наравно, у штампи масним словима доносе такве високо „културне” вести као што је, на пример, вест о тобожњим побунама и уличним борбама у Загребу, Бања Луци и Новом Саду, са много мртвих и рањених и томе слично. У ЧСР се, на пример, као што је познато, спровела права полициска офанзива против наших ученика у привреди, који су отишли тамо да нешто науче и да буду живи фактор зближавања народа Југославије и ЧСР. Ето, на шта се свела културна сарадња између

народа који сви имају да савладају велике тешкоће у борби за социјализам и који би сви требало темељито да се међу собом помажу.

4) Због наведене кривице такозване „Титове клике“ настрадали су ни криве ни дужне и југословенске националне мањине у суседним народно-демократским земљама. Скинута су демократски изабрана руководства у културним организацијама националних мањина, хапшени или прогоњени претставници тих мањина, протерују се југословенски учитељи и професори који су радили у школама наше мањине у Румунији, распушта се организација Народног фронта Југословена у Софији и, уопште, спутава се национални културни живот наших мањина.

Свему томе треба да додам, да је у својим непријатељствима према ФНРЈ, у својим варварским поступцима против наших грађана и у своме настојању да се што је могућно више затрују односи са ФНРЈ, најдаље пошла Влада НР Албаније. Набрајати то све нећу, јер су наше новине доста тога објавиле. Ваљда тај оригинални стил, који се одликује неограниченом безобразношћу и комплетном кратковидношћу, одговара неким албанским руководиоцима.

Такве су конкретне чињенице и то само један њихов део. Ја сам навео те примере — нити преувеличавајући нити потцењујући њихов значај — само зато, да бих указао колико садашњи правац развитка односа између ФНРЈ и других земаља социјализма и народне демократије противречи основним интересима социјалистичког света, и колико су методи који се употребљавају у садашњој хајци против наше земље штетни и за само решавање размимоилажења из којих је ова хајка никла. Заиста, остаје нам да поставимо питање: због чега се примењују такви не нови и по злу врло познати и класично неубедљиви методи „убеђивања“ против једне земље, која је у току рата и после њега дала, под руководством Комунистичке партије и на челу са радничком класом, више него и једна друга земља доказа свог јасног револуционарног и социјалистичког курса и која је више него иједна друга земља, под условима окупације помогла борбу народа СССР у њиховим најтежим данима, једном речју против једне земље која иде путем изградње социјализма?

Није лако уверити међународни раднички покрет и напредно човечанство ни у истинитост оптужби против нас, а

joш мање у то, да је због свега тога било потребно подићи такву дивљачку хајку против те земље, а истовремено тиме нанети озбиљну штету демократским снагама и напредном човечанству. Ето, због тога се данас толико виче о томе, да хоћемо да пређемо у табор империјализма, да вратимо земљу капиталистима, да издајемо социјалистички фронт итд. — и поред тога што сва наша политика свакодневно демантира те клевете.

Један наш писац је после објављивања резолуције Информбироа иронично приметио: „Дошао глас из Букурешта да ми више нисмо комунисти”. Ова је иронија заиста оправдана и она одражава понос сваког нашег револуционарног борца који је под руководством друга Тита и ЦК наше Партије прошао кроз све могуће главњаче старе Југославије, кроз натчовечански тежак и крвав рат против фашистичких агресора и домаћих издајника, кроз све могуће офанзиве интрига међународног империјализма, кроз велике тешкоће учвршћавања народне власти и полагања темеља социјалистичке изградње — али је увек побеђивао и данас побеђује у борби за изградњу социјализма. (Снажан и дуготрајан аплауз). И после свега тога долази из Букурешта глас да ови исти људи наводно више немају другог посла, него да врате ову земљу империјализму из којих су је канци са толиком крвљу и жртвама истргли. Оптужба која заиста не заслужује друго име него клевета.

Сем тога, после ових постигнутих резултата борбе наше Партије и наших народа, ми не можемо никоме признати право да сумња у то — хоћемо ли ми градити и изградити социјализам или нећемо, јесмо ли доследни антиимперијалисти или нисмо! Једини правилни принцип проверавања у борби за социјализам — то је проверавање на делу. А при томе су најважнија два елемента: јасан курс на изградњу социјализма и јасна антиимперијалистичка позиција. И за једно и за друго нова Југославија је дала довољно сведоштва, и то како у својој унутрашњој тако и спољној политици.

Али, уместо да се бави таквим општепознатим чињеницама, велики део комунистичке штампе хвата све могуће провокаторске измишљотине реакционарне штампе и продаје те измишљотине као чисту истину: те некакав наш састанак и споразум са претставницима САД на Брионима, те некакви тајни преговори о приступању Југославије Марша-

ловом плану, те неки преговори о нашем пристанку на ревизију Мировног уговора у погледу Трста, те некакви моји преговори са америчким сенатором Далсом, те некакве наше тајне везе и споразуми са атинском грчком владом, свакојака наклапања око сваког најнормалнијег нашег трговинског уговора са западним земљама који се ни у чему не разликује од уговора које имају друге народно-демократске земље па и СССР са западним земљама, итд., итд., — све се те глупости и провокаторске измишљотине продају за мале паре као доказ да се ми пресељавамо у империјалистички табор. А да би чаша ових глупости била испуњена до врха, набеђени филозофи из једног дела комунистичке штампе доказују како је ова клеветничка кампања против наше земље сада једина препрека што нисмо већ ускочили у империјалистички табор.

Ми смо једно време истрајно демантирали те измишљотине. Међутим, њих има читава поплава, која, уосталом, само доказује колико се реакционарне снаге у свету труде да искористе овај спор у социјалистичком табору и колико слепо један део комунистичке штампе, па и руководећих људи из комунистичких партија, наседа тим провокацијама. Нама, према томе, не остаје друго него да дигнемо руке од покушаја да уверимо ове хотимично неверне Томе у то да треба да верују нама а не провокаторским наклапањима реакције.

Треба томе додати да слично стоји и са такозваним „материјалима“ из унутрашњости Југославије, који се појављују као пропагандни материјал на линији клеветничке хајке против наше земље. Пре извесног времена је у иностраној штампи изашло некакво саопштење да се одржала у Београду некаква илегална конференција од 104 делегата и да је та конференција донела неку резолуцију против ЦК КПЈ. Сада су наше власти откриле одакле то саопштење. Сетио се овде у Београду један авантуристички младић, па написао такву резолуцију и додао јој лаж да је та резолуција тобоже примљена на илегалној конференцији у Београду којој је присуствовало 104 човека, па све скупа послао извесном броју посланстава у Београду. После неколико дана та се резолуција и прича о тој илегалној конференцији читала по свим радио станицама народно-демократских земаља па и на московском радиу. Када су органи наших власти питали тог младића зашто је то учинио, он је одговорио да је хтео про-

верити колико је озбиљан сукоб између Југославије и СССР, односно народно-демократских земаља. При томе, наравно, остаје још отворено питање по чијој је поруци тај младић вршио ово оригинално испитивање дубине и озбиљности споменутог сукоба.

Ето, на чему се гради хајка против наше земље, каквим се „аргументима“ доказује како ми издајемо социјалистички табор и прелазимо у империјалистички и како изгледају оне „здраве снаге“ које треба тобоже да врате нову Југославију на пут социјализма, са кога никада није ни скренула.

Ја се у оквиру овога извештаја не бих хтео упуштати подробније у дискусију по тим питањима. Хтео сам само да покажем колико су у овом случају апстрактни разлози, а колико су конкретни методи који се употребљавају да би се ти разлози доказали и како се то неизбежно морало одразити и на односе између социјалистичких и народно-демократских земаља. Овде је форма савладала садржину, општи рецепт — стваралачку примену марксизма-лењинизма, а догма — живу револуционарну мисао. И разуме се, када је ствар била већ у принципу погрешно постављена, онда је хајка против нове Југославије морала добијати све негативније облике, који често не само да немају никакве везе с марксизмом-лењинизмом, него ни са најобичнијим људским поштењем. Због чега се то ради? То је питање које не интересира само нас, него мора да заинтересира и забрине сваког комунисту и напредног човека.

Очигледно је, другови посланици, као што сам већ пре казао, да се социјалистичким демократизмом ове чињенице не одликују. Али су на тај начин сва та размимоилажења добила, пре свега, облик питања о томе — какви треба да буду односи између социјалистичких земаља и каквим се методама треба да ствара јединство социјализма.

Знам да ће неко можда на то одговорити да је марксизам-лењинизам принципијелно већ решио то питање. Тачно је, марксизам-лењинизам је теоретски, принципијелно решио то питање и у погледу основних форми јединства и у погледу принципа добровољности и у погледу права на уједињење и на отцепљење итд. Међутим, најправилније конкретне облике тога процеса треба наћи кроз праксу, као што су се принципи марксизма-лењинизма увек конкретизовали и проверавали кроз праксу. То важи више него икада за данашње време. Ми улазимо у епоху када изградња социјализма није

више ствар само једне земље, него се свету социјализма прикључују нове земље, нови народи, многобројни нови милиони радних маса које су се васпитавале у разним условима, са различитим привредним развитком, на разном степену опште културе и са неједнаким менталитетом. Само бездушни догматичари могу мислити да тај процес може да иде једнообразно, по једној шаблони и без тешкоћа. Али зато је социјализам управо и социјализам да овај процес изврши социјалистичким демократским методима, развијајући при томе све стваралачке снаге народа на путу социјалистичке изградње. У сваком случају, садашња хајка против Југославије нема никакве везе ни са једним од споменутих марксистичко-лењинистичких принципа и ми је по њеном објективном значају не можемо протумачити друкчије него као удар у леђа нашим народима у њиховој борби за социјалистичку изградњу. (Аплауз и узвици: Тако је!)

Посебно место у нападима на Југославију заузима непоштено и клеветничко приказивање односа између наше земље и НР Албаније од ослобођења па наовамо, које врше албански руководиоци. Нова Југославија, знајући да је Албанији потребна помоћ, помагала је ову на свим секторима њене изградње од првог дана ослобођења, а да не говоримо о помоћи за време рата.

Дозволите ми, да наведем само неке податке. Нећу се задржавати, на пример, на сушној 1946 години када смо једино ми од својих уста откинули 20.000 тона жита и послали у Албанију, затим на прилогу наших радних маса за поплављене у Албанији од 52,000.000 динара итд.

Осврнућу се само на уговор о усклађивању привредних планова, по коме смо у 1947 години доделили Албанији помоћ у виду кредита од 2 милијарде динара, а у 1948 3 милијарде динара. Из ових кредита, од нашег материјала и уз помоћ нашег стручног кадра грађени су највећи објекти капиталне изградње у Албанији: прва железничка пруга у Албанији Драч—Пекин, затим пруга Драч—Тирана и Скадар—Титоград, надаље највећа хидроцентрала у Албанији „Велика Селита“ и многи други објекти, инсталације и фабрике.

На основу уговора о усклађивању привредних планова, снабдевали смо Албанију свим потребама за капиталну изградњу и широку потрошњу. У 1947 години упутили смо 26.000 тона пшенице и 16.500 тона кукуруза. О томе, каква је била та помоћ, најбоље говори чињеница да су у то време

поједине категорије потрошача хлеба у Албанији добијале по 150 грама хлеба више него одговарајуће категорије у Југославији. Непосредно уочи објављивања резолуције Информбироа и уочи прекидања свих економских уговора од стране НР Албаније, затражила је албанска влада да најхитније испоручимо 5.000 тона жита, иако је рок испоруке био тек у јесен 1948 год. С обзиром да је албанска влада правдала овај захтев критичним стањем исхране, југословенска Влада удовољила је овом захтеву и у најкраћем могућем року испоручила тражено жито. Очигледно се албанска влада у то време хтела поткрепити нашим житом, да би се одмах затим могла јуначити против нове Југославије. Тако изгледа „принципијелност“ албанских руководилица.

У 1947 години упутили смо у Албанију између осталог и око 7 милиона метара текстила, тако да су се наши штофови и платно продавали на слободној продаји у Албанији по нашим ниским јединственим ценама. Албанска влада чак није могла да искористи читав кредит од 2 милијарде из 1947 године и својим потребама ангажовала је свега 1 милијарду 600 милиона динара.

Орган совјетске владе „Известија“, овако је писао о тој помоћи Југославије Албанији 11 јануара 1948: „Уговор о координацији привредних планова показао се као значајан фактор на ток индустријализације Албаније. Из Југославије у Албанију стижу стругови, индустријски, саобраћајни, рударски и други уређаји. Прометни кредит који је дала југословенска влада прошле године још је више проширио робну размену између обе земље. Све је то осигурало даљњи пораст индустријске производње у Албанији“.

Пошто нам сада говоре да смо ми експлоатисали Албанију, ја ћу још да наведем шта је Албанија дала нама у то време.

На основу уговора о привредној сарадњи, албанска влада у 1947 години није имала никаквих обавеза према Југославији, иако се Југославија обавезала да у циљу привредне обнове и изградње НР Албаније да кредит од 2 милијарде динара. Албанска влада слабо је вршила чак и испоруке по нормалном трговинском споразуму. Од предвиђених 36.000 тона нафте није ништа испоручила, а од 2.100 тона сировог памука послала је свега 142 тоне.

У 1948 години, на основу уговора о привредној сарадњи, Југославија се обавезала да да кредит од 3 милијарде ди-

нара, а НР Албанија била је обавезна да испоручи робе у вредности од 1 милијарде динара. Од тога је у првом полугођу испоручила робе у вредности свега од 290 милиона динара.

Укупно је НР Албанија, на основу уговора о економској сарадњи од предвиђених кредита у 1947 и 1948 години искористила преко 2 милијарде динара, а Југославија је примила од Албаније око 290 милиона динара. Тако дуговање Албаније према ФНРЈ, на основу овог уговора, износи око 1 милијарду 700 милиона динара.

Овде није урачуната помоћ у лиферовану ратног материјала Албанској армији, као и њеном снабдевању. Ови кредити, међутим, до јуна 1948. године попели су се на 700 милиона динара.

Сваки од вас и сваки поштен човек може из ових цифара да дође до закључка да се ту не ради ни о каквој експлоатацији Албаније, него искључиво о једној несебичној помоћи која је била ограничавана само нашим сопственим тешкоћама. Али, рећи ће неко, то је истина, али какве сте политичке и друге услове поставили Албанији?

Треба само прочитати текстове уговора и споразума о привредној сарадњи с Албанијом, из којих се види да не само нема никаквих политичких и других услова од стране ФНРЈ према НР Албанији, него, напротив — што је јединствен случај и у односима земаља које иду ка социјализму — ти уговори углавном предвиђају обавезе само једне стране, у овом случају наше земље, која се обавезала на давање материјалне, техничке помоћи, помоћи у кадровима, транспортним средствима, уздизању албанских кадрова итд. НР Албанија, са своје стране, имала је обавезу једино, не рачунајући паритетне обавезе, да изједначи валуту с нашом и уведе систем цена као у ФНРЈ — што је било неопходно за координацију планова, а донело је само користи Албанији, а никакве штете.

У тим документима нема ништа, ниједне речи која би ограничавала независност НР Албаније или би условљавала привредну експлоатацију НР Албаније. Горе смо видели како су се у пракси спроводили ти споразуми. Додаћу само још једанпут мишљење московске „Известије“ о том питању, које је објављено у броју од 11 јануара 1948. године. Тамо се каже:

„Одлучујући значај у учвршћењу тесне другарске сарадње између НР Албаније и ФНРЈ имала је та чињеница што су обе земље државе новог типа, народно-демократске републике. То се коренито одразило и у карактеру њихових односа. Уместо старих, империјалистичких односа који су владали у прошлости и који су водили ка поробљавању економски слабијих народа од стране јачих, дошле су нове форме сарадње, засноване на пуној равноправности суверених народа с циљем да се посредством узајамне несебичне помоћи помогне што бржој обнови народне привреде и подизању животног стандарда трудбеника. Као пример такве врсте сарадње може да послужи Уговор о координацији привредних планова, царинској унији и изједначењу валута, који је био закључен 27 новембра 1947 године између Народне Републике Албаније и Федеративне Народне Републике Југославије”. (Курзив Е. К.).

Такви су били привредни односи између ФНРЈ и НР Албаније и заиста прелази сваку границу обичног људског поштења, када се ова помоћ Југославије од стране одговорних албанских функционера сада проглашава „колонијалном експлоатацијом Албаније” и када се ове срамне клевете на широко публикују у земљама народне демократије и у СССР-у. Могло би се рећи само супротно: тешко би се наша иједна влада која би тако лаковерно предавала другој, макар и братској земљи, као помоћ тако велика материјална средства, а да није ниједним параграфом у уговору предвидела ма каква обезбеђења за себе. То је стварна грешка наше Владе, али тој грешки може приговорити само наш народ. (Одобравање).

Но, и поред тога нама није жао што смо помогли албанском народу. Он је то и заслужио, а доћи ће и време када ће ту помоћ моћи правилно да цени.

Друго такво питање које се у кампањи покушава искористити против нас, јесте питање федерације Јужних Словена. Пребацују нам, да смо ми спречили остварење такве федерације. Колико је у том пребацавању речи толико је у њему искривљавања историске истине. Постоје за то докази и писани историски документи који говоре о томе колико смо иницијативе у том правцу ми предузимали од почетка рата па надаље, али без успеха и то не нашом кривицом. Сада нам пребацују да смо ми у марту месецу ове године променили свој став. То пребацавање је, наравно, лишено сваког основа.

Не спада у оквир овог мог извештаја да бих ушао у целину овог питања, него бих хтео учинити само неколико констатација. Ми свој став нисмо променили нити у марту месецу, нити пре а нити касније, а то бугарски руководиоци знају исто тако тачно као и ми. У марту месецу ми нисмо рекли ништа друго него то да треба извршити све потребне припреме како касније не би било размимоилажења. А са тиме су се слагали и бугарски руководиоци. А што до тога није дошло — није ни овога пута наша кривица. Не треба заборавити да је у то време већ почело неправедно оптуживање наше Партије и наше земље, које је на крају крајева довело до резолуције Информбироа, при чему су се бугарски руководиоци безрезервно прикључили хајци против Југославије. То је спречило приступање непосредним припремама федерације, а не наш отпор или некакви наши одвојени планови према Пиринској Македонији. Заиста је апсурдно и чудовишно да се данас баш нама, који смо стално давали иницијативе у том правцу, — а које су биле одбијане понекад без разлога, а понекад са разлогом — данас пребацује да смо спречили уједињење Јужних Словена.

А што се Пириске Македоније тиче, није било с наше стране спорно питање — треба ли њу одмах или касније прикључити НР Македонији, где по свом националном карактеру спада. Ми смо из практичних разлога пристали да се то може извршити у вези са стварањем федерације Јужних Словена. Фактички је спорно било само питање да ли Пиринској Македонији треба дати одмах сва она права која ће омогућити несметан национални развитак Пиринских Македонаца, пре свега развитак њиховог језика и националне културе или и то треба да буде везано за остварење федерације. Ми смо сматрали, да је неопходно да се то учини одмах и то у истом смислу као што смо ми у нашој земљи учинили према свим националним мањинама па и према Бугарима из Цариграда и Босилграда. Сматрали смо да без потпуно јасног решења тога питања и, уопште, без потпуно јасног марксистичко-лењинистичког става у том питању са обе стране, не може бити здравих односа унутар будуће федерације Јужних Словена. Сем тога, ми смо сматрали — то овде треба отворено да кажем — да ће однос бугарских руководилаца према македонском питању бити и пробни камен за то колико се нова Бугарска ослободила великобугарског шовинизма који је упркос промењених прилика и после ослобођења с времена

на време у разним облицима избијао на светло. Сасвим је јасно да народи нове Југославије који имају за собом тешку историју борбе са великосрпском хегемонијом, коју су могли разбити баш благодарећи њиховом јединству, искованом у крвавој борби, и баш са српским народом у првим редовима, гаје дубоко неповерење према свим остацима хегемонистичких тенденција ма где се они појавили. А треба констатовати да су таквом нашем захтеву у погледу Пиринске Македоније неки бугарски руководиоци — понекад отворено, понекад заобилазно — давали стални отпор. Данашњи став неких бугарских руководилаца не само у погледу Пиринске Македоније, него у погледу Македоније уопште, сам по себи најбољи је доказ колико је наш став био правилан и колико су тамо још јаки остаци великобугарског шовинизма.

Али и поред садашњих тешкоћа и размимоилажења ми смо уверени да ће та федерација у једном или другом облику постати стварност, као унутарње здрава и чврста федерација равноправних република Јужних Словена у општем социјалистичком фронту. Можда је садашња пролазна криза у односима између народа Југославије и бугарског народа и потребна како би се рашчистила спорна питања и како би се тиме створили сви услови за њихову братску и ничим помућену заједницу.

Другови посланици, зауставио сам се подробније на овим питањима наших односа са земљама социјализма и народне демократије због тога да бих показао да размимоилажења око резолуције Информбироа нису остала без последица за те односе. Али и поред тога што је беспринципијелна кампања против наше земље узела широког маха, ми смо ипак уверени да размимоилажења могу да се реше и треба да се реше у интересу социјализма и напретка. Штавише, она би пре свега и у првом реду требало сада да се решавају баш на линији учвршћавања међусобних државних односа, по линији учвршћавања обавеза из уговора о пријатељству и узajамној помоћи, на линији појачања економских веза итд. Такав би био прави пут практичног решавања тих размимоилажења, дочим се данас ти односи развијају баш у супротном правцу.

Ја овде не улазим у теоретска питања, али желим да потцртам да се ради о једном спору на линији социјалистичког развитка, зато га треба и решавати средствима која одгова-

рају социјалистичком свету, а не средствима која су својствена капиталистичком систему. То је, по нашем мишљењу, услов правилног решавања овог питања. А такво решавање овог питања значило би не само учвршћење фронта социјализма, него и озбиљан допринос теорији и пракси социјализма.

Тако треба, по нашем мишљењу, практично прићи решавању тога питања. Догматичари и учени професори марксизма-лењинизма ће наравно и даље да извлаче све могуће цитате који одговарају њиховим схватањима. Али они су такве цитате доносили и онда када смо ми дизали народне масе на оружану борбу против многоструког непријатеља, доказујући да наша борба није у складу са словима марксизма-лењинизма. А победили смо ипак ми, који смо се држали духа марксизма-лењинизма, а не такви професори и догматичари. (Аплауз). Марксизам-лењинизам је жива наука, која се развија и богати сваким кораком у развоју социјализма, сваким кораком у развоју радничког покрета, а поготово сваком новом социјалистичком револуцијом. Тој живој револуционарној души велике науке марксизма-лењинизма ми смо увек били верни и остајемо верни, јер нам она осветљава пут унапред и омогућује да нађемо најпогоднији и најкраћи пут ка победи на свакој етапи развоја наше револуције и социјализма. Зато нас професорска цитатологија не узнемирује, јер знамо да су догматичари, филистри и бирократи, увек били мишљења да се историја свршава заједно са њима.

Ми смо дубоко свесни да је данашња улога Југославије, која је изашла из једне дубоке народне, социјалистичке револуције, прогресивна улога и да она само може да допринесе јачању социјализма и његовом даљем развоју. Ми можемо бити само поносни том улогом, а клевета о тобожњој нашој издаји пада натраг на оне који се заједно са империјалистичком реакцијом бацају блатом на нашу земљу, отежавају радничкој класи и осталим радним масама наше земље њихову борбу за изградњу социјализма и навелико лиферују снагама капитализма унутар и ван земље политичко оружје за борбу против државе радног народа и социјализма.

Другови посланици! Ја са тиме завршавам свој извештај. Када погледамо ствари у целини ми можемо са пуно поверења гледати у будућност. И поред многобројних супротности и заоштрености у међународним односима ми видимо да снаге мира, демократије и напретка стално јачају. На

Истоку се буде огромне револуционарне и стваралачке енергије угњетаваних колонијалних и полуколонијалних народа. Раднички покрет повезан са другим демократским снагама, упркос притиска реакције, остаје снажан политички фактор у неким од најважнијих капиталистичких земаља. И поред размимоилажења у вези са резолуцијом Информбироа јединствени фронт социјалистичких и народно-демократских земаља на челу са СССР остаје непоколебљив у борби против непријатеља мира, против империјалистичке експанзије и против напада непријатеља социјализма. Снаге империјализма су везане и нема никакве сумње да ће мирољубиво човечанство умети и моћи да сломи ратнохушкачке маневре непријатеља мира и напретка.

Спољна политика наше Владе служиће, као и увек до сада, борби за мир и мирољубиву међународну сарадњу, као и све тешњем јединству антиимперијалистичких снага на челу са Совјетским Савезом. Томе ће циљу доприносити и наша борба за остварење Петогодишњег плана и наполе плана за 1949 годину. Под руководством наше Партије, на челу са другом Титом, ми ћемо безусловно победити и у тој великој битки. А победити у тој битки значи не само створити базу за благостање наших радних маса и повећати економску, политичку и одбранбену снагу наше земље, него значи такође повећати допринос наше земље у борби за учвршћење мира и за напредак социјализма. (Дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Одређујем кратак одмор.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има министар правосуђа Фране Фрол.

Ministar pravosuđa Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, uspjesi koji su postignuti u drugoj godini izvršenja našeg Petogodišnjeg plana jasno pokazuju da naša država kreće krupnim koracima ka ostvarenju socijalizma. Takvi uspjesi mogući su samo u državi u kojoj je osigurana široka mogućnost stvaralaštva naroda, u državi gdje inicijativa i heroizam rada dolaze do punog izražaja i gdje su nauka i tehnika stavljene u službu radnoga naroda.

Postignuti uspjesi nisu se pojavili slučajno već su rezultat uporne borbe svih naših naroda, borbe koja je vođena po slavenoj Komunističkoj partiji Jugoslavije, borbe koja se oslanja

na široke slojeve radnoga naroda, s jedne, i postavke naučnog socijalizma marksizma-lenjinizma, s druge strane.

U toj borbi odlučujuću ulogu ima naša narodna vlast, koja je od svoga postanka vodila i vodi beskompromisnu borbu protiv otpora klasnog neprijatelja, a istovremeno mobilizira široke redove naroda za izgradnju socijalizma.

U toj borbi jedno od vidnijih mjesta zauzima narodni sud, kao revolucionarni organ nove države.

Ja se neću zadržavati na povijesti razvoja narodnih sudova, jer je o tome već bilo dovoljno govora u ovom domu, ali smatram da je potrebno ponovno istaknuti da je rukovodstvo naše države pridavalo od početka naročiti značaj pravosuđu, a to se najbolje vidi po tome što su još u toku Narodnooslobodilačke borbe postavljene po Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije, u mjesecu maju 1944 godine, osnovna načela našeg narodnog sudstva, koja su dobila svoj zakonski izraz godine 1945, kad je Privremena narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije donijela Zakon o uređenju narodnih sudova. To je učinjeno s punim razlogom, jer je pravosuđe u toku Narodnooslobodilačke borbe i poslije oslobođenja odigralo značajnu ulogu u revolucionarnom preobražaju naše države, a i danas igra važnu ulogu u ostvarenju socijalističke izgradnje naše zemlje.

Naši narodni sudovi, od svoga postanka pa sve do danas, sprovođili su jednu jedinstvenu liniju, koja je išla pravcem uništenja narodnih izdajnika i neprijatelja naroda, s jedne, i provođenja mjera za stvaranje ekonomske osnove naše države, s druge strane. Istodobno naši narodni sudovi nisu zaboravljali na važan zadatak zaštite prava naših građana uz istodobno davanje stvarnih garancija da se ta zaštita ostvari.

I u toku borbe, dok još nisu postojali propisi o uređenju narodnih sudova, a i poslije toga kad su propisi doneseni, osnovni zadaci sudova bili su isti. Kao organi države, sudovi su imali zadatak da svojim presudama i drugim odlukama štite i dalje razvijaju one tekovine koje su izvojevane kroz borbu, da skrše otpor klasnog neprijatelja, da paze na pravilno ispunjavanje zakona i da odgojno utiču na građane u duhu podizanja ljubavi prema domovini i pravilnog vršenja njihovih prava i dužnosti.

Ove zadatke sudovi su ispunjavali i u toku borbe i poslije oslobođenja, kako u periodu obnove zemlje tako i u periodu izgradnje socijalizma.

Otpor neprijatelja u doba izgradnje socijalizma u našoj državi nije prestao. Vidovi društveno-opasnih djelatnosti nisu bili više onako otvoreni, ali su se zato pojavljivali u novim oblicima ne manje opasnim. Zadatak sudova bio je da proniknu u te nove oblike društveno-opasnih djelatnosti narodnih neprijatelja, da skrše ostatke otpora jučerašnjeg eksploatatora u ma kojem se obliku on pojavio. Istodobno je zadatak sudova da pojačaju budnost prema djelatnosti novih neprijatelja, koji se pojavljuju uslijed jačeg zaoštavanja klasne borbe, da se bore protiv kapitalističkih tendencija, koje se pojavljuju kod sitno-robne proizvodnje, koja svakim danom rađa kapitalističke odnose.

Osim već pomenutih zadataka, na sudovima je naročito da osiguravaju pravilnu primjenu zakona i da vrše odgojnu ulogu na široke slojeve radnog naroda, ulogu koja je svojstvena socijalističkom sudu. U svim pravcima svoje djelatnosti sudovi su u razdoblju na koje se odnosi moj izvještaj pokazali daljnji napredak i nove uspjehe.

Za postignuće ovih zadataka u radu sudova organi pravosudne uprave vršili su opsežan organizacioni rad, kojim se omogućava pravilno funkcionisanje narodnih sudova.

Taj rad je obilježen u daljnjoj izgradnji, usavršavanju i organizacionom obuhvaćanju sudstva u svakom pogledu. Jedan od glavnih zadataka bio je rješavanje pitanja kadrova unutar općih smjernica, koje postavlja naša personalna služba u cjelini.

Kadrovsko pitanje u pravosuđu pojavljuje se u prvom redu kao problem popunjavanja sudova sa dovoljnim brojem sudaca, a istodobno i kao problem osiguranja čvrstoće svakog suda. Riješiti te probleme to znači popuniti naše sudove sa takovim sucima, koji će istodobno uz dovoljnu stručnu spremu poznavati naše društveno-ekonomsko uređenje, njegove razvojne tendencije i koji će biti odani izgradnji socijalizma.

Učiniti pravilan izbor i razmještaj sudskih kadrova, stavljalo je pred pravosudnu upravu opsežan organizacioni zadatak. Do danas postiglo se u većini narodnih republika da sastav sudova, lični sastav sudaca, uglavnom odgovara potrebama rada narodnih sudova. U dobrom broju sudova postignut je pravilan razmjer snaga, koji u cjelini osigurava, kako sa stručne tako i sa idejno-političke strane pravilno donošenje sudskih odluka. Ovaj problem svakako nije do kraja riješen: on još nije ni izdaleka riješen, recimo, u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini, kao i Autonomnoj oblasti Kosova i Metohije.

Rad pravosudnih organa bio je uveliko upravljen na stručno i idejno-političko uzdizanje sudskih kadrova. Kroz kurseve za stručno usavršavanje prošli su gotovo svi suci-nepravnici. Kursevi su bili dobro pripremljeni i provadani po sistemu koji predviđa sistematsko uzdizanje nepravnik i njihovo upoznavanje sa raznim granama prava i rada u sudu. Takve kurseve sprovodi svaka narodna republika za svoje kadrove. Kao nastavak kursa postoje dopisne škole, koje priučavaju naše sudske kadrove na samostalan individualni rad. Veliki broj nepravnik, polazeći kroz ove kurseve i dopisne škole, pokazao je zadovoljavajući uspjeh.

U cilju uzdizanja sudskog kadra koji ima pravni fakultet provodi se, u zajednici sa javnim tužioštvom, obavezno izučavanje novog pravosudnog zakonodavstva.

Porota, koja pretstavlja temelj našeg narodnog sudskog sistema, stalno se poboljšava, što znači da se izboru porotnika poklonilo više pažnje nego dosada. Zbog toga su se sudovi još više približili narodu. U našim sudovima radi danas 48.951 porotnik. Od najvećeg je značaja ne samo učešće njihovo kod suđenja nego i uticaj koji vrše u širokim narodnim slojevima. U oblikovanju pravog narodnog suda važan je zadatak bio da se dođe do što čvršćeg porotničkog elementa. Veliku pomoć pružili su sudovi narodnim odborima kod izbora porotnika, ukazujući odborima kakvi ljudi treba da dođu u sudove i ukazujući im na štetočinske i protunarodne elemente koji su bili birani u porotničke kadrove. Poboljšava se i odgojna strana naših sudova prema porotnicima.

Kako je organizacija sudova ovisna i o radu narodnih odbora, jer oni biraju suce i suce-porotnike to se postavlja zahtjev redovitog i pravilnog odnosa organa pravosudne uprave i sudova sa narodnim odborima, kao i potreba ukazivanja pomoći pri izboru sudaca. Tu se postavlja velika odgovornost kako narodnih odbora tako i organa pravosudne uprave. Upoznajući potrebe sudova i upoznavajući kadrove, organi pravosudne uprave pružili su veliku pomoć narodnim odborima kod izbora sudaca.

Organi pravosudne uprave održavali su živ dodir sa organima javnog tužioštva i drugim organima državne uprave. Sadržnija je sa njima sve djelotvornija i daje sve bolje rezultate. Princip jedinstva vlasti sve se više oživotvoruje i rad sudova postaje usklađeniji sa radom drugih organa na postizavanju općih državnih zadataka.

Sa sigurnošću se može tvrditi da naši narodni sudovi sa uspjehom izvršavaju svoj zadatak. U provedbi kaznene politike naše države sudovi u suštini zauzimaju pravilan stav prema narodnim neprijateljima, štetočinama, diverzantima, špijunima, narušiocima radne discipline i napadačima na narodnu imovinu.

Bilo bi nepravilno promatrati ispunjenje ovih zadataka od strane sudova kao rezultat rada samo suda. Treba kod tog uzeti u obzir opće podizanje svijesti naših radnih ljudi i punu podršku koju su sudovi imali u svom radu od strane ostalih državnih organa.

Iako su sudovi, kako sam naprijed spomenuo, u suštini izvršavali svoje zadatke, to ne znači da su ih oni potpuno izvršavali i da nije bilo nedostataka u njihovom radu. Sudovi su često pokazivali ozbiljne slabosti, koje su ponajviše dolazile uslijed nepoznavanja općih smjernica naše državne politike, a manje uslijed neprijateljskog stava pojedinih sudaca. Učvršćujući se organizaciono sve više i više, ove se slabosti u izvjesnom djelu otstranjuju. No, to je zamašan i veliki posao, koji se sastoji u izgradnji naših kadrova, uopće, i tom problemu treba prići temeljito i dobro organizirano.

Jedna od slabijih strana u sudskom radu je u tome što sudske odluke nisu dovoljno uvjerljive, pa se zbog toga ne postiže ona odgojna uloga koja je sudovima stavljena u zadatak.

Potpuno izvršenje zadataka od strane sudova ne sastoji se samo u tome da izreknu zakonitu presudu već i u davanju razloga koji će, s jedne strane, raskrinkavati narodne neprijatelje, a s druge utjecati na radne ljude da se još više angažiraju u svojoj dužnosti protiv klasnog neprijatelja, predočujući im na koji se način klasni neprijatelji i pod kakvim se sve vidovima bore protiv naše socijalističke izgradnje. Samo uvjerljivim razlozima, valjanim obrazloženjem koje stvarno ustanovljuje odgovornost pojedinaca na osnovu utvrđenih činjenica, a ne samo na osnovu praznih riječi, može se sud približiti narodu i na taj način može narodni karakter suda doći do punog izražaja.

Osim toga važan nedostatak u radu sudova je i nedovoljna briga o načinu vođenja sudskih rasprava i njihovoj ozbiljnosti, čuvanje dostojanstva suda kao i nedovoljna briga i pažnja o odnosu suda prema strankama i ostalim učesnicima u sudskom postupku. Zadaci suda, postavljeni zakonom, ostvaruju se kroz cjelokupnu djelatnost suda, a to znači ne samo kroz sudske odluke već i na javnim raspravama pred sudom i u svakom odnosu prema onima koji dolaze u dodir sa sudom. Sud mora biti svije-

stan činjenice da su u njega uprte oči naroda u svakom trenutku i zbog toga suci moraju obraćati pažnju na ove okolnosti kako bi izvršili sve zadatke sudova, a naročito njegovu odgojnu ulogu. Ovakav odnos suda prema učesnicima u sudskom postupku ne znači hladno i naduto ponašanje sudaca i drugih službenika u sudu, već to znači jedan ozbiljan odnos prema onima koji kod suda traže zaštitu svojih prava i zakonitih interesa i pravilan odnos prema ostvarivanju zadataka suda.

Brzo reagiranje na društveno-opasne djelatnosti također je jedan od uslova koji ulaze u pojam pravilnog vršenja zadataka pravosuđa. Neće ispuniti zadatak onaj sudac koji iako donese pravilnu presudu, ne donese je u pravo vrijeme, odnosno ne donese je u času kada je društveno-opasna djelatnost određenog lica u centru pažnje naših građana. Zbog toga pojedini sudovi treba da uvide potrebu brzog rješavanja predmeta i da što prije postignu potpunu ekspeditivnost u radu.

Birokratsko postupanje — slabost našeg državnog aparata — također je i slabost naših sudova. Nisu rijetki slučajevi da se kod naših sudova, pod vidom forme uvlači i formalnost u sudski postupak. Nesumnjivo, forma postupanja je potrebna i nju treba njegovati. Forma sudskog postupanja je metoda sudskog rada i ona je propisana zakonom. Međutim, izopačavanje te forme, pridavanje pojedinim zakonskim procesnim propisima značaja koji oni nemaju, dovodi često do nepotrebnog formalizma, do takvog postupanja kakvo je suprotno našim zakonima i zadacima sudova.

Što se tiče ostalih nedostataka u radu suda, oni dolaze od nedovoljne idejno-političke izgradnje sudskih kadrova. Ovo se naročito odnosi na suce stručnjake. U dosadanjem radu pomoć naših sindikata bila je od neprocjenjive važnosti, a u budućem radu organi pravosudne uprave treba da se još čvršće povežu sa sindikalnim organizacijama u cilju što boljeg organizovanja rada na ideološko-političkom i stručnom uzdizanju sudskih kadrova.

Otstraniti sve ove nedostatke u dosadanjem radu sudova, pretstavlja jedan od daljnjih zadataka u vršenju pravosuđa.

Kad se govori o radu sudova treba istaći da su sudovi u početku svoga rada nailazili na izvjesne teškoće i zbog neizgrađenosti pravosudnog zakonodavstva. Danas, međutim, imamo znatno izmjenjenu situaciju uslijed toga što je krivično zakonodavstvo u velikoj mjeri izgrađeno i razrađeno i što je donesen Zakon o krivičnom postupku. Daljnji rad na donošenju pravo-

sudnog zakonodavstva je izrada potpuno posebnog dijela Kri-
vičnog zakonika, Zakona o građanskom postupku i rješavanje
najvažnijih pitanja iz građanskog prava, a napose, nasljednog
prava. Na svim ovim zakonima već se radi i predviđa se da ćemo
u toku slijedeće, 1949 godine, imati sve ove propise ozakonjene.
Time će rad sudova biti uveliko olakšan. No, s druge strane,
treba imati u vidu da ovi zakoni sami po sebi neće moći olak-
šati rad sudaca, ako oni duboko ne uđu u njihovo proučavanje,
ako ih ne budu proučavali po njihovom smislu i ako se ne budu
oslobodili zastarjelih i nenaučnih teorija, koje su carevale u
buržoaskim državama.

Smatram da danas više ne treba dokazivati da se naša
država, kao država novog tipa, suštinski razlikuje od buržoaskih
država i nazovi demokracija Zapada. Ta činjenica dokazuje da i
naše pravo ne može biti pravo buržoaskih država i da one iste
razlike koje postoje između naše države i zapadnih demokracija,
postoje i između našeg prava i prava tih država. Kao što je naša
država u suštini socijalistička država, tako je i naše pravo u
suštini socijalističko pravo. Na ovu činjenicu naši suci moraju
naročito paziti, uočiti je, kritički uzimati tekovine nauke prava,
izdvajati ono što je zaista tekovina nauke od onoga što je rezul-
tat politike vladajuće klase u buržoaskoj državi, a što se često
protura kao naučna teorija.

Izučavanje naših zakona treba da se bazira na izučavanju
nauke socijalizma Marksa-Engelsa-Lenjin-Staljina, s jedne
strane, a s druge na uočavanju, društveno-ekonomskih odnosa
koji postoje u našoj državi u sadašnjoj fazi njezinog razvitka.

Konačno, za pravilnu primjenu naših zakona potrebno je da
se sudac oslanja na izgrađenu svijest, koja je rezultat društveno-
ekonomskih odnosa u našoj zemlji. Prema tome, svijest suca
treba da se orijentira u pravcu socijalističke pravne svijesti tj.
svijesti koja je rezultat socijalističkih odnosa u društvu. Bez
takove svijesti sudac neće moći pravilno primjenjivati naše za-
kone, neće moći suditi po slobodnom sudskom uvjerenju, jer
ovakovo sudsko uvjerenje, koje se ne bi oslanjalo na socijali-
stičku pravnu svijest, u našoj stvarnosti ne bi bilo sudsko uvje-
renje već bi bilo uvjerenje pojedinca suca izoliranog od današnje
naše stvarnosti, tj. uvjerenje pojedinca iz buržoaskog društva sa
buržoaskom pravnom svijesću, koja je nespojiva sa socijalistič-
kim odnosima koji postoje u našoj državi.

Bez socijalističke pravne svijesti nema pravilnog formiranja
prava ni pravilne primjene našeg novog prava — nema kretanja
naprijed.

Stvaranje uslova za razvitak ove socijalističke pravne svijesti u sudskim kadrovima i pružanje pomoći da se ova socijalistička pravna svijest što brže i pravilnije razvija, smatram jednim od najvažnijih i aktuelnih zadataka pravosudne uprave.

U toj svijetlosti mislim da treba promatrati i zakonitost koju sudovi ostvaruju kroz svoje odluke i promatrati tu zakonitost ne kao zakonitost buržoaskog zakonodavstva, koja je nadahnuta formalnom jednakošću, a stvarnom zaštitom vladajuće klase, nego kao zakonitost socijalističke države, upravo države koja izgrađuje socijalizam.

Nadalje smatram da i nezavisnost sudova i njihovu potčinjenost samo zakonu treba promatrati tako da se nezavisnost ne može shvatiti kao odvojenost sudova od općih smjernica državne politike niti samostalnost sudova kao organa koji postoje izvan države ili nad državom, već kao nezavisnost koja omogućava sudu da nepristrasno riješava krivično-pravne i građansko-pravne odnose bez ikakvih naloga ili direktiva u konkretnim slučajevima. Ta samostalnost znači samostalnost u odlučivanju, ali u pravcu onih općih smjernica državne politike koja je izražena u volji radnoga naroda, a u cilju zaštite prava i interesa radnoga naroda, koje su sudovi pozvani da ostvaruju.

Samo tako shvaćena zakonitost u izricanju pravde i samo tako shvaćena nezavisnost sudova može dovesti do usklađivanja samostalnosti u sudskom radu osnovnom načelu da naša predstavnička tijela, kroz zakone i druge pravne propise, izražavaju volju i interese radnoga naroda, koja je jednako obavezna za sudove kao i sve državne organe.

Na koncu, treba pomenuti da izneseni zadaci sudova i organa pravosudne uprave jasno ukazuju da u današnjoj etapi socijalističke izgradnje naše zemlje i sud, kao i organi pravosudne uprave, ne samo što zadržavaju svoj značaj, nego, štaviše, značaj im postaje sve veći. Oni imaju svoje osebujne, ali jasno određene zadatke. U obaranju otpora klasnog neprijatelja očigledno je da će i dalje učestvovati sudovi i da će njihova djelatnost biti upravljena protiv špijuna, diverzanata i drugih narodnih neprijatelja kao agentura međunarodnog centra reakcije. Međutim, uloga suda, kao i drugih državnih organa, neće biti samo ta da nasiljem guše otpor neprijatelja, već i da svojom odgojnom ulogom, podizanjem radne discipline i stvaranjem što čvršće organizacije sudova, učestvuju u izgradnji naše države.

Zadaci naših sudova postavljaju se šire i odgovornije ukoliko se ide dalje u socijalizam. Uslijed toga u današnjoj etapi socijalističke izgradnje naše zemlje pravilna organizacija su-

dova, učvršćenje sistema sudova na demokratskim osnovama našeg Ustava i Zakona o uređenju narodnih sudova, postavlja se kao jedan od važnih zadataka naše države. U vezi s time i zadaci Ministarstva pravosuđa FNRJ, kao vrhovnog organa pravosudne uprave, postavljaju se šire i odgovornije.

Ja sam uvjeren, da će zadaci, koji se pred pravosude postavljaju biti ispunjeni i time će naše pravosude u svom razvoju učiniti korak naprijed i dati daljnji doprinos učvršćenju našeg pravnog poretka, kao i stvaranju uslova za ostvarenje Petogodišnjeg plana, osnovne karike socijalističke izgradnje naše zemlje.

Molim drugove narodne poslanike da prijedlog budžeta Ministarstva pravosuđa FNRJ za godinu 1949 u cijelosti prihvate. (Aplauz).

Претседавајући: Има реч министар за новоослобођене крајеве Већеслав Хољевац.

Ministar za novooslobodene krajeve Većeslav Holjevac (*Izborni srez Karlovac, NR Hrvatska*): Na inicijativu CK i Savezne vlade formirano je Ministarstvo za novooslobodene krajeve. Prezidijum Narodne skupštine FNRJ izdao je ukaz o formiranju ministarstva 23 oktobra ove godine.

Koji su bili razlozi koji su diktirali da se oformi jedno takovo ministarstvo? Tih razloga je bilo više, no glavni su bili slijedeći: pitanje snabdijevanja novooslobodjenih krajeva; organizacija državne i privredne uprave; pitanje privrednog života Istre i Slovenskog Primorja; sprovođenje plana; izgradnja popaljenih sela; pitanje riječke luke; razvijanje turizma i razvijanje lokalne privrede.

Pokazalo se da zbog situacije u Istri i uopšte u novooslobodjenim krajevima treba oformiti posebne organe koji će pomoći republikanskim organima državne uprave da lakše, uz pomoć Savezne vlade, savladaju zadatke koji zbog specifičnog položaja novooslobodjenih krajeva pred njima stoje.

Italijanski fašizam, koji je 25 godina eksploatisao ove naše krajeve, ostavio je za sobom teško nasljeđe: kulturnu i ekonomsku zaostalost, opustošena sela i gradove i uništene luke i komunikacije.

Treba podvući činjenicu da su ti krajevi u toku svog 25-godišnjeg robovanja pod Italijom zaostali za ostalim krajevima naše domovine. Fašistička Italija je sprovodila politiku eksploatacije privrednih i ekonomskih dobara Istre i Slovenskog Primorja. Ona je nemilosrdno eksploatisala raški ugljenokopni

basen, idriski rudnik žive i ostala rudna bogatstva tih krajeva. U poljoprivredi su fašističke vlasti sprovodile takovu ekonomsku politiku koja je dovela istarskog seljaka do potpunog osiromašenja. Istarskim seljacima zabranjivalo se gajenje vinogradarstva, te osnovne grane voćarstva u tim krajevima, samo zato da ne bi konkurisali italijanskim firmama, koje su proizvodile vino od italijanske loze. Na taj način zadat je težak udarac privredi u Istri i Slovenskom Primorju.

Hrvati i Slovenci Istre i Slovenskog Primorja nisu imali prava na svoje škole i nad njima se sprovodila potpuna denacionalizatorska politika. Jasno je da pod takovim uslovima nije moglo biti govora o nekom ekonomskom i kulturnom životu, a još manje o razvitku tih krajeva pod fašističkom Italijom. Kroz 25 godina svoje vladavine u Istri i Slovenskom primorju italijanski fašizam je sprovodio nad našim narodom sistem brutalnog i nasilnog odnarodavanja i ugušivanja socijalnog razvitka. U toku te vladavine hiljade naših ljudi bili su internirani, a mnogi su bežali u Jugoslaviju tražeći zaštite u našoj domovini.

Uništene slovenske i hrvatske škole, uništeni kulturni spomenici, a kasnije, u toku rata, razorena i popaljena sela, gradovi i luke najbolje govore o tome šta su sve ti krajevi pretrpjeli i koliko su nazadovali pod fašističkom Italijom.

Svojom junačkom borbom u toku Narodnooslobodilačkog rata Istra i Slovensko Primorje pokazali su čitavom svijetu koliko je velika njihova ljubav prema Jugoslaviji. O tome najbolje govori borba IX korpusa NOV Jugoslavije, koji se nalazio na teritoriji Slovenskog Primorja, i borba 43-će istarske divizije i istarskih odreda u Istri. Pod rukovodstvom naše Partije i druga Tita ti su krajevi u toku Narodnooslobodilačkog rata dali svoj zaista veliki dio za oslobođenje, kako svoje vlastito, tako i svih naroda Jugoslavije.

Razumljivo je da je posle oslobođenja tih krajeva narodne vlasti čekao veliki i težak zadatak. Baš zbog te teške prošlosti trebalo je dobro zahvatiti sva pitanja i pomoći tim krajevima da se što pre stope u jednu cjelinu sa Hrvatskom i Slovenijom, odnosno sa Federativnom Narodnom Republikom Jugoslavijom.

Van svake je sumnje da je u tim krajevima od oslobođenja do danas mnogo učinjeno.

Nije potrebno ovdje nabrajati te rezultate; oni su vidljivi za svakoga. No, činjenica je da se moglo po nekim pitanjima učiniti više nego što je učinjeno. Nije trebalo doći do griješaka u vezi sa snabdijevanjem i izgradnjom novooslobođenih krajeva.

Tih griješaka je bilo kod organa nekih republikanskih ministarstava. Oni nisu vodili dovoljno računa o prošlosti i specifičnosti novooslobođenih krajeva, te, prema tome, ni o našim zadacima u Istri i Slovenskom Primorju. Bilo je slučajeva da su se ti krajevi izravnavali sa ostalim krajevima u zemlji, unatoč tome da je bilo potrebno pružiti im veću pomoć nego, na primjer, nekom drugom kraju, vodeći računa o tome da su potrebe, s obzirom na ono što sam već rekao, u Istri i Slovenskom Primorju mnogo veće.

Povodom formiranja Ministarstva za novooslobođene krajeve u izvjesnim reakcionarnim listovima u inostranstvu pojavile su se vijesti i klevete koje, po starom fašističkom receptu, ponavljaju već poznate gluposti da Jugoslavija tim krajevima ne može pružiti ono što im je pružila Italija. Te klevete najbolje demantuju naši dosadašnji uspjesi na izgradnji Istre i Slovenskog Primorja: obnovljena sela i gradovi, popravljene luke, ogroman promet u lukama, kao, na primjer, u riječkoj luci, koja bilježi svakodnevni promet takovog obima kakav u prošlosti nikad nije imala, novootvorene škole, rad na prosvjedačivanju i poboljšanju ekonomskih uslova radnih masa Istre i Slovenskog Primorja, — jasno dokazuju da je tim krajevima u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji osiguran procvat i srećnija budućnost.

Ovo Ministarstvo pomoći će organima vlada NR Hrvatske i NR Slovenije, radeći na tome da novooslobođeni krajevi u svome razvitku i životu napreduju što je moguće brže i tako izbrišu sve slabosti i teškoće koje proizlaze iz nasljeđa prošlosti.

Ministarstvo će imati svoju Glavnu upravu u Istri i manji aparat u Beogradu. Glavna uprava u Istri imaće zadatak da direktno na terenu proučava i pomaže organizaciju državne uprave i privrede, kao i da se bavi rješavanjem svih pitanja u vezi sa ekonomskim, društvenim i kulturnim životom Istre i Slovenskog Primorja.

Po pitanjima gdje će biti potrebna direktna pomoć Savezne vlade, Vlada će je, na temelju izvještaja Ministarstva, uvijek pružati. Ministarstvo će imati kontrolnu, savetodavnu i koordinacionu ulogu.

Sigurno je da će organi Ministarstva za novooslobođene krajeve, uz pomoć CK i Vlade NR Hrvatske, CK i Vlade NR Slovenije, uspješno izvršiti svoje zadatke. Jamstvo za to jeste jedinstvo Hrvata, Slovenaca i Italijana koji žive u novooslobo-

denim krajevima, njihova svijest i ljubav prema našoj socijalističkoj domovini Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji i drugu Titu.

Pod rukovodstvom naše Komunističke partije i druga Tita novooslobođenim krajevima je u okviru naše zemlje osiguran takav napredak i razvitak kakav u svojoj prošlosti nikad nisu imali.

Pošto je Ministarstvo tek započelo sa radom, cifre predviđene budžetom nisu konačne i one će se po potrebi moći dopuniti. Molim vas da odobrite predloženi budžet. (Aplauz).

Претседавајући: Закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за сутра пре подне у 9,30 часова.

(Седница је закључена у 20,30 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Трећа седница

(29 децембра 1948)

Почетак у 9,45 часова.

Претседавао потпретседник Савезног већа **Фрањо Гажи**.

Претседавајући: Отварам трећу заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник ове седнице водиће секретар Савезног већа **Вида Томшич**.

Молим секретара да прочита записник прошле заједничке седнице.

Секретар Вида Томшич чита записник друге заједничке седнице Савезног већа и Већа народа.

Претседавајући: Има ли ко да учини какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: продужење претреса Предлога закона општедржавног буџета за 1949 годину.

Реч има министар за науку и културу **Родољуб Чолаковић**. (Дуготрајан аплауз).

Министар за науку и културу Родољуб Чолаковић (НР Босна и Херцеговина): Указом Президијума Народне скупштине ФНРЈ Бр. 1729 од 11 децембра 1948 образовано је Министарство за науку и културу ФНРЈ. Његов је задатак да руководи пословима науке и културе, који спадају у надлежност Савезне владе. Буџет тога новоформираног Министарства за 1949 годину износи 1,042.623.000.— динара. Молим Скупштину да га прихвати како је предложен. Желио бих да

у овој буџетској дебати кажем неколико ријечи о нашим успјесима на пољу културе и науке у протеклој години, као и о нашим главним недостацима.

Као и на другим пољима друштвеног и економског живота у нашој земљи, остварени су велики успјеси и на пољу науке и културе. Година 1948 била је година новог пораста, и по обиму и по квалитету, свих просвјетних и научних установа, свих грана културне и умјетничке дјелатности. Културно-просвјетна политика наше Владе усмјерена на што брже изграђивање потребног броја квалификованих кадрова, интелегенције и радника за остварење Петогодишњег плана, на формирање новог лика нашег човјека, који свјесно изграђује социјализам. За нашу културну револуцију све се више обезбјеђује материјална база, што и претставља битни услов културног развјетка једне социјалистичке земље. Брига наших народних власти за потребе просвјете и културе наша је свој израз и у сумама одређеним државним буџетом у три заустопне године, у 1947, 1948 и 1949 години.

Године 1947 за потребе просвјете и културе буџетом је дата сума од 3 милијарде 653 милиона, 1948 године та сума износи 6 милијарди 728 милиона, да се 1949 године попне на 8 милијарди 625 милиона динара.

Дозволите ми да вас у најкраћим цртама упознам са садашњим успјесима постигнутим на пољу просвјете, науке и културе.

Један од најважнијих културно-просвјетних задатака, који је послѣ побједоносног завршетка рата требало ријешити, је ликвидација неписмености, као услов сваког културног напретка и стваралаштва народних маса. Ријешење тога задатка успјешно се спроводи. Од ослобођења земље до маја 1948 године, према непотпуним подацима, описмењено је 1,500.000 лица. На почетку остварења Петогодишњег плана постојало је у земљи око 2,100.000 неписмених, али већ у току прве двије непуне године плана научило је да чита и пише 1,030.000 лица, што у односу на постављени задатак — потпуна ликвидација неписмености — претставља остварење за скоро 50%. При том се настоји да се на курсевима за аналфете не остварује само обична писменост, него се дају и неки основни елементи образовања, на пр., из језика, историје, географије итд.

Важну улогу у ликвидацији неписмености има Југословенска армија и Народна омладина Југославије.

Само у току 1947 године и првој половини 1948 године описмењено је у нашој Армији 122.260 бораца. У оквиру рада Народне омладине само на три велика омладинска градилишта (пруга Шамац—Сарајево, аутопут Београд—Загреб и Нови Београд) описмењено је 27.600 омладинаца.

Рад на просвјетивању широких народних маса врши се и кроз друге разноврсне форме. Кроз читаву земљу проширила се мрежа општеобразовних течајева, домова културе, народних универзитета, књижница и читаоница. Треба нарочито подвући улогу задружних домова, чијем се подизању приступило почетком 1948 године и који ће одиграти огромну улогу како у социјалистичком преображају села тако и у културном подизању сеоских маса.

Развој школства у Федеративној Народној Републици Југославији показује стални пораст и по броју школа и по броју ученика. Четворогодишње основне школе још увијек код нас претстављају масовни тип основног школовања. Основних школа било је у школској 1947-48 години 10.052 са преко 1.600.000 ученика а у 1948-49 има их 12.562 са приближно истим бројем ученика. Број ученика није порастао у овој школској години, јер већ долази до изражаја опадање рађања дјеце за вријеме ратних година. Но, пораст основних школа после рата може се тек уочити кад се њихов број упореди са бројем основних школа прије рата, који је 1938-39 године износио 8.956 школа. Према томе, индекс пораста износи 40%.

Доношењем Закона о седмогодишњем обавезном школовању уведена је код нас једна вежна новина у погледу опште образовања народа. Иако још данас нисмо у могућности да остваримо опште седмогодишње образовање, наш развитак се креће у том правцу. Седмољетки и нижих гимназија (школе кроз које се остварује седмогодишње опште образовање) било је у школској 1947-48 години 942 са укупно 262.226 ученика, а у школској 1948-49 години тај се број попео на 1.096 школа са 303.326 ученика, што према прошлој школској години износи 16% више и за школе и за ученике. Но, тај пораст још увијек не може да задовољи, јер од 270.000 ученика који су школске 1947-48 завршили четворогодишњу основну школу продужило је школовање нешто преко 130.000 тј. мање 50%.

Пуних гимназија у 1947-48 години било је 197, које је похајало 47.959 ученика, а у школској 1948-49 години има

их 198 са 60.908 ученика, што у поређењу са претходном школском годином за ученике претставља пораст 27%.

Укупан број ученика седмољетки, нижих и виших гимназија порастао је од 310.185 у 1947-48 години на 364.234 у 1948-49 години тј. за 17%.

Посебна пажња поклања се развоју стручних кадрова који су тако нужни за остварење задатака нашег Петогодишњег плана. Брзи развој средњих стручних школа показује и њихову важност и однос народне власти према том важном питању. У школској 1947-48 години било је 215 школа са 39.237 ученика, а у 1948-49 години има 248 школа са 55.063 ученика Само ове школске године уписало се 32.309 ученика. Индекс пораста у односу на 1938-39 годину износи 468 за школе и 316 за ученике. У новој Југославији отворен је и низ стручних школа којих раније није било, и које — с обзиром на заосталост привреде старе Југославије — нису биле ни потребне.

С обзиром на задатак да се образује 90.000 средњих стручних кадрова, како то одређује Петогодишњи план, школовање у средњим стручним школама скраћено је на три године. Ово скраћење, иако је углавном задржан програм наставе за четири године, утицало је знатно на квалитет кадрова и биће потребно да се за идућу школску годину поново уведе четворогодишње, а у неким случајевима и петогодишње стручно школовање. Осим тога биће потребно школовање у стручним школама још одређеније везати за привреду и ускладити потребама нашег економског развитка. На примјер, ми још немамо средњих стручних школа за индустрију нафте, за механизацију пољопривреде, што нам је с обзиром на перспективу развитка неопходно.

Велика пажња посвећује се такође уздизању стручних радничких кадрова што служи подизању квалификација радничке класе. Године 1947 број ученика у школама за ученике у привреди износио је 41.564, а 1948 године 69.254 тј. повећао се за 67%. Осим тога путем течајева оспособљено је 31.000 квалификованих и 48.000 полуквалификованих радника.

Треба споменути још рад и развитак учитељских као и умјетничких школа. Школске 1947-1948 године 53 учитељске школе похађало је 16.145 ученика, а 1948-49 године тај се број попео на 66 учитељских школа са 18.831 учеником. Индекс пораста у односу на прошлу школску годину износи

125 за школе и 117 за ученике учитељских школа. У односу на 1938-1939 индекс пораста учитељских школа износи 194, а ученика 483.

У 1948 години извршене су многобројне припреме за ре-организацију умјетничког школства. Средње умјетничке школе које су давале уску специјалност, претворене су у школе које дају и шире средње образовање. На нове основе постављен је и читав систем умјетничког школовања, што ће се све позитивно одразити на будући развој ових школа.

Нарочито бујан развитак доживјели су наши универзитети и високе школе којима се стварају повољни услови за научни рад и за школовање високо-квалификованих кадрова интелигенције. Године 1947 у Федеративној Народној Републици Југославији било је 49 факултета и високих школа, док у 1948 години има 62 факултета и високих школа, рачунајући ту отсјеке Техничког факултета у Београду који су прерасли у факултете Техничке велике школе. Основана је и Висока новинарско-дипломатска школа коју први пут добија наша земља. Народна Република Македонија и Народна Република Босна и Херцеговина са успјехом развијају своје универзитете који све више постају научни центри ових република и поред још недовољне опреме и недостатка стручног наставничког кадра.

Број студената на свим нашим универзитетима износио је школске 1947-48 године 46.432, а школске 1948-49 године тај број износи 56.084 студената. Ове школске године уписало се 12.000 студената, чиме је премашен план уписа, а осим тога уписано је 7.000 ванредних студената. Као слабост у раду наших универзитета треба истаћи мали број студената који редовно дипломирају.

Давањем стипендија држава је омогућила да се школује велики број студената. Број стипендија подијељених студентима повећава се из годину у годину. Школске 1947-48 године било је 14.140, а 1948-49 године 22.000 студената стипендиста. Биће потребно да се унесе више реда и правилности у додјеливању стипендија, као и више одговорности за учење и полагање испита са стране самих студената стипендиста.

Да би побољшале услове живота и рада наших студената, владе ће 1949 године приступити изградњи студентских насеља у Београду, Загребу, Љубљани, Скопљу и Са-

рајеву. У ту сврху предвиђена је у буџету сума од 625 милиона динара.

Година 1948 донијела нам је, такођер, знатан успон и на културном пољу. Тако је, на примјер, број сталних позоришта од 47, колико их је било у 1947 години, порастао на 50 у 1948 години, а број мјеста у позоришту од 29.373 порастао је на 31.543.

Године 1947 као награде за умјетнички рад подјељено је 3.590.000.— динара и награђено 260 књижевника, сликара, глумаца итд., а 1948 године на исте награде дата је сума од 6.933.000.— динара и награђен 301 културни радник.

Треба нарочито подвући успјех омладинског фестивала који је одржан у новембру ове године.

На њему су наступила 24 културно-умјетничка омладинска друштва и 42 самосталне умјетничке групе са укупно 2.922 учесника. За вријеме фестивала одржано је 87 приредби, на којима је наша талентована омладина показала своја велика постигнућа и у овој области свог рада. Рад фолклорних група одвија се по читавој нашој земљи. Године 1947 имали смо 188 фолклорних група, 1948 године тај број пење се на 296 са 10.000 чланова.

Важну улогу у политичком и културном просвјетивању народа игра наш радио. Укупна снага свих наших станица износила је 1947 године 93,3 KW, тј. 3,5 пута више него 1939. У нашој земљи данас ради 16 радио станица чија снага износи 167,1 KW, од којих су 15 средњоталасне, а 1 краткоталасна. Године 1939 број радио претплатника износио је 155.113, а данас тај број износи 253.978. То је мало, али тај број ће се стално повећавати, јер ће ускоро започети наша властита производња радио апарата.

Видне успјехе показује наша филмска индустрија. Изградњом Филмског града у близини Београда стварају се повољни услови за продукцију домаћег филма. У току 1947 произведена су два умјетничка филма, 41 документарни филм, 22 мјесечника и 52 журнала, а у 1948 години 4 умјетничка и 51 документарни, као и 55 мјесечника и 52 журнала. Године 1947 радило је у нашој земљи 635 биоскопа које су посјетили 41.600.000 гледалаца, а 1948 године 729 биоскопа са око 58.000.000 гледалаца.

Желио бих да изнесем само неколико података о културно-просвјетном раду у Југословенској армији, који увјерљиво говоре о томе да у њој буја културни живот, да се у

њој наши официри и борци спремају не само да буду што бољи мајстори свог оружја, него и људи културни, прави војници земље социјализма.

У 1947 години положено је од стране официра и подофицира у Југословенској армији 13.301 разред из средњошколске наставе — док је само у првих 6 мјесеци 1948 године положено 14.165 разреда.

Редовно похађа курсеве из руског језика, економско-политичке географије, математике, физике, хемије, националне историје, српско-хрватског, енглеског, француског језика итд 9.225 официра.

У официрским домовима и клубовима одржано је за официре у 1947 години 3.540 предавања из области науке и умјетности, а за првих 6 мјесеци 1948 године 1.761 предавање.

Културних приредаба за официре одржано је у 1947 години 2.880, а само за првих 8 мјесеци 1948 године 2.136.

У 1947 години одржано је борцима преко 70.000 предавања из области општег образовања, а за 10 мјесеци 1948 године одржано је преко 66.000 предавања из исте области.

У 1947 години издано од стране војника 110.000 зидних новина, а у 1948 години за 10 мјесеци издано 81.711 зидних новина. Просјечно сваки мјесец борци напишу за зидне новине преко 94.000 чланака.

За 10 мјесеци 1948 године одржано је за наше војнике у Југословенској армији 48.630 културно-забавних вечери.

У армиским пјевачким хоровима учествује 74.208 припадника Југословенске армије.

У шаховском такмичењу 1948 године учествовало је 69.900 припадника ЈА, док је овај број у 1947 години био око 40.000.

Библиотеке и књижнице Југословенске армије намјењене њеним припадницима располажу са 1,300.000 примјерака књига.

Официри и подофицири Југословенске армије само у 1948 години и само преко армиских књижара купили су 1,303.879 примјерака књига и брошура за своје личне — приручне библиотеке.

Из ових података јасно произлази, да су резултати наших напора у области школства, науке и културе задовољавајући. Међутим, сматрам за своју дужност да и пред овим домом укажем на неке недостатке у нашем раду у тој области, за чије се уклањање морају заложити и наша државна

власт и сви радници науке и културе. Сигурно је да ће уколико прије савладамо те недостатке, утолико брже ићи културни преображај наше земље.

Прво, у слиједећој години морамо посвијетити далеко више бриге нашим нижим стручним школама у којима се дижу квалификовани кадрови радника за индустрију и пољопривреду. Досада у том погледу није било сталне и чврсте сарадње између министарстава просвјете, министарстава рада и привредних ресора, с једне, и планских комисија, с друге стране. Према Петогодишњем плану треба дати на стотине хиљада нових квалификованих радника нашој привреди, од којих ће велики број проћи кроз ниже стручне школе и школе за ученике у привреди. Они треба да стекну потребно стручно знање, али исто тако и потребно васпитање које мора да им осигура наша држава. Они ће подмладити нашу радничку класу, и било би неопростиво ако бисмо допустили да они само уче занат а занемарили васпитну страну. Међутим, има, на жалост, приличан број домова за ученике у привреди у којима се не води рачуна о васпитању питомаца, о њиховом општем образовању. У њима или уопште нема васпитача и наставника, тако да су ти дечаци препуштени сами себи, или их васпитавају људи који за то немају никаквих квалификација. Радничка класа у капиталистичком друштву формирала се слепим дејством закона капиталистичке производње; њено класно освештавање претстављало је дуготрајан процес борбе за уношење класне и социјалистичке свијести у пролетерску масу. Тако се формирала и наша радничка класа, али њено подмлађивање врши се данас у новим, социјалистичким друштвеним односима. Не слепа стихија, него план то је оно што нас покреће у свему на друштвену активност. Тако мора бити и у формирању нових радника који највећим дијелом долазе из ситнобуржоаске средине. Ту борба за извршење плана мора обухватити не сам квантитет, — број радника потребних нашој социјалистичкој индустрији — него и квалитет, то јест, морамо се трудити да подигнемо свјесне младе раднике који ће својим уласком у производњу дати нов потстрек нашој социјалистичкој индустрији и нашој пољопривреди. На томе се у нашим нижим стручним школама ради недовољно и несистематски. Мислим да је за нас данас важније да тим школама осигурамо боље наставнике него нижим гимназијама, јер из тих школа за годину две изаћи

ће читава армија младих пролетера. Међутим, о томе не воде велику бригу наша републичка министарства просвете. И по правилу, они ће прво снабдјети кадром све школе, па тек онда долазе на ред васпитачи за ниже стручне школе. Мислим да с том штетном праксом треба што прије прекинути и сву дужну пажњу посветити нижим стручним школама.

Друго, морамо настојати да побољшамо квалитет наставе у нашим средњим и високим школама. Кад кажем квалитет, ја мислим, с једне стране, на солидност знања које се стиче и, с друге, на идејну страну, на научност онога што се учи. Из многих наших средњих школа, на примјер, излазе матуранти који не могу успјешно да прате предавања на техничким факултетима, јер не знају математику и физику. Или, и у средњим и на високим школама још има у предавањима наставника, нарочито друштвених наука, идеализма и мистике, ненаучних, реакционарних схватања, која се натурају ђацима и студентима под фирмом науке. Јасна је ствар да такви наставници не могу наоружати наше младе људе знањем, него напротив, они их збуњују, отежавају им да овладају резултатима савремене напредне науке. Често ти резултати нису познати ни самим наставницима, а понекад, што је ређи случај, они просто неће да прихватају напредну науку ни начелно. Они начелно одбацују дијалектички материјализам као највиши домет у развиту људске мисли, и тако показују свој класни, буржоаски став, навлачећи на се тогу „објективних научника”, они стварно претстављају спроводнике буржоаске идеологије у нашим школама. Има и таквих људи који своја ненаучна, реакционарна схватања камуфлирају отрцаним вулгарно-материјалистичким фразама, мало их, како се изразио један од таквих надринаучника, „пошприцају црвеном бојом” да би тако прикрили своје праве намјере.

Биће потребно предузети низ мјера да тај недостатак савладамо. Ту спадају израда програма и уџбеника, боља организација и контрола рада наставника. Можда ће ријеч организација и контрола рада увриједити људе који мисле да се може без одговорности и пред ким вршити тако одговоран посао као што је подизање наше народне интелигенције. Мислим да се нико у земљи која изграђује социјализам не треба да боји контроле, јер она је код нас у првом реду помоћ, а само према онима који неће да им се помогне средство одбране нашег друштвеног поретка.

Даље, у те мјере спада начелна дискусија кроз наше стручне часописе, удружења, семинаре итд. по крупним питањима науке и културе, која ће помоћи нашим наставницима средњих и високих школа да и сами уче и да се теоретски уздижу.

Треће, код нас је још недовољно чврсто и према одређеном плану повезана наука с праксом. Ми имамо на стотине разних института, истраживачких завода, лабораторија, било при министарствима или разним научним установама. На њих држава издаје знатне суме. Али између њих самих често нема сталне сарадничке везе — на примјер, између истраживачких завода који су са истим циљем основани у републикама. Исто тако нема чврсте, сталне везе између тих института и наше привреде; нема довољно смишљене и свакодневне сарадње по одређеним конкретним питањима која Влада данас сматра најважнијим и за извршење Петогодишњег плана одлучујућим. Примјера ради: ми смо поставили питање повећања пољопривредне производње као питање од кога зависи размјера наше индустријализације и животни стандард наших трудбеника. У свим нашим институтима који се баве изучавањем пољопривредне производње треба сконцентрисати пажњу на то како да повећамо жетвени принос, како да вештачким оплођавањем убрзамо прираст у нашем сточном фонду, како да спријечимо велики помор стоке итд.

Влада је ове године донела Уредбу о образовању Академског савета ФНРЈ у који су ушли претставници наших трију академија наука. Његов је основни задатак да помогне у савлађивању овог нашег недостатка.

Четврто, брига о људима то је саставни дио наше борбе за социјалистичку изградњу. За људе који раде на просвјети, науци, културном уздицању народа доста је учињено, али мислим да се могло и да треба више да чинимо. Прво бих рекао неколико ријечи о бризи за учитеље основних школа, тог најмногобројнијег нашег кадра који васпитава стотине хиљада наших младих грађана. Сви ми знамо како је њихов посао важан, тежак и пун одговорности. А има примјера да се према њима односи сасвим неправилно, не води се брига о њиховом снабдијевању, о најелементарнијим потребама за живот у неком забаченом селу. Има, на жалост, и таквих људи у нашим средњим одборима који мисле да његова брига за учитеља престаје чим учитељ дође у срез. То јест, они

траже учитеља за своје школе, а кад га добију, они се не брину да том човјеку створе и услове за рад и у школи и у средини у којој учитељује.

Исто тако нису ријетки случајеви да се нашим људима од науке не указује она помоћ и брига коју они заслужују. Догађа се да људи који својим научним радом огромно користе нашој изградњи остају ненаграђени како заслужују, не одаје им се оно признање које таквим трудбеницима дугује социјалистичка земља.

Морамо исправљати те пропусте што брже и не смијемо дозволити да се таквим односом и поступцима искривљује став наше Владе и Партије према радницима на пољу про-свјете, науке и културе.

И на крају, друг Ђилас, у свом говору приликом претреса савезног буџета за 1948 годину, истакао је као наш недостатак у раду „недовољно развијање југословенског патриотизма“. Не може се рећи да је у 1948 години све учињено да се тај недостатак савлада. Развијати југословенски патриотизам, оно ново осјећање наших људи рођено у борби за нашу Југославију, домовину равноправних народа, која свим својим синовима и кћерима обезбјеђује живот у слободи, стваралачки рад без угњетавања и експлоатације, културни процват, чије друштвено уређење отвара пред свима свијетле перспективе свестраног развитака, — развијати такав патриотизам немогућно је без постојаних, чврстих веза, без братске сарадње и помоћи на научном и културном плану. А те и такве сарадње нема у довољној мјери. Напротив, има појава које говоре о извјесној тежњи да се свако у својој републици зачури. Ако, на примјер, прелистате наше књижевне часописе видјећете да се у часописима појединих нација објављују готово искључиво само писци те нације; даље, нема довољно узајамних гостовања наших позоришта, опера, нема заједничких изложби ликовне умјетности, нема заједничких публикација наших научних радника итд. Све је то наш крупан недостатак који можемо и треба што прије да савладамо. Корјен овој зачураности треба тражити у утицају ситнобуржоаске интелигенције, која није способна да схвати да сарадња и братска помоћ једне нације Југославије другој на културном плану, ниуколико не омета културни развитак сваке нације понаособ. Напротив, таква сарадња и помоћ олакшаће и убрзаће остварење оног принципа који је друг Ђилас поставио у свом поменутом говору, а то је: „све

културне тековине морају бити својина свих народа Југославије“.

Међутим, има људи који изражавају бојазан да би ближа сарадња, чвршћа веза, заједнички рад наших културних и научних радника по одређеном плану довели у питање право сваке нације да самостално изграђује своју националну културу. Та бојазан је из основе неоправдана; она одражава још несавладане предрасуде извјесних наших културних радника, уколико није та тобожња брига за „своје“, за уско национално, просто маска за спровођење буржоаског утицаја и кочење нашег културног развјетка на широком југословенском социјалистичком плану. Нико не мисли да гуши стваралачку иницијативу која потиче одоздо, из република, нико не мисли да културни живот нација Југославије треба да се развија по неком калупу, нико не мисли да кљаштри оно особено у националној култури појединих наших народа. Оно за чим тежимо јесте више узајамног упознавања, више јединствености свих наших радника науке и културе у тешкој, упорној борби на идеолошком фронту, више заједнички израђених и сложено спровођених планова за културно подизање народних маса, за клесање новог, социјалистичког лика нашег човјека који се ствара кроз борбу за изградњу социјализма, у овој великој битки за бољи и срећнији живот наших трудбеника, која се, под руководством наше Партије и друга Тита, побједоносно води у нашој заједничкој отаџбини. (Буран аплауз).

Претседавајући: Има реч министар-претседник Комитета за заштиту народног здравља др Павле Грегорић.

Ministar dr Pavle Gregorić (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, zdravstvena služba u Jugoslaviji poslije rata imala je odmah u početku vrlo ozbiljne i velike zadatke, kao uostalom i svi ostali organi državne uprave. Posljedice rata ostavile su osobito teške tragove na zdravstveno stanje našeg naroda. S druge strane, veliki napori, koji se danas vrše u cilju izvršenja Petogodišnjeg plana, traže brze i efikasne mjere u pogledu zaštite zdravlja radnog naroda.

Izgradnja socijalizma u našoj državi odredila je nove principe u organizaciji zdravstvene službe. Danas, kada izgrađujemo socijalizam, izvršujući Petogodišnji plan, i naša zdravstvena služba dobiva nužno svoj socijalistički pečat, a to znači da su osnovna načela naše zdravstvene službe u prvom redu profilaktički smjer naše medicine, tj. princip sprječavanja bolesti u

prvom redu. To ne znači da mi zapostavljamo terapeutsku stranu medicine, mislim onu medicinu koja se uglavnom vrši u bolnicama i na klinikama. I ovoj strani medicine mi posvećujemo naročitu pažnju, ali mi danas tražimo da ova dva smjera, profilaktički i terapeutski, čine jednu nerazdvojivu cjelinu, a ne dva zasebna sektora zdravstvene službe, kao što je to u kapitalističkom društvu. Zatim, naša se zdravstvena služba osniva još i na ovim principima: u aktivnom učestvovanju organa narodne vlasti i širokih narodnih masa i masovnih organizacija na podizanju narodnog zdravlja, u podizanju higijenske kulture širokih narodnih masa putem zdravstveno-prosvjetnog rada.

Ovi principi određuju zadatke zdravstvene službe u našoj zemlji.

Koliko smo uspjeli izvršiti ove zadatke do kraja ove godine, pokušaću da vam ovdje izložim.

Najteži problem u našoj državi u pogledu zdravstva čine svakako zarazne bolesti, od kojih često neke prouzrokuju veće ili manje epidemije. Ove nam epidemije godišnje izbacuju iz proizvodnje desetke hiljada ljudi. Tako nam je ove godine od raznih zaraznih bolesti (isključivši tuberkulozu i malariju) oboljelo do 30 novembra 36.889 lica. Ovaj je broj svakako znatno veći, budući da kod nas nije još posve sređena evidencija i prijavljivanje zaraznih bolesti.

Morbiditet kod većine akutnih zaraznih bolesti pokazuje konstantno opadanje (naročito kod pjegavca, difterije i srdo- bolje) i to iz godine u godinu od svršetka rata. Međutim, neke od zaraznih bolesti, kao, na primjer, trbušni tifus, još su u porastu prema 1939 godini. To naročito važi za Hrvatsku. Šarlaha i difterije čak je mnogo manje nego što ih je bilo prije rata. Kod toga treba imati na umu, da danas postoje daleko veće mogućnosti širenja zaraznih bolesti nego što je to bilo prije rata, uslijed masovnog kretanja pučanstva, kao i uslijed mnogobrojnih radilišta na teritoriji svih narodnih republika.

Smrtnost kod zaraznih bolesti opada sve više. Kod nekih bolesti, kao, na primjer, što je difterija i šarlah, smrtnost je daleko niža nego što je bila prije rata. Povratna groznica, koja se gotovo i nije kod nas pojavljivala već čitav niz godina, pojavila se u godini 1946 u NR Bosni i Hercegovini, i to u formi veće i dosta proširene epidemije. Ove godine uslijed dobro organiziranog rada u borbi protiv ove epidemije spao je broj slučajeva na najmanji broj koji smo imali od 1946 godine.

U borbi protiv zaraznih bolesti, osobito protiv trbušnog tifusa i difterije, obavljeno je obavezno cijepljenje u svim našim

republikama. U godini 1948 cijepljeno je u našoj zemlji protiv trbušnog tifusa 744.000 osoba, protiv difterije 140.000 osoba, a protiv velikih boginja 604.000 lica. Ako pretpostavimo, da je ove godine u našoj zemlji oboljelo od akutnih zaraznih bolesti oko 40.000 ljudi, i ako računamo da je svaki bolesnik ležao prosječno 20 dana, onda možemo lako pretstaviti koliku štetu našoj proizvodnji čine samo ove vrste bolesti.

Jedna od najopasnijih zaraznih bolesti svakako je tuberkuloza. Mi računamo (jer još nemamo točne evidencije ni statistike), da u Jugoslaviji ima danas najmanje 100.000 bolesnika sa otvorenom tuberkulozom, a isto toliko bolesnika sa zatvorenom tuberkulozom. Godišnje nam umire od tuberkuloze oko 30.000 ljudi i djece. Mi smo još daleko od mogućnosti da sve bolesnike obuhvatimo bolničkim liječenjem. Zato je izgradnja novih bolničkih ustanova najhitniji zadatak u borbi protiv ovih bolesti, kako za liječenje tako i za izolaciju bolesnika. Jedan od vrlo važnih poslova u borbi protiv tuberkuloze jeste traženje izvora infekcije, za koje nam služe dispanzeri. Jedno od naročito dobrih sredstava jeste sistematski pregled pomoću fluorografa. Mi smo ove godine uspjeli pregledati fluorografski nešto preko 50.000 osoba. Ove su akcije provedene naročito na velikim radilištima, na Autostradi, i u raznim industrijskim centrima (Tržič, Zenica itd.). Najvažniju preventivnu akciju pretstavlja danas svakako široka kampanja vakcinisanja djece i omladine do 18 godine vakcinom BCG, (BeSeŽe). Akcijom koja je počela 1 oktobra o.g. obuhvaćeno je dosada 150.000 lica. Akciju provodi 15 ekipa, svaka sa po jednim liječnikom i jednom medicinskom sestrom. U toj akciji učestvuju mnogi liječnici dječje i antituberkulozne službe po gradovima, i sreski liječnici na terenu.

Naša država raspolaže danas sa 9.724 kreveta za tuberkulozne bolesnike, dok je 1939 godine imala svega nešto manje od 3.000 kreveta. U 1948 godini otvorene su 4 nove bolnice, u adaptiranim zgradama, a čitav broj kreveta povećan je za 747. Ovim brojem kreveta mi zadovoljavamo nešto preko 30 procenta naših minimalnih potreba u liječenju tuberkuloze.

Plan izgradnje antituberkuloznih ustanova u toku ove godine mnogo je zaostao zbog oskudice radne snage i građevinskog te instalacionog materijala. Postoji opasnost da se zadaci plana neće moći izvršiti do kraja 1951 god., ako se u godini 1949 ne izvrše oni zadaci koje nismo mogli izvršiti u ovoj godini.

Broj liječnika u antituberkuloznoj službi daleko ne zadovoljava potrebe. Isto tako se osjeća velika oskudica srednjeg, nižeg i pomoćnog personala. To je razlog da su i liječnici i ostali personal u antituberkuloznim ustanovama, kao među ostalim i u drugim zdravstvenim ustanovama preopterećeni radom.

Malarija je bolest koja nam je prije rata godišnje izbacivala iz fronta rada na dulje i na kraće vrijeme nekoliko stotina hiljada ljudi. Bobom protiv ove zarazne bolesti u posljednje tri godine, a naročito u ovoj godini, postignuti su neobično povoljni rezultati. Dok je u Makedoniji u 1946 godini bilo preko 81.000 pronađenih slučajeva malarije, u 1947 godini 46.000, ove godine pronađeno je svega 8.000 slučajeva malarije u Makedoniji. U akciji na suzbijanju malarije radilo je ove godine preko 100 ustanova, koje su se nalazile u sklopu ambulantno-polikliničke službe, sanitarno-epidemioloških stanica i higijenskih i epidemioloških zavoda. U akciji je sudjelovalo 111 liječnika i oko 500 ostalih saradnika. Za ovaj veliki uspjeh možemo zahvaliti ne samo prašku odnosno emulziji DDT, kojima je isprskano oko 80 miliona kvadratnih metara u stanicama i štalama, oko 1.500 hektara vodene površine, nego i dobroj organizaciji ove akcije i požrtvovanom radu liječnika i personala u toj akciji.

Uspješnu borbu protiv zaraznih bolesti svakako je uveliko pomoglo donošenje Zakona o sprječavanju i suzbijanju zaraznih bolesti, koji obavezuje smještaj bolesnika sa zaraznim bolestima u bolnicama kao i obavezno prijavljivanje svakog pojedinog oboljivanja. Veliki napredak u pogledu borbe sa zaraznim bolestima pokazuje donošenje Uredbe o obračunavanju i naplati troškova u državnim zdravstvenim ustanovama, kojom je osigurano besplatno liječenje svih bolesnika koji obole od akutnih zaraznih bolesti, kao i bolesnika sa otvorenom tuberkulozom, veneralnim i drugim bolestima.

Komiteta je pripremio program za kampanju protiv endemskog sifilisa u Bosni. Ova kampanja početak će kroz kratko vrijeme i obuhvatiti će liječenje svih slučajeva endemskog sifilisa, najprije u Bosni i Hercegovini, a zatim i u drugim narodnim republikama, gdje se pojavljuje sifilis u endemskoj formi. Naša je država dobila pomoć od 232.000 dolara za tu akciju od Međunarodnog dječjeg fonda, kao što je i za akciju protiv tuberkuloze vakcinisanjem djece i omladine dobila stanovitu pomoć u prevoznim sredstvima, vakcini i ekipi Danskog Crvenog krsta.

Ja bih ovdje dodao još nešto da bi se osvijetlio odnos nekih država koje imaju s nama pakt o prijateljstvu. Kada je u Odboru Medunarodnog dječjeg fonda bila konferencija, koja je održana prošlog mjeseca, onda su tu bila zastupljena i dva delegata zemalja sa kojima imamo pakt o prijateljstvu. Kada je trebalo izglasati ovaj kredit od oko četvrt miliona dolara za borbu protiv endemiskog sifilisa u našoj zemlji, onda se jedan delegat od zemalja sa kojima imamo savez o prijateljstvu, uzdržao od glasanja, a drugi je izišao iz sobe, vjerovatno da bi izbegao glasanje.

Ustav FNRJ izričito naglašuje brigu o materama i djeci. U vezi s time formirana je u Komitetu za zaštitu narodnog zdravlja, kao i u ministarstvima zdravlja narodnih republika i u svim kotarskim narodnim odborima Uprava za zaštitu matera i djece, sa zadatkom organizacije rada na tom polju. Jugoslavija je poznata od prije rata kao zemlja, koja je u Evropi bila među onim zemljama koje su imale najveću smrtnost djece. Akcija na vakcinisanju protiv tuberkuloze, o kojoj sam govorio, pokazala je veliku zaraženost pretškolske, a naročito školske djece tuberkulozom. Prilikom jedne ankete u jednoj stručnoj školi u 12 razreda nadeno je ovakovo stanje: otvorene tuberkuloze 1,19 procenata, aktivne tuberkuloze 7,1 procenata, slučajeva sa inaktivnim promjenama 31,9 procenata, dok je zdravih bilo nešto manje od polovice. Pokazuje se velika potreba u poboljšanju ishrane djece. U Beogradu Zavod za sterilizaciju mlijeka radi sa velikim teškoćama, da bi za djecu osigurao dobro kvalitetno mlijeko. Međutim, za kartu D-1 vezano je oko 16.000 djece, a Zavod za sterilizaciju mlijeka može da spremi svega 1.000 lit. mlijeka dnevno. To dostiže upravo za dojenčad, koja se hrane vještačkim putem i dio one djece koja se prihranjuju poslije 6 mjeseci. Ostala se djeca snabdijevaju iz gradskih mljekara. Na karti D-2 snabdijevaju se djeca od 3 do 7 godina, tj. oko 20.000 djece u Beogradu, a i ta se djeca ne snabdijevaju redovito mlijekom. Nešto bolje stoji ishrana djece sa šećerom. Ovo je tek mala ilustracija problema ishrane djece, koji od nas traži svoje hitno i oštro rješenje.

Mi smo tek u početku organizacije ustanova, koje treba da vode brigu o zaštiti djece i matera. Pa ipak već su u tom pogledu postignuti lijepi uspjesi. Slijedeće brojke ilustriraju ove uspjehe. Radi usporedjenja navodim broj pojedinih ustanova za zaštitu matera i djece u godini 1939, 1947 i 1948. U Jugoslaviji godine 1939 bilo je dječjih dispanzera 40, u 1947 g.

84, u 1948 — 116; dječjih savjetovaništa: 1939 godine 50, 1947 godine 136, 1948 godine 294.

Mliječnih kuhinja 1939 godine bilo je 3, 1947 godine 13, 1948 godine 24; savjetovaništa za trudnice 1939 godine 27, 1947 godine 165, 1948 godine 303.

Dječja jaslja 1939 godine imala su 120 kreveta, 1947 godine 1.310 i 1948 godine 2.625 kreveta.

Dječji domovi imali su 1939 godine 160 kreveta, 1947 godine 994 kreveta, 1948 godine 1.046 kreveta.

Bolnička porodilišta imala su 1939 godine 638 kreveta, 1947 godine 1.072 kreveta, i 1948 godine 1.149 kreveta.

Vanbolničkih porodilišta 1939 uopće nije bilo. 1947 godine 776, 1948 godine 781.

Naročito pada u oči veliki broj dječjih ustanova, kojih prije rata gotovo i nije bilo. To su jaslje, koje zbrinjavaju odojčad i malu djecu zaposlenih majki, čime je omogućeno da one mogu nesmetano učestvovati i u proizvodnji i u kulturnom i političkom životu.

Veliki uspjeh u zaštiti matera i djece pretstavlja formiranje stalnih oporavilišta i dječjih bolnica, kojih prije rata uopće nije bilo, tako da danas raspoložemo svim tipovima ustanova, koje služe za zdravstvenu zaštitu djece. Danas imamo 8 oporavilišta sa 787 kreveta i 12 dječjih bolnica sa 1.149 kreveta. Broj kreveta u dječjim odijeljenjima danas je 1.377, dok smo takovih kreveta u 1939 imali samo 453.

Pored svega toga broj ovih dječjih ustanova, što sam ih naveo, još daleko ne zadovoljava naše potrebe.

Kao u cjelokupnoj zdravstvenoj službi i ovdje se osjeća veliki nedostatak u višem, srednjem i nižem medicinskom kadru. Danas imamo u Jugoslaviji 153 pedijatra na skoro 5 miliona djece, što iznosi prosječno jedan pedijatar na 33.000 djece.

Želim posebno naglasiti značaj dječjih jaslica za zdravlje naše djece i za privredu. Osim toga treba naglasiti da je potreba hitnog osnivanja jaslica često dovodila do toga, da su se ove vrlo važne zdravstvene ustanove za djecu osnivale na brzu ruku, ne vodeći računa o osnovnim zdravstvenim principima. U nekim tvornicama i gradskim rajonima osnivale su se dječje jaslje, koje su više štetile zdravlju djece nego što su pomogle majkama da se slobodno posvete radu u privredi.

Naročita briga, koju posvećuje naša država problemu zaštite matera i djece, došla je do svog bitnog izražaja u Uredbi o naplati troškova u državnim zdravstvenim ustanovama, po kojoj su sve porodilje, djeca do 3 godine starosti, kao i majka

pratilja uz bolesno dijete do 1 godine starosti, ako ga doji, oslobođeni plaćanja svih bolničkih troškova.

Zakonom o sanitarnoj inspekciji, koji je ovaj dom primio u aprilu ove godine, mi smo dobili ustanovu, koja u sklopu opće zdravstvene službe ima specijalni zadatak da vodi računa o sanitarnim i higijenskim uslovima života narodnih masa, kao i zadatak nadzora »nad sprovođenjem sanitarnih i higijenskih propisa i mjera«. Brzi tempo industriskog razvitka i uopće općeg razvitka u Jugoslaviji, opsežnim građevinskim radovima i povećanjem industrije i rudarstva, događaju se takove pojave, u kojima su sadržane ozbiljne opasnosti za zdravlje trudbenika, graditelja socijalizma. Prelaz mnogih desetina i stotina hiljada ljudi iz sela u gradove, okupljanje velikih masa trudbenika na velikim građevinskim radovima, predstavlja ozbiljan zdravstveni problem. To isto važi i za omladinu na radilištima. Te radne kolektive treba zaštititi naročitim sanitarnim režimom, da se sačuvaju od epidemija. Ako se pri povećanju gradova i stvaranju novih naselja zanemare higijenski propisi i izvrše propusti, na primjer, u snabdijevanju vodom, u kanalizaciji i slično, — može doći do teških posljedica. Izgradnja novih fabrika, otvaranje i proširivanje rudnika, razvijanje prehranbene i lake industrije, izgradnja stanbenih zgrada, škola, javnih ustanova, brodova i saobraćajnih sredstava — kod svakog od tih objekata potrebno je voditi brigu, da oni budu higijenski ispravni, to jest da kasnije ne ugrožavaju zdravlje ljudi koji u njima budu radili i živjeli.

To su osnovni razlozi, žašto je osnovana sanitarna inspekcija. Njezini su zadaci, dakle, da bdi nad tim da se iskoriste prednosti razvitka naše privrede i izgradnje socijalizma u svrhu poboljšanja zdravstvenih prilika, tj. da se pripremi onaj brzi skok u zdravstvenim prilikama, koji je ideal i cilj naše preventivne, socijalističke medicine.

Drugi zadatak sanitarne inspekcije je da spriječi stvaranje ozbiljnih sanitarnih grešaka u izgradnji objekata Petogodišnjeg plana.

Treći zadatak sanitarne inspekcije je da se brine i da bdi nad provođenjem potrebnog sanitarnog režima za zaštitu zdravlja trudbenika, za maksimalno snižavanje njihovog poboljšanja i pod današnjim lošim sanitarnim prilikama.

Naša sanitarno-epidemiološka služba imala je zadatak, da organizira sanitarne uslove rada na javnim radilištima, u prvom redu na izgradnji Autoputa. Iako je bilo od strane poduzeća

učinjeno niz sanitarnih propusta, uspjelo je ove godine završiti radove bez ozbiljnih opasnosti po zdravlje graditelja Autoputa. Uprave gradilišta trebalo bi da zdravstvenu zaštitu stavljaju uvijek na prvo mjesto, kako bi se izbjegle epidemije.

U pogledu komunalne higijene učinjeni su najveći propusti u pogledu preventivnog sanitarnog nadzora nad izgradnjom. Investitori i ustanove često izbjegavaju da podnesu plan i ne rijetko se sanitarna inspekcija poziva tek po završetku izgradnje. Epidemija tifusa u Splitu najbolje pokazuje, kakove posljedice mogu imati ovakovi propusti.

Jedan od vrlo teških problema za narodne republike, u kojim je već razvijena industrija, jeste način odstranjivanja industrijskih otpadnih materija, koje mogu da ugroze zdravstvene prilike okoline, a mogu opasno da utiču na pojedine grane naše narodne privrede, kao na ribogojstvo.

Pitanje opskrbe vodom za piće jedno je od najurgentnijih problema naše zemlje. Uređenje postojećih i podizanje novih vodoopskrbnih objekata jedan je od najvažnijih problema stvaranja higijenskih uslova u zemlji uopće. Provođenje industrijalizacije naše zemlje nije uopće moguće bez paralelne izgradnje potrebnih i ispravnih vodoopskrbnih objekata.

Treba naći podesnu formu i pomoći lokalnim vlastima, na čijoj se brizi danas nalazi održavanje vodoopskrbnih objekata, a koje često uslijed pomanjkanja nisu u mogućnosti da to izvrše. Pored toga za održavanje već postojećih vodovoda potrebno je opskrbiti naše vodoopskrbne objekte sa klorinatorima. Naša proizvodnja treba da se pozabavi proizvodnjom stabilnih preparata klora (kao što je to kalcijev hipoklorid i kaporit), koji su najprikladniji za kloriniranje vode.

Punu pažnju treba posvetiti vodoopskrbnim objektima Istre, koji se nalaze bez ikakvih stručnih lica, i koji stvaraju na taj način latentnu opasnost izbijanja epidemije tifusa u cijelom tom kraju.

Postoji još čitav niz vrlo važnih problema, koji zasijecaju u rad sanitarne inspekcije, kao što su: higijena ishrane, čuvanje živežnih namirnica, preventivni nadzor nad poduzećima za društvenu higijenu i mnogi drugi, kojima treba posvetiti punu pažnju, da bismo velike mogućnosti koje nam pruža izgradnja socijalizma, za poboljšanje zdravstvenih prilika, iskoristili u punoj mjeri.

Do objedinjavanja postojalo je dvostruko rukovodstvo u zdravstvenoj službi. Socijalno osiguranje nije imalo svojih bolnica, osim nekoliko manjih, pa nije bila omogućena stručna kon-

trola nad liječničkim radom. Radi ovog dvojnog rukovodstva često je dolazilo do borbe oko kadrova, a liječnici se nisu mogli usavršavati u svojoj struci, već su godinama radili po ambulantomama. Ministarstva narodnog zdravlja, kao najviši rukovodioci zdravstvene službe, nisu pokazivala iz tih razloga mnogo interesa za zdravstvenu službu socijalnog osiguranja. Ta podvojenost u zdravstvenoj službi imala je za posljedicu, da socijalno osiguranje nije moglo sprovesti prioritet u liječenju svojih članova, kako u vanbolničkim tako i u stacionarnim ustanovama. Uslijed toga došlo je često do sklapanja najrazličitijih ugovora u pogledu visine naplaćivanja iznosa za liječenje. Nije postojala gotovo nikakova kolaboracija između socijalnog osiguranja i oćeg zdravstvenog sektora.

Radi velikog broja članstva i ćestog poboljšavanja osiguranika (prosećno svaki se osiguranik javlja deset puta godišnje na pregled), pokazalo se da su ambulante socijalnog osiguranja nedovoljne da zbrinu toliki broj osiguranika, pa se moralo pristupiti korišćenju svih zdravstvenih ustanova, tim više što vanbolnićke ustanove općeg zdravstvenog sektora nisu bile ni približno tako opterećene. Ministarstva su obićno upućivala socijalno osiguranje na samostalno snabdijevanje sanitetskim materijalom.

Svi ovi razlozi smetali su pravilnom sprovođenju zdravstvene službe osiguranika.

Dosadašnja iskustva pokazala su da objedinjavanje zdravstvene službe nije dalo naroćito poboljšanje u pogledu zdravstvene službe osiguranika, koje smo oćekivali. Radi toga ćine se prerani zakljućci, da nije trebalo izvršiti ovo objedinjavanje, jer nema nikakove garancije da će osiguranici imati bolju zdravstvenu službu poslije objedinjavanja nego što su imali ranije. Razlozi, zbog kojih objedinjavanje nije dalo dosada nekih naroćitih rezultata, mnogostruki su:

1) Objedinjavanje je bilo sprovedeno administrativno, sa velikom brzinom, bez ikakvih prethodnih priprema.

2) Nisu bila data nikakova uputstva za metod i sistem rada u poćetku, već su bili izrađivani tek posle objedinjavanja i u toku rada.

3) O objedinjavanju nisu bili dovoljo upućeni pretsedništva vlada narodnih republika, republikanske planske komisije, ministarstva trgovine i snabdijevanja i ostali faktori, zainteresirani u tom objedinjavanju, već su s tim bila upoznata samo ministarstva narodnog zdravlja i socijalno osiguranje.

4) Narodni odbori nisu shvatili značaj zdravstvene službe osiguranika.

5) Socijalno osiguranje pružalo je vrlo oskudnu pomoć, kako u potrebnom administrativnom aparatu, tako i u materijalu, potrebnom za zdravstvenu službu osiguranika. (Neke filijale pravile su čak teškoće u izvršenju objedinjavanja zdravstvene službe.

6) Slaba koordinacija u radu poslije objedinjavanja između organa zdravstvene službe osiguranika, socijalnog osiguranja, sindikata, narodnih odbora, te organa onih resora koji su zainteresirani u odvijanju zdravstvene službe osiguranika.

Ne treba zaboraviti isto tako da zdravstvene ustanove, koje je socijalno osiguranje predalo općem zdravstvenom sektoru nisu zadovoljavale u pretežnom broju ni po mjestu gdje su podignute, ni po rasporedu i veličini prostorija, niti po higijenskim uslovima za rad.

Liječnički kadar ne zadovoljava po broju i po kvalitetu rada. S jedne strane ima pojava nemarnog odnosa u službi, te prekomernog davanja počtede. S druge strane (a to je obična pojava) liječnički kadar je preopterećen. Česta je pojava, da liječnici u radu kroz 6 sati pregledaju do 140 bolesnika. Opće je poznato da većina liječnika u zdravstvenoj službi osiguranika ima preko 50 godina. Ima slučajeva, da liječnici, koji su stari preko 70 godina, rade u ambulanti. Nije mnogo bolje niti sa pomoćnim zdravstvenim i administrativnim osobljem.

Jedan od najtežih nedostataka zdravstvene službe osiguranika i uopće naše zdravstvene službe je vozni park, koji nikako ne zadovoljava. Sa sadašnjim brojem vozila zdravstvena služba nije u mogućnosti da udovolji mnogim svojim zadacima, kao što su: prevoz bolesnika, rejonska služba u većim gradovima, terenski rad liječnika kod udaljenih radilišta, kontrolna služba na terenu itd. Nepravilno korišćenje voznog parka, koji je određen za zdravstvenu službu osiguranika kao i za opći zdravstveni sektor, od strane nekih narodnih odbora još više pogoršava ovo stanje. Ovdje moram napomenuti, da kredit od deset miliona dinara, koji je određen za nabavku sanitetskih i drugih automobila za zdravstvenu službu, uopće nije iskorišćen.

To su, uglavnom, razlozi, zbog kojih objedinjavanje zdravstvene službe nije do danas dalo one rezultate koje smo očekivali.

Pored svega toga možemo sa lakoćom ustvrditi da će objedinjavanje zdravstvene službe u vrlo kratkom roku dati dobre rezultate. Razlozi za to jesu:

1) Jedinstveno rukovođenje zdravstvenom službom na teritoriji cijele države.

2) Stručni nadzor Komiteta za zaštitu narodnog zdravlja nad radom svih zdravstvenih ustanova, u kojima se liječe osiguranci.

3) Racionalno korišćenje zdravstvenih ustanova, kadrova i uređaja.

4) Šira mreža zdravstvenih ustanova, koje koriste osiguranci i s tim u vezi decentralizacija zdravstvene službe i njeno približavanje osiguranicima.

U pogledu organizacije i rada bolnica ove godine izrađeni su nacrti za pravilnike i uputstva: o organizaciji i radu bolnica za duševne bolesti, bolnica za zarazne bolesti, za kliničke bolnice, zatim pravilnici i uputstva o unutrašnjem radu u bolnicama i radu medicinskog osoblja, i drugo.

U pogledu organizacije i rada u ustanovama ambulantno-polikliničke službe, Komitet je izradio nacрте propisa: o dužnostima i radu liječnika u sektorskim ambulancama, o pružanju medicinske pomoći kod kuće, o organizaciji dobrovoljnih davalaca krvi, o radu i organizaciji zavoda, stanica i kabineta za transfuziju krvi, o organizaciji stanica za hitnu pomoć i drugo.

U ovoj godini povećali smo broj bolničkih ustanova (uglavnom adaptacijama, a ne novim gradnjama) za 70 u čitavoj Jugoslaviji, a broj bolesničkih kreveta za 4.080. Broj ambulantno-polikliničkih ustanova (ambulanta, dispanzera itd.) povećan je za 194 nove ustanove. Broj izvršenih pregleda u svim ambulantno-polikliničkim ustanovama u prva tri tromesečja ove godine iznosi deset miliona, što pretstavlja povećanje za preko 1,700.000 pregleda prema broju pregleda prošle godine.

U svim našim bolnicama u Jugoslaviji, koje imaju nešto preko 40.000 bolničkih kreveta, bilo je u 1948 god. preko 500.000 bolesnika, od kojih samo u prvom polugodištu (za drugo polugodište još nema podataka) ima preko pola miliona bolno-opskrbnih dana.

Zubo-ljekarska pomoć pruža se danas u 293 zubne državne ambulante, od kojih je 7 pokretnih. Mreža zubnih ambulanta sve više raste, ali još ne zadovoljava potrebe našeg stanovništva.

Ove godine zdravstvena služba preuzela je sva banjska i klimatska liječilišta. U tu svrhu izrađeni su nacrti propisa o organizaciji i radu banjskih i klimatskih liječilišta, koji će poslužiti za reorganizaciju tih liječilišta. Sada će ova liječilišta biti reorganizirana po novim načelima i pretvoriće se u prave zdravstvene ustanove, koje će zaista pružati medicinsku pomoć i naknadno

liječenje bolesnicima. Danas imamo u našoj zemlji 61 banjsko i klimatsko liječilište sa 18.000 kreveta. (U ovu brojku nisu uračunati pansioni po privatnim kućama i gostionicama). To čini povećanje prema predratnom stanju za skoro 50 procenata.

Dat ću nekoliko primjera iz raznih narodnih republika, koji lijepo ilustruju poteškoće, na koje smo naišli nakon objedinjavanja zdravstvene službe.

U Tuzli zdravstvena služba osiguranika osposobila je i potpuno renovirala zgradu za useljenje ambulante, a Mjesni narodni odbor uselio je u ovu zgradu gradski restoran.

U Prištini Oblasni narodni odbor useljava se u novu zgradu, koju je sazidalo socijalno osiguranje za polikliniku i filijalu, i u dvije stanbene zgrade, koje su bile namijenjene liječnicima i činovnicima filijale. U prostorije dosadašnje ambulante useljava se telefonska automatska centrala za Prištinu, a ambulante se moraju preseliti u zgradu »Žitoprometa«. (To je bio raniji mlin). Ova zgrada nalazi se na kraju varoši. Upravnik zdravstvene službe osiguranika u Prištini mora se seliti u roku od 24 sata, iako mu nije dodijeljen drugi stan.

U Zaboku (Hrvatska) gdje ima tvornica sa 1.000 radnika, već nekoliko godina nema stalnog liječnika, pošto Narodni odbor ne da liječniku stanbene prostorije.

Ambulantu u Despotovcu pretvorio je Narodni odbor u brijačnicu.

U Sloveniji oduzima socijalno osiguranje inventar i zalihe namirnica iz zdravstvenih ustanova osiguranika.

U Makedoniji socijalno osiguranje neće da snosi troškove za zubnu njegu i za putne troškove.

U Hrvatskoj na kursu osposobljeni statističari za zdravstvenu službu ne rade uopće u zdravstvenoj službi. Dezinfektori sa kursom zaposleni su u Otsjeku za trgovinu Narodnog odbora u Čazmi.

Ima slučajeva da se novosagrađena rodilišta upotrebljavaju za žitne magazine.

Ovakvih primjera ima na žalost vrlo mnogo. Ovi primjeri govore o tome, kako narodno zdravlje, briga za zdravlje još nije ušlo u svijest mnogih naših drugova u narodnim odborima, a isto tako je i u drugim ustanovama, vrlo često i u rukovodećim ustanovama.

Mi imamo danas u Jugoslaviji 967 apoteka. Jedan od osnovnih nedostataka u našoj apotekarskoj službi jeste svakako nepravilan raspored apoteka u našoj zemlji. U tom pogledu po-

duzeti su već koraci, da se preveliki broj apoteka u pojedinim gradovima smanji, a da se apoteke uspostave na onim mjestima gdje dosada nije bilo. Na mnogim mjestima, pogotovo u za bačenim, osnivaju se apotekarske stanice, tako da se olakša stanovništvu pribavljanje potrebnih lijekova. Nedovoljno snabdijevanje apoteka lijekovima i često manjkanje pojedinih preparata, koji se traže u apotekama, prouzrokovani su prvo time, što republikanska poduzeća snabdijevaju apoteke svega jedanput mjesečno, i to zbog toga što su im skladišta premalena, a često porazbacana u mnogo magazina i na raznim mjestima. Drugi je razlog pomanjkanju lijekova, što naša industrija proizvodi vrlo mali broj osnovnih lijekova, pa smo vezani u tome pogledu na uvoz. Kontingenti, koji su dodijeljeni našem Komitetu u ovoj godini, bili su još na početku godine znatno smanjeni, a osim toga Ministarstvo spoljne trgovine zapostavlja ovaj sektor, tako da nam je onemogućeno dobavljati veliki dio vrlo potrebnih lijekova. Od kontingenta, koji nam je za ovu godinu dodijeljen, primili smo oko 50 procenata.

Svakako bi bilo potrebno, da se naša medicinska proizvodnja što više unaprijedi. Farmaceutska industrija radi obilja svojih proizvoda treba razmjerno više visokokvalificiranog kadra od ostalih grana industrije. Međutim, baš u medicinskoj produkciji teško se dolazi do novih kadrova. Ako bismo posvetili više pažnje medicinskoj produkciji, mi bismo već slijedeće godine uštedeli vrlo velike svote, koje danas moramo slati u inostranstvo radi nabavke lijekova. Mi ćemo morati uložiti sve svoje snage da forsiramo medicinsku industriju, kao što je, na primjer, proizvodnja stakala za naočale, proizvodnja hirurških igala, bizmutovih soli, alkaloida opijuma, plastične mase za zubne proteze itd.

U ovoj godini pristupilo se brzom riješavanju problema cijena lijekovima, i to po medicinskom kriteriju, tj. tako da se onim lijekovima koji su predmet masovne potrošnje, kao i onima kod kojih je pacijent vezan na uzimanje lijeka kroz dugo vremena, učini niska cijena, dok se onim lijekovima koji nisu neophodni i koji se rijetko uzimaju, povišila cijena.

Prema dosadašnjim iskustvima, narodni odbori nisu pokazali dovoljno razumijevanja za apotekarsku službu i iz toga su proistekle mnoge teškoće oko snabdijevanja naroda lijekovima. Radi toga će vjerovatno biti potrebno provesti izvjesne izmjene u sistemu organizacije apoteka.

Još prije rata bio je broj apotekarskog osoblja premalen i u apotekama je znatnim dijelom radilo i nekvalificirano oso-

blje. Danas je situacija u pogledu kadrova neobično teška. Postojeći kadrovi ne mogu da savladaju posao, koji im se silom prilika nameće. Uslijed toga što je kupovna moć narodnih masa porasla i što se sistem radničkog osiguranja proširio, potražnja za lijekovima je najmanje trostruka u poređenju sa predratnom. Od apotekara se, dakle, traži najmanje trostruki učinak u poređenju sa predratnim. U poređenju sa ostalim zvanjima apotekari su srazmjerno slabo honorirani, i nikakav stimulans za njihov rad ne postoji. Rad u apoteci neobično je fizički naporan i vrlo odgovoran, pored toga apotekar je vezan noćnim službama i službama nedeljama i praznicima.

Farmaceutska industrija je u pogledu kadrova takode u vrlo lošem položaju, i osnovna prepreka stavljanju u promet novih lijekova leži u kadrovima.

U toku 1949 godine pristupiće se prerejoniranju apoteka i otvaranju novih apoteka u industriskim rejonima, a glavni teret snabdijevanja poneće apotekarske stanice, koje će se u 1949 i daljim godinama sve više otvarati. Apotekarska stanica biće ustvari tip male apoteke, koja će snabdijevati narod svim gotovim lijekovima, dezinfekcionim sredstvima i raznom drugom sanitarnom i higijenskom robom. Proširenjem mreže tih apotekarskih stanica znatno ćemo približiti narodu lijekove i higijenska sredstva, a pored toga biće apotekarska stanica i centar za širenje zdravstvene propagande.

Visokokvalifikovani kadrovi — liječnici usavršavaju se na medicinskim fakultetima i visokim medicinskim školama, a apotekari na Farmakološkom fakultetu. Danas ima na svim medicinskim fakultetima u Jugoslaviji nešto manje od 9.000 studenata medicine. Na kraju Petogodišnjeg plana, godine 1951 svršiće medicinske studije (pod uslovom da će normalno svršavati studije) oko 2.500 medicinara. Farmaceuta će svršiti koncem 1951 godine oko 700. To će svakako biti veliko olakšanje za zdravstvenu službu, koja danas trpi od ogromnog pomanjkanja svih medicinskih kadrova.

Vi ste, drugovi poslanici, vidjeli iz dosadašnjeg izlaganja kako naša zdravstvena služba u svakom svom sektoru trpi od pomanjkanja kadrova. Htio bih reći nekoliko riječi o današnjem stanju visokokvalifikovanih kadrova u našoj službi.

Naša zemlja ima sada nešto preko 4.200 liječnika, od kojih veća polovina ima preko 50 godina starosti, dalje na 16 miliona stanovnika 1.687 apotekara, pa i ovaj broj liječnika i apotekara pa i ovaj broj liječnika i apotekara nepravilno je raspoređen u

odnosu prema potrebama pojedinih republika, kao i u samim narodnim republikama:

u NR Bosni i Hercegovini na jednog liječnika dolazi 8.211 stanovnika.

u NR Makedoniji na jednog liječnika dolazi 6.128 stanovnika;

u NR Crnoj Gori na jednog liječnika dolazi 5.089 stanovnika;

u NR Srbiji na jednog liječnika dolazi 3.944 stanovnika

u NR Hrvatskoj na jednog liječnika dolazi 2.701 stanovnik

u NR Sloveniji na jednog liječnika dolazi 2.631 stanovnik.

a minimalna norma u svim ostalim zemljama iznosi na 1.000 stanovnika jedan liječnik. U nepravilnom rasporedu kadrova Komitet je nailazio na ogromne teškoće od strane pojedinih narodnih republika, koje imaju relativno veći broj, ma da ni taj broj ne zadovoljava njihove osnovne potrebe. Ako još uzmemo u obzir da NR Bosna i Hercegovina ima 19 srezova bez ijednog liječnika, iako ima najveći broj zaraznih oboljenja, Crna Gora 10 srezova bez ijednog apotekara, — Ministarstvo narodnog zdravlja u Crnoj Gori moralo je ove godine zatvoriti 4 antituberkulozna dispanzera radi pomanjkanja specijalista za tuberkulozu — onda se vidi sa kakvim se teškoćama moramo boriti u pravilnom osiguranju zdravlja naših trudbenika.

U našoj zdravstvenoj službi danas radi manji broj liječnika nego što je to bilo do rata. Jedino broj srednjih medicinskih kadrova kao i nižih medicinskih kadrova je donekle povećan, blagodareći forsiranom osnivanju škola za srednje medicinske kadrove, odmah posle oslobođenja, i blagodareći kraćem roku obuke ovih kadrova.

Mi danas organiziramo našu zdravstvenu službu na novim, socijalističkim principima, i zato ta služba traži nove kadrove, koji će se u mnogo čemu razlikovati od starih medicinskih kadrova. Lik novog, narodnog liječnika, kakvog ga traži novo vrijeme, izgradnja socijalizma u našoj zemlji, mora da bude uzgajan na nov način. Mi tražimo da liječnik ne bude samo dobar čovjek i dobar stručnjak, kao što je to tražio poznati bečki kliničar profesor Notnagel (u smislu klasičnog kalos-kagos). Liječnik koji treba da radi u današnjoj Jugoslaviji, mora poznati svu problematiku onog kraja, u kojem će raditi, mora u prvom redu dobro poznati patologiju svoje zemlje, a pogotovu patologiju kraja u kome radi. On mora dobro poznavati nove principe organizacije naše zdravstvene službe, on mora biti ne samo dobar liječnik-stručnjak, nego i dobar

društveni radnik, mora poznavati dobro sve probleme, koji su aktuelni u onom kraju gdje bude radio ili u onom kolektivu o kome će voditi brigu kao liječnik.

Evo, ovakove liječnike, narodne liječnike, trebat će da nam dadu naše visoke medicinske škole. Meni se čini, da je to moguće jedino tako, da naše rukovodeće zdravstvene ustanove u zemlji imade jaku ingerenciju na naše medicinske fakultete i visoke medicinske škole. Bez tog direktnog uticaja na te škole mi nećemo dobiti onaj kadar, koji danas traži naša zdravstvena služba. Zato će biti svakako potrebno prilagoditi, pored ostalog, nastavni plan i program rada prema osnovnim smjernicama naše zdravstvene politike.

Još je jedno pitanje važno, a to je pitanje specijalista. Nama će trebati vrlo veliki broj pedijatar, specijalista za tuberkulozu, rentgenologa, epidemiologa i bakteriologa. Mi moramo već danas početi da vodimo računa o tome, da naši mladi liječnici izaberu ove struke, koje će tražiti državna potreba po planu. Bez toga mi bismo zapali u jednu tešku situaciju, koja bi nam onemogućila da provodimo našu zdravstvenu politiku. Mi moramo apelirati na društvenu svijest i patriotizam naših medicinara i mladih liječnika, da svoje buduće zvanje, svoju specijalnost izaberu prema planu, koji će biti određen potrebama zdravlja naših naroda.

Da bi se podigao nivo znanja naših stručnih medicinskih radnika i da bi se upoznali sa novim tekovinama na polju medicinske nauke, ove i prošle godine Komitet je poslao u inostranstvo oko stotinu naših liječnika. Velika većina ovih liječnika bila je u inostranstvu na račun Svjetske zdravstvene organizacije, čiji je član i naša država.

Da bi se omogućio pravilan rad u našim srednjim i nižim medicinskim školama, kao i pomogao rad na medicinskim fakultetima, te razvila puna djelatnost u zdravstvenom prosvjećivanju, Komitet je organizirao izdavanje udžbenika, brošura i ostalog zdravstveno-propagandnog materijala.

Naša zemlja još trpi od pomanjkanja medicinskih kadrova i to kako visokokvalificiranih tako i srednjih i nižih. Mi nemamo ni dovoljan broj liječnika, ni dovoljan broj medicinskih sestara, dezinfektora, sanitarnih tehničara, bolničara itd. Savezna planska komisija unijela je u Petogodišnji plan osposobljavanje 5.500 srednjih medicinskih radnika. Godine 1947 uspjelo je ispuniti plan sa 147 procenata. Međutim, ovogodišnji plan upisa u srednje medicinske škole podbacio je, tako da je u čitavoj Jugoslaviji upisano samo 87,5 procenata. Naši đaci na mnogo mjesta

vrlo su loše smješteni. To naročito važi za Beograd, gdje preko polovice đaka srednje-medicinskih škola nije smješteno u odgovarajuće prostorije. Mi danas imamo 58 srednje-medicinskih škola, od toga 13 novih škola, koje su počele sa radom u 1948 godini. U svim ovim školama danas se nalazi 5.031 đak, dok je u predratnoj Jugoslaviji za sve vrijeme postojanja bilo školovanoj 1.258 đaka.

Osim toga postoji još 5. viših zubarskih škola. Ove godine reorganizirali smo donekle zubarske škole. Ranije su to bile srednje-medicinske škole, ali se pokazalo, da zubari, kada izađu iz ovih škola, ne dobivaju dovoljno kvalifikacije i odviše su mladi za samostalan rad. Zato smo formirali više zubarske škole, koje traju 2 godine, a u koje se primaju daci sa svršenom gimnazijom i položenom velikom maturom.

Osim toga imamo danas u našoj zemlji 64 niže medicinske škole, koje traju godinu dana i spremaju stručni kadar za njegu bolesnika, za njegu male djece, babice i dezinfektore. U ovim školama ima danas 2.347 đaka.

Ove godine nastojali smo da unesemo što više sistematičnosti i jednoobraznosti u nastavu u našim školama. Razrađeni su i usavršeni planovi i programi pojedinih škola, napisana su metodska uputstva za sprovođenje teoretske i praktične nastave. Danas je provedeno jedinstvo nastave u svim našim medicinskim školama. Programi i metodika rada jednoobrazni su u svim školama.

Dok ranije u tim školama nije bilo gotovo nijednog udžbenika, uspjelo nam je da prošle i ove godine izdamo 17 udžbenika za srednje i niže medicinske škole.

U 1949 godini završiće se svi udžbenici za sve predmete ovih škola.

U 1948 godini izdano je u našoj zemlji popularnih brošura o zdravstvenim problemima blizu 50, sa prosječnim tiražom 20.000 primjeraka. Dok je u predratnoj Jugoslaviji izlazio svega 15 medicinskih časopisa, danas u našoj zemlji izlazi 25 medicinskih i farmaceutskih časopisa. Posebno mjesto i važan zadatak u toj aktivnosti ima izdavačko poduzeće našeg Komiteta »Medicinska knjiga«. Dok je ovo poduzeće prošle godine izdalo svega 13 knjiga i brošura, te 22 broja od 4 razna časopisa, sa sveukupnim tiražom od više od 100.000 primjeraka, — ove godine broj izdatih knjiga i brošura iznosi 60, i 52 broja od 5 raznih časopisa, sa cjelokupnim tiražom koji prelazi 600.000 primjeraka. Od spomenutih 60 edicija bila su 4 univerzitetska

i 21 srednje-medicinski udžbenik, kojih u staroj Jugoslaviji uopće nije bilo.

»Medicinska knjiga« započela je sa proizvodnjom učila za medicinsku nastavu u stručnim i drugim školama. Dosada je izrađeno 6 zidnih anatomskih slika, sa tiražom od 65.000 primjeka, a u radionici u Zagrebu izrađeno je 50 kompleta sa po 13 modela anatomskih mulaža, koje smo prije isključivo uvozili iz inostranstva.

Na koncu želim da podvučem još jednu činjenicu, koja je karakteristična za našu zdravstvenu službu u ovim prvim poslijeratnim godinama.

Mi danas imamo na hiljade bolesničkih kreveta više nego što smo ih imali prije rata. Mi smo osnovali, adaptirali i sagradili stotine novih ambulanata i ostalih zdravstvenih ustanova širom naše zemlje, u kojima se obavlja dnevno ogroman rad. Ne zaboravimo, da je samo u našim vanbolničkim ustanovama izvršeno ove godine deset miliona pregleda, da je u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama liječeno preko pola miliona ljudi, da su sprovedene na terenu stotine raznih akcija na suzbijanju raznih i drugih bolesti. Danas, kada društveno-ekonomska struktura naše zemlje i izgradnja socijalizma traže daleko veći broj radnika za izgradnju i izvršenje Petogodišnjeg plana, kada taj veliki broj radnika koristi pravo liječničke pomoći, danas kada seljak traži daleko više i daleko češće medicinsku pomoć nego što je to tražio prije rata, — ovaj posao na pregledu i liječenju bolesnika vrši gotovo isti broj liječnika i ostalog medicinskog kadra kao i prije rata, kada smo imali mnogo manji broj bolesničkih kreveta, mnogo manji broj ambulanata i drugih zdravstvenih ustanova, kada se vršilo mnogo manje akcija na suzbijanju zaraznih bolesti.

Ja smatram svojom dužnošću da odam priznanje našim zdravstvenim radnicima-liječnicima, kao i ostalom srednjem i nižem medicinskom kadru, što — bez velikih izuzetaka — vrše ovaj težak i odgovoran posao, koji danas traži naša zdravstvena služba, savjesno i predano.

Vi ste, drugovi i drugarice narodni poslanici, vidjeli iz ovog izlaganja da je pitanje narodnog zdravlja vrlo kompleksno pitanje. Narodno zdravlje ne zavisi samo, čak ne zavisi u prvom redu od broja bolnica, zdravstvenih ustanova i medicinskog kadra. Stanje zdravlja naroda zavisi od čitavog niza faktora, a u prvom redu od pravilne i zdrave ishrane, od higijenskih stanbenih prilika, kao i uopće od sanitarnih uslova života, od visine higijenske kulture naroda i od mnogih drugih faktora.

Samo u suradnji svih ustanova, koje su pozvane da djeluju u pravcu zdrave ishrane naroda, usavršavanja sanitarnih uslova života i podizanja higijenske kulture — samo u takvoj suradnji moći će naša zdravstvena služba da odgovori svom teškom zadatku.

Ja molim drugove i drugarice narodne psolanike i drugove ministre onih resora, koji su u bilo kojoj mjeri vezani uz rješavanje problema koje sam ovdje na kraju spomenuo, da posvete pitanju zdravlja naših naroda svoju veliku pažnju i da pomognu našu zdravstvenu službu u rješavanju ovih teških zadataka, da bismo mogli svojoj socijalističkoj domovini osigurati što veći broj zdravih trudbenika i na taj način ubrzali izgradnju socijalizma u našoj zemlji. (Aplauz).

Претседавајући: Има реч јавни тужилац ФНРЈ др Јосип Хрнчевић.

Dr Josip Hrnčević (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, prijedlog budžeta Javnog tužništva za 1949 godinu iznosi 258,228.000.— dinara, to jest za 16,083.800 dinara više od budžeta za 1948 godinu. U postotku izraženo, ovo povećanje iznosi 6,6%. Od ukupne sume predviđene u prijedlogu budžeta za 1949 godinu namijenjeno je za lične izdatke 182,434.300 dinara, za stručne kurseve i stipendije 10,503.000 dinara, za materijalne izdatke 34,790.700 dinara, i za investicije 30,500.000 dinara. Prema tome, na plate službenika i troškove stručnog uzdizanja kadrova otpada 74,7% budžetskih rashoda za godinu 1949.

Prijedlog budžeta za lične izdatke u iznosu od 182,434.300 dinara izračunat je na osnovu Uredbe o prinaldežnostima saveznih državnih službenika, a prema postojećem broju službenika u Javnom tužništvu i predviđenom povećanju broja službenika u narednoj budžetskoj godini. S time u vezi valja istaći, da je organizacija Javnog tužništva u protekloj godini na području čitave države odozgo do dolje uglavnom dovršena. Preostalo je, da se osnuje još nekoliko sreskih tužništava u NR Bosni i Hercegovini i da se javna tužništva popune potrebnim brojem novih službenika, kako bi se poslovi u njima mogli pravilno odvijati. Oko polovice službenika u Javnom tužništvu jesu službenici pravne struke, a druga polovica službenici administrativne i finansijske struke. Od službenika pravne struke 50% su svršeni pravnici, 18% studenti prava, a preostalih 32% radnici, seljaci i ostali, koji stručno znanje stiču u praksi i na kursovima.

U cilju idejno-političkog i stručnog uzdizanja kadrova u Javnom tužništvu održavaju se stručni kursevi za službenike

pravne i administrativne struke. Znatan broj službenika već je prošao ove kurseve u godini 1947 i 1948. U toku 1949 godine polaziće kurseve, koji su sada znatno prošireni, 315 službenika pravne i 230 službenika administrativne struke. Radi popunjavanja stručnim kadrovima Javno tužništvo daje stipendije studentima prava, koji će nakon završetka studija stupiti u službu Javnog tužništva. Tako će se za stručno uzdizanje službenika i stipendije utrošiti u budžetu predviđenih 10,503.000 dinara.

Proračun materijalnih izdataka za godinu 1949 u iznosu od 34,790.700 dinara izvršen je na bazi faktično učinjenih materijalnih izdataka u godini 1948, tako da je on potpuno realan. Od troškova investicija u iznosu od ukupno 30,500.000 dinara predviđeno je 14,000.000 dinara za izgradnju jednog internata, u kojem će se održavati kursevi. Ostatak od 16,500.000 dinara predviđen je za podizanje stanbenih zgrada za službenike Javnog tužništva u Beogradu.

Time sam, drugovi narodni poslanici, u glavnim crtama izložio u što će se trošiti suma predviđena prijedlogom budžeta za Javno tužništvo u godini 1949. A sada mi dozvolite, da se ukratko osvrnem na dosadašnji rad Javnog tužništva i njegove naredne zadatke.

Javno tužništvo, vršeći nadzor nad pravilnom primjenom zakona i drugih propisa, doprinosi učvršćivanju postojećeg poretka u našoj državi. Javno tužništvo je u saradnji sa organima unutrašnjih poslova i pravosuda postiglo dosada znatne uspjehe u suzbijanju kriminaliteta. Ono je u građanskim sporovima i predmetima štitilo interese države, društvenih organizacija i građana, a prvenstveno lica koja stoje pod naročitom zaštitom zakona. Javno tužništvo stalno proširuje krug svojih intervencija u slučajevima narušavanja zakonitosti na području državne uprave i narodne privrede. Time je ujedno ocrtan i djelokrug rada Javnog tužništva.

Jeđan od prvenstvenih zadataka Javnog tužništva sastoji se u suzbijanju kriminaliteta. Statistika pokazuje, da se kriminalitet u novoj Jugoslaviji, u poređenju sa stanjem kriminaliteta u staroj Jugoslaviji, bitno izmijenio i smanjio. Osim toga statistika pokazuje, da kriminalitet, koji je u staroj Jugoslaviji iz godine u godinu rastao, u novoj Jugoslaviji iz godine u godinu opada. Pobjedom narodne revolucije i stvaranjem novih društvenih odnosa stvoreni su uslovi za svestran politički i kulturni život naroda i podizanja blagostanja radnih masa. Ove korjenite političke promjene i novi socijalni uslovi osnovni su razlog za stalno opadanje kriminaliteta u novoj Jugoslaviji. Pra-

vilna kaznena politika naše države, izražena u našim novim zakonima, kao i pravilno sprovođenje te politike od strane državnih organa također u znatnoj mjeri doprinosi opadanju kriminaliteta. Ovdje valja istaći da se, prema našim zakonima i propisima, znatan broj sitnih kršenja zakona, kakvi su se u staroj Jugoslaviji gonili kao krivična djela, danas kažnjavaju kao prekršaji, tj. kao kršenje zakona lakše prirode. Nema sumnje da ovakva kaznena politika vodi uspješnijem preodgajanju ljudi koji su poskliznuli i ogriješili se o zakon.

Opći pad kriminaliteta u novoj Jugoslaviji, u poređenju sa stanjem kriminaliteta u staroj Jugoslaviji, naročito dolazi do izražaja kod krivičnih djela protiv života i tijela (ubistva, teške i lake tjelesne povrede) i krivičnih djela protiv privatne imovine (krađa i t. sl.), koja su nekada predstavljala najbrojnije vrste krivičnih djela. Tako je, uporedivši godinu 1947 sa 1939 godinom, broj presuđenih krivičnih djela protiv života i tijela spao za blizu 30%, a broj presuđenih krivičnih djela protiv privatne imovine za blizu 60%. Pri tome valja istaći, da daleko pretežni dio krivičnih djela protiv života i tijela predstavljaju lake tjelesne povrede. Vršenje ovih vrsta krivičnih djela u novoj Jugoslaviji zaostavština je starog, eksploatatorskog društvenog poretka. To je zaostatak u svijesti ljudi koji se ne mogu preko noći osloboditi starih shvatanja i štetnih utjecaja. To je zaostatak kojeg valja preodolijevati dugotrajnim i upornim odgajanjem ljudi u duhu socijalizma.

Kao što rekosmo, kriminalitet u novoj Jugoslaviji ne pokazuje samo pad u odnosu na stanje kriminaliteta u staroj Jugoslaviji, nego kriminalitet i u novoj Jugoslaviji — u cjelini uzevši — opada iz godine u godinu. Tako je, u poređenju sa godinom 1946, broj optužnica i optuženih prijedloga u godini 1947 spao za 18%, a u godini 1948 za oko 31%.

Međutim, dok statistika, s jedne strane, pokazuje stalan opći pad kriminaliteta, dotle su se, s druge strane, pojavili novi oblici kriminaliteta. To su krivična djela protiv naroda i države, krivična djela protiv državne i zadružne imovine i krivična djela nedopuštene špekulacije. Krivična djela protiv državne i zadružne imovine i špekulacije u sadašnjoj fazi razvitka naše zemlje i zaošttravanja klasne borbe imaju tendenciju porasta. Nosioci su ovog kriminala propala buržoazija i razni drugi protivnarodni i neradni elementi. Buržoazija, svrgnuta s vlasti i ostavši bez ikakvog oslonca u narodu, prešla je na vršenje kriminala. Buržoazija, koja je za vrijeme Oslobođilačkog rata izvršila izdaju nacionalnih interesa u službi okupatora, danas tu izdaju produ-

žuje u službi novih imperijalističkih gospodara. Ona se pretvorila u običnu agenturu inostranih imperijalističkih i drugih reakcionarnih krugova. To najbolje pokazuje niz značajnih javnih procesa protiv inostranih agenata i špijunsko-terorističkih grupa, koji su održani u protekloj godini. Najznačajniji od tih procesa bili su proces protiv ustaško-mačekovske špijunsko-terorističke grupe na čelu sa Božidarom Kavranom i Ljubom Milošem, koji je održan u Zagrebu, proces špijunsko-saboterskoj grupi Dil-Košir, koji je održan u Ljubljani i procesi špijunsko-terorističkim grupicama Judžel i VMRO koji su održani u Skoplju.

Sve ove špijunске, saboterske i terorističke grupice otkrivene su i pohvatane zahvaljujući budnosti i požrtvovanosti organa naše državne bezbjednosti.

Isto tako, u protekloj godini održan je niz javnih procesa protiv pljačkaša narodne imovine, špekulanata i drugih štetočina. Razni protivnarodni elementi uvlače u naša državna i zajedna privredna preduzeća i ustanove i na razne načine pokušavaju da u njih unesu dezorganizaciju. Zamaskirani u tim preduzećima i ustanovama, oni se povezuju sa raznim špekulantskim i neradnim elementima van ustanova i preduzeća i zajedno s njima vrše organizovanu krađu narodne imovine. Našoj javnosti poznat je iz dnevne štampe niz javnih procesa, koji su održani i koji se vode protiv kradljivaca narodne imovine i drugih štetočina. Amo spada proces protiv grupe kradljivaca tekstila u Mariborskoj tekstilnoj tvornici, kojoj je grupi stajao na čelu sam direktor tvornice Maks Korošec; amo spadaju procesi zbog krađe paketa na željeznici, pošti i u javnim skladištima, od kojih navodim suđenje grupi kradljivaca paketa na željeznici i pošti koje je održano u Beogradu, i grupi kradljivaca paketa u preduzeću »Luka i javna skladišta«, koja je ovih dana osuđena na Rijeci; amo spada slučaj Vojislava Adamovića, koji je bio knjigovođa u »Mesoprometu« u Novom Sadu i koji je kroz duže vremena uspio da pokrade preko 1,200.000 dinara, od kojeg novca je veći dio prokockao, a zatim se udružio sa propalim advokatom Ljubomirom Lukatelom i grupom špekulanata iz redova bivših industrijalaca kao što su Todor Mogin, bivši industrijalac iz Novog Sada i Milan Borota, industrijalac iz Sremske Mitrovice i zajedno s njima pokušao bijeg u inostranstvo; amo spada proces protiv štetočina u Zemunskoj livnici na čelu sa ing. Sekulićem; amo spada organizirana banda špekulanata i kradljivaca upotrebljenih a nepomištenih točkica za tekstil, koja je u posljednje vrijeme otkrivena i pohvatana u Zagrebu. I tako

dalje. Svi ovi i slični slučajevi rječito govore o tome, da su se u naše ustanove i privredna preduzeća kao »stručnjaci« uspjeti uvući razni špekulanti i bivši ljudi, koji vrše sabotažu i krađu narodne imovine. Protiv njih treba zaoštriti budnost državnih organa i narodnih masa, njih treba brže otkrivati i nemilosrdno kažnjavati. U tom pravcu treba danas upraviti oštricu rada javnog tužništva i drugih organa krivičnog gonjenja. Pri tome je potrebno sa više umješnosti koristiti sudsku tribinu i našu štampu za razobličavanje i žigosanje kradljivaca narodne imovine i drugih štetočina i pred narodnim masama razotkrivati svu štetnost njihove zločinačke djelatnosti.

U vezi sa sistemom otkupa poljoprivrednih proizvoda pojavile su se, također, izvjesne vrste kriminaliteta kao što su neizvršavanje sjetvenih zadataka, nepredavanje obaveznih viškova poljoprivrednih proizvoda i t. sl. Kapitalistički elementi na selu pružaju otpor privrednim mjerama narodne vlasti preduzetim u cilju osiguranja snabdijevanja stanovništva predmetima ishrane. Oni time krše naše zakone i čine krivična djela, odnosno prekršaje. U suzbijanju ovih krivičnih djela i prekršaja dužnost je organa krivičnog gonjenja, u prvom redu Javnog tužništva, da pravilno vrše diferenciranje krivaca, da ne zahvataju u širinu, tj. da kaznene mjere preduzimaju protiv stvarnih sabotera i nosilaca sabotaže. U tom pravcu u godini 1948, u poređenju sa godinom 1947, postignuti su znatni uspjesi. Broj optužnica zbog nepredavanja obaveznih viškova poljoprivrednih proizvoda u godini 1948 bitno je smanjen, i to u pogledu svih vrsta otkupa, a napose u pogledu otkupa bijelih žitarica, kod kojih je broj optuženja u godini 1948 u odnosu na 1947 godinu smanjen za 75,3%. Odlučujući razlozi ovog smanjenja bili su, naravno, ekonomski razlozi, ali od znatnog utjecaja na ovo smanjenje bila je i bolja organizacija otkupa i pravilnije diferenciranje krivaca.

Toliko o najznačajnijim pojavama u kretanju i suzbijanju kriminaliteta.

Dozvolite mi, drugovi narodni poslanici, da kažem još nekoliko riječi o stanju zakonitosti na području državne uprave i narodne privrede.

Nadzor nad pravilnim ispunjavanjem zakona na području državne i narodne privrede pretstavlja novu funkciju Javnog tužništva, koju nije imalo državno tužništvo stare Jugoslavije. Ova nova funkcija Javnog tužništva izvire iz potreba socijalističke izgradnje u novoj Jugoslaviji. U procesu socijalističke izgradnje u prvi plan danas dolazi privredno-organizatorna i kulturna funkcija naše države, sve veću ulogu dobivaju naši za-

koni. Točno ispunjavanje naših zakona i drugih propisa od velikog je značaja za izgradnju socijalizma i životne interese radnih ljudi. Svako kršenje naših zakona predstavlja pukotinu u novom poretku, koja može da posluži samo neprijateljima socijalističke izgradnje. Prateći primjenu zakona na području državne uprave i narodne privrede, možemo utvrditi, da se zakonitost na tim područjima stalno učvršćuje. No, i pored toga još ima pojava, da se naši zakoni ne primjenjuju, odnosno da se u primjeni zakona vrše razna zastranjivanja, i to naročito od strane nižih upravnih i privrednih organa.

Dva su osnovna razloga narušavanja naše zakonitosti. To je, s jedne strane, nepravilno shvatanje značaja i uloge naših zakona, tj. neuviđanje da ti zakoni izražavaju politiku naše Partije i Vlade i da su oni jedno od sredstava u rukama države u borbi za izgradnju socijalizma i obezbjeđenje interesa radnih ljudi. S druge strane, razlog narušavanja naše zakonitosti leži u bezdušnom i formalno-legalističkom primjenjivanju zakona, što je zaostavština stare pravne škole i pravne prakse, koje se neki naši pravnici sporo oslobađaju.

Iako je Javno tužništvo u toku 1948 godine znatno proširilo nadzor nad pravilnim ispunjavanjem zakona na području državne uprave i narodne privrede, ono ni izdaleka nije obuhvatilo sve slučajeve kršenja zakona na tim područjima. To je jedna od slabosti Javnog tužništva, a otklanjanje ove slabosti jedan od njegovih narednih zadataka.

Evo nekoliko stastičkih podataka o stanju zakonitosti i radu Javnog tužništva na ovom području.

1) U periodu od 1 aprila do 1 oktobra 1948 godine Javno tužništvo uložilo je 9.544 zakonske intervencije. Od toga je bilo usvojeno 95,6%, a 4,4% odbijeno kao neosnovano. To znači, da su intervencije Javnog tužništva protiv raznih kršenja zakona u pravilu bile osnovane da su stvarno postojala kršenja zakona.

2) Statistika pokazuje, da su uzroci navedenih povreda i neispunjavanja zakona bili slijedeći:

a) aljkavost i nemarnost u radu u ———	29,4%	slučajeva
b) loša organizacija rada — — — — —	24,2%	„
c) nepoznavanje zakona — — — — —	22,2%	„
d) krivična djela — — — — —	13,7%	„
e) objektivne teškoće — — — — —	10,5%	„

100%

Iz ovoga slijedi, da daleko pretežni dio neispunjavanja odnosno kršenja zakona leži u razlozima subjektivnog karaktera.

3) Statistika dalje pokazuje, da je Javno tužioštvo u navedenih 9.544 slučaja svojim intervencijama zaštitilo prava i interese:

a) države u — — — — —	51,8%	slučajeva
b) društvenih organizacija i radnih kolektiva — — — — —	10,6%	„
c) zadruga — — — — —	7,5%	„
d) radnika i službenika — — — — —	13%	„
e) seljaka — — — — — (sitnih 4,2%, srednjih 3%, krupnih 0,5%)	7,7%	„
f) zanatlija, invalida, penzionera i ostalih	9,4%	„
	<hr/>	
	100%	

Prema tome, Javno tužioštvo svojom intervencijom prvenstveno je pružalo zaštitu državnoj imovini, kao i pravima i interesima radnih ljudi.

4) Iz ovih statističkih podataka vidi se, da su intervencije Javnog tužioštva u protekloj godini najvećim dijelom bile usmjerene na otklanjanje povreda zakona u oblasti trgovine, snabdjevanja i otkupa. Zadatak Javnog tužioštva u 1949 godini biće, da kontrolom zakonitosti ravnomjernije obuhvati razna privredna područja, a naročitu pažnju da posveti striktnom ispunjavanju propisa i uputstava u onim privrednim granama, koje su postavljene kao odlučujuće za izvršenje zadataka Petogodišnjeg plana u 1949 godini.

Molim Narodnu skupštinu, da primi prijedlog budžeta Javnog tužioštva za 1949 godinu. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има секретар Президијума Народне скупштине ФНРЈ Миле Перуничић. (Одобравање).

Секретар Президијума Народне скупштине ФНРЈ Миле Перуничић (Изборни срез Бијело Поље, НР Црна Гора): Другови народни посланици, Президијум Народне скупштине ФНРЈ подноси Народној скупштини извештај о свом раду у току 1948 године.

Президијум Народне скупштине ФНРЈ је у току 1948 године вршио делатности на које је овлашћен Уставом и законима.

Овлашћен да претставља Федеративну Народну Републику Југославију према иностранству, Президијум је по иницијативи Владе ФНРЈ предузимао и доносио све Уставом предвиђене мере како у циљу развоја и учвршћења међународних односа са савезничким и пријатељским земљама, тако и ради одржавања коректних међународних односа са свим земљама са којима се наша држава налази у дипломатском општењу. Тако је Президијум у том правцу у току 1948. године, сагласно овлашћењу датом у чл. 74, тачка 9 Устава ФНРЈ, извршио ратификацију следећих уговора: Уговора о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Бугарске, Уговора о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Румунске Народне Републике, Уговора о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Мађарске. У истом периоду Президијум је ратификовао Конвенцију Светске метеоролошке организације, Светску поштанску конвенцију и Међународну конвенцију о телекомуникацијама.

У смислу члана 47, тачка 11, Устава ФНРЈ Президијум Народне скупштине ФНРЈ је у току 1948. године примио акредитивна писма од седам следећих држава: од Народне Републике Бугарске, од Румунске Народне Републике, од Чехословачке Републике, од Канаде, од Савезних Држава Мексика и од Финске. С друге стране, Президијум је донео 24 указа о постављењу односно о разрешењу амбасадора и изванредних посланика и опуномоћених министара ФНРЈ акредитованих у иностраним државама.

Највећи део својих овлашћења Президијум Народне скупштине ФНРЈ остварује путем доношења указа. У току 1948. године Президијум је донео низ указа по разним питањима своје надлежности; број указа у овој години у знатној мери прелази број указа донесених у прошлој години, што долази услед чињенице свестраног развоја нашег државног апарата. У овом погледу најзначајнији су укази о реорганизацији Владе ФНРЈ и укази о реконструкцији, односно укази о постављању и разрешењу појединих чланова Владе ФНРЈ. Услед сталног проширења привредно-организаторске функције наше државе у вези са проширењем социјалистичке базе наше привреде и целе наше државне

изградње, јављала се потреба за реорганизацијом највишег савезног апарата државне управе. Тако је Президијум, на предлог Претседника Владе ФНРЈ, донео низ указа који су давали правну основу овом нужном проширењу Владе ФНРЈ, као што су следећи укази: о образовању Министарства тешке индустрије као општесавезног министарства и Министарства лаке индустрије као савезно-републичког министарства из дотадашњег Министарства индустрије које је као такво престало постојати; о образовању Министарства пољопривреде и Министарства шумарства као савезно-републичких министарстава из дотадашњег Министарства пољопривреде и шумарства, које је као такво престало постојати; о одређивању савезно-републичког карактера Министарству тешке индустрије; о образовању Министарства за новоослобођене крајеве као савезно-републичког министарства; о образовању Министарства железница као општесавезног министарства и Министарства саобраћаја као савезно-републичког министарства из дотадашњег Министарства саобраћаја које је као такво престало постојати; о образовању Министарства за науку и културу које је преузело послове из надлежности одговарајућих комитета Владе ФНРЈ; и Указ о одређивању општесавезног карактера Министарству електропривреде које је као савезно-републичко министарство образовано Указом Президијума од 19 јула 1947 године.

Сагласно наведеним указима или из других државних потреба, Президијум је донео у овом периоду, на предлог Претседника Владе ФНРЈ, три указа о реконструкцији Владе и указе о постављању нових министара, односно о разрешењу оних министара који су прелазили на чело других министарстава или престајали бити чланови Владе ФНРЈ.

С обзиром на важност ових указа и сагласно прописима Устава, Президијум је подносио све ове указе на потврду Народној скупштини која је ту потврду једнодушно давала.

Поред ових указа, Президијум је доносио и низ других указа, као што су укази о одређивању општедржавног значаја републичких државних привредних предузећа, о укидању комисија основаних законом, о унапређењу генерала, о одликовањима, о привременом финансирању државних потреба и тако даље. Додељујући одликовања заслужним грађанима наше земље или иностраним лицима, Президијум је до 20 децембра 1948 године донео 197 указа којима су добили ордене и медаље 37.620 лица, међу којима највећи број

долази на официре, подофицире и војнике оружаних снага ФНРЈ.

Од посебног значаја је овлашћење Президијума Народне скупштине ФНРЈ да даје помиловања учиниоцима кривичних дела. С обзиром на широко право прописано нашим законима за подношење молби за помиловање, по коме осуђени или друго овлашћено лице може тражити додељивање највише државне милости већ од момента доношења правоснажне пресуде, као и услед права понављања молбе за помиловање, Президијум је у току ове године данас решио 9.909 молби за помиловање. У овај број улазе пресуде донете од 1945 године па до данас и поновљене молбе поводом осуде истог лица. Решавајући по праву помиловања Президијум је свео на времене казне 49 пресуда које су гласиле на смртну казну. При овоме потребно је подвући да се највећи број смртних казна односи на тешке ратне злочине или на ратне злочинце који су покушавали да данас врше дела саботаже, шпијунаже и диверзије против наше народне државе, њене независности и Уставом утврђеног друштвеног и државног поретка. Међутим, има и појава изрицања смртних казни за тешка друштвено опасна дела напада против економских основа наше социјалистичке изградње, нарочито против општенародне имовине. Али при свем том број пресуда на смртну казну у току 1948 године два пута је мањи од оваквих пресуда у 1947 години, а четири пута мањи од броја оваквих пресуда у 1946 години. Путем вршења помиловања запажа се све веће учвршћење законитости у раду наших судова, уједначење мерила при изрицању казне и будност наших органа према стварним учиниоцима друштвено опасних дела. У току ове године није било ниједног случаја да се Президијум није сложио са предлозима наших судова, а нарочито Министарства народне одбране и Министарства правосуђа ФНРЈ у погледу на питање давања помиловања.

Према Уставу ФНРЈ Президијум Народне скупштине ФНРЈ је овлашћен да даје обавезна тумачења савезних закона и да оцењује сагласност закона република са Уставом ФНРЈ и савезним законима, као и да врши општи надзор над законитошћу аката Владе ФНРЈ. У току 1948 године донето је 16 обавезних тумачења савезних закона преко којих је Президијум, држећи се принципа и оквира закона, попуњавао извесне празнине, уједначавао неједнаку при-

мену и омогућавао примењу закона на нове конкретне односе који нису били непосредно изричито регулисани важећим законима. У погледу оцене републичких закона или аката Владе нису се појавиле стварне потребе да Президијум користи право у погледу на ова акта која су му утврђена Уставом. Осим тога, Президијум је давао низ начелних правних мишљења како савезним тако и републичким органима у погледу правилне и законите изградње нашег општег правног система. У вршењу ових послова констатује се значајан напредак, како у принципијелном постављању, тако и у техничкој изради савезних републичких нормативних аката.

У циљу јединственог стручног руковођења свим наведеним пословима правног и нормативног значаја, као и ради остваривања непосредније сарадње Президијума са Народном скупштином и њеним законодавним одборима, односно са органима Владе ФНРЈ који припремају законе и друге правне акте, Президијум Народне скупштине ФНРЈ је образовао у току 1948 године Биро за законодавне послове. Иначе друге организационе промене унутрашњег апарата Президијума нису вршене у току 1948 године.

На крају, потребно је истаћи да је сва наведена овлашћења као и све друге послове Президијум Народне скупштине ФНРЈ вршио сагласно Уставу ФНРЈ и уз једнодушну сарадњу свих чланова Президијума. (Живо одобравање и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Одређујем одмор од 15 минута.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо са радом. За реч се пријавио народни заступник друг др Стеван Јаковљевић.

Др Стеван Јаковљевић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, пред нама је буџет за 1949 годину. Овом приликом ја ћу се задржати само на оним ставкама, које се односе на Универзитет, велике школе и научне установе НР Србије. Али, пре него што пређем на цифарско излагање и на поређења која се неминовно намећу, сматрам за потребно да проговорим неколико речи о општој проблематици научна рада у Федеративној Народној Републици Југославији.

Сад скоро Београдски универзитет је прославио 110-годишњицу свога постојања. Та околност пружила нам је

могућности да се обазремо на прошлост, да осмотримо садашњост, да предочимо будућност. А то што се може рећи за Београдски универзитет, важи више мање и за остале универзитете и научне установе у нашој земљи. Јер ми смо сви живи сведоци историских збивања, када смо из срушенога капиталистичког поретка, закорачили у нови, социјалистички. У погледу смерница, у погледу односа према овим високим научним установама, можемо заиста уочити два развојна стадиума, две етапе и то: период пре Другог светског рата и период после извршене народне револуције од 1945 године.

У оном првом периоду када је замирао феудализам, а рађао се, развијао и пропадао капитализам, наука је чинила сасвим споредну надградњу поретка и била више луксуз него потреба, изузев случајева, када су научне резултате искоришћавали капиталистички монополи у циљу све веће експлоатације и гомилања својих профита.

У том периоду научни радници радили су под врло тешким условима. Још пре шездесет година ректор Велике школе је писао, да се Велика школа још није попела на висину свога имена и позива. И онда се пита на коме је одговорност за то. Одговара: на свима онима, који су за педесет година овом земљом управљали и који Великој школи никада нису поклањали онолико пажње, колико је као највиши просветни завод заслуживала. И онда додаје: „Наша школа је махом била пасторче за српске државнике. Њен буџет био је вазда поље на коме се најлакше и најрадије штедело.”

Тако, како је било до године 1889, тако се продужило, само још у горем облику, све до године 1941 у старој Југославији. У периоду између два светска рата, када је монархофашизам узимао све већег маха, говорило се непрекидно о хиперпродукцији интелектуалаца, озбиљно се помишљало на затварање универзитета за дужи период и свесно кочило развијање многих научних установа.

Универзитет је у овом периоду зрачио својом борбом не само у нашој земљи, већ и ван ње. Кроз студентску револуционарну борбу, којом је руководила Комунистичка партија, изражавао се тада протест целе једне генерације, која није хтела да подноси диктатуру монархофашиста. Они су се у исто време борили за напредну мисао, за слободу науке, за прогресивну идеологију, за срећнији и бољи живот народа.

Захваљујући напорима најширих народних маса које су се на позив Комунистичке партије сврстале у партизанске одреде и Народноослободилачку војску, благодарећи мудрог руководству под руком друга маршала Тита, сломљена је кичма фашистичким окупаторима и домаћим издајницима. Кроз народну револуцију срушен је стари поредак и ударени чврсти темељи социјалистичке Југославије.

У данашњој Федеративној Народној Републици Југославији целокупна радљивост државних органа своди се на планско извођење, које се у првом реду заснива на научној подлози. Ушли смо тако у други период научнога рада. Наука Маркса, Енгелса, Лењина и Стаљина открила је законе људске историје. На основу научних радова ствара се данас читав низ индустрије, побољшава жетвени допринос, граде моћне хидроцентрале, побољшава здравствени стандард народа, а у области хуманистичких наука уздиже културни и просветни ниво народа. Наука, према томе, није никакав луксуз, нити апстрактни појам, као некада. Наука је данас у свима својим акцијама везана за животне услове, она је, дакле, стављена у службу народа и сваким даном све више неразлучиво повезана са народним животом.

Разуме се, таква наука мора да буде суштински одраз данашње стварности а што одговара учењима Маркса и Лењина. Она мора да буде очишћена од свега непотребног, несавременог, да има материјалистичку подлогу, да би испунила задатке према народу и спремила кадрове за службу социјалистичкој држави.

У нашој социјалистичкој држави наука и научне установе добиле су пуну важност, и сваким даном све већу, што се јасно види из државних буџета од 1945 године до данас.

После рата наш Универзитет и многе научне установе почеле су са радом под врло тешким околностима. На Београдском универзитету, на пример, уништен је 71 институт са целокупним инвентаром, 58 је тешко оштећено, а 48 више или мање.

Координацијом свих државних фактора и студентске омладине, захваљујући обилној материјалној помоћи народних власти, Београдски универзитет је отпочео са радом 1 децембра 1945 године, када је било уписано 11.440 студената. Следеће године број студената попео се на 18.000, школске 1947/48 на 23.000, а 1948/49 на 30.097.

Пустимо сада нека нам цифре говоре.

Годишњим буџетом за 1949 годину предвиђено је за Универзитет, високе школе и научне установе НР Србије динара 480.450.000 (од чега отпада на личне расходе 257.923.000 или 53% а на материјалне расходе 222.527.000 динара или 47% од укупно предвиђене суме), и то само за редовне расходе.

Од овога долази на Универзитет динара 154.339.000 или 33% од које суме долази на личне расходе 112.393.000.— а на материјалне расходе 41,946.000.— динара односно процентуално изражено на личне расходе долази 72% а на материјалне расходе 28%.

Од укупно предвиђене суме на Српску академију наука долази динара 56,889.000, од чега отпада на личне расходе 20,749.000.— или 36% а на материјалне расходе 36,140.000.— динара или 64%.

На Клиничку болницу долази укупно динара 81,658.000.— или 45%, а на материјалне расходе 98,304.000.— динара или 55%.

На остале установе Комитета, институте, заводе и сам Комитет долази укупно динара 89,260.000.— (од чега отпада на личне расходе динара 43,123.000.— или 48% а на материјалне расходе динара 46,137.000.— или 52%).

Поред овога, за инвестиције односно за изградњу објеката, опреме и одржавање предвиђено је у 1949 години динара 429,600.000.—

Док су пре рата, на пример, 1939 год. лични и материјални расходи за високо школство и науку у Србији имали свега 38,430.000.— динара дотле је народна власт у 1947 години обезбедила у ове сврхе 414,540.000.—, у 1948 већ 545,063.000.— а за 1949 предлаже се 910,050.000.— динара. Предлог буџета, према томе, у односу на 1939/40 већи је 24 пута.

Предлог буџета за 1949 годину предвиђа највећи део средстава за изградњу нових објеката, опрему института инструментаријама и апаратима, комплетирање библиотека научним књигама, за потребе научно-истраживачког рада, научне и школске екскурзије, стипендије итд., док је за личне расходе предвиђено само 29%. Иако је од ослобођења до данас на Универзитету постављен знатан број нових наставника и асистената (од тога само у 1948 години 90 наставника и 40 асистената) ипак због наглог повећања броја студената, број наставника и асистената је још недовољан.

На једног наставника долазе 62 студента, а на једног асистента чак 104. Данас на Универзитету и великим школама има 92 предмета без иједног наставника, а 321 предмет без иједног асистента.

Предлогом предрачуна буџета предвиђено је за 1949 годину постављење 117 нових наставника и 147 нових асистената, што, међутим, неће решити питање наставних кадрава у целини.

Важно је истаћи, да од укупног броја особља које ће се поставити у 1949 години на Универзитету, 70% отпада на наставно особље, а само 30% на административно и стручно.

У старој Југославији за време од 20 година, између два светска рата, издато је у Београду 12 уџбеника државног издања, и око 30 приватних издања. Укупно око 40 уџбеника.

У социјалистичкој Југославији, на Београдском универзитету, штампано је само за 3 године 239 уџбеника и 137 скрипата — укупно 376 уџбеника. А само за идућу, 1949 годину, планирано је још 290 уџбеника.

Питању издржавања студената посвећена је нарочита пажња од стране народних власти. То ће се најбоље видети из упоредног прегледа стипендиста у старој и новој Југославији. Пре рата од државе примало је стипендију њих 150 на 9.800 студената, што значи: сваки седамдесети од укупног броја. У социјалистичкој Југославији, државну стипендију примају 11.500 студената, што значи: сваки трећи студент прима државну помоћ. Овај се број сваке године повећава.

Исто тако посвећена је велика пажња здравственом стању студената, смештају и исхрани. Иако резултати настајавања нису сто по сто задовољавајући, због тешког наслеђа из прошлости и наглог повећања броја студената, ипак су успеси огромни према ономе, како су студенти живели у предратној Југославији. Студентска омладина је са великим одушевљењем примила говор друга маршала Тита, да ће Влада идуће, 1949 године, посветити највећу пажњу изградњи потребних станбених зграда и просторија за студенте.

У овом послератном периоду под сасвим новим условима Универзитет је добио велики замах. Извесни факултети по својој теориској и практичној делатности, по бројности наставника и студената, почели су да прерастају изван својих оквира и добијају карактер самосталних установа.

То је био повод да је Влада Народне Републике Србије одлучила да се Технички факултет издвоји из састава Београдског универзитета у самосталну Техничку велику школу са 6 факултета и да се медицински и фармацеутски факултети са новооснованим Стоматолошким факултетом издвоје у састав Медицинске велике школе у рангу Универзитета.

Наглашавам да је пре рата у старој Југославији било 9 факултета, а данас их има 16. Али ни на овим реформама се неће зауставити. Универзитет и остале велике школе се свакодневно усавршавају и увек се налаже потреба за организацијом на савременој основи.

Тај исти случај је и са Академијом наука. Пре рата Академија је само регистровала научне радове рађене ван оквира Академије. Данас, по новим организационим формама, академије су првенствено научна тела, у чијим се институтима обрађује наука. Српска академија наука има данас 26 научних института у којима раде академици и научни сарадници, у чијим се лабораторијама може добити научни степен.

Под овако сасвим повољним и новим условима за научни рад, наука добија пуну важност, наука постаје државна потреба и научне установе стављају се у службу народа. Пред нашим академијама, универзитетима и научним установама, пружају се неограничене могућности: да раде на добро народа, на корист и сигурност наше социјалистичке државе.

У овом кратком временском и просторном прегледу ми смо изнели само неколико детаља, из којих се добија ипак упечатљива и рељефна разлика између онога старог, статичнога, апстрактнога и умногоне негативнога и овога новог, динамичнога, конкретнога и позитивнога. Ми не можемо прећи ћутке преко једне чињенице, а да се не запи-тамо: а чија је заслуга за то?

За овакав успон и процват наше науке, главна заслуга припада нашој Комунистичкој партији, на челу са маршалом Југославије другом Титом, која је окупила народе Југославије у борбу против старог поретка и фашистичких завојевача и поставила чврсте темеље социјалистичке државе, Федеративне Народне Републике Југославије.

Зато ћу гласати за предложени буџет. (Живо одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг др Васо Бутозан. (Аплауз).

Др **Васо Бутозан** (*Изборни срез Мркоњић Град, НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, у вези излагања проблема из пољопривредне производње министра пољопривреде друга Мијалка Тодоровића осврнућу се на нека питања из пољопривреде с нарочитим обзиром на прилике у Босни и Херцеговини.

Сточарска производња претставља, без сумње, једну од најважнијих пољопривредних грана. Климатске, теренске и велике површине под ливадама и пашњацима претстављају повољне услове за развој сточарства у нашој земљи. Ова грана је нарочито важна за Босну и Херцеговину, јер се у планинско-шумском подручју, нарочито Средње Босне, налазе велика подручја под висинским пашњацима, која се већ столећима користе као паша за стоку не само Босне, већ и Херцеговине од пролећа до зиме.

Због њеног полуколонијалног положаја у прошлости из Босне и Херцеговине је немилосрдно извожена стока, нарочито за време аустро-угарске окупације и управљања ненародних режима у капиталистичкој Југославији. За време овог рата окупатор је нанео огромну штету нашем сточном фонду. Тако је број коња опао од 263.000 у 1939 години на 104.000 у 1945 години, број говеда од 967.000 на 545.000, број оваца од 1,948.000 на 722.000, број свиња од 416.000 на 177.000, а број перади од 2,968.000 на 1,369.000. Као што смо видели, у току рата од основних врста стоке уништено је преко половине, а код коња, оваца и свиња далеко преко половине. Пред нашу народну власт и радно сељаштво поставио се као озбиљан задатак подизање сточног фонда на предратни ниво. Темпо пораста код говеда и оваца ишао је брже. Тако је број говеда од 545.000 у 1945 години порастао на 851.000 у 1948 години а број оваца од 722.000 на 1,878.000, а овај се број приближава предратноме стању. Темпо пораста је знатно мањи код свиња и код коња. Бржи развој темпа код говеда и оваца можемо објаснити великим бројем увезених говеда и оваца. Тако смо из других република, захваљујући помоћи Савезне владе, увезли око 30.000 говеда и око 214.000 оваца што се веома повољно одразило на бржи развој говеда и оваца, као и на њихово унапређивање. Ми се надамо да ће нам Савезна влада омогућити идуће године увоз свиња и коња из других република чиме ћемо моћи брже да залечимо тешке ране које су нашем коњарству и свињарству нанете у току рата.

Други проблем у нашем сточарству претставља мален број теглеће стоке у нашој Републици. То можемо објаснити тешким страдањем коња у рату, с једне стране, и спорим порастом коња, уопште. Исти је случај и са радним воловима. Захваљујући разумевању Савезне владе, ове године откупили смо знатан број радних коња у другим републикама за потребе нашег шумарства, па се надамо да ћемо моћи набавити из других република у току идуће године радне коње и волове и за потребе пољопривредне производње. Тешко стање у теглећој стоци најбоље се може видети из следећих података: на једну запрегу у нашој републици долазе два домаћинства и око 16 ха оранице, што је с обзиром на слаб квалитет теглеће стоке и расцепканост поседа недовољно да се успешно извршавају плански задаци у пољопривреди.

Трећи проблем у нашем сточарству претставља питање повећавања приноса код стоке. У Босни и Херцеговини узгаја се у претежној већини домаћа раса говеда, буша, која даје слаб принос у млеку и месо. Слично је и са домаћом расом оваца — праменком — која даје слаб принос и слаб квалитет вуне, а исто тако мален принос у млеку и месо. Оплемењивањем ових домаћих раса са сродним бољим расама, као и селекцијом домаће расе повисићемо принос код говеда и оваца. Први резултати зоотехничког рада код нас показали су добре резултате.

Снабдевање наше пољопривреде машинама, пољопривредним оруђем и алатом нарочито је важно за нашу пољопривредну производњу, која иде путем социјалистичког преображаја. Поздрављамо речи другова Тита и Кидрича који су изјавили да је наша тешка индустрија добила задатак да идуће године производи што више средњих машина и пољопривредног алата. У Босни и Херцеговини питање снабдевања пољопривреде машинама, оруђем и алатом нарочито је важно. Ми смо били познати као земља дрвених плугова и ралица. Осим тога, у току рата нарочито је тешко страдао пољопривредни инвентар. После ослобођења наша народна власт уложила је много напора да га обнови. Тако је набављено 441 трактор са 548 тракторских плугова којима данас обрађујемо 3,5% ораничне површине. Због слабог стања у теглећој стоци тракторски парк је недовољан и његово повећавање нарочито се оштро поставља код нас. Упркос нашим напорима нисмо успели да снабдемо до данас

нашу пољопривреду довољним бројем плугова. Тако на два домаћинства код нас долази један плуг, а од постојећих плугова само је 38% гвоздених, 33% су још дрвени и ралице, а остали су полугвоздени плугови. Овакво стање може се објаснити и тиме што план набавке пољопривредних оруђа у 1948 години није извршен. Тако је за 10 месеци у 1948 години план извршен за плугове за 42%, за дрљаче 62%, за сејачице за кукуруз 36%, а за тријере 147%. Пошто је, наша тешка индустрија добила задатке за што боље снабдевање пољопривреде машинама и алатом, ми се надамо да ћемо ово тешко стање знатно поправити у 1949 години.

Јачањем и даљим развојем државног и задружног сектора у пољопривреди као и новим задацима које је наша пољопривредна производња примила нарочито у сточарству, питање кадрова, а нарочито квалификованих, оштро се поставља у Босни и Херцеговини. Данас је велики број срезова без агронома и ветеринара, а на државним добрима је исто тако недовољан број стручњака. Нарочито оскудевамо у средњим кадровима. Ма да смо уложили много напора да школујемо што већи број нижег и средњег кадра, а оснивањем Пољопривредно-шумарског факултета и вишег кадра, овакво тешко стање у кадровима произлази из тога што нам није додељен планом предвиђени број из других република. Од планом предвиђених 39 агронома и 29 ветеринара добили смо само 7, а план пољопривредних техничара испуњен је са свега 46%. Поздрављам изјаву друга Кидрича да ће се у току 1949 године строго водити рачуна да се планом предвиђени кадрови распоређују тамо где су најпотребнији.

Изградња социјализма у нашој земљи тесно је повезана са социјалистичким преображајем нашег села и пољопривреде. Земљорадничко задругарство је организациона форма радног сељаштва на том путу преображаја. Док је производња социјалистичке индустрије премашила ове године за 60% предратну производњу, дотле пољопривредна производња једва да је достигла предратни ниво у житарицама и сточарству. То показује да пољопривреда са својом ситно — сопственичком структуром није могла да учини одлучан прекрет у производњи. Ситна газдинства производе углавном за своје потребе, тешко се уклапају у планску производњу и производе мало вишкова за тржиште. Са друге стране, видимо да пораст становништва у градовима и индустријским насељима стално расте. Док је пораст становништва од 1931

до 1948 године износио 9,1%, дотле тај пораст у 83 наша највећа града износи 28%. То значи да су се знатно повећале потребе у намирницама у овим градовима. Осим тога од пољопривредне производње наша индустрија тражи планске количине памука, духана, шећерне репе, уљарица, коже и вуне. Морамо се осамосталити у погледу пољопривредних сировина, јер знамо да наша текстилна индустрија још увек увози из иностранства око 60%, а индустрија коже и обуће преко 50% својих сировина.

Чули смо из излагања другова Тита и Кидрича да је нашој индустрији потребно осигурати знатну радну снагу. Резервоар те снаге налази се у селу, и одатле је можемо мобилизирати. Али ситно-сопственичка структура наше пољопривредне производње и заосталост нашега села вежу велику радну снагу за пољопривредне радове. Скоро две трећине становништва везано је за пољопривреду. И ово је важан разлог да што пре пређемо на реконструкцију нашег села и механизацију пољопривреде, јер ћемо на тај начин ослободити знатну радну снагу.

Стога социјалистички преображај пољопривреде није питање само нашега села, већ је то питање нашег даљег економског и друштвеног развоја, питање изградње социјализма у нашој земљи. Земљорадничко задругарство треба да изврши овај крупни задатак.

Питању учвршћивања и даљег проширавања земљорадничког задругарства у Босни и Херцеговини поклоњена је велика пажња. Данас код нас ради 1.190 земљорадничких задруга. Оне играју нарочито важну улогу у нашој трговини и то нарочито у откупу земљорадничких производа. До данас је путем њих откупљено производа у вредности од 800 милиона динара. Свој задатак преображаја нашега села наше задруге почеле су остваривати тек ове године. Тако је обезбеђена земља за задружне економије у површини од око 16.000 ха, основане посудбене станице за пољопривредни алат и машине. За капиталну изградњу утрошено је 357 милиона динара. Изграђене су посудбене станице, станице за заштиту биља, за расплодна грла, инкубаторске станице, млекаре, пчелињаци, обори за тов итд. У исто време у задругама се развио и привредно-производни сектор. Тако је подигнуто око 200 задружних радионица које у приличној мери обезбеђују занатске услуге толико потребне нашем селу. Осим тога изграђен је велики број ситних задружних предузећа, као што су циглане, кречане, каменоломи итд.

Велики успех у реконструкцији нашега села претставља акција за подизање задружних домова. Од 500 домова завршили смо преко 300.

У нашој републици данас има још релативно мален број сељачких радних задруга, око 120. Али на нашем селу постоји жив покрет да се њихов број повећа, јер се радно сељаштво на искуству уверило да је колективно газдовање рентабилније. У сељачким радним задругама треба решити питање снабдевања и питање инвестиција што у многоме данас терети трудодане.

На нашем селу, дакле, јача задружна својина у облику заједничке набавке машина и пољопривредног оружја, оснивања машинских станица, организовања задружних економија, припусних станица и радионица. Ова заједничка својина задруга средстава за производњу и заједнички рад претстављају основне елементе социјализма на нашем селу.

У социјалистичком преображају наше пољопривреде државна пољопривредна добра, пољопривредне машинске станице играју такође важну улогу. Ова добра снабдевају градове и индустријске центре намирницама и служе унапређивању пољопривреде, и то производњом квалитетног семена и приплодног материјала. Као угледна добра служе задругама за пример својом организацијом рада, применом механизације и агротехничких мера. У Босни и Херцеговини формирано је око 10 пољопривредних добара. С обзиром на велике задатке у државном сектору, нарочито у сточарству, основаће се у 1949 години на планинским пашњацима, који претстављају привредну целину, планинска газдинства и то на Зеленгори, Моринама, Трескавици и Враници. На њима ће се напасати преко 100 хиљада оваца и говеда из државног сектора.

Другови народни посланици, наша пољопривредна добра, пољопривредне машинске станице, земљорадничке задруге, задружни домови и сељачке радне задруге, крче, под вођством наше Партије и друга Тита, сигуран пут социјалистичком преображају наше пољопривреде и села и тиме и пут изградње социјализма у нашој земљи.

Изјављујем да ћу гласати за Предлог општедржавног буџета за 1949 годину. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Душан Бркић.

Dušan Brkić (*Izborni srez Podravska Slatina, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, predlog ovogodišnjeg budžeta po strukturi svojih prihoda i rashoda govori o velikim pobjedama postignutim u ovoj godini Petoljetke. On nam govori o značajnim uspjesima na frontu izgradnje socijalizma u našoj zemlji.

U prvom redu karakterističan je ogroman porast akumulacije socijalističkog sektora privrede u idućoj godini. Porez na promet proizvoda sa sniženjem pune cijene koštanja iznosiće u 1949 godini gotovo 50% više u našoj republici nego u prošloj godini. Ukupni prihodi iz privrede iznosiće u idućoj godini 74% više nego u 1948 godini.

Takav porast naše socijalističke akumulacije je najbolji dokaz brzog tempa jačanja socijalističkog sektora naše privrede. To ubjedljivo govori o ogromnim preimućtvima socijalističke privrede koja omogućuje brz i svestran razvitak svih naših proizvodnih snaga.

U pogledu rashoda budžet za 1949 godinu ima, takođe, nekoliko karakterističnih obilježja. Iako je iznos predviđen iz investicija u budžetu NR Hrvatske za iduću godinu manji od ovogodišnjeg, ipak ukupne investicije će biti veće. To je zbog toga što su predviđena znatna finansiska sredstva za investicije van budžeta (iz amortizacionog fonda i dobiti državnih privrednih preduzeća).

U idućoj godini savezne investicije na području naše Republike biće veoma opsežne. Naročito će se velika sredstva angažirati na melioracije Lonjskog Polja i izgradnji kanala Sisak—Zagreb. Tim radovima privesće se kulturi već u 1949 godini oko 9.000 hektara površine. Kod investicija u industriji, koje iznose 11% od ukupnih investicija, vodilo se računa da se investicije koncentriraju na objekte koji su ključni u našoj privrednoj izgradnji. Osim toga vodilo se računa o povećanju artikala važnih za široku potrošnju.

Struktura republikanskih investicija odgovara politici naše Partije i Vlade. Velika pažnja se posvećuje investicijama u poljoprivredi, koje iznose 27% od ukupnih investicija. Te investicije će mnogo doprinijeti jačanju socijalističkog sektora poljoprivrede. Na taj način se ide za unapređenjem i socijalističkom preobražaju cjelokupne naše poljoprivredne proizvodnje. S druge strane, te investicije će takođe omogućiti veću proizvodnju naših državnih poljoprivrednih dobara naročito u raznim stočnim proizvodima. To će bez sumnje poboljšati snabdijevanje gradova i industriskih centara.

Isto tako značajan je udio investicija za stanbeno-komunalnu izgradnju, koje iznose 21% od ukupnih investicija.

Iako još nema definitivnih cifara o izvršenju plana ove godine, već se sada može utvrditi, da će plan druge godine naše Petoljetke, to jest 1948 godine, biti na svim važnim sektorima pobjedonosno izvršen, a negdje i premašen.

Tu treba najprije spomenuti republikansku industriju koja je izvršila godišnji plan po vrijednosti 25 dana prije roka. To je u prvom redu rezultat ogromnih napora radničke klase, rukovodene našom Partijom, koja je naročito potkraj godine pokazala ogroman elan i samopožrtvovanje u borbi za izvršenje i premašenje godišnjeg proizvodnog plana.

U idućoj godini mi ćemo se koristiti iskustvima ove godine i otkloniti neke slabosti, koje su došle do izražaja. To je u prvom redu neravnomjerno izvršavanje plana, tj. da tempo izvršenja bude podjednak u svim kvartalima. Znači, u prvom kvartalu iduće godine treba produžiti tempo zadnjeg kvartala ove godine. Takođe posvetićemo još više pažnje kvalitetu proizvoda, naročito kod artikala široke potrošnje.

Naša republika daje velik doprinos u izvršenju općedržavnog plana svojom šumskom proizvodnjom i drvnom industrijom, koje igraju veoma važnu ulogu u kapitalnoj izgradnji i u izvozu. Za ovu godinu se može kazati da su učinjeni doista ogromni naponi za izvršenje plana u šumarstvu i drvnoj industriji. Veliku pomoć je tu ukazala Narodna fronta aktivizacijom radne snage. Tako je samo tokom ovoga ljeta aktivizirano preko 10.000 radnika za šumske radove. Iako je mnogo učinjeno u poboljšanju životnih uslova tih radnika, ipak problem daljnjeg poboljšanja uslova stanovanja i snabdijevanja šumskih radnika jest jedan od najvažnijih faktora od čijeg rješenja zavisi mobilizacija i zadržavanje na radu potrebnog broja radnika, a time u dobroj mjeri i izvršenje samog proizvodnog plana u šumarstvu. U idućoj godini morati će se još veća pažnja posvetiti maksimalnom korištenju postojeće mehanizacije i uvođenju nove, kao i uopće podizanju produktivnosti rada.

Plan pošumljavanja je ove godine izvršen 27 dana prije roka. S obzirom na ogromne površine krša i goleti u našoj republici, pošumljavanju će trebati prići na široj i masovnijoj osnovi.

Iako je tempo porasta poljoprivredne proizvodnje nesrazmjerno slabiji nego u industriji i ostalim privrednim granama, ipak su prošle godine i na tom sektoru postignuti prilični uspjesi. Ukupni prinos žita u ovoj godini bio je za 45% veći od

prošlogodišnjeg. Ukupna zasijana površina pod industriskim biljem također je za oko 3% veća nego prošle godine. Plan otkupa žitarica je znatno premašen.

Istovremeno jača socijalistički sektor u poljoprivredi. Dok u 1947 godini poljoprivredne zadruge nisu imale ni hektara površine, danas ukupna površina zadružnih poljoprivrednih dobara i ekonomija iznosi oko 47.438 ha. Dok je u 1947 godini ukupna površina seljačkih radnih zadruga iznosila 12.000 ha, danas ona iznosi preko 40.000 ha. Dok je u 1947 godini ukupna površina industriskih i gradskih ekonomija bila neznatna, danas ona iznosi 12.690 ha. Dok je u 1947 godini vrijednost produkcije državnih poljoprivrednih dobara republikanskog značaja iznosila oko 300 miliona dinara, ove godine se ona popela na 506 miliona. Iako su to tek početni rezultati, oni su veoma značajni s obzirom na stanje u 1947 godini.

Za građevinske radove u ovoj godini bilo je karakteristično, prvo, rad na veoma širokom frontu. Radilo se na preko 2.000 gradilišta. Taj front se mora suziti. Bilo je izvjesnog zamemarivanja izgradnje objekata društvenog standarda, tj. stanova u odnosu na objekte kapitalne izgradnje. To se predviđa u idućoj godini popraviti.

Zahvaljujući uspjesima u povećanju industriske i poljoprivredne proizvodnje kao i sistemu vezane trgovine, kao obliku robne razmjene između grada i sela u ovoj godini se poboljšalo snabdijevanje grada i sela sa potrošnim artiklima. Robni promet je u ovoj godini veći za 53% od prošlogodišnjeg. Plan ovogodišnjeg robnog prometa je izvršen za 113%. Također je premašen plan obezbjedenog snabdijevanja po vrijednosti i to za 129%. Razlog da se takvo premašenje plana obezbjedenog snabdijevanja nije dovoljno osjetilo u poboljšanju snabdijevanja jest jednim dijelom u tome, što je uslijed slabe kontrole izdavanja karata broj potrošača na obezbjedenom snabdijevanju nesrazmjerno porastao. Od 1.343.232 lica koliko ih je bilo na obezbjedenom snabdijevanju početkom 1948 godine, taj broj se popeo na 1.715.232 lica, tj. 27,7% više. Zbog toga će morati, kako organi narodne vlasti, tako i sve masovne organizacije provesti efikasniju kontrolu izdavanja potrošačkih karata, da ne dođu u ruke onih koji na njih nemaju pravo.

Oslanjajući se na rezultate u ovoj godini, plan za 1949 godinu predviđa znatna povećanja u industriskoj i poljoprivrednoj proizvodnji. Plan industriske proizvodnje je veći za 49%, plan šumske proizvodnje za 37%, plan poljoprivredne proizvodnje

za 8%, tako da se sveukupni plan proizvodnje povećava za 32% u odnosu na 1948 godinu.

Veliki je porast zanatske proizvodnje, koja će porasti 137% prema vrijednosti zanatske proizvodnje u ovoj godini.

U 1949 godini predviđeno je povećanje proizvodnje gotovo svih artikala široke potrošnje. Proizvoditi će se niz novih artikala široke potrošnje, koje dosad nismo uopće proizvodili.

Porast socijalističkih elemenata u našoj poljoprivredi ilustruju cifre plana poljoprivredne proizvodnje na zadružnom i državnom sektoru. Proizvodnja na zadružnom sektoru poljoprivrede porasti će za 134%, na državnom sektoru za 72%, a na privatnom za 3,5%.

Dosadašnji naši uspjesi u izvršenju Petogodišnjeg plana su najbolja potvrda realnosti našeg plana. Oni su najbolja garancija da ćemo i plan u 1949 godini izvršiti. To nam garantira pravilna politika našeg najvišeg partijskog i državnog rukovodstva na čelu sa drugom Titom, kao i aktivna podrška našeg naroda okupljenog i organiziranog u Narodnom frontu Jugoslavije, i pored svih teškoća koje stoje pred nama, i ma sa koje strane one dolazile.

Izjavljujem da ću glasati za budžet u cjelini i pojedinostima. (Živo odobravanje).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг Никола Минчев. (Аплауз).

Никола Минчев (*Изборни срез кавадарско-неготински, НР Македонија*): Другови народни посланици, у Предлогу општедржавног буџета за 1949 годину предвиђено је да се НР Македонија у погледу финансирања својих расхода, како инвестиционих тако и за административни део буџета, потпуно осамостали, тј. да њен буџет буде без дотације из савезног буџета. Ова чињеница има за нашу народну републику огроман значај. То је крупан политички и економски успех наше народне републике, као и целе братске заједнице ФНРЈ. То показује да линија свестраног помагања заосталијим републикама у циљу њиховог што бржег уздизања и приближавања напреднијим републикама, коју наше политичко и државно руководство спроводи, даје своје значајне резултате: у 1948 години НР Босна и Херцеговина осамосталила се у финансирању, а ево у 1949 години осамостаљује се и НР Македонија. То су најречитији и најконкретнији докази за правилност политике нашег ЦК КПЈ на челу са дру-

гом Титом по националном питању. Тако у социјалистичкој Југославији заосталије народне републике брзо се уздижу и приближују напреднијим републикама и постају активне, дајући и оне свој удео у општесавезни буџет.

На крају друге године Петогодишњег плана, захваљујући огромном радном полету народних маса и помоћи других братских народа, производне снаге наше народне републике порасле су већ толико да се у финансирању својих републиканских расхода може потпуно осамосталити и пре предвиђеног рока. То се може видети из неколико података.

Национални доходак наше народне републике расте брже од предвиђеног темпа по Петогодишњем плану. Тако, по републиканском плану предвиђено је да национални доходак само од републиканске привреде порасте за 5 година за 7,4 милијарди динара, или средњогодишњи просек 1,48 милијарди динара. Када бисмо узели да национални доходак равномерно расте из године у годину, онда би требало у 1948 години да национални доходак износи 7,8 милијарди динара. Међутим, национални доходак у овој години износи 8,2 милијарди динара. Тиме смо надмашили средњогодишњи прираст за 7%. Када се има у виду да у првим годинама плана национални доходак, по правилу, требало би, да буде мањи испод средњогодишњег просека, онда је јасно да ће у следећим годинама планирани национални доходак бити свакако надмашиван.

Од једне малобројне радничке класе у НР Македонији до рата, као последица њене индустријске и уопште привредне заосталости, данас је радничка класа постала далеко бројнија. Ако узмемо као индекс 100 за 1939 годину онда се број радника повећао у 1947 години за 242% а у 1948 години за 367%. Уједно са овим повећава се и платни фонд радника и службеника. Ако узмемо за базу 1946 годину онда је у 1948 години износио 242%.

Ових неколико података јасно говоре о брзом привредном развоју и напретку Народне Републике Македоније, као одраз општег развоја производних снага Федеративне Народне Републике Југославије. Но, то се још јасније види из развоја појединих грана наше народне привреде.

Тако, на пример, у прошлости је Македонија била у индустријском погледу крајње заостала земља. Доста је само указати на неколико података о томе: од укупног броја индустријских предузећа у бившој Југославији на Македонију је долазило свега 2,98%, од укупно инвестираног капитала

свега 1,99%, од укупно инсталираних коњских снага свега 1,55%. Према Петогодишњем плану републиканска индустријска производња треба да се у 1951 години повећа за 730% према 1939 години а заједно са индустријском производњом савезног значаја за 2.438% тј. за 24 пута више. Ми смо досада постигли већ значајне резултате у развоју индустријске производње. Од укупне планиране републиканске индустријске производње ми ћемо са овом годином и планираним за 1949 испунити 78% од целокупног задатка Петогодишњег плана, што значи да смо годишње испуњавали 21% од задатка у 1951 години. Како нам остаје за 1950 и 1951 годину још 22% од задатака Петогодишњег плана, онда је јасно да смо ми досада бржим темпом остварили задатак Петогодишњег плана. Укупна индустријска републиканска производња у 1948 години, била је у односу на 1939 годину за 405% већа.

Велико увећање индустријске производње заснива се на већем и правилнијем коришћењу постојећих капацитета, на извршеним рационализацијама а и на новим капацитетима које смо у току ове године пустили у производњу.

Све ово говори да наша народна република иде брзо путем индустријализације, тако да ће на крају Петогодишњег плана однос између индустријске и пољопривредне производње бити 45:55, док је у 1939 години тај однос био 11:89 у корист пољопривреде.

План индустријске производње за прво полугодиште ове године наша је народна република испунила са 102,1%. У другом полугодишту било је већих објективних тешкоћа у погледу сировина и материјала, као и низ субјективних недостатака тако да је годишњи план испуњен са 92%. Многобројна предузећа испунила су своје годишње планове пре рока и раде за 1949 годину. Наша радничка класа и у овој години као и досада показала је диван хероизам и радни полет. Број ударника стално расте: у 1946 години било је 294, у 1947 години 2.565, а у 1948 години 3.995 ударника.

У 1949 години ми ћемо имати даље повећање индустријске производње према овогодишњој производњи за 35%.

У 1949 години ми ћемо морати отклонити недостатке у нашем раду у индустрији како бисмо тиме још више уздигли и побољшали индустријску производњу.

Познато је каква је велика заосталост пољопривреде у Македонији. До рата од укупног броја сеоских gospodar-

става само су 37% имала плуг, 43% дрвено рало, а 20% нису имала ни плуг ни рало, што значи да се 50% од укупне површине обрађивало ралом. О другом инвентару није се могло ни говорити.

Вештачко ђубре се скоро није ни употребљавало, свега 1,2 кг на 1 хектар. Зато су и приноси били скоро најнижи у целој Југославији тј. за 30—50% нижи од средњег приноса за целу Југославију. При постојећим условима у нашој пољопривреди ми смо ипак постигли добре резултате, како у погледу снабдевања пољопривреде бољим и савременијим алатом, тако и путем развијања земљорадничког задругарства од његових најнижих до највиших форми — радних задруга. За непуне три године ми смо доставили селу преко 12.600 нових железних плугова, данас има 13 пута више трактора од укупног броја трактора у Македонији пре рата или око 100.000 ха земље данас се не обрађује више дрвеним ралом. Можемо сматрати да је земља која се још обрађује ралом сведена од 50% на 28%. Данас има пет пута више вршалица у Македонији но што је било до ослобођења. Обезбеђена је обрада скоро целокупне површине под памуком помоћу коњских култиватора и тиме уштеђена огромна радна снага која се трошила у ручном окопавању; вештачко ђубре се све више употребљава, тако у 1947 години по једном хектару употребљено је 3,450 кг (према 1,2 пре рата), у 1948 години употребљено је 24 кг, а према плану у 1949 години употребиће се 41 кг.

Посебну пажњу посветили смо проширењу површине под индустриским биљкама, које имају велики значај као сировинска база за нашу индустрију. У том погледу ми смо неке задатке постављене у Петогодишњем плану испунили, а неке донекле надмашили. Тако, по плану требало је 1951 године да имамо 16,6% од укупне површине под индустриским културама према 5,5% у 1939 години. Међутим, ми смо већ у овој години имали 12,97% а у идућој години имаћемо 15,8% под индустриским биљкама. За неке индустријске културе ми смо далеко премашили план; тако дувана се посадило у 1948 години за 250% више, памука у 1948 години за 700% а у идућој години за 1.800%, то јест, за 18 пута више од десетогодишњег просека у старој Југославији.

Међу индустриским биљкама све више, а у идућој години поготово, централно место заузима памук, зато што је то једна од основних сировина за текстилу индустрију и што

за њену набавку сваке године дајемо много девиза, а које су нам тако драгоцене за увоз машина. Наша земља има све могућности да се углавном осамостали од увоза. При томе Народна Република Македонија треба да прими добар део тог задатка на себе и да тиме допринесе осамостаљењу и јачању наше заједничке социјалистичке отаџбине. Тако схватајући тај задатак успели смо да план контрахирања памука успешно остваримо за 100% и поред тога што је био за 166% увећан у односу на прошлу годину, и што је за 74% већи од задатка постављеног у Петогодишњем плану. То је био наш крупан политички успех и јак доказ о огромној привржености широких радних маса села уз нашу народну власт. Но, свакако до 1949 године пред нама стоји задатак да се на тој великој површини изврши правилно и на време сетва, да се правилно примене све агротехничке мере, на време обради, да се, једном речју, добије што већи принос. У вези са овим најодлучнија мера претстављаће предузимање таквих мелиорационих радова помоћу којих ће се наводњавати огромни комплекси наших сушних рејона у долини Брегалнице, Овчем Пољу, доњем току Црне, Вардару и Струмици, на којима ће се моћи гајити и добијати висок принос памука. То ће бити замашни радови који ће тражити доста радне снаге и механизације, но који ће у великој мери да измене из основа лик целих рејона наше народне републике. Извођењем дугих мелиорационих радова који су већ у току, наша ће република добити неколико десетина хиљада хектара најплодније земље што претставља скоро 14% од укупне обрадиве површине у НР Македонији. Зато и сматрамо да је један од најкрупнијих задатака код нас извођење мелиорационих радова.

У погледу развијања задругарства ми смо у току ове године постигли значајне успехе, а нарочито у оснивању радних задруга. Тако су само у овој години основане 144 нове радне задруге према 95 радних задруга колико је било на крају прошле године, што излази да је само у овој години основано за 165% више задруга но скупа за три прошле године. Број газдинстава и чланова као и површина у њима стално расте. Исто тако, у односу на прошлу годину, и обрадива површина у радним задругама повећала се од 10.600 хектара на 40.753 хектара. У радним задругама има већ око 100.000 оваца. Ако на ову површину додамо и површину у задружним економијама, онда само у задружном сектору

има скоро 10% од укупне обрадиве површине у нашој републици, не рачунајући земљиште у државним добрима градских економија и економија привредних предузећа и друго. То је врло значајна чињеница и претстављаће озбиљан фактор како у реконструкцији наше пољопривреде, тако и у бољем снабдевању наших градова. Овај за данас релативно брз пораст радних задруга заснива се, пре свега, на постигнутим успесима које су већ досада постигле радне задруге у нашој републици и који, као очигледан и најјаснији пример, делују на остале сељаке да прилазе или оснивају нове задруге. Ове године искуство показује да се нагли пораст радних задруга огледа у срезовима где су већ постојале и радиле радне задруге тако да су околна села једно за другим оснивала радне задруге. Просечан приход у радним задругама у 1946 години на један хектар износио је 5.288 динара, а у 1947 години он се пење на 10.912 динара, то јест за 101%. У исто време подиже се просечан приход на једну породицу у задругама од 17.124 динара на 27.272, тј. за 63% не рачунајући и приход од окућнице и других извора које задругари имају када не раде у задрузи. Ако упоредимо просечни приход једног сељачког индивидуалног газдинства у нашој народној републици, који износи 27 000 динара, тј. мање од просечног прихода једне породице у задругама — онда видимо да се већ данас у задругама постигао тако висок приход да они дојучерашњи сиромашни сељаци, данас могу живети далеко боље. Ово долази као резултат удруживања и боље организације рада, груписања земљишта, рационалног коришћења постојећих средстава, као и поред врло оскудне али ипак боље механизације него код индивидуалних газдинстава и преоријентацијом најинтензивније културе која даје и већи принос. Тако, на пример, у 1948 години док је за целу републику површина под индустријским културама износила 12,9%, у радним задругама та површина је била 16,9%. Бољом обрадом и применом агротехничких мера многе радне задруге постигле су много веће приносе од индивидуалних газдинстава. На пример, радна задруга у Горобинцима, Срез светониколски, постигла је скоро три пута бољи принос памука од индивидуалних сељака, а радна задруга у Просеникову, Срез струмички, постигла је принос пшенице 1.670 кг са хектара, док су незадругари добијали од 800 до 1.000 килограма.

Чак и у изразито пасивним крајевима радне задруге постигле су огромне успехе и неке од њих, као задруге у Ла-

заропољу, Тресанчу, Галичнику, постале су пример за друге радне задруге. У оним крајевима, где се раније нико није могао одржати, већ су сви мушкарци способни за рад ишли листом на печалбу, данас су преко развијања разних грана привредне делатности у радним задругама, као сточарство, домаћа радиност — на првом месту ћилимарство и друго, створени такви животни услови за све задругаре, какве они никад у прошлости нису имали. Све је то утицало да радно сељаштво, и поред отпора капиталистичких елемената на селу који се врши у циљу разбијања радних задруга — све више улази у радне задруге и свакако наш ће веома важан задатак бити у идућој години да организационо прихватимо нове и материјално помогнемо и учврстимо постојеће радне задруге. Нарочито је важно што више учврстити и средити унутрашњу организацију производње радних задруга. У том погледу неходно је даље устаљивање радних бригада и група, привезати их где год је то могуће у овом периоду уз одређени комплекс земље и уз одређени инвентар и стоку; даље увођење норми за све радове при чему се не сме губити индивидуални рад сваког појединог задругара, што је из досадашњег искуства излазило да је од великог значаја за подизање производње у задругама и привлачење радних сељака у задруге. Даље, морамо подићи још више улогу и одговорност претседника и бригадира, популарисати и награђивати најбоље од њих, уздизати кадар за радне задруге и др.

Једном речју ми ћемо морати у идућој години развијању радних задруга посветити још већу пажњу и пружити им озбиљнију материјалну помоћ.

Буџет НР Македоније у 1949 години претстављаће повећање за 6% у односу на 1948 годину и 188% у односу на 1947 годину, а ако се дода финансирање из добити онда је повећање за 15% у односу на прошлу годину и достиже суму од 4.226 милијарди динара.

Оваквим буџетским планом обезбеђено је извршавање задатака постављених у плану за 1949 годину.

Као основни задаци у нашем плану у идућој години поред даљег развијања индустрије, биће посвећена нарочита пажња пољопривреди, на коју отпада 31% од укупних инвестиција, затим на станбену изградњу, на коју отпада 16%, и др. Са инвестицијама у 1949 години, поред остварених у 1947 и 1948 години, остварићемо 46% планираних инвести-

ција у Петогодишњем плану, а у неким гранама, као у пољопривреди, са инвестицијама у 1949 години постићи ћемо 95%, а у шумарству 1.222,9% задатака Петогодишњег плана. Као један од најглавнијих задатака у идућој години биће извођење великих мелиорационих радова.

У овој години у НР Македонији постигнути су успеси и у свим другим областима народног живота, како у привредном тако и на културно-просветном, здравственом пољу итд.

У 1949 години, у трећој планској години, постављају се крупни и озбиљни задаци у борби за испуњење Петогодишњег плана, за даљу изградњу социјализма у нашој земљи.

Ми смо свесни да пред нама претстоје тешкоће у савлађивању тих задатака. Но, ми ћемо, упркос свега, савладати те тешкоће.

Клеветничка кампања која се већ шест месеци води против наше земље, наших народа и нашег руководства не само што није успела да поколеба јединство македонског народа — но, напротив, баш та неоснованост и беспринципијелност, коју он јасно види на основу сопственог искуства, још више је учврстила јединство и зближила радни народ Македоније нашем политичком и државном руководству. У буржоаско-националистичким шовинистичким ставовима неких руководилаца БРП (к) по македонском националном питању, као што су: негирање македонске нације и македонског језика, о тобожњим бугарским идејама и идеалима у Македонији, о тобожњем гоњењу све што је бугарско у Македонији тиме што су се неки Македонци почели после ослобођења презивати на „ски” итд. — цео македонски народ, сваки што иоле поштено мисли видео је јасно и недвосмислено на чијој се страни налази буржоаски национализам. Македонски народ види јасно да се буржоаски национализам налази код наших критичара а не код „југословенских руководилаца“. Македонски народ је видео, на свом сопственом искуству, сву правилност и принципијелност политике нашег ЦК на челу са другом Титом по националном питању, његово марксистичко-лењинистичко постављање и решавање у нашој земљи, видео је шта значи на делу а не на речима интернационализам. Резултати такве политике видљиви су: то је свестрани економски развој наше Народне Републике Македоније за разлику од Пиринске Македоније која се економски запоставља, то је истинска културна револуција која се одвија

у нашој републици за разлику од папирнате „културне аутономије“ Пиринске Македоније која се састоји у томе, што је у резолуцији XVI пленума Бугарске радничке партије (к) постављено „интензивно развијање културне аутономије“ путем „факултативног изучавања македонског језика“, а да неколико недеља касније буде и то „факултативно“ ликвидирано, тиме што бугарски руководиоци утврђују „да се у Пиринској Македонији одвајкада говорило на свом матерњем — бугарском језику“, и онда, разуме се, шта ће ту некакво „факултативно“ изучавање македонског језика. Такво је постављање и решавање националног питања са тачке „интернационализма“ и са гледишта „марксистичко-лењинистичког решавања македонског националног питања“, како је то казано на V конгресу БРП (к).

Отуда је и јединство радног народа Македоније данас веће но икада раније, вера да ћемо савладати све тешкоће и изградити социјализам јача но икада раније. У то нас уверавају сви досадашњи постигнути успеси, у то нас уверава чињеница што имамо такву прекаљену и јединствену партију као што је КПЈ, што имамо такав херојски ЦК на челу са другом Титом који нас је доследно водио у народну револуцију и данас са сигурношћу води у изградњу социјализма.

Претседавајући: Реч има народни посланик Матевж Хаце.

Matevž Hace (Izborni srez Notranjsko — Rakek, NR Slovenija): Opštedržavni budžet pokazuje kako je porasla privredna delatnost sviju republika u različitim privrednim granama. U Sloveniji se opaža veliki privredni razvitak i polet već od 1946 godine. Ako pogledamo samo komunalnu privredu, koja neprestano raste, vidimo da naročito mesni i sreski narodni odbori, pa i masovne organizacije, polažu na nju naročito veliku pažnju. Uopšte, važi načelo da se što više podigne produkcija koja će kvalitetno i kvantitetno odgovarati socijalističkoj privredi, a, s druge strane, da se uporedo sa time postavljaju realne norme i normativi i da se što bolje iskoristi iskustvo novatora i racionalizatora u preduzećima. Tako, na primer, vidimo da je prelazilo norme u industriji oko 35% radnika, da je 50% radnika dostiglo norme, a da je svega 20% radnika koji norme nisu dostigli. Isto tako su se normativi materijala u toku 1948 godine snizili za 10% i uskladili se sa normativima cena.

Produktivnost rada jednog radnika u industriji podigla se u ovoj godini u poređenju sa 1947 godinom za 32%. U grade-

vinarstvu radila je većina radnika po normama. Norme su se prosečno prebacivale za oko 10%. Prebacivanje normi nadoknadilo je nedostajanje radne snage najmanje za 18%. To naročito važi za nekvalificiranu radnu snagu.

Ukratko bih se osvrnuo na jednu od najvažnijih privrednih grana Slovenije, koja igra vrlo važnu ulogu u pogledu izvoza i u unutrašnjem privrednom radu, a to je naše šumarstvo.

Šumarstvo u Sloveniji ima svoje specifične osobine koje se odražavaju kako u produkciji tako i u eksportu. Potrebno je utvrditi da se nalazi 3/4 svih šuma u rukama privatnog i zadružnog sektora, a da je 1/4 u rukama države.

Najveće teškoće imali smo u ovoj godini sa organizacijom produkcije i izvoza drveta u privatnom sektoru. Sitni i srednji seljaci, u velikoj većini, izvršivali su svoje planske obaveze, ali su imućniji seljaci sabotirali izvršivanje planskih obaveza i predaje raznovrsnih šumskih sortimenata. Za pravilno razumevanje svih teškoća koje smo imali u privatnom sektoru šumarstva može nam služiti za ilustraciju činjenica, da je u Sloveniji do 1940 godine bilo organizovanih i registrovanih oko 1.200 trgovaca drvetom i trgovačkih preduzeća, koji su se bavili otkupom i eksportom drveta i koji su imali svoj obiman trgovački aparat.

U toku ove godine mi smo se služili različitim organizacionim formama da što bolje zahvatimo privatni sektor kako bi ispunjavao svoje obaveze. Likvidirali smo stare zadruge šumskih posednika, koje ekonomski nisu više odgovarale današnjim uslovima i zadacima. Organizovali smo šumsko-drvne otseke u srezovima koji se dele na drvene otseke kod zemljoradničkih zadruga na selu. Dosada smo organizovali oko 800 šumskih otseka koji rade po pitanjima produkcije u privatnom i zadružnom sektoru. Ubuduće biće potrebno da ove otseke još više organizaciono učvrstimo i da ih očistimo od raznih špekulanata i bivših trgovaca drvetom. Velike teškoće imali smo i sa izvozom drvene mase i šuma do stanica i pilanskih pogona radi oskudice žičara i kamiona. Imućniji seljaci, oni koji imaju dobru zaprežnu stoku, nisu hteli izvoziti drvo iz šuma zbog čega su neki pilanski pogoni ostajali skoro bez drveta. Zbog toga su naša Vlada i Ministarstvo šumarstva izdali Uredbu o obaveznom prevoženju drveta iz šume.

U cilju izvršivanja planskih zadataka u 1948 godini radilo se i na tome da se organizuju radne brigade, što nam je u neku ruku i uspelo. Treba znati da u Sloveniji 80% šumskih radnika sačinjavaju siromašni i sitni seljaci a samo 20% ima

stalnih radnika. Šumski radnici bili su sindikalno obuhvaćeni tek u 1945 godini.

U toku godine mi smo organizovali dve šumske nedelje i jednu eksportnu nedelju. Pri tome nam je mnogo pomogla Osvobodilna fronta. Na dan 12 septembra Osvobodilna fronta organizovala je 25.000 radnika iz fabrika, gradova, varošica i sela, koji su natovarili vagone kamione, kola i radili na manipulacijama. Nameštenici Ministarstva šumarstva, šumskih gazdinstava, šumskih uprava i šumskih pogona radili su više nedelja uzastopce dobrovoljno u šumama i utovarali u kamione i vagone. Neki šumski radnici radili su čitave mesece 12—16 sati dnevno. Tako su požrtvovano radili i mnogi stručnjaci.

Po pitanju ispunjenja plana održavale su se više puta i konferencije u Ministarstvu šumarstva, u šumskim upravama, gazdinstvima i pogonima, tako i sa radnim kolektivima na terenu i u pogonima, gde su se donosili zaključci na koji način će se najbolje ispunjavati planske obaveze. U toku godine imali smo više kurseva za drvoseče, drvodelje, radnike na seči šuma, ćumurđije i šumske manipulanate. Postoje dve škole za lugare kao osnovne šumske stručnjake i dva šumarska tehnikuma koje smo ove godine organizovali u Ljubljani i Mariboru za podizanje srednjih stručnih kadrova, koji su nam mnogo potrebni, jer zajednički sektor nema ni minimalnog broja stručnog kadra u šumarstvu. U 1949 godini otvorićemo šumarski fakultet.

Naše šumarstvo i drvna industrija nalaze se sada na završetku druge planske godine koju i pored velikih poteškoća uspešno završavaju. Do 15 decembra o. g. u šumarstvu je kapitalna izgradnja izvršena sa 122%. Za šumske radnike bilo je u toku godine sagrađeno oko 200 stanbenih kuća. Ima na desetine i takvih kuća kakve nemaju šumski radnici po raznim evropskim kapitalističkim državama.

Između nekoliko podataka za 11 meseci ove godine. Seča i izvoz trupaca za furnir 105%, hrastovi trupci za rezanje 148%, trupci bukovi 79%, trupci mekih liščara 200%, trupci za rezanje četinara 99%, jamsko drvo 94%, celulozno drvo 80%, pragovi normalni 75%, ogrevno drvo 98%, tesana građa 78%, cepano drvo četinara i mekih liščara 205%, drveni ugalj 135%, borova smola 74%. Ovi se procenti odnose na seču i izradu. Prevoz ovih sortimana iz šume na glavna stovarišta bio je za 20—30% manji radi nedostajanja žičara, puteva i kamiona. U drvnoj industriji premašen je plan tipiziranih prozorskih krila, baraka, drvenih kuća, parketa i rezanog drveta. U poredenju sa predratnom proizvodnjom, kvalitet drveta povećao se u 1948 godini

za oko 15%. Do 15. decembra ove godine ispunilo je plan u šumarstvu 6 šumskih gazdinstava i 8 direkcija drvne industrije. Kod sviju šumskih uprava organizovali smo magacine za snabdevanje šumskih radnika i njihovih porodica. Isto tako pristupili smo organizaciji šumarskih ekonomija.

Planske obaveze koje su sa prvim januarom 1948. godine postavljene, povećale su se u toku godine za državni sektor za 15%, za zadružni sektor 6,5%. U privatnom i zadružnom sektoru imali smo u toku čitave godine najviše teškoća za pruge, za jamsko drvo, celulozno drvo i bukove trupce. Seljaci su seklali rade sortimane za koje su primali više novaca.

Izgrađeno je nekoliko desetina kilometara puteva, montirana je jedna moderna žičara i njih nekoliko obnovljenih od stare žice i materijala koji smo tražili širom čitave republike.

Jedan od najvažnijih zadataka u cilju povećanja izvoza drveta iz šume, koji se traži od nas da ga u 1949. godini izvršimo, a koji će naše šumarstvo ostvariti, jeste mehanizacija šumarstva i drvne industrije. Zato će biti potrebno da izgradimo dobre puteve i žičare do zaliha drveta koje čeka da se na vreme preveze, jer u mrtvim zonama ima još lepe šume koju treba eksploatirati. Potrebno je da se uklone zastarele testere i zamene prvoklasnim motornim testerama, da se izgrade moderna utovarna mesta, stovarišta sa utovarnim uređajima, što će u velikoj meri umanjiti broj radne snage. Te su stvari potrebne da bi šumarstvo i drvna industrija mogli snabdeti na stotine preduzeća trupcima i spremiti na vreme dovoljno raznovrsnih šumskih sortimana za unutrašnju potrošnju i za eksport. Zato je potrebno maksimalno poboljšati i naš šumski autopark.

Zakon o Petogodišnjem planu predvideo je otklanjanje zastarelih pilana, kojih imamo u Sloveniji još na stotine, i izgradnju novih modernih kombinata i šumskih pogona. I na ovom pitanju prilično se radi. Uklanjanjem zastarelih pogona naša će drvna industrija odgovoriti svim proizvodnim i eksportnim zadacima. Potrebno je napomenuti da naša teška industrija već izrađuje moderne gatere, koji se u našim drvnim pogonima i pilanama već dobro upotrebljuju. Šumarstvo ima i svoj vlastiti naučni institut, koji je, doduše, tek na početku svog razvitka, ali koji će u toku vremena biti velika pomoć pri ostvarivanju svih šumarskih zadataka.

Potrebno je naglasiti, da smo u ovoj godini uništili mnoga žarišta šumskih štetočina i drugih šumskih bolesti i na taj način uštedeli desetine milona našoj narodnoj privredi.

U šumarstvu i drвноj industriji Slovenije proglašeno je 550 udarka i 18 racionalizatora i novatora. U toku ove godine bila je izvršena kategorizacija terena u svrhu normiranja svih privrednih radova. Postavljene norme prebacuju se prosečno za 8 do 15%. Pored toga je ipak potrebno podvući da je realno postavljanje normi još uvek bolna strana našeg šumarstva, pa je zato potrebno da u 1949 godini još upornije radimo po tom pitanju. Isto tako se radi na uvođenju normativa, koji dosada još nisu bili uvedeni u šumarstvu. Ima još raznih nedostataka koje je potrebno da otklonimo.

Jedno od naročito važnih pitanja našeg slovenačkog šumarstva jeste nesumnjivo i podizanje šumskih rasadnika, pošumljavanje naših šuma i to krša, razne goleti, normalno pošumljavanje itd. U Sloveniji imamo preko 120 šumskih rasadnika, od primitivnih do najmodernijih, sa kapacitetom od nekoliko miliona raznovrsnih sadnica. Potrebno će biti da se organizuju veliki centralni i moderni, današnjici odgovarajući šumski rasadnici, sa kapacitetom od nekoliko desetina miliona raznovrsnih šumskih sadnica. Potrebno je znati, da je slovenačka smreka poznata kao rezonančno drvo širom Evrope.

Savršenom mehanizacijom, boljom organizacijom rada, kursevima, pravilnim planiranjem, sve do osnovnih jedinica, dobrom i uprošćenom evidencijom, boljim normiranjem svih radova u šumarstvu, kao i izmenjivanjem svih privrednih praktičkih iskustava koje su stekle i druge republike naše države u šumarstvu, mi ćemo ispuniti sve zadatke koji nas čekaju u 1949 godini, u našoj socijalističkoj privredi pod mudrim vođstvom naše Partije i Vlade.

Zato izjavljujem da ću glasati za Predlog opštedržavnog budžeta za 1949 godinu.

Претседавајући: Има реч Богољуб Стојановић.

Богољуб Стојановић (*Изборни срез пожаревачки, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, пред нама је предлог буџета за трећу планску годину Титовог Петогодишњег плана. Као и прошлогодишњи, овај предлог буџета за 1949 годину претставља знатно повећање у односу на претходни. Он даје више средстава за капиталну изградњу и веће могућности за подизање животног стандарда нашег радног народа.

Шта је то што нам омогућава из године у годину све више новчаних и материјалних средстава за капиталну изградњу и подизање животног стандарда? То нам омогућава

наша социјалистичка привреда, привреда која се развија по закону проширене социјалистичке репродукције, чији се обим, из године у годину, знатно повећава и која стално снижава трошкове производње. Без извршења привредних задатака у 1948 години, повећање буџетских средстава за 1949 годину не би било могућно.

Ево како се креће индекс производње у Народној Републици Србији (узето без грађевинарства):

	Укупна производња	Индустрија	Пољопривреда
1947 година	100	100	100
1948 „	140	150,3	129,5
1949 „	178,5	219,8	162,6

Или по појединим гранама индустрије индекс пораста изгледа овако:

	1947 год.	1948 год.	1949 год.
Електропривреда	100	222,8	247
Производња неметала	100	610	1.136
Метална индустрија	100	152	288,5
Хемијска	100	126,6	204,1
Прехранбена	100	153,4	261,4

Или производња појединих пољопривредних култура (100 = 10-годишњем просечном приносу):

	1946 год.	1947 год.	1948 год.
Пшеница	77,4	79,5	102,1
Шећерна репа	102,9	199,2	174,2
Кукуруз	36,3	104,7	86,1
Кромпир	51,2	111,4	124,9

Како се из података види, протекле године Петогодишњег плана постављале су нашој републици озбиљне задатке које је она часно испунила. Нарочити успех постигла је наша индустрија која је план производње за 1948 годину испунила по вредности још 14 децембра ове године и то упркос свим предвиђеним и непредвиђеним тешкоћама. Дана се у нашој индустрији израђује читав низ нових производа који се раније нису производили. Радни народ наше републике на челу са радничком класом, сврстан у Народни фронт, кроз социјалистичко такмичење, бије битку за извршење Петогодишњег плана, за изградњу социјализма. У тој битки предњаче колективи као што су: колектив металног

предузећа „Веља Стојаковић” који је још почетком октобра извршио свој годишњи план према 1947 години два пут повећан. Подизањем радне дисциплине и бригадним системом рада овај колектив је извршио снижење пуне цене коштања за 120%. Проширењем асортимана своје производње ово предузеће постало је озбиљан чинилац у опремању наших нових предузећа.

Такви су и колективи Ливнице железца и темпера, Југостроја, Пролетер — Лесковац.

Колективи текстилних предузећа „Коста Стаменковић” и „Јединство” су упркос летошње поплаве и вишедневног застоја успели да међу првима остваре свој производни задатак и снижење пуне цене коштања. У борби са бујицом ови колективи показали су примерно самопожртвовање, спречавајући бујици да нанесе веће штете лагеру робе и сировина и постројењима. Такви су и колективи „Иван Милутиновић”, „29 новембар”, „Меркур” и многи други. На челу са таквим колективима радни народ наше републике часно ће извршити своје производне задатке и у 1949 години, јер су наши људи тврдо убеђени да је пут којим нас друг Тито и ЦКП води, исправан, а пуни су одлучности да социјализам у својој земљи изграде и то што пре.

Хоћу да кажем нешто и о неким слабостима које наша привреда досада није успела да савлада.

План снижења пуне цене коштања најбоље ће остварити наша републиканска индустрија са 65 до 70%, док локална индустрија и друге привредне гране у извршењу овог задатка подбацују. Успех индустрије је тим већи кад се зна да је стварна борба за извршење плана почела у другој половини јуна и кад се зна да је индустрија последњих месеци 1948 године достигла у производњи оно снижење које је планом било постављено. Али у оквиру саме индустрије неки колективи нису извршили своје задатке. То долази отуда што сви руководиоци нису подједнако инсистирали на извршењу овог задатка, а њиме се углавном руководило од горе из ресора и дирекција. Било је таквих административно-оперативних руководиоца који нису пратили план снижења пуне цене коштања — који нису помогли предузећима да схвате значај снижења за проширену социјалистичку репродукцију и упорно настојали да њихова предузећа остваре тај задатак. Нарочито слабо стоји на сектору шумарства, пољопривреде и рударства. С обзиром

на задатке ових ресора у 1949 години ова ће се слабост морати благовремено да отклони.

Да би се могло правилно газдовати мора се имати уредно материјално и финансиско књиговодство. У 1948 години, у овом правцу, постинути су знатни резултати у републиканској индустрији, на пример, у већини предузећа имамо обрачунске калкулације по истеку сваког месеца. Али у неким предузећима и привредним гранама стање није задовољавајуће. Разуме се да ова руководства не могу да прате ни извршење производног задатка, ни извршење плана акумулација укључујући ту и пуну цену коштања. Ова руководства не могу да држе ствари у рукама а такво стање даје све услове за вршење злоупотреба и крађа. Отуд имамо појаву да се на једном пољопривредном добру прасад евидентирају тек пет недеља после праћења, на другом краве сименталске расе дају $2\frac{1}{2}$ кг млека дневно итд.

У једном броју задружних савеза слична је ситуација. Задатак је ревизије да открије неправилности и помогне да се стање среди а извршиоце злоупотребе и крађе преда на одговорност.

Постоји појава да се на финансиске планове гледа као на неку бирократску администрацију која је потребна само Министарству финансија и неким вишим органима а не и самим предузећима. Случај је у једној дирекцији да је она радила финансиске планове за сва предузећа, а да их ова нису ни имала ни видела. Финансиски планови потребни су и вишим органима од административно-оперативних руководиоца, али су они још потребнији административно-оперативном руководству и самом руководству предузећа, ако их оно буде схватило као живе и по њима планирало и пратило извршење постављених задатака и анализирано свој рад.

Код једног броја привредних предузећа постоји озбиљна недисциплина у погледу благовремене уплате акумулације. Прегледом 60% предузећа на територији НР Србије установљено је да је велика већина предузећа уредна у том погледу, али да мањи део предузећа дугује 1.282.000.000. — динара. Разуме се да је ово неспојиво са захтевима планске финансиске дисциплине.

На сектору трговине, НР Србије постигнути су у 1948 години добри резултати. Праћење извршења робног промета даје нам следећу слику:

	1947 год.	1948 год
Државни сектор	100	209
Задружни „	100	110
Друштвене организације	—	(3.615,000.000)
Приватни сектор	100	49
Свега:	100	158

Државни сектор је по величини и пре национализације приватног сектора био одлучујући по обиму. После национализације капацитет приватног сектора претставља само седамдесет четврти део државног сектора. Број продавница у 1948 години порастао је у државном сектору за 93% према 1947 години, али и поред тога збир свих продавница крајем 1948 године претставља само $\frac{1}{3}$ од оних које су постојале крајем 1947 године.

План откупа белих жита извршен је са 138%, а већи је за 10,6% од плана за 1947 годину.

План откупа ситне и крупне стоке извршен је у 1948 години са 103,5%.

Откуп мршавих свиња, заједно са ванредним откупом извршен је са 132,46%.

Подбачен је план откупа дебелих свиња.

За овако успешно извршење горњих задатака имамо да захвалимо у првом реду чињеници да наше радно сељаштво свесно извршава ове своје обавезе према заједници. Само мали и све мањи број шпекуланата из редова сеоских богаташа даје отпор овим нашим мерама. Број се њихов смањује, јер из године у годину све већи број од њих увиђа да смо решени да скршимо сваки отпор који нам стоји на путу изградње социјализма. На пример, ако је 1947 године број кажњених био 100, 1948 године број кажњених у вези извршења откупа износи само нешто мање од 15%.

План извоза за 1948 годину већи је за 110% од плана за 1947 годину. Тај задатак извршен је са 67%, а рачунајући и робу спремну за извоз а неизвезену попео би се проценат на 91%.

На сектору школства и народне културе постигнути су видни резултати, а нарочито у развоју културног живота код националних мањина. Године 1939/40 у Србији без Космета, било је 2.271 школа, школске 1945/46 године 2.943, године 1947/48 било је 3.167 школа, 1948/49 — 3.245. У Космету

1939/40 године било је 250 школа, 1945/46 — 390, док се у 1948/49 тај број попео на 598 а број ђака са 40.519 у 1939/40 школској години на 98.315 у 1948/49.

Пре рата на Космету није било ниједне шиптарске школе, а данас тамо има 421 основна школа на шиптарском језику.

У Народној Републици Србији у 1948 години уписало се у ниже и пуне гимназије 60% свршених ученика основних школа. Према томе, у овом погледу достигнут је задатак Петогодишњег плана. Даљи је задатак да се овај проценат уписа одржи, поготово кад се очекује знатно већи прилив ученика.

На територији Народне Републике Србије било је 1939/40 школске године 93 ниже гимназије са 21.364 ђака, 1945/46 школске године 77 гимназија са 12.369 ђака, 1947/48 године 340 гимназија са 56.995 ђака. Тај број се у 1948/49 школској години попео на 372 гимназије са 77.681 ђаком. Од овог броја на Космету је 1939/40 године било 6 гимназија са 637 ђака, а 1945/46 — 6 гимназија са 1.369 ђака, док се у 1948/49 години пење на 36 гимназија са 3.410 ђака.

Потпуних гимназија 1939/40 год. било је на територији Народне Републике Србије 61 са преко 53.000 ђака, 1948/49 год. имамо 68 гимназија са 94.000 ђака. Школске 1939/40 године на Космету било је само 2 гимназије, а 1948/49 — 6 гимназија са око 10.000 ђака. Учитељских школа у 1939/40 години било је на територији Народне Републике Србије свега 14 са 12.517 ученика, а 1948/1949 год. 25 школа са 8.793 ученика. Од тога на Космету 2 учитељске школе на шиптарском језику са 377 ученика.

На дан 1 октобра 1948 године на територији НР Србије радило је 250 нижих стручних школа са 26.783 ученика из разних предузећа републиканског, покрајинског и локалног значаја.

Петогодишњи план поставља пред НР Србију крупне задатке на пољу подизања средњих стручних кадрова. У 1948 години план је, углавном, извршен. У вези с тим задатком имамо велики пораст ученика у школској 1948/49 години према 1947/48 години. Школске 1947/48 године имали смо 69 средњих стручних школа са 12.637 ученика, од којих 5.490 стипендиста, а 1948/49 имамо 87 школа са 25.412 ученика, од којих 13.250 стипендиста или преко 50%. У овај

број школа урачунато је 9 радничких техникума са 660 ученика који у прошлој школској години нису постојали.

Београдски универзитет и новоотворене велике школе, потпомогнуте од стране наше Владе, доживљавају врло брзи развој. И то упркос чињеници да је окупација нарочито тешко оштетила ову установу. Капацитет Универзитета данас далеко премаша предратни. И број студената је у сталном и великом порасту. То се јасно види из овог прегледа:

	Студената	Стипендиста
1938/39	9.210	321
1945/46	10.127	512
1946/47	19.000	1.299
1947/48	24.000	3.140
1948/49	30.062	10.976

У буџетској 1948 години повећан је број асистената и професора, али потребе нису подмирене. Један од задатака у наредној години је ублажити несразмеру између броја професора и асистената и броја студената. Ослобођење нас је затекло са 7.000 ученичких места, а од ослобођења изграђено је или поправљено 6.744 ученичких места, али овај број је недовољан за постојећи број студената.

Наша Влада давала је крупне суме за инвестициону изградњу Комитету за Универзитет и високе школе и то 1946 године 34,000.000 динара, 1947 године 224,000.000, 1947/48 године 214,000.000, и 1949 године 429,000.000 динара, а преко тога долази неколико стотина милиона савезних инвестиција за изградњу универзитетског насеља у Београду и др.

Исту такву помоћ Владе ужива и Српска академија наука, која се у току прошле године реорганизовала, основала 29 института, о којима се брине наша Влада.

Из свега што сам изнео види се колике је напоре улагала НР Србија да омогући правилан рад и развој ових високих научних установа. Предлог буџета за 1949 годину даје Влади наше републике још веће могућности да омогући још боље услове за научни рад и живот на овим установама и боље услове студирања нашим студентима. Али сматрам за потребно да се осврнем на једно питање које захтева пуну пажњу и енергичну интервенцију, а то је да је на Универзитету од ослобођења до данас дипломирало само 1337 студената. Ово свакако није у складу са оним што је друг Тито више пута постављао студентима као основни задатак.

Нашој привреди и друштвеном животу уопште потребан је много већи број висококвалификованих кадрова него што их данас има, те потребе врло брзо расту, зато наши студенти не смеју закашњавати са својим испитима.

Из говора савезних министара у овој дебати видело се да на нашим научним радницима леже крупни задаци, многе ствари тако преко потребне и корисне нашој народној привреди чекају да буду од њих решене. Може се без претеривања рећи да су наши научни радници већ досада добили све основне услове за пун научни рад и развој. Очекивати је да ће нам научни радници дати у идућим годинама још више резултата него досада на добро наших народа и наше земље.

На сектору народног здравља у 1948 години учињен је знатан напредак. Број поликлиника попео се од 11 у 1947 на 24 у 1948 години, број амбуланата од 304 на 360, а здравствених станица од 235 на 340. Број болничких кревета у исто време повећао се за преко 700.

Наша република биће у могућности да у 1949 години знатно ојача апарат среских и градских народних одбора. Познато је, другови народни посланици, колико огромних задатака решавају наши срески и градски народни одбори у вези са извршењем планских задатака, нарочито на сектору пољопривреде (сетва, жетва, откуп итд.). По директиви Савезне владе извршена је реорганизација среских и градских народних одбора као и систематизација. Предлог буџета омогућава нам да ојачамо апарат народних одбора за 40—55% према стању пре реорганизације.

Такође смо у могућности да ојачамо апарат месних народних одбора у НР Србији са просечно два нова службеника. Проблем јачања апарата месних народних одбора неће овим бити решен, али ће ипак месни народни одбори бити знатно ојачани. Кад се зна да они, као непосредни спроводници наше политике и наших задатака на селу, имају огромне задатке, онда је јасно колико ће бити користи из овог појачања.

Предлог буџета за 1949 годину омогућава нам да у наредној години поред одржавања и проширивања постојећих културно-просветних и здравствених установа створимо и читав низ нових. Тако ће, између осталог, бити отворено 9 стручних школа, 16 средњешколских интерната, 19 школа за стручно образовање радника, 5 нижих гимназија, 13 до-

маћичких течајева, две балетске школе, 1 шоферска школа, 13 амбуланата, 15 дечјих диспанзера, 9 зубних амбуланата, 23 дечја обданишта, 6 ветеринарских амбуланата, 4 позоришта итд.

Другови народни посланици, буџет НР Србије за 1948 годину претстављао је повећање за 52% према буџету за 1947 годину, а извршен је са 3.200.000.000 вишка прихода над расходима. Добит од привредних предузећа знатно је премашена, порез на доходак извршиће се са 106%, приходи установа и надлештава са око 124%, разни и неподвижни приходи са 247% итд. Укупно приходи ће бити извршени у 1948 години око 113%, расходи ће пак бити извршени са укупно око 97%.

Предлог општедржавног буџета за 1949 годину предвиђа оквир административног дела буџета НР Србије у износу од динара 11.007.000.000 или повећање према 1948 години за 30%.

Народна Република Србија досада је извршавала све задатке које су друг Тито, ЦКП и Влада поставили. Радни народ Србије и у 1949 години уложиће све своје снаге и оствариће задатак плана за 1949 годину дубоко свестан да је то пут који води срећној будућности, ка економском благостању — у социјализам. Убеђен сам да ће то учинити и друге наше републике.

Претседавајући: Прекидам седницу, која ће се наставити у 4 сата после подне.

(Седница је прекинута у 13,50 часова, а настављена у 16,20 часова)

Претседавајући: Настављамо рад. Пре прелаза на дневни ред прочитаћу телеграм који је дошао овог часа:

„Завршивши годишњи план пре рока, радни колектив Панчевачке текстилне индустрије шаље пламене поздраве IV ванредном заседању Народне скупштине ФНРЈ и свом омиљеном маршалу Титу и обећава да ће са још већим полетом приступити извршењу задатака треће године Петолетке.

Колектив панчевачке Текстилне индустрије“.

(Аплауз).

Реч има народни посланик друг Хасан Бркић.

Хасан Бркић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, предлог буџета за 1949 годину претставља даљи крупан корак који чини наша народна држава и наша

Партија на путу изградње социјализма Наш буџет је новчани изражај привредног плана, јер он, као буџет социјалистичке државе, одражава постављене задатке у производњи, у финансирању даље изградње, у акумулацији, снижењу трошкова производње итд. У дијеловима који обухватају расходе за просвјету и културу, осигурање и здравствену заштиту, буџет је такође везан са задацима који проистичу из плана у погледу подизања животног стандарда радних маса. Расходи на администрацију немају онај карактер какав имају такви расходи у капиталистичким државама зато што се измјенио карактер функција наше администрације у односу на привреду. Посматран у цјелини, буџет одражава линију политике нашег партиског и државног руководства у расподјели националног дохотка који се врши у складу са задацима проширене социјалистичке репродукције, која претставља јединство сталног јачања и проширивања продукционих снага наше земље као и проширење и јачање социјалистичких односа. У том погледу наш буџет одражава већ извршена као и претстојећа помјерања у односима између социјалистичког сектора наше привреде и остатака разбијеног капиталистичког система. Овај моменат нарочито је карактеристичан за буџет земље која се налази у прелазном периоду, у којем и релативно и аполутно расту социјалистички елементи у привреди. Помјерања унутар наше привреде не врше се спонтано и аутоматски, него су она резултат упорне борбе социјалистичких снага наше привреде са остацима капиталистичких елемената, она су резултат класне борбе која се не стишава и не примирује, него се, напротив, у процесу изградње социјализма, све више заоштрава са порастом социјалистичког сектора. Подаци о извршењу буџета као и подаци о извршењу планова производње јасно говоре о томе, да наш социјалистички сектор расте из године у годину. Најопштији израз тог пораста огледа се у повећању пореза на промет производа, који, углавном, претставља приход социјалистичког сектора. У 1947 години цјелокупни државни сектор дао је 27,5 милијарди динара, док је у 1948 години остварено преко 42 милијарде. Наша социјалистичка индустрија већ данас учествује у укупној акумулацији са 70%. Овај пораст друштвене акумулације остварен је побједама у производњи која је у односу на 1939 годину порасла у 1947 години за 67% а у 1948 години у односу на 1947 за 61%. Финансирање привреде кроз буџет за ове три године такође указује на брз темпо пораста социјалистичког сектора. Сви наши доса-

дашњи успјеси, нарочито у производњи, омогућили су да државни приходи расту из године у годину, они су омогућили да не само уравнотежимо буџет, него и да обезбиједимо вишак прихода над расходима и да учврстимо нашу валуту која претставља необично важан фактор у социјалистичкој изградњи. Све то говори о правилној финансиској политици Савезне владе. Од коликог су значаја успјеси финансиске политике у изградњи социјализма навешћу сљедеће ријечи Лењина о том питању: „Не смијемо заборавити да је свака наша радикална реформа осуђена на неуспјех, ако не будемо имали успјеха у финансиској политици. Од те последње задаће зависи остварење од нас замишљеног огромног дјела социјалистичког преображаја друштва“.

Шта показује наш буџет? Његове цифре одраз су несумњивих чињеница, оне су одраз сталног пораста привредних снага наше земље којег наши критичари желе да умање. Они би хтјели да нас убиједе у двије ствари: прво, да то што ми радимо и стварамо, да то није социјализам, и друго, да све кад би ми хтјели да градимо социјализам, да га ми не можемо својим снагама изградити. Што се тиче прве примједбе, мишљења сам да није потребно никога убјеђивати у њену неоснованост, јер питање изградње социјализма у нашој земљи није ствар теоретске дискусије него је то ствар практичне дјелатности милиона људи који данас под руководством Партије побједоносно изграђују социјализам. Наша Партија пошла је тим путем зато што се пред њу поставило питање: или приступити изградњи социјализма, и тиме осигурати тековине наше револуције, или чекати и тиме довести у питање тековине наше револуције. Не само интерес наше земље, него и интерес напредних снага свијета тражио је да наша земља пође тим путем. Ми нисмо криви томе што се изградња социјализма у Југославији не може замислити без индустријализације и изграђивања свих оних продуктивних снага које имају услове за несметан развој. Што се тиче другог приговора, може се рећи сљедеће: наша Партија није никада поставила питање изградње социјализма у Југославији тако да га она изграђује без узајамне помоћи и сарадње са Совјетским Савезом и осталим државама народне демократије. Напротив, наша држава је улагала огромне напоре, да ту сарадњу развије и продуби на свим пољима и да нађе најпогодније форме за то, форме које би одговарале како интересима појединих земаља тако и интересима свих држава народне демократије на челу са СССР-ом. Али данас, када је

питање изградње социјализма, не нашом кривицом, постављено тако да га ми градимо чак и уз извјесно ометање од стране наших пријатеља, ми смо чврсто увјерени да ћемо га изградити и на дјелу доказати да је наша Партија не само начисто с тим како треба градити социјализам, него да је способна и кадра да га и изгради. Досадашњи наши успјеси најбоља су потврда да постоје сви услови и спремност радних маса да тај велики задатк под руководством Партије побједоносно изврше.

У општедржавном буџету јасно долазе до изражаја наши главни задаци за 1949 годину, које је нарочито подвукао у свом излагању друг Тито. Највећа средства у инвестиционој изградњи обезбјеђена су за даље јачање кључних грана од којих зависи даљи развитак целокупне наше привреде. Тешка индустрија, рударство, електропривреда, саобраћај као и пољопривреда заузимају главно мјесто у плану за 1949 годину. Идућа година биће одлучном годином у борби за јачања ових привредних грана. За даљу побједоносну изградњу социјализма нама је потребно више челика, угља, погонске енергије, потребно је да обезбједимо што је могућно више наше потребе у нафти, потребне су нам нове машине за изградњу фабрика и механизацију постојећих грана привреде. Остварење тих задатака претставља гаранцију побједоносног извршења Петогодишњег плана. Зато за нас не може бити дискусије о овим задацима и морамо бити спремни да до краја мобилишемо наше снаге за њихово потпуно извршење. Општедржавни буџет у претстојећој години предвиђа значајна средства у подизању животног стандарда. Тај моменат још једанпут потврђује да изградњу социјализма у нашој земљи прати сталан пораст и побољшање услова живота радних маса. На линији бриге за живот радних људи у идућој години нарочита пажња биће посвећена станбеној изградњи.

Прије него што бих се осврнуо на буџет Народне Републике Босне и Херцеговине за 1949 годину, укратко бих изнио неколико података о извршењу плана и буџета у 1948 години. Сопствени приходи наше републике остварени су у цјелини. Остварење прихода у којима учествује НР Босна и Херцеговина у савезним приходима није у цјелини постигнуто зато што у неким гранама није остварен план производње. На остварење тих прихода утицао је и тај моменат, што је читав низ наших предузећа задржао знатне количине производа, чија реализација пада почетком идуће године.

Остварени приходи у 1948 години износе 6,546.298.000 динара према 4.611,181.000.— динара у 1947 години.

Претсједник Савезне планске комисије друг Кидрич у свом излагању осврнуо се на извршење плана производње наше републике у 1948 години. Ја бих се углавном осврнуо на остварење плана по појединим гранама. Републиканска индустрија, изузев неких грана, остварила је план производње. Метална, текстилна и прехранбена индустрија преbacиле су своје производне задатке. Републиканска дрвна индустрија није остварила постављени план, али њена производња у 1948 години већа је од извршења у 1947 за 60%. И у шумској експлоатацији, која такође није извршила свој производни задатак, остварена производња већа је од извршења у 1947 години за 50%. На подбацивање плана у овим двома гранама, поред још неотклоњених слабости у организацији рада утицала су неблагоприятно обезбјеђена средства за механизацију као и закашњење у пуштању у погон нових капацитета. И поред учињеног напретка, локална индустрија није успјела да обезбиједи континуитет у производњи, нарочито у првој половини године, што је имало за посљедицу да касније, када су, углавном, биле обезбјеђене сировине није могла да оствари заосталу производњу. Инвестициони задаци у 1948 години били су за четири пута већи од задатака у 1946 години и скоро два пута већи од задатака у 1947 години.

Појачана производња утицала је на пораст народног дохотка. Доходак по глави становништва у Босни и Херцеговини био је у 1947 години два пута већи од просјечног дохотка у старој Југославији 1936 године. У овој години остварен је планирани народни доходак, а у 1949 планирано је његово повећање за 24%. И поред тога што су се инвестициони расходи у 1948 знатно повећали, буџет је претстављао исти проценат народног дохотка као у 1947 години. Наша република се коначно осамосталила у погледу финансирања својих потреба из сопствених извора. У 1947 години за покривање наших расхода била је потребна нарочита дотација Савезне владе, а у 1948 години и поред тога што је буџет расхода био већи за 60%, ми смо својим сопственим средствима финансирали све државне расходе. Сличну појаву имамо код буџета народних одбора. Док је у 1947 години 80% народних одбора имало дотацију из републиканског буџета, у 1948 години само 12% народних одбора имало је дотацију из репу-

бликанског буџета. Упоредо са порастом производње повећао се и број радника у нашој привреди. Пораст броја радника у републиканској и локалној привреди, не рачунајући савезна предузећа, која су имала још већи пораст, показује следећи индекс у мјесецу јулу 1948 године према одговарајућем мјесецу у 1947:

индустрија и рударство 139, шумарство 167, грађевинарство 186.

Пољопривредна производња је такође забиљежила знатан напредак. У ратарској производњи ми смо пребацили у овој години предратни десетогодишњи принос. Индекс површина под житарицама порастао је од 1945 до 1949 за 34%.

Упоредо са порастом производње знатно се повећао, као што сам већ напоменуо, број радника и с тим у вези и платни фонд. Побољшање пољопривредне производње позитивно је утицало на куповну моћ нашег села. Подаци о робном промету илуструју пораст животног стандарда радних маса. Робни промет ове године већи је за 40% од робног промета прошле године. Он се по секторима развијао на слиједећи начин.

државни сектор 56%, задружни сектор 41%, преко мреже друштвених организација 12%, приватни сектор 1%.

У робном промету нарочито важну улогу имала је везана трговина која је обухватила 10% укупног робног промета. Она је, и поред свих недостатака и слабости, проширила везе између села и нашег социјалистичког сектора и тиме појачала размјену робе између села и града. Успјех везане трговине илуструју и подаци о остварењу плана откупа. Откуп бијелих житарица остварен је за 101%, вуне 104%, стоке 102%. У овој години нарочито се побољшао откуп и других пољопривредних производа као, на примјер, пасуља, кромпира, воћа и воћних производа, итд. Правилна политика наше Партије према селу омогућила је да пољопривредни произвођач, нарочито радно сељаштво, постане све више заинтересовано да унапређује производњу, а, с друге стране, таква политика омогућила је побољшање снабдијевања радних маса у граду. Систем обезбјеђеног снабдијевања као и систем допунског снабдијевања, и поред извјесних тешкоћа, углавном су обезбједили потребе радних маса. У односу на прошлу годину нарочито се побољшало допунско снабдијевање, иако још увјек нисмо ни приближно развили расположиве изворе за побољшање допунског снабдијевања, нарочито у поврћу, млијеку и воћу.

Остварујући овај повећани робни промет, наша социјалистичка трговина још испољава низ слабости. Она се није ослободила слабости које њен апарат своди на функције дистрибуције, она још није постала фактор који активно утиче на производњу, како текућу тако и у погледу покретања и развијања нових извора. Још има појава гомилања робе, неевидентирања залиха, нарочито неевидентирања и расипања државних фондова за потребе исхране. У идућој години један од наших најважнијих задатака биће и побољшање организације трговине, развијање њеног апарата и проширење њене мреже.

У вези са планом 1948 године посебно бих се осврнуо на питање снижења цијене коштања. Ми нисмо водили довољну и одлучну борбу за остварење плана снижења трошкова, иако је у многим гранама учињен крупан корак у погледу побољшања организације рада и производње, нормирању утрошка материјала и радне снаге. И поред тога што су сва наша предузећа добила задатак у погледу снижења трошкова, том задатку прилазило се кампањски и при његовом конкретном ријешавању није се довољно водило рачуна о томе, да је то један од најважнијих извора за јачање социјалистичке привреде, за проширење обима производње и побољшање услова радних маса. Радни колективи испољавали су спремност да се заложе и на многим мјестима залагали су се на снижењу трошкова производње, али наш руководећи кадар, наш инжењерско-технички кадар није свугдје са потребним залагањем прилазио рјешавању тога проблема. Нису ретки случајеви да наши руководиоци гледају на план производње, на питање организације борбе за његово извршење само са становишта његовог извршења по количини и квалитету, док је питање снижења цијена коштања остајало често по страни. Овакво схватање потиче отуда што многи од њих не схватају да је цијена битан елеменат плана и да је она тијесно везана са материјалним и радним билансом. У погледу борбе за снижење пуне цијене коштања срећу се ту и тамо и таква схватања да плате радника и повремене повишице претстављају сметње у снижењу трошкова производње. Ван сваке сумње је да такво схватање претставља остатак капиталистичког гледишта на производњу и неуочавања стваралачке снаге радних колектива који добром организацијом и социјалистичким такмичењем откривају резерве и проширују могућности какве не постоје у условима капиталистичке производње. Поред тога још се срећу случајеви да поједина пре-

дузећа праве разне резерве које без потребе терете наш материјални биланс, често у материјалима и сировинама у чијој потрошњи треба обезбједити крајњу економичност. Против оваквих појава у претстојећој години морамо повести најоштрију борбу, повезујући је са свестраном контролом свих норматива који су били база за постављање плана. Иако нисмо остварили план снижења трошкова производње, постигнути успјеси у погледу евиденција трошкова производње омогућиће да у 1949 години уз извршење потребних организационих мјера учинимо крупан корак. У вези са заощтравањем овог питања поставља се као неодложан задатак да наши привредни кадрови у производњи шире овладају теоретским основама марксистичке политичке економије, нарочито политичке економије социјализма да би могли правилно да схвате законитост развитка наше економике, да открију унутрашњу повезаност производног процеса појединих предузећа са њеним функционисањем у цјелини. У борби за снижење трошкова производње као и у непосредној контроли финансиског пословања предузећа мораће се у идућој години много шире ангажовати и наши финансиски органи.

Као саставни део борбе за снижење трошкова производње била је и наша борба за бољу организацију производње, за даље развијање форми организације социјалистичког рада. У овој години учињен је значајан корак у побољшању организације рада и знатно се проширило такмичење у производњи. У металној индустрији и металургији такмичењем је данас обухваћено преко 90% радника. И у другим гранама привреде знатно је порасло такмичење, нарочито у грађевинарству и рударству. Детаљнија и свестранија разрада плана такмичења уз личне обавезе и евиденцију извршења тих обавеза показала је у предузећима гдје је то шире уведено да су радни колективи у стању да савладају све тешкоће. Примјери предузећа металне индустрије и понеких рудника показују да је упоредо са побољшањем организације рада и такмичења из мјесеца у мјесец пребациван план производње. Размах социјалистичког такмичења у нашој републици испољава се порастом ударника, новатора и рационализатора. У 1946 години било је 1.474 ударника, у 1947 4.791, а у 1948 години 8.479 ударника. Од овог броја у 1948 години задржало је звање ударника два и више пута 39% ударника. Нарочиту иницијативу испољила је радничка класа на пољу новаторства и рационализаторства. Преко 230 крупних нова-

торских и рационализаторских предлога дошло је од стране наших радних колектива од којих је преко 100 прихваћено. Пракса у 1948 години показала је да је производно саветовање најбоља форма у мобилизацији радничке класе у извршавању свих задатака у производњи. Тамо гдје су она постала системом рада партиских и синдикалних организација као и руководства предузећа, ту је дошло до побољшања организације рада, снижења трошкова производње, реалног постављања норматива. На линији побољшања организације рада много је допринјело увођење бригадног система рада. Данас је, на пример, у рударству бригадним системом обухваћено 37%, у шумарству 45%, у грађевинарству преко 70%, а у другим гранама овај проценат је знатно већи. Бригадни систем је утицао на знатно повећање продуктивности рада и на многим мјестима отклонио кампањски начин борбе за план. Наше синдикалне и партиске организације, нарочито у гранама привреде на које у 1949 години падају тешки задаци, мораће много учинити на даљем побољшању организације рада, користећи богато искуство из ове године, јер питање радне снаге и у овој години претстављаће једно од важних питања борбе за план.

У оквиру плана за 1949 годину пред нас су постављени слиједећи задаци:

1) Као најважнији задатак поставља се питање даљег развијања и јачања државног и задружног сектора у пољопривреди. У плану је предвиђен нарочито велики скок у повећању основних фондова социјалистичког сектора у сточарству, које има услова за брзи развитак у нашој републици. У сточарству повећаће се учешће и задружног сектора, тако да ће државна добра и задруге постати озбиљан фактор у сточарској производњи. У вези са оваквим повећањем производње прошириће се пољопривредна површина социјалистичког сектора за преко 50.000 хектара. И у ратарству се постављају у идућој години пред социјалистички сектор важни задаци.

У идућој години се поставља, исто тако, као важан задатак да се поведе још одлучнија борба против заосталости пољопривреде. За њену заосталост карактеристичан је низак ниво техничке опреме. Од укупног броја плугова ми имамо још 33% дрвених плугова и ралица. Поред тога наша пољопривреда оскудијева и у другим оруђима и машинама. Сејачицу за кукуруз има свако 27 газдинство, сејачицу за бијело

жито свако 270 газдинство, тријера свако 2.300 газдинство. У вези са оваквим техничким стањем опреме која је, поред осталих фактора, утицала на слабу обраду и допринос, у 1949 учиниће се озбиљније побољшање. Наша тешка индустрија у идућој години осигураће шире снабдијевање пољопривреде него што је то био случај у протекле двије године. Јачањем и развојем задружног сектора, нарочито изградњом станица које ће бити снабдијеване мањим машинама и крупнијим оруђима, знатно ће се побољшати техничка опрема пољопривреде. На линији борбе за унапређење пољопривреде посветиће се нарочита пажња повећању приноса широм примјеном агротехничких мјера, као и проширењем досада необрађиваних површина.

2) План укупне индустриске производње у 1948 години према извршењу ове године биће повећан за преко 70%. Производња дрвне индустрије у односу на извршење прошле године биће повећана за 88% а у шумској експлоатацији за 66%. У оквиру ових задатака у индустрији биће знатно проширена производња предмета широке потрошње како у републиканској тако и у локалној производњи. У циљу што ширег спровођења рационализације производње у 1949 спровешће се реконструкција читавог низа предузећа као и механизација производног процеса, нарочито у дрвној индустрији, шумарству и грађевинарству.

3) У 1949 години знатно ће се проширити изградња објеката друштвеног стандарда, нарочито изградња станова и школа. Од укупних инвестиција на друштвени стандард отпада 37,9%. У НР Босни и Херцеговини учињен је крупан корак у развијању нашег школства, али ми још имамо да савладамо врло тешке задатке на том пољу. У овој години број основних школа већи је за 29% од предратног стања, учитеља за 19%, а ђака у школама имамо два пута више него прије рата. Али, још једна трећина одрасле дјеце за школу није обухваћена наставом. И у средњем школству — и поред тога што смо досада отворили 45 гимназија, 3 учитељске школе и 20 средњих стручних школа — пред нас се постављају озбиљни задаци с обзиром на сталан пораст потреба у новим кадровима. За потребе културно-социјалне делатности у плану је предвиђено 15,5% од укупних инвестиција.

Буџет наше републике износи 8.789,100.000 динара према 7.341,276.000 динара у 1948 години. Савезни буџет, одређујући оквире буџета НР Босне и Херцеговине, водио је рачуна

о томе да темпо изградње наше републике буде већи од просјечног темпа. Укупне инвестиције у оквиру општедржавног и републиканског плана у 1949 години биће повећане за скоро два пута. Све то омогућује да наша република иде брзим темпом напријед. То њено кретање осветљавају подаци о извршењу плана у овој години. Захваљујући правилној политици наше Партије и Савезне владе, захваљујући нарочитој бризи друга Тита, НР Босна и Херцеговина остварењем Петогодишњег плана ући ће у ред напредних република и њена богатства и изграђене продуктивне снаге биће снажна полуга у даљој борби за изградњу социјализма у нашој отаџбини. Радне масе су чврсто ријешене да на том свијетлом путу слиједе нашу Партију и да без колебања савлађују све тешкоће и напоре без којих се не може изградити нови живот и наша социјалистичка отаџбина.

Усвајајући у цјелини буџет, изјављујем да ћу за њега гласати. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик друг Томо Чиковић.

Томо Џиковић (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, rasprava budžeta koji ovog časa pretresa ovaj visoki dom odraz je našeg novog stvarnog stanja, nove, Titove Jugoslavije, koja je pošla brzim koracima socijalizaciji našeg privrednog i društvenog života. Kad se potsjetimo na budžete stare Jugoslavije i kad ih podvrgnemo analizi kakovi su oni bili, kome su služili i tko se njima korisito, i kad povučemo paralelu sa današnjim predlogom državnog budžeta onda uočavamo veliku i ogromnu razliku koja je i na prvi pogled jasno vidljiva i opipljiva.

Budžeti stare Jugoslavije bili su zavijeni maglovitim stanjem. Oni su služili obilno pojedincima tadašnjih režima za sticanje i bogaćenje na račun radnog naroda. Razne malverzacije i trošenje narodnog novca na nedopušten način bilo je u staroj Jugoslaviji obična pojava. Korupcija i privilegije odanih režimlja bile su nagrade za sve koji su lojalno podržavali i podupirali nenardone režime stare Jugoslavije.

Pojedine grane narodne privrede u staroj Jugoslaviji bile su zapostavljene i nimalo se nije vodilo o njima računa. Ja ću uzeti, između ostalog, samo jednu granu a to je poljoprivreda i njezina proizvodnja. Poljoprivreda stare Jugoslavije bila je zapuštena i zaostala, nitko od merodavnih nije se brinuo da se

ona uzdigne na viši stepen putem agrotehničkih i ostalih mjera, da se ona mehanizira, da se poljoprivredniku olakša obrada, da se poveća prinos, da se provode melioracije, isušivanje močvara, navodnjavanje itd., jer za to nije bilo finansijskih sredstava a niti inicijative sa strane vladajuće klike, jer se, tobože, to nije isplatilo, jer je i bez pomenutih mjera bila takozvana hiperprodukcija, naročito žitarica, koje se nisu mogle plasirati na domaćem tržištu, već se trebalo davati premija raznim veleizvoznicima, da tako potrebite artikle za prehranu izvezu u inozemstvo, unatoč toga što je u zemlji bilo na stotine hijlada gladnih koji nisu bili u stanju da si kupe i obezbjede komadić kruha naročito u takozvanim pasivnim krajevima. Poljoprivrednik je u takvom stanju bio u lošoj ekonomskoj situaciji, proizvodnja mu se nije isplatila, prosto je davala slabe rezultate, kupovna moć sela je svakodnevno padala, osiromašenje je bilo na pomolu, davanja državi bil su sve veća i veća, standard života je padao, nezadovoljstvo je raslo a politička borba se zaoštravala. Eksploatatori razne vrste, domaći i strani, pravili su dobre poslove na račun radnih ljudi. Usljed takve situacije cjelokupni privredni život u staroj državi je zapeo i izazvao nezadovoljstvo širokih radnih masa sela i grada.

Danas je, međutim, situacija sasma drukčija. Pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita koji nas vode u socijalizam, svi prihodi koji se ostvaruju iz socijalističke privrede većim dijelom trošit će i troše se, kako smo čuli iz ekspozea drugova ministara, na zadatke koji su usko vezani sa ispunjenjem Petogodišnjeg plana, među ostalim i za poljoprivredu. U novom budžetu predviđene su za nju znatno veće sume no u prošlom budžetu.

Kad promotrimo neke grane koje su usko vezane uz poljoprivredu ili su one sastavni njen dio, a to je, na primjer, zadrugarstvo, koje je u staroj Jugoslaviji bilo prepušteno samo sebi i na udaru raznih kapitalističkih elemenata koji su kočili razvitak i napredak zadrugarstva i spriječavali da zadrugarstvo igra vidniju ulogu, naročito na selu. Zadrugarstvo stare Jugoslavije je živočarilo, ono nije moglo da se u kapitalističkom sistemu stare Jugoslavije stabilizira i učvrsti, zadruge poljoprivrednog karaktera uza sve svoje lijepe i korisne perspektive nisu mogle da zakoraknu vidljivim uspjesima, jer nije imalo podršku i potporu države, s jedne strane, a neprijatelji zadrugarstva su činili sve da ga kompromitiraju i da onemoguće prosperitet. Iz toga se vidi da državni prihodi nisu bili takav faktor da bi obrnutim pravcem opet išli u narod i regulirali životni standard

na bolje, nego su služili vladajućoj kliku za stvaranje i gomilanje bogatstva i ličnog prestiža.

Današnje zadruge, međutim, služe isključivo unapređenju poljoprivrede, preko kojih će se primjenjivati sva agrotehnička sredstva koja nam danas mogu biti stavljena na raspolaganje. Preko današnjih zadruga i preko zadružnih domova, kulturni i prosvjetni rad na selu doživjeće prekretnicu i omogućit će da se naša sela uzdignu na viši stupanj kulture a time će se podići i standard života na selu.

Mnogo bi toga trebalo spomenuti baš ovoga momenta, što je i na ostalim sektorima poljoprivrede za stare Jugoslavije bilo negativno, zapravo katastrofalno. Ali mi ćemo preći na grubu analizu našeg sadašnjeg finansijskog sistema u vezi sa poljoprivredom, odnosno njenim budžetiranjem. Mi ne idemo klinovim kolosjekom stare Jugoslavije, već smo skrenuli na sasvim novo izgrađeni stabilan i čvrst kolosjek. Mi iz stare kapitalističke i zaostale poljoprivrede skrećemo u socijalističku, naprednu, savremenu ekonomsku politiku. Ovu preorijentaciju uzrokovala je pobjeda naprednih snaga naše zemlje i dolaskom na vlast radnih ljudi sela i grada, koji brzim tempom preobražuju našu zemlju da postane napredna, kulturna i da sva prirodna i proizvodna dobra budu narodna svojina.

Akumulacijom novčanih sredstava državnog sektora, ostrañeni su eksploatatori, domaći i strani, koji su gutali ogromne dobiti i profite od naše privrede, a u ime poreza davali su državi išta ili ništa, jer su bili zaštićeni od davanja od tadašnjih vlastodržaca. Obnova i izgradnja naše zemlje ne bi se mogla ni zamisliti u takvom opsegu kao što je to predviđeno Petogodišnjim planom, da se nije ostvarilo ono osnovno načelo da sva prirodna i radna bogatstva naše zemlje pripadaju narodu i da ih samo naša narodna država može eksploatirati a time i akumulaciju svih prihoda koje su nekada odnosili domaći i strani kapitalisti u ogromnim sumama. Razumljivo je da svaki naš građanin, kada objektivno i pravedno prosuđuje ekonomski položaj naše zemlje posle prošlog rata i kad si predoči koliko smo uz ljudskih žrtava i materijalno stradali, vrlo rado će od svojih skromnih prihoda jedan dio dati da tako i on postane graditelj nove, Titove Jugoslavije, da i on bude učesnik velebnog i historiskog djela Petogodišnjeg plana, kao prve etape preobražaja naše zemlje koja mijenja lice i postaje svakim danom ekonomski jača, moćnija i samostalnija, neovisna od raznih eksploatatora koji su nam u prošlosti nanijeli mnogo zla i

štete, kao i od svih zlobnih i neprijateljski raspoloženih kritičara iz nekih demokratskih zemalja.

Kao i ostale grane naše privrede koje su u punom razvoju i poljoprivreda je našla svoj put. Ona treba da se uzdigne i da se trgne od sna, treba da pode novim putem, sve njezine grane treba da se preorijentiraju i prilagode našem stvarnom i novom stanju koje je nastalo posle oslobodenja naše zemlje od okupatora i ostalih trutova. Koordinacija između industrije i poljoprivrede treba ići uporedo. Poljoprivreda treba izbaciti znatan dio sirovina za potrebe naše nove industrije, ako hoćemo da nam industrija izbacuje što više gotove robe, koja je i te kako potrebna našem narodu. Dakle, neodgovorni interesi i potrebe naroda nalažu našoj poljoprivredi da ide tim putem i da nam tako osigura potreban materijal za široku potrošnju, a time će se povećati i standard života našeg naroda na selu kao i u gradu.

Iz predloga budžeta za 1949 godinu, a koji se bazira na realnim pretpostavkama, i stečenim uspjesima i dvogodišnjim iskustvima, vidljivo je da zaustaviti izgradnju socijalizma u našoj zemlji ne mogu nikakove zlobne i zlonamjerne tendencije stranih ni domaćih neprijatelja naših naroda. Svaki takav pokušaj doživio je i doživjeće fijasko, jer je zasnovan i uperen protiv interesa našega naroda i naše nove države, protiv jedinstva naših naroda i njenog rukovodstva na čelu sa CK KPJ i najzaslužnijim i najodanijim sinom — drugom Titom.

Čuli smo u referatu druga Tita da je i selo izvršilo i premašilo obaveze sa 136% u otkupu žitarica i da nećemo više izvoziti artikle koji služe za prehranu naših trudbenika. To nam daje čvrstu garanciju da će standard života našeg čovjeka porasti i da će se on znatno poboljšati. Kad promotrimo uspjehe koje su naši radnici u tvornicama i drugim radilištima polučili svojim zalaganjem, svojim predanim radom, više puta uz najteže uslove, onda je i pravilno da im se omogući dostojan život.

Mi sa zadovoljstvom konstatiramo da su i pretsjednik Vlade maršal Tito i pretsjednik Planske komisije drug Kidrič, kao i ostali drugovi ministri istakli, ne samo veliku važnost seljaštva za izvršenje Petogodišnjeg plana, već i ogromni doprinos koji je seljaštvo već sada učinilo za stvaranje Petogodišnjeg plana, zato je tim čudnije što neki niži rukovodioci nisu uočili ni pravilno ocijenili ulogu radnog seljaštva u ostvarenju socijalizma u našoj zemlji i čovjek ne može a da se ne osvrne na izvjesne konkretne pojave i nepravilne postupke koji dolaze od strane izvjesnih aktivista i koji su upereni na štetu bratstva i jedin-

stva između radnika i seljaka. Ali takove pojave seljaka neće pokolebati, jer će seljaštvo i dalje svijesno ulagati sve napore u pravcu izgradnje socijalizma u našoj zemlji, a to se može zaključiti iz izlaganja koje smo čuli od drugova ministara o polučenenim uspjesima dosada. Zato izjavljujem da ću glasati za predloženi budžet. (Aplauz).

Претседавајући: Има реч народни посланик друг Гојко Гарчевић.

Гојко Гарчевић (НР Црна Гора): Другови народни посланици, Народна Република Црна Гора економски је најнеразвијенија република наше државе. Док су све остале републике биле или су успеле током поратног времена да се економски уздигну и у финансиском погледу осамостале, буџет НР Црне Горе и за 1949 годину показује вишак расхода над приходима, који се покрива дотацијом из савезног буџета. Узрок њене привредне неразвијености није у недостајању природних услова за економски развитак, већ што се Црној Гори у бившој Југославији није поклањала никаква пажња и што се за све вријеме њеног постојања није учинило скоро ништа значајно, што би Црну Гору економски уздигло и ојачало. Поред тога, треба узети у обзир огромна разарања и порушеност коју је изазвао последњи рат, да би се добила слика тежине задатка да се и у Црној Гори ликвидира привредна заосталост.

Основни природни услови за економски развитак Црне Горе сљедећи су:

1) Пољопривреда. Разноврсне климатске и висинске прилике омогућују да се у Црној Гори гаје скоро све врсте од јужних до планинских биљака, укључујући и разне врсте индустриског биља, и скоро све врсте воћа. Примјеном агротехничких мјера и рејонизацијом увеле би се нове културе, а многе постојеће развиле тако, да би се добио знатно већи принос са земљишта. Исушењем Скадарског Језера добиле би се нове врло плодне и велике обрадиве површине, а мелиорацијом Бјелопавлићке Равнице и других површина знатно би се увећао принос са садашњих великих површина обрадивог земљишта. Поред тога, огромни пашњаци пружају могућност за развитак сточарства у великим размјерама.

2) Рударство. Досадашњим резултатима истраживања која нијесу обухватила читаву територију наше републике, установило се да Црна Гора обилује у великим количинама

разним врстама руда одличног квалитета, као: висококалоричног угља, првокласног бијелог и црног боксита, монтморилонита, цинка, олова и других.

3) Шумарство. На подручју наше републике постоје велике површине земљишта под шумом и још веће површине неплодне голети, које би уз рационалну сечу и пошумљавање давале далеко веће количине дрвета него што су локалне потребе.

4) Електропривреда. Богатство водних снага распоређених у свим дијеловима наше републике и постојање великих количина угља пружају значајне могућности за изградњу хидроцентрала и калоричних централа високе енергије.

5) Туризам. Наша република обилује многим природним љепотама. Наше море и наше планине прикладне су за развитак туризма у великим размјерама.

6) Рибарство. Скадарско и Плавско Језеро и црногорско море обилују огромним количинама разних врста рибе.

Као што се види, у Црној Гори постоје, у свим гранама привреде, неискоришћене велике привредне могућности. За искоришћавање ових природних богатстава неопходна је изградња жељезничког саобраћаја, без кога се не може замислити привредни развитак и на бази ових привредних грана изградња одговарајућих грана индустрије.

Стварањем данашње државе, братске заједнице југословенских народа, отишла су у неповрат она времена када се кочио и спутавао привредни развитак Црне Горе. Под вођством Комунистичке партије, на челу са великим Титом, поред свих тешкоћа и поред свих сметњи које нам се постављају и од пријатеља и од непријатеља, у нашој држави брзим темпом изграђује се социјализам, ствара се бољи живот за све наше народе и за сваког појединца.

Нарочита брига и старање поклоњено је економски неразвијеним републикама. Петогодишњим планом развитка народне привреде Федеративне Народне Републике Југославије стављено је у задатак да се што прије отклони и ликвидира привредна заосталост економски неразвијених народних република. Овом задатку удовољава се до крајњих граница могућности. Црној Гори поклања се пуна пажња. Уз пружање обилне помоћи приступа се искоришћавању њених природних богатстава и Црна Гора брзим корацима економски јача и развија се, тако да ће за кратко вријеме бити ликви-

дирана њена привредна заосталост и ући у ред економски развијених и осамостаљених братских република.

Користећи до максимума своје сопствене материјалне могућности, великим и неуморним ангажовањем читавог нашег народа и уз обилну помоћ која нам се указује од стране Савезне владе и братских југословенских народа у досадашњем послеријатном периоду, економске прилике Црне Горе знатно су се измијениле. Пустоши и разарања које је проузроковао посљедњи рат у највећем дијелу отклоњене су. Преласком на планску привреду, поред ликвидирања посљедица рата, приступило се економској изградњи наше земље. Из године у годину постижу се значајни резултати у свим гранама привредне дјелатности, из године у годину умањује се економска заосталост наше републике.

Значајни успјеси које постиже наша република на привредном пољу најбоље се илуструју приказом односа прихода и расхода у протеклим послеријатним годинама. По буџету за 1946 годину сопственим приходима покрило се свега 23,10% износа буџета, по буџету за 1947 годину 41,60%, по буџету за 1948 годину 49,81%, а по предлогу буџета за 1949 годину 65% од укупног износа буџета. То се још јасније види из упоређења апсолутних износа. У 1946 години остварено је прихода 97,150.000 динара, у 1947 години 536,412.000 или 552% према 1946 години, у 1948 години 813,000.000 или 152% према 1947 год., а предлогом буџета за 1949 год. приходи су планирани у износу 1,226,500.000.— динара или 153% према 1948 години.

Поред постигнутих успјеха на пољу привреде у нашој републици постигнути су знатни резултати и у другим гранама државне дјелатности, а нарочито на пољу просвјете и културе, здравља и социјалног старања.

У другој планској години пред нашу народну власт и наш народ постављени су велики и значајни задаци. План инвестиција и план производње знатно су увећани у односу на прву планску годину. И поред великих тешкоћа, објективних и субјективних, са којима се требало борити и које је требало савладати, захваљујући правилном руковођењу наше народне власти и великим напорима радника и читавог нашег народа, у највећем дијелу постављени задаци успјешно су извршени.

Најважнији и најтежи задатак који је постављен пред нашу републику у овој планској години је градња пруге Ник-

шић—Титоград. Важност овог задатка правилно је схваћена од читавог нашег народа, који је масовно узео учешћа у њеној изградњи, тако да се с правом може назвати народна пруга. Наша омладина и наши фронтовци, помогнути са неколико омладинских радних бригада из братских република, радили су неуморно и предано, под врло тешким околностима, и успјели су да до одређеног рока, 13 јула, заврше и предаду своје народу на употребу ову значајну пругу. Изградња ове пруге од великог је значаја за НР Црну Гору. Тако је наш главни град Титоград везан жељезничком пругом, која ће поред других користи, допринијети олакшању и убрзању изградње овога града, који је током рата потпуно уништен. Даљи важан објект на коме се радило у овој години је изградња нашег главног града Титограда. Захваљујући великим напорима наших радника, у овом граду подигнуто је више привредних, станбених, административних и друштвених зграда и два велика моста. Овим се омогућило да се један дио централних републиканских надлештава и установа већ преселио у Титоград.

Поред изградње жељезничке пруге Никшић—Титоград, изградње Титограда и још неких других објеката који су савезног значаја, током ове године у нашој републици радило се на изградњи низа објеката републиканског и локалног значаја. Инвестиционим планом наше републике за капиталну изградњу и објекте друштвеног стандарда предвиђен је кредит од 817,600.000.— динара. По подацима којима се располаже, за 11 мјесеци план инвестиција за објекте капиталне изградње извршен је по вриједности са 68%, а за објекте друштвеног стандарда са 55%. Стварно инвестициони план извршен је у већим процентима, јер многе ситуације за већ извршене радове нијесу биле благовремено обрачунате, тако да ће до краја године план инвестиција по вриједности бити скоро у потпуности извршен. У извршењу инвестиционог плана наилазило се на бројне тешкоће. На изградњи жељезничке пруге Никшић—Титоград био је ангажован гро расположиве радне снаге, те је на другим објектима није било довољно. Недостатак радне снаге, камиона и грађевинских машина главни су разлози за евентуално подбацавање у извршењу инвестиционог плана.

Производни план наше републике за 1948 годину знатно је увећан према производном плану из претходне године. Нарочито је знатно увећање производног плана шумске про-

изводње и дрвне индустрије. План индустриске производње републиканског значаја за 11 мјесеци извршен је по вриједностима са 72,02%, а план локалне производње са 72,10% према годишњем плану. И овдје, као и код грађевинске дјелатности, постојала је оскудица у радној снази и камионима, а код шумске производње недостајале су још и потребне машине. Ови и још неки други мање значајни разлози утицали су да се постављени план производње у свим гранама није могао у потпуности извршити.

Буџет наше републике за 1948 годину утврђен је на динара 1.686,535.000.— са сопственим приходима од динара 803,532.000 и дотацијом из савезног буџета динара 883, 013.000.— Предвиђени приходи посматрани у цјелини оствариће се са 104% а расходи извршиће се са 99% од предвиђених износа. По неким облицима прихода буџетом предвиђени износи неће бити у потпуности остварени. Од пореза на доходак добиће се 95%, а од снижења трошкова производње свега 57%, док ће по свим осталим врстама приходи бити у потпуности остварени и премашени. Знатно подбацивање прихода из основа снижења трошкова производње произлази, што извјесна наша производна предузећа у организационом погледу нијесу још постављена на правилну основу, што норме нијесу свуда уведене, а гдје постоје нијесу у сваком случају реалне и довољно учвршћене и што још није постигнута довољна дисциплина у производности рада, у утрошку горива, сировина и коришћењу машина. Буџетом предвиђени расходи утрошени су на слиједеће сврхе: за инвестиције капиталне изградње динара 391,854.000, за инвестиције друштвеног стандарда динара 228,522.000, за просвјету и народну културу динара 231,155.000, за социјално-здравствену заштиту динара 333,264.000, за државну управу и судство динара 367,620.000 и на буџетску резерву динара 90,307.000. Овакав резултат извршења буџета доказ је да су у погледу прихода реално процијењене наше финансијске могућности и у погледу расхода да су реално оцијењене наше потребе за текућу годину.

Поред значајних резултата постигнутих у овој години у области привреде и финансија, наша република постигла је лијепе резултате и у другим гранама државне дјелатности. Из приказа извршења буџета расхода види се да је наша народна власт посветила велику пажњу просвјетном и културном раду, здравственој служби и социјалној заштити народа.

У нашој републици постоји широка мрежа читалачких група, кружока, течајева, културно-умјетничких екипа које активно раде на културно-просвјетном уздизању широких народних маса. Значајан успјех постигнут је у борби против неписмености. У посљератном периоду описмењено је око 40.000 лица. Доста је учињено на ширењу књиге у народу. У НР Црној Гори постоји 700 библиотека са око 200.000 књига. Мрежа биоскопа прилично је разграната. Данас постоји 20 сталних и 4 путујућа биоскопа, док их је прије рата било свега 7. Постигнути су прилични успјеси на популаризацији ликовне умјетности и музике. Основано је удружење ликовних умјетника и школа ликовне умјетности. Основана је, такође, једна средња и 5 нижих музичких школа. Док је школске 1939/40 године на подручју данашње наше републике било 440 основних школа са 37.620 ђака, данас постоји 617 основних школа са 61.373 ђака. Поред тога основано је 37 седмогодишњих школа са 3.000 ђака. Број гимназија и број ђака у гимназијама такође је знатно увећан према броју који је постојао прије рата. Основано је више средњих и стручних школа и то: учитељска школа, трговачка академија, средња техничка школа, средња пољопривредна школа, двије ниже пољопривредне школе, средња медицинска школа, двије ниже медицинске школе, виша занатска школа и виша педагошка школа, као прва висока школа у НР Црној Гори. Од ових школа прије рата постојале су само трговачка академија и учитељска школа, док су све остале нове установе.

Постојањем густе мреже просвјетно-културних установа ударени су солидни темељи за изградњу социјалистичке културе и за брзи културно-просвјетни преображај нашег народа. У раду на овом пољу наилази се на знатне тешкоће због недостајања стручних кадрова. Да би се умањила оскудица у кадровима, поред великог броја ученика у стручним школама, одржавају се бројни краћи и дужи курсеви по разним струкама да би се добили нови стручни радници и службеници или да се повећа њихова стручна способност, а на разним факултетима школује се око 1.600 студената са додијељеним стипендијама.

До рата на подручју наше републике било је врло мало здравствено-социјалних установа, које су скоро све уништене током рата и морало се радити изнова. Досадашњи резултати рада на том пољу врло су значајни. Ми располажемо са знатно више здравствено-социјалних установа него што их

је било прије рата. У НР Црној Гори данас постоји 7 болница, 5 болничких одељења и 3 специјалне болнице са укупно 1.800 кревета, према 713 кревета колико је било прије рата. Поред ових постоји мрежа и других здравствених установа као: поликлиника, амбуланата, здравствених станица итд. У нашој републици било је више крајева у којима је владала маларија. До 1946 године просјечно годишње обољевало је од маларије 20.000 до 25.000 лица. Поведена је борба против ове болести и успјело се да се број обољења сведе просјечно годишње на свега 1.000 случајева. Најважнији проблем здравствене службе данас је борба против туберкулозе, јер постоји висок проценат обољења од ове болести. Највећа сметња за правиан рад и развитак здравствене службе је такође недостајање потребног броја љекара и другог стручног санитетског особља. Да би се отклонили ови недостаци и да би се дошло до потребних кадрова отворена је средња медицинска школа и двије ниже медицинске школе, а поред тога додијељена је стипендија за 159 студената на Медицинском и за 30 студената на Фармацеутском факултету. По социјалној служби постоје 4 дјечја дома у којима је смјештено 684 дјеце, ратне сирочади. Капацитет ових домова недовољан је да би се збринула сва дјеца којој је нужно пружити заштиту. Поред тога постоје стручни специјални домови за глувонијему и слијепу дјецу и неколико љетовалишта у планинама и у приморју такође за дјецу.

Као што се из овог сумарног приказа види, у нашој републици интензивно се ради на свим пољима и у досадашњем посљератном периоду постигнути су огромни резултати, који су из основа измијенили и у односу на раније стање високо уздигли наш привредни, просвјетни, културни и социјално-здравствени положај.

Приједлогом општедржавног буџета за 1949 годину буџет наше републике утврђен је у слиједећим износима: приходи 1.226,500.000 динара а расходи 1.859,200.000 динара. Вишак расхода над приходима у износу 632.700.000 динара покриће се дотацијом из савезног буџета. Буџет расхода покрива се сопственим приходима са 65%, а дотацијом из савезног буџета за 35%. Први пут у овом буџету постигло се да се читав износ буџета администрације покрије сопственим приходима, па чак и један дио инвестиција, које се финансирају из добити и амортизације привредних предузећа, док се само дио инвестиција финансира из дотације савезног буџета.

Поређењем са буџетом за текућу годину приходи су увећани за 53%, а расходи за 11%. Приходи из привреде планирани су у износу од 870.700.000 динара или 71% од цјелокупног износа прихода, према 432.000.000 динара колико су планирани по буџету за 1948, што одговара повећању за 100%. Ово је најбољи доказ високог побољшања економских прилика и финансиског јачања наше републике. Означени износ расхода по предлогу буџета употребиће се на слиједеће сврхе: за финансирање инвестиција капиталне изградње и друштвеног стандарда 629,200.000 динара, за просвјету и културу 339,700.000 динара, за социјално-здравствену заштиту 294,500.000 динара, за државну управу и судство 453,000.000 динара и за буџетску резерву 142,000.000 динара. Поред означеног износа на инвестиције употребиће се из добити и амортизације још 127,200.000 динара, а кад се овоме дода снижење трошкова грађења, кредити за инвестиције износе укупно 858,500.000 динара.

Овакав приједлог буџета за нашу републику потпуно је реалан. Предвиђени износ прихода одговара нашим привредним и финансиским могућностима, а износ расхода довољан је за извршење свих задатака који се постављају пред нашу републику у наредној години.

Поред кредита предвиђених буџетом наше републике, у наредној години у НР Црној Гори изводиће се замашни инвестициони радови на терет кредита из савезног буџета.

Поред даље изградње нашег главног града Титограда, који се третира као савезни објект, великих мелиорационих радова у Зетској и Лимској Долини, Титоградском и Никшићком Пољу и значајних радова у области рударства, који ће имати велики привредни значај, друг Тито је у свом експозеу изнио, да ће се у наредној години приступити радовима на исушењу Скадарског Језера. Ова одлука је од прворазредног значаја за даљи економски просперитет НР Црне Горе. Исушењем Скадарског Језера ријешити се основно чворно питање наше економске изградње. Извршењем овог задатка НР Црна Гора направиће велики скок, створиће се значајан преображај нашег економског положаја, ликвидираће се заувјек наша економска и финансиска пасивност. Исушењем Скадарског Језера добиће се око 22.000 хектара најплоднијег земљишта способног за гајење свих врста култура, а нарочито памука и дувана. Исушење Скадарског Језера неће се спровести потпуним исушењем, већ смањењем нивоа воде, тако да ће

под водом остати и даље већа површина од исушене, што је од великог значаја, јер ће се очувати богатство у риби, којом обилује језеро. Питање исушења Скадарског Језера поставило се још пре сто година. За вријеме владавине владике Рада вођени су преговори са Турцима о исушењу Скадарског Језера. Ово питање стално је било актуелно за црногорски народ. За вријеме постојања бивше Југославије овим питањем трговали су ондашњи режими. Приликом сваких избора режимски политичари обмањивали су бираче обећањима да ће се приступити исушењу језера и на рачун тога тражили су њихово повјерење. Требало је да прође пуних сто година, за које вријеме су били и прошли многи господари Црне Горе, требало је да се створи нова, народна, Титова Југославија, да се приступи рјешењу основног и животног питања црногорског народа, исушењу Скадарског Језера. Одлука Савезне владе по овом питању са особитим задовољством биће прихваћена од читавог црногорског народа, уз готовост сваког појединца да се до максимума ангажује да што више допринесе успјешнијем и бржем извршењу овога задатка. На овом послу ангажоваће се сваки Црногорац дубоко свијестан да ради на великом и значајном задатку, којим ће се економски препородити наша ужа домовина и ликвидирати њена пасивност, свијестан да се тиме доприноси изградњи социјализма за читаву нашу заједницу Титову Југославију.

Буџет је збир задатака који ће се извршити у једној години. Предлог буџета садржи збир задатака које ће наша народна власт и наши народи извршити у наредној 1949 години. Задаци за наредну годину чине нераздвојну цјелину са задацима постављеним у протекле двије планске године. Сви се они заснивају и произилазе из Петогодишњег плана и сви они служе истовјетном циљу, изградњи социјализма у нашој земљи. Велики успјеси који су постигнути за протекле двије године омогућили су, да се из наше привреде мобилизирају знатно већа новчана средства него у прошлим годинама. На рачун тога предлог буџета знатно је већи од буџета за текућу годину, што је у складу са повећаним задацима који су постављени и који се имају извршити у наредној години. Значај задатака који се постављају за наредну годину врло је велики. Поред успјеха који су досада постигнути, са њиховим извршењем даће се нови велики допринос извршењу Петогодишњег плана и изградњи социјализма. Никакве препреке нијесу биле у стању, нити ће моћи, да

успоре темпо извршења Петогодишњег плана и изградње социјализма. То неће постићи ни резолуција Информбироа са клеветничком кампањом која јој слиједи; то неће постићи ни неколико наших појединаца који су се из разних разлога солидарисали са Информбироом и који по директивама својих господара прикривено или грлато клевећу своју земљу, своје народе и њихово легално руководство. За све лажи и клевете, које се бацају на наше руководство и на наше народе најбољи је одговор резултат извршених задатака у овој години и максимално ангажовање свих наших народа и сваког појединца на извршењу задатака у наредној години, на извршењу Петогодишњег плана, на изградњи социјализма.

Црногорски народ свесрдно ће прихватити и максимално се ангажовати на извршењу задатака у наредној планској години, остајући чврсто и непоколебљиво на линији наше Партије и уз њено руководство на челу са великим Титом, који нас је водио из побједи у побједу и који ће нас довести у социјализам.

Пошто се предложеним буџетом обезбјеђује даља изградња социјализма у нашој земљи и дају велике могућности народним републикама за успјешно извршење задатака из њихове надлежности, изјављујем да ћу са задовољством гласати за поднесени предлог буџета. (Буран аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг Ристо Бајалски. (Аплауз).

Ристо Бајалски (НР Македонија): Другови народни посланици, као резултат беспримерног пожртвовања радничке класе у изградњи своје земље успешним извршењем задатака првог нашег Петогодишњег плана, беспримерног активног учешћа народних маса окупљених у Народном фронту на извршењу задатака и спровођењу политике Народног фронта, доследног бољшевичког постављања и решавања свих питања политике друштвеног живота и изградње наше социјалистичке домовине, руковођени славом овенчаном Комунистичком партијом Југославије на челу са другом Титом, наша привреда је постигла велике успехе. У сталној борби за изградњу наше земље, за развој социјалистичке привреде и стварање услова за бољи живот, у сталној борби против експлоататорских, капиталистичко-шпекулантских елемената и њиховог деструктивног уплива на социјалистичку изградњу земље, наши су народи показали високу свест југословенског патриотизма. Напоредо са другим, наша НР Македонија даје

свој удео за што брже извршење задатака социјалистичке изградње за извршење у потпуности и пре времена првог Петогодишњег плана.

Резултати наше изградње су данас видни свакоме, ко неће да буде слеп, као на пример, наши критичари из Информбироа. У вези с тим ја ћу се задржати на питању трговине и снабдевања у Народној Републици Македонији. Позната је свакоме историја македонског народа у блиској прошлости — у времену старе капиталистичке Југославије, када је, у крајњој националној и политичкој обесправљености, радни народ полуколонијалне богате Македоније живео у страшној беди и немаштини. Данас у новој, слободној, социјалистичкој домовини, таквом животу је заувек учињен крај. Тиме је учињен крај и експлоатацији и пљачки капиталистичке трговине, она је ликвидирана а нужност њене ликвидације расветљују и потврђују чињенице које ћу навести.

Просечни месечни бруто промет на једну приватну радњу у НР Македонији у 1946 години био је 22.026 динара; у 1947 години 19.444; у 1948 години до месеца маја тј. до потпуне ликвидације 6.258 динара. Ако на овај промет обрачунамо просечну бруто маржу од 10%, излази да је бруто приход на једну приватну радњу у 1946 години био 2.200 динара, у 1947 години 1.944 динара, а у 1948 години 626 динара. Веровати да је ико од приватних трговаца живео на овој регистрираној заради, значило би заваравати се. Резултати спровођења закона о обављању приватних трговачких радњи потврдили су да је приватна — капиталистичка трговина без изузетака шпекулантска и паразитска.

Социјалистички сектор трговине код нас развијао се брзо тако да је у мају ове године преузео целокупан промет робе. Његовим учешћем омогућило се органима народне власти боље руковођење и више контроле у снабдевању радних људи. Снабдевање се из године у годину побољшавало што се види из кретања робног промета. Ако 1946 годину обележимо индексом 100, онда је у 1947 години промет био 118, у 1948 години 155, а према плану промета робе у 1949 години износиће 240 или два пута више од промета робе у 1939 години.

Ми смо из експозеа другова министара видели, да је производња неких најважнијих артикала за широку потрошњу знатно виша од 1945 год. Тај пораст за НР Македонију стварно изгледа овако:

	1945	1946	1947	1948
шећер	100	292	356	401
масноће	100	578	579	803
текстил	100	511	1939	2714
обућа	100	685	756	1013

Илустрације ради потребно је дати једно упоређење за висину снабдевања овим артиклима у Народној Републици Македонији, који се добијају из производње Федеративне Народне Републике Југославије, земље чија је индустрија била скоро уништена у току рата, са снабдевањем у НР Бугарској, земље која је за време рата градила индустрију, градила је зато што јој је улога окупатора то омогућавала: на једног становника у НР Македонији у 1948 години за раздобље јануар—август просечно је месечно подељено шећера по 6.000 грама, а у Бугарској 1.830 грама, масноћа по 2.800, а у НР Бугарској 1.320 гр, текстила по 11 метара, а у НР Бугарској 7,30 метара, ципела 0,74 пари, а у НР Бугарској 0,65 пари. Из ових цифара питамо се: градиво ли ми успешно социјализам ил не, воле ли радне масе своју Партију, свој ЦК и друга Тита или не? За наш радни народ одговор је јасан, а беспослени информираши нека продуже да измишљају што им драго.

И поред кратког времена од увођења система трговине по везаним ценама, резултати потврђују да је он био оправдан и дошао у право време. Поред свих слабости трговачког апарата, који није увек и на време ни у довољним количинама и добро сортирану робу достављао потрошачима, по постигнутим резултатима може се слободно рећи, да су систем везаних цена наши ситни и средњи произвођачи са одушевљењем прихватили, што потврђује и развој откупа и то: у марту, ако за индекс узмемо 100, онда је у априлу индекс 680, у мају 2.770, у јуну 5.200, у јулу 850, у августу 6.510 итд. не узимајући у обзир контрахирање за индустријско биље. Систем везане трговине створио је у пракси интерес код сељака за повећану производњу, а, с друге стране, откуп по везаним ценама омогућио је радном народу снабдевање по нижим ценама од цена пре система везане трговине или од цена са слободне пијаце. На пример: просечна откупна цена месу у 1947 години била је 33 динара за један килограм, а по везаним ценама 13 динара за један килограм; кромпира у 1947 години 12,5 динара, а по везаним ценама 2,54 динара; црног лука по 8 динара, а по везаним 2,20 итд.

Према томе, трговина по везаним ценама у првом реду решава питање снабдевања радног народа града и села пољопривредним и индустријским производима и то по ниским ценама.

У 1948 години снабдевање артиклима обезбеђеног снабдевања било је углавном повољно решавано.

Заносити се, међутим, мишљењем да је снабдевање радног народа довољно добро и, према томе, решено, значило би заваравати се. На недостатке у снабдевању указивао нам је увек друг Тито, указали су нам опет експозеи другова министара, указује нам стварност.

Недостатака у снабдевању било је много и они су, углавном, из субјективних разлога. На пример: појава је да се продукти исхране савезног обезбеђеног снабдевања потрошачима редовно не расподељују, а било је случајева да се неки артикал и не добије. Разлози су за то, у првом реду, недовољна оперативност трговачког апарата и књижно-административно назови решавање ствари. Разлог је и неблаговремена испорука робе од индустрије, на пример, код шећера, која се правда немањем вагона. Међутим, кад је човек из Министарства трговине и снабдевања НР Македоније ишао лично у дирекцију и фабрику шећера, испоставило се да се ипак вагони могу добити, као што су и добијени, но да је по среди чињеница да се шећер испоручивао пре свега онима (и то преко реда планираних вагона) који су слали своје људе чешће у фабрику. Појава је била да је снабдевање производима пољопривреде — поврћем, на пример, било често слабо и недовољно. Правдања да није било превозних средстава или да произвођач неће да продаје, јесу само бирократско извлачење и заваравање. У основи ту је разлог лежао опет у административном решавању ствари и неприступању оперативним мерама да се, на пример, откупни апарат прошири и организационо учврсти, да се од шпекулантских елемената прочисти, што би апсолутно условило обухватање свих тржних вишкова. Било је појава недисциплине код неких трговачких предузећа, која се неповољно одражавала на снабдевање радног народа, као, на пример код Среског трговачког предузећа из Битоља, које је продало рибу приватном лицу у Крушевцу у моменту када је град оскудевао у том артиклу, или код предузећа „Градинар“ из Скопља, које је продавало откупљено поврће из унутрашњости Македоније другим градо-

вима, не увозећи га у Скопље које је тада имало огромне потребе у поврћу, и друго. Питању снабдевања радника на специјалним радовима где се више цепају одела и обућа, као, на пример, грађевинских, железничких, цигларских и других радника допунским количинама текстила и обуће из вантужишних фондова, није се приступило са свом озбиљношћу. Било је и случајева да су радници неког грађевинског предузећа републиканског значаја добијали неко додатно снабдевање, док радници на грађевинама од локалног значаја нису добијали, што је изазивало разумљиво негодовање. Специфичан положај произвођача памука и дувана, који живе по градовима, а који у великој већини случајева сем ова два производа, немају друге, или имају само један од ова два, постављало је одувек врло оштро питање њиховог снабдевања масноћама, месом и сапуном. Питање није решено благодаречи томе, што се није водио оштар курс од стране одговорних органа у трговини да се оно реши. Слабом организацијом рада дозвољавало се да радни људи губе доста времена како би могли да се снабдеју, а честа је појава, на пример, да се губе многи часови у редовима за цигарете. Једна од најозбиљнијих слабости код нас је питање евиденције у трговини и откупу. Услед слабе евиденције добијала се нетачна слика стања било залиха, било могућности откупа а с тим су се стварали планови чије цифре нису увек биле чврсте и често су се мењале. Та несигурност у цифрама стварала је, у првом реду, лабав однос и демобилизирала снаге у извршењу планова, дозвољавало се да органи који треба да извршавају планове дискутују о реалности планова, да их мењају смањујући их. Од те дискусије, разуме се, трпело је снабдевање радног народа, итд. итд.

Свему је томе разлог неправилно прилажење решавању ствари, рад на парче, с мало плана у раду и недисциплине која се често претвара у партикуларизам извесних органа трговине. Томе је још разлог недовољна брига за идејно-политичко и стручно подизање кадрова у трговини. Зато често млади — социјалистички васпитани кадрови остављени поред старих „стручњака”, примају њихове особине, уместо да се свакодневним радом даље изграђују и да развијају свест за социјалистичко такмичење у нашој трговини.

Све наведене слабости наше трговине које су изнесене у експозеима могу се и морају отстранити. Ту је потребно више сазнања о улози коју трговина има у социјалистичкој

изградњи земље, сазнање за одговорност пред народним масама.

Испунити задатке које је Пети конгрес КПЈ поставио пред трговином, значи одговорити обавези коју трговина има у извршењу Петогодишњег плана изградње наше земље и ми ћемо, свесни тешкоћа које пред нама стоје, са више труда, моћи те задатке у потпуности извршити. У ту сврху ми смо увели мере за отварање нових продавница, стварање нових откупних предузећа, стварање нових кадрова итд.

Предложени буџет за 1949 годину, постављен на основама непоколебљиве изградње социјализма у нашој земљи, још једна је светла страна напора и успеха наших народа. Народна Република Македонија, за разлику од прошлих година, већ је у могућности да се осамостали и покрије свој буџет из сопствених прихода, што је постигла благодарећи несебичној бризи Савезне владе, на челу са другом Титом, и братству и јединству народа нове Југославије.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет за 1949 годину. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Франце Кимовец.

France Kimovec (Izborni srez Grosuplje, NR Slovenija): Drugovi narodni poslanici, u diskusiji o državnom budžetu za 1949 godinu hteo bih istaći nekoliko činjenica iz razvoja narodne kulture i prosvete. To mi izgleda naročito potrebno, jer postoji ponekad u našoj javnosti mišljenje da su kulturne tradicije, naročito kod nas u Sloveniji, tako pozitivne, da se preteruje borbom protiv štetnog uticaja prošlosti.

Već je bilo podvučeno da su naši budžeti odraz onih bitnih revolucionarnih promena u našoj zemlji čiju je specifičnost tako jasno opredelio Peti kongres naše KPJ. Oni su finansijski odraz postignutih rezultata i realna slika dalje perspektive u izgradnji socijalizma kod nas. Uporedo sa porastom materijalne baze, koju pretstavlja socijalistička privreda, rastu i realizuju se mogućnosti za kulturni život.

Nije nepoznata stvar da je naš narod za vreme buržoaske vlasti stare Jugoslavije vodio stalnu, upornu borbu za svoj univerzitet. Pošto vladajuća buržoazija nije bila zainteresovana za visoko obrazovanje naroda, razumljivo je da je bio »budžet nedovoljan«, kako piše hronika, a već odobreni krediti smanjivani su i dalje za 10% itd. Broj studenata u staroj Jugoslaviji po-

dizao se vrlo sporo. Statistički pregled pokazuje u 1919/20 godini 695 studenata, nakon 10 godina, u 1929/30 godini 1.353 studenta, a posle 20 godina, u godini 1939/40 svega 2.132 studenta. Nakon oslobođenja broj studenata brzo se popeo na 3.747 studenata i on stalno raste jer je u međuvremenu nanovo formiran potpuni Medicinski fakultet sa 17 instituta i zavoda kao i 11 klinika. Već u 1946 godini formiran je Ekonomski fakultet, a u godini 1947 Agronomski. Naročito se razvila tehnika koja je, prvi put od svog osnivanja, slobodno zadisala i koja se u novim društvenim prilikama sve brže razvija i ne može podmiriti široke potrebe po visokokvalifikovanim kadrovima.

S time u vezi treba podvući da već danas stipendije omogućavaju 45% studentske omladine, da se posveti redovnim studijama. Ovaj je procenat na našoj tehnici još povoljniji, jer iznosi 57%. Izraženo u novcu iznosi to 18 miliona dinara. Kako je ogromna ta razlika od nekadašnjeg stanja, postaće nam jasnije ako znamo da je nekada čitav proračun Ljubljanskog univerziteta iznosio do 11 miliona dinara i to u najboljim godinama.

Razumljivo je da ostacima starog poretka u novim prilikama nije po volji što smo iz redova studenata očistili sve one koji su godinama studirali, a nikada studije nisu završili, i što se svakoga dana sve više povećavaju naponi za sticanje istinske nauke protiv objektivističke — nazovi nauke. Studentska omladina, iz dana u dan, postaje sve više svesna toga, i to utoliko više ukoliko sve veći procenat radne omladine dolazi do višeg stepena obrazovanja. A pošto je taj proces u kratkom periodu posle rata do danas takav da jasno demantuje naše kritičare koji govore o nekakvom obnavljanju buržoaskog poretka, dozvolite mi da navedem još nekoliko brojeva u odnosu na Ljubljanski univerzitet. U godini 1936, kada je bio procenat studenata iz radničkih porodica za poslednjih 10 godina najviši, bilo je od toga 3% studenata radničkog porekla, 17% seljačkog (od toga najviše teologa), 55% nameštениčkog a 25% izrazito buržoaskog porekla. U godini 1947—48 bilo je već 8% studenata radničkog, 11% seljačkog, 61% nameštениčkog i 19% studenata ostalog porekla. Istovremeno potrebno je uzeti u obzir da je na osnovu Uredbe Savezne vlade FNRJ o vanrednom studiju na univerzitetima i visokim školama, 23,4% studenata u javnoj službi što utiče na visokij procenat studenata iz redova nameštenika. Potrebno je i razumeti da su to sinovi i kćeri porodica zaslužnih za našu zemlju i za njen napredak u socijalizmu. Iz toga proizlazi da se postepeno u vreme najteže borbe za ostvarenje materijalne baze našeg socijalističkog društva najveća pažnja posve-

čuje tome, da se radnoj omladini pruža što više mogućnosti za sticanje što većeg stepena obrazovanja. Ovo svakako nije karakteristično za buržoaske zemlje, nego je to jedino moguće tamo gde se ozbiljno i planski izgrađuje socijalističko društvo.

Drugo područje na kome želim da se zadržim je masovni kulturno-prosvetni rad.

Uoči izbijanja Drugog svetskog rata bilo je u Sloveniji (bez Primorja i Koruške) prema podacima iz 1938 godine 8.211 različitih društava, od toga 725 prosvetnih društava. Prosečno je dolazilo na područje jednog sadašnjeg mesnog narodnog odbora 7 društava ili na 146 stanovnika jedno društvo. Nema sumnje, da su ova društva bila, uglavnom, rasadnik buržoaskih pogleda na kulturni i prosvetni život širokih narodnih masa. To naročito osećamo danas kada se borimo naoružani bogatim tradicijama Narodnooslobodilačke borbe za novu sadržinu narodne kulture, koja dobija sve više i više socijalistički karakter.

Težnja za obnovom i daljim razvijanjem društvenog i kulturnog rada uzela je najšireg maha. U godini 1947 i 1948 postigli smo kvantitativno na nekim područjima već toliki razmah, da je neophodan prelaz na produbljivanje rada za kvalitativno podizanje. U Slovenačkoj imamo, na primer, oko 1.600 biblioteka, to jest, na području svakog mesnog narodnog odbora barem jednu biblioteku ili na 900 stanovnika jednu biblioteku. Samo uoči V kongresa KPJ organizovano je 243 novih biblioteka. Vrednost ovakvog stanja utoliko je veća, ako uzmemo u obzir da su to biblioteke bez starih, bezvrednih knjiga koje su više trovale nego vaspitale čitaoce.

I bez navođenja još drugih, novih činjenica jasno je jedno, a to je, da se sve jače postavlja problem društveno napredne socijalističke rekonstrukcije kulturne delatnosti, o čemu je već bilo reči. Mi vidimo kako naši trudbenici koji stvaraju materijalnu bazu socijalizma u našoj zemlji, ujedno rastu i u kulturnom pogledu. Interesovanje za kurseve obrazovanja na selu, gde se pored opšteg znanja predaju i osnovi Narodnooslobodilačke borbe i ekonomike FNRJ, vrlo je veliko, jer zahvata hiljade naših omladinaca, žena i drugih radnih seljaka. Iz toga se vidi da samo predavanja i kružoci ne mogu više zadovoljiti glad za znanjem. Kako je opšta linija plana za 1949 godinu u tome da se koncentrišu sve snage na njegove glavne pozicije, smatram da treba u tom smislu i u kulturno-prosvetnoj delatnosti dati izraziti naglasak socijalističkom produbljivanju stečenih rezultata. Pri tome mi možemo računati na tako jake elemente u svesti naših širokih narodnih masa, kao što su bratstvo

i jedinstvo naših naroda, novi socijalistički patriotizam, novi odnos prema radu itd., a što će se sve moći postići u okviru datih budžetskih sredstava.

Slažem se sa predlogom budžeta za 1949 godinu onako kako je predložen i izjavljujem da ću glasati za njega. (Aplauz).

Претседавајући: Одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има народни посланик Марин Цетинић.

Marin Cetinić (Izborni srez Korčula—Pelješac—Mljet, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, povećanje saveznog budžeta za 1949 godinu rezultira kako iz općeg razvitka naše zemlje, razvitka narodnih republika, pa tako i pojedinih krajeva i oblasti. Ekspozei ministara Savezne vlade i rezultati koji se dnevno nižu pred našim očima na svim poljima delatnosti narodne države dovoljno jasno o tome govore.

Predlog budžeta nam pokazuje da je naša nova socijalistička domovina postigla ogromne uspjehe u svome razvitku. To se najbolje vidi iz visine i izvora prihoda koje predviđa predlog budžeta za 1949 godinu, a koji, uglavnom, dolaze iz našeg socijalističkog privrednog sektora i namjenjeni su u pravcu daljnjeg jačanja naše domovine na ekonomskom i drugim poljima, za povećanje općeg blagostanja radnih ljudi.

Taj privredni porast i razvitak jasno je izražen i u Dalmaciji koja u novoj Jugoslaviji ima sve uslove razvitka, a koja je u kapitalističkoj Jugoslaviji, kao i ostali dijelovi naše zemlje, ne samo bila zapuštena i predana na korištenje stranog kapitala, već razglašena kao pasivna. Stalno je bila priča o pasivnosti Dalmacije, o kraju u kojem standard života po »sudbini« mora biti tako nizak, te nitko nije vodio računa oko toga što je tamo vladala permanentna glad, što je smrtnost, u prvom redu djece, bila ogromna, a uslovi života bili ispod ikakvog evropskog prosjeka. Dalmacija je bila stalna rezerva radne snage i to ne samo za tvorničare i vlasnike rudnika koji su bili u njoj, već su se naši ljudi morali potucati po čitavom svijetu ostavljajući snagu, zdravlje i život. Danas se stanje iz osnova u tome izmjenilo. Privreda se u širem smislu toliko razvila da ona može pokrivati potrebe stanovništva.

U toku 1948 godine napravljen je daljni korak u sređivanju privrede na području naše oblasti. To dokazuje i činjenica da

se planirani porez na promet proizvoda, kao i naprijed predviđeni prihodi, ostvaruju, što istovremeno pokazuje realnost planiranja, požrtvovanost radničke klase i radnog naroda uopće, te opravdanost i vjeru u izvršenje i plan prihoda koji stoji pred nama u 1949 godini.

Uz investicije saveznog i republikanskog značaja u ovoj godini, lokalne investicije iznosile su na teritoriji Oblasnog narodnog odbora Dalmacije 218,199.000 prema 80,283.000 u 1947 godini. Do decembra plan je izvršen za 82%. Prema dosadašnjim rezultatima do konca godine biće izvršen a premašenje će iznositi od 250% u odnosu na 1947 godinu. Sama ova činjenica nam pokazuje koliko je privreda u Dalmaciji samo za jednu godinu ojačala.

U obnovi naselja, koja se vrši s kreditom Vlade Narodne Republike Hrvatske od predviđenih planom 5.600 stanbenih kuća do 31 decembra obnovljeno je 4.600 ili 80%. To pokazuje da će do kraja ove godine dobiti krov nad glavom uglavnom svi oni kojima su domovi od okupatora bili spaljeni i uništeni. Na tim radovima utrošeno je 62% odobrenog kredita, što znači da se postigla ušteda za 18%. Kod toga je dato 47.750 dobrovoljnih radnih dana. Iz Fonda za obnovu popaljenih i oštećenih školskih zgrada potpuno je obnovljeno 9 škola, na 16 se vrše radovi a na 21 školi izvršeni su popravci i date na upotrebu. Osim toga iz redovitih lokalnih investicija radovi su izvađani na 61 školskom objektu, od čega je dosada 6 potpuno novih dato na upotrebu i 25 popravljenih. Na dobrovoljnoj osnovi gradi se 14 škola od kojih je već 10 stavljeno pod krov.

Od ukupnih lokalnih investicija za 1948 godinu na teritoriji Oblasnog narodnog odbora od 218,199.000 dinara otpada na investicije gradske i kotarske 146,799.000. Oblasne investicije do 31 novembra izvršene su za 95%, a kotarske i gradske za 80%. Od radova izvršenih u 1948 godini na području lokalne industrije spada između ostalog osposobljenje tvornica opeke i crijepa u Strnici kod Knina. Gradnjom tvornice kreča u Skradinu, koja će svojim kapacitetom podmiriti vapnom sve potrebe Dalmacije, zaštititi se od uništenja i onako oskudne šume u našoj oblasti, jer će se nova tvornica ložiti lignitom iz neposredne blizine. Tu su i gradnje nove tvornice cementa oblasnog značaja, tvornice ribljih i biljnih ulja u Zadru i Omišu, gradnja nove komorne peći plinare u Splitu koja omogućuje i proizvodnju koksa. Svi ovi lokalni radovi dopunjuju se okvirom velikih saveznih i republikanskih radova koji se vrše na teritoriji naše oblasti. Među svim radovima prvo mjesto pripada unskoj

pruzi preko koje Dalmacija dobija pravu vezu sa svojim zaledem. Ova važna magistrala posebno pojačava značaj gradnje sjeverne splitske luke, koja se sada vrši, a čije bi radove trebalo ubrzati radi preopterećenosti i onako uskog prostora postojeće splitske obale koja se otvaranjem unske pruge još više preopterećuje. U vezi s tim nameće se ubrzanje radova ostalih željezničkih mreža sa Splitom, posebno radi dovoza uglja iz Tušnice, čija se potreba pojačava podizanjem industrije sintetičnih materijala »Jugovinil«, potrebama cementne industrije solinskog basena i širenjem brodogradilišta »Vicko Krstulović«.

Na teritoriji naše oblasti samo lokalna građevinska preduzeća u 1948 godini izvršila su radove saveznog, republikanskog i lokalnog značaja u vrijednosti 367,700.000 dinara. Od toga: 7 velikih i 15 manjih mostova, 60 propusta, 2¹/₂ km betonskog kolovza, 7¹/₂ km ceste (i novogradnja i rekonstrukcija), 26 vodoskrbnih objekata, regulisali 3 vodotoka, podigli 18 industrijskih objekata među kojima tvornicu rajčica, tvornicu ribljih konzervi, lijevaonu brodogradilišta, ciglanu, duhansku stanicu itd. Osposobili 10 hotela i niz drugih objekata društvenog značaja, kao radničko odmaralište Kaštela, bolnice u Biogradu i Kninu. U pogledu stanbenog prostora izvršeni su ove godine veći radovi u gradovima i kotarskim centrima. Na terenu Gradskog narodnog odbora Split nalazi se u gradnji oko 400 stanova koji će se dovršiti u idućoj godini.

Vodoskrb je vrlo akutno pitanje naše oblasti. Oko jedne polovine stanovništva upućeno je na opskrbu putem čatrnja, a oko trećine nužno potrebnih čatrnja još nedostaju. Lokalnim investicijama i kreditom Vlade NR Hrvatske ove godine izgrađen je veliki broj čatrnja u Zagori i na otocima, gdje je u većem obimu koršitena dobrovoljna radna snaga, te osposobljen veći broj oštećenih. Proširivao se splitski vodovod, radilo se na dubrovačkom vodovodu, na grupnom vodovodu Dalmatinske Zagore i sinjskom. Iz saveznih sredstava izvada se vodovod u luci Ploče i vodovod za tvornicu »Jugovinila«, a koji će uz potrebe stanovništva koristiti za natapanje vrtova, te služiti za povećanje dovodnog kanala za grad Split.

Na elektrifikaciji, uz savezne radove na relaciji centrale »Tito« — Lozovac, dalekovodu sa Zadrom i drugih šest izvedenih dalekovoda, dobrovoljnom akcijom naroda pojedinih sela naše lokalno poduzeće »Svjetlost« u toku ove godine elektrificiralo je 20 većih i manjih mjesta u Dalmaciji.

Kod provadanja investicija za poljoprivredu težište smo usmjerili na jačanje državnog sektora osnivanjem poljoprivred-

nih dobara, stočnih farma, rasplodnih stanica, voćnih, loznih i šumskih rasadnika. Na sedam poljoprivrednih dobara oblasnog značaja ima preko 350 hektara obradive površine zemlje i preko 3.000 hektara pašnjaka. Na njima su sagrađene staje za krave, ergele, svinjci i ovčarnice, a sada se izgrađuju peradarnici i pčelarnice. Samo na jednom imanju u Kršu posađeno je do 15. decembra 10.000 komada oraha i badema, a za proljeće smo planirali posaditi još 10.000 komada uz organizovanje kombinovanog gospodarstva na istom terenu.

Iz republičkog budžeta radilo se na melioraciji Sinjskog Polja, Neretve, Vrane i Nadinskog Blata, oslobođeno je dosada 3.000 hektara neobrađivih površina. Na našoj oblasti još ostaje preko 12.000 hektara poplavljenih površina u čemu najveći dio u dolini Neretve.

U preorijentaciji poljoprivrede napredovali smo u tome što ćemo ove godine zasijati oko 6.000 hektara pamuka, koji se ranije uopće nije gajio. Dalmacija je poznata po svojoj goloti. U toku 1948 godine pošumili smo sadnicama, izveli melioracije šikara i stavili pod zabranu 10.000 hektara površine. Osnovani smo šumske rasadnike koji su u 1948 godini proizveli preko 12.000.000 šumskih sadnica. Međutim, pitanje pošumljavanja ostaje uvijek veliki problem, jer u Dalmaciji ima preko 300.000 hektara krša i goleti.

Potreba daljeg osposobljavanja narodnih odbora i njihove detaljnije organizacije našla je također svog odraza u budžetu za 1949 godinu povećanjem petog dijela budžeta narodnih odbora. U toku 1948 godine učinjen je u tom pravcu znatan korak naprijed. Razumljivo je da nas to povećanje istovremeno ne riješava dužnosti daljnje borbe za pojednjenje državne uprave, a što ćemo postići u prvom redu putem daljnjeg stručnog i političkog uzdizanja aparata državne uprave.

Mi ćemo se u idućoj godini još više zalagati da damo radnu snagu i stručne kadrove za savezne radove, vodeći naročito računa da radnom snagom ne oskudijevaju objekti saveznog i republičkog značaja koji se vrše na našem terenu, o čemu nismo u prošloj godini vodili dovoljno računa.

Radi prednosti koje ovaj predlog budžeta daje našoj zemlji, a čije povećanje ubrzava njen razvitak, a time poboljšava životni standard radnih ljudi i ubrzava izgradnju socijalizma pod slavnim rukovodstvom druga Tita, izjavljujem da ću glasati za predlog budžeta. (Složan aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик Гјорги Василев.

Гјорги Василев (*Изборни срез струмички, НР Македонија*): Другови народни посланици, Предлог општедржавног буџета за 1949 годину предвиђа за Народну Републику Македонију буџет са расходима од динара 3.820,300.000.— које ће Народна Република Македонија покрити из властитих извора.

Овај буџет је за 87% већи од буџета у 1947 години, за чије је покриће Народна Република Македонија добила савезних дотација од 175,210.000.— динара, а за 6% већи од буџета у 1948 години, за чије је покриће добила савезних дотација у висини 566 милиона.

Овај факат јасно говори о правилној економској политици коју је Партија и Влада водила и води према привредно заосталим републикама у циљу њиховог економског уздицања.

Он доказује да су привредне снаге НР Македоније у трећој години Петолетке толико нарасле да она може покрити из својих финансиских извора како потребе инвестиција за 1949 годину, које предвиђа Петогодишњи план, тако и потребе државног апарата.

При томе треба нагласити да ће 67% од расхода у буџету за 1949 годину бити покривени од прихода из наше социјалистичке привреде.

Од 3.820,300.000 динара пројекта буџета за НР Македонију, 2,414 долази на финансирање плана инвестиција у 1949 години — што значи 233% према 1947 години, а 126% према 1948 години.

Тежиште плана инвестиција у 1949 години за Народну Републику Македонију усмерено је на пољопривреду у циљу њене брже реконструкције, у циљу осигурања животних намирница радним људима и осигурања потребних сировина за нашу индустрију. При томе треба нагласити да знатан део инвестиција у пољопривреди отпада на мелиорационе радове, чиме ће велике површине земљишта бити одводњене и оспособљене за обрађивање.

Пораст инвестиција у пољопривреди у трећој години Петолетке је веома значајан. Ако инвестиције у 1947 години узмемо као мерило 100, онда смо у 1948 години имали 263, а у 1949 години имаћемо 1030. На тај начин у 1947, 1948 и

према плану у 1949 години у пољопривреду биће инвестирано око 95% од инвестиција које предвиђа Петогодишњи план НР Македоније.

И у другим врстама капиталне изградње инвестициони план за 1949 годину показује крупна повећања ма да не у оној размери какав је случај у пољопривреди.

Тако, на пример, у шумарству ако 1947 годину узмемо за 100, онда смо у 1948 години имали 204, а у 1949 години имаћемо 300 — што укупно за прве три године Петолетке износи 122,9% од онога што предвиђа Петогодишњи план.

Друга карактеристика плана за 1949 годину је у томе што он предвиђа веома крупан пораст инвестиција за друштвени стандард. Ако се 1947 година узме као индекс 100, онда смо у 1948 години имали 182 а у 1949 години 235.

При томе треба нагласити да велики део инвестиција друштвеног стандарда отпада на изградњу станова у већим градовима и индустријским центрима и за станове на пољопривредним добрима, како би се радним људима створили бољи услови живота.

На културно-просветном пољу од ослобођења до данас постигнути су огромни резултати, ма да су поробљивачки режими оставили нашем народу, поред осталог, и тешко наследство културне заосталости, непросвећености и масовне неписмености, која је износила 65% од целокупног стањивности.

У овој години у НР Македонији раде 58% више школа него пре рата у којима уче 59% више ученика него пре рата. Број гимназија од 17 (од којих су само 3 биле пуне) колико их је било пре рата, попео се на 29; стручних школа од 9 на 31; учитељских школа од 1 на 3; уметничких од 1 на 9; факултета од 1 пре рата на 4. У Скопљу ради Народно позориште и Државна опера, а у унутрашњости — градска позоришта у Титовом Велесу, Битољу, Струмици, Штипу и Куманову.

Данас излази 28 републиканских и десетак локалних листова, чији је тираж у прошлој години износио 9 милиона примерака, а пре рата ништа! У 1947 години штампан је велики број књига са укупним тиражом од преко милион примерака.

У прошлој години описмењено је око 50.000 неписмених, а ове године 1948 тај број ће бити знатно већи.

У нашим градовима и селима ради 716 библиотека, 97 народних универзитета, преко 200 дилетантских група и преко 400 културно-уметничких и културно-просветних друштава. Ове цифре јасно илуструју наш национални препород.

Правилна линија наше Партије и власти по националном питању огледа се у великом замаху мањина на културно-просветном пољу, тако да данас у Македонији ради 169 албанских, 84 турских и 10 српских школа. На језицима мањина штампају се уџбеници, литература и недељни листови „Бирлик“ и „Флакас флазнимити“.

Буџет за 1949 годину за потребе просвете и културе исто тако показује велики пораст, тако да ако 1947 годину узмемо као 100, онда смо у 1948 години имали 174, а у 1949 години имаћемо 221.

Огромна су постигнућа и на здравственом пољу. Следеће цифре показују досада постигнуте резултате у сузбијању маларије.

Број оболелих од маларије констатиран микроскопски и клинички:

у 1946 години био је 132.301, у 1947 години био је 76.863, а у 1948 години био је 9.002.

Исушивањем мочвара и подводних места, које предвиђа наш план, као и другим средствима борбе против маларије, овај ће број бити смањен до минимума и коначно искорено ово тешко зло.

Постигли смо знатне резултате у изградњи нових здравствених установа и болница. У 1939 години имали смо 9 болница са 864 кревета. Данас имамо 17 болница са 2.188 кревета.

Буџет за 1949 годину и у том погледу показује повећање. Ако за социјално-здравствену заштиту 1947 годину узмемо као 100, онда смо у 1948 години имали 154, а у 1949 години имаћемо 186.

И поред свих објективних и субјективних тешкоћа које смо морали савлађивати у 1948 години план инвестиција за 1948 годину надмашен је још у првој половини месеца децембра.

Те тешкоће састојале су се у слабом реализовању оних потребних материјала и машина које је требало да добијемо из увоза, благодарећи ничим неоправданој хајци која се повела против наше Партије и нашег народа од стране земаља народне демократије, тако да је план увоза за НР Македонију до 1 децембра остварен само са 27,8%.

Даље, морали смо се борити и са другим тешкоћама као што је недостатак виших стручних кадрова у нашој оперативи. Каква је била оскудица виших стручних кадрова може се видети из тога да је у 1948 години на једног грађевинског инжењера долазило 56 милиона динара грађевинских радова, а у односу на механизацију само 0,41 КС на једног радника.

Осим тога недовољно су били коришћени квалифицирани зидарски радници од стране локалних грађевинских предузећа, недостатак у благовремено израђеним пројектима и друге организационе слабости, пропусти и недостаци који се морају отклонити у идућој години.

Ако смо и поред свега овога успели да план инвестиција испунимо пре рока, треба захвалити безрезервном залагању радног народа, дубокој вери радничке класе и целог радног народа у правилност политике наше Партије, нашег Централног комитета на челу са другом Титом, који нас непоколебиво води изградњи социјализма у нашој земљи.

Изјављујем да ћу гласати за буџет. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Иван Новак.

Ivan Novak (NR Slovenija): U vezi sa predlogom zakona o budžetu za godinu 1949 hteo bih govoriti naročito o onom delu, koji se odnosi na administrativne postavke. U novoj narodnoj državi, gde izgrađujemo socijalizam, gde u proračunu nemamo uključeno samo adminstrativno poslovanje, nego je planska privreda nužni sastavni deo opštedržavnog budžeta, mora biti jedan od glavnih ciljeva trajno snižavanje troškova upravnog aparata.

Stalno treba imati u vidu činjencu, da je naš državni aparat u suštini različit od onoga u staroj Jugoslaviji, da naš državni aparat ne služi više za eksploataciju radnog naroda, nego postaje sve više »saradnik kod privrede uopšte i saradnik kod produkcionog procesa još naročito« (Kidrič).

Što se tiče proračuna za godinu 1949, možemo najpre konstatovati, da su se administrativni izdaci, koji obuhvataju sve izdatke za redovno poslovanje resora i komiteta, u primeru sa prošlim godinama, još dalje snizili. Ovo nam je dokaz, da je naše administrativno poslovanje sve više u skladu sa razvojem celokupnog našeg privrednog i upravnog poslovanja, da se smanjuje nepotrebna birokratija i daje mesto pokrivanju potreba, koje su povezane borbom za još brži porast narodnog dohotka.

Ali time svakako ne možemo konstatovati da smo odstranili već svu nepotrebnu birokratiju. Ima još mnogo primera da su u pojedinim uredima suviše brojni nameštenici, da ih na drugim mestima nedostaje, da je rad nepravilno podeljen, da je odnos prema radu nepravilan, da se bez brige troši razni materijal i dr.

Veliko snižavanje produkcionih troškova svakako ćemo postići pravilnim razmeštanjem upravnog aparata u preduzećima, reduciranjem broja nameštenika na brojno stanje koje je uistini nužno za normalno funkcionisanje svakog preduzeća. Jasno je da štednja ne sme ići pravcem da se snižavanjem administrativnih izdataka zapostavlja organizacija koja je potrebna za dobro vođenje privrede. Ali svakako ne smemo nepotrebno povećavati birokratiju, koja se mnogo puta javlja baš u grubom nepravilnom srazmeru između upravnog aparata i produktivnog dela preduzeća. Da još tu nema pravilnog kriterija za postavljanje nameštenika, pokazuju nam sledeći primeri:

»Gustroj« i »Ustroji« u Sloveniji po stanju od 30 septembra ove godine imali su osoblja, koje nije bilo direktno zaposleno u produkciji u razmeru sa proizvodnim osobljem kao 1:0,92, u ličnim pripadnostima bilo je ovo razmerje čak 48,23 : 51,77 %. Ovo nemoguće stanje ispravilo se tek sada, posle reorganizacije cele mašinsko-traktorske službe u Sloveniji.

Industrija životnih namirnica u Sloveniji ima, u poređenju sa ostalim granama, najviši procenat nameštenika. Njezin prosek preko 20 % (u nekim preduzećima čak do 40 % nameštenika u razmeru sa radnicima) daleko je previsok, iako su to manja preduzeća što povisuje administrativno-prodajnu režiju.

Kod pregleda akcije za sniženje pune cene koštanja komisije su ustanovile: da fabrika »Titan« u Kamniku ima 5 nameštenika suviše, »Tovarna verig« Lesce 8 nameštenika suviše, fabrika »Tiskanina« u Kranju ima suviše 11 nameštenika, »Predilnica« Litija imala je suviše 14 nameštenika, »Tekstilindus« u Kranju imao je previše 10 nameštenika, itd.

Naročito kod sistematizacije pokazala se tendencija da se prekomerno povisi brojno stanje službenika. Tako je predložila komisija hidrometeorološkog ureda povišenje broja radnih mesta od 65 na 203, od kojih nekih 97 mesta zauzimaju službenici viših zvanja iz hidrometeorološke struke iako ovih stručnjaka ne možemo odgojiti u kraćem vremenu raznim tečajevima i školama.

Komisija Ministarstva za komunalne poslove NR Slovenije predložila je povećanje broja službenika od 216 na 287. Na konferenciji glavne komisije za sistematizaciju tačnom analizom

zadataka koje treba da ispunjavaju pojedini službenici ovaj se broj mogao sniziti na 230.

Sličnih primera mogli bismo nabrojati još više. Svi oni pokazuju da mnogi još ne shvataju pravilno značaj našeg upravnog aparata u današnjoj društvenoj strukturi nove Jugoslavije, da pokušavaju rešavati postavljene zadatke samo sa neodgovornim povišavanjem broja administrativnog osoblja, čime oduzimaju skupocenu radnu snagu sa mesta, gde bi, s obzirom na kvalifikacije, bila nužno potrebna. Ne shvataju takvo štetno ravnanje, ne gledaju potrebe naše celokupne privrede, nego se staraju jedino za svoje uske lokalne interese. Mesto da bi sa smanjenjem administrativnog osoblja na nužno potreban minimum, pravilnom raspodelom službenika i njihovog rada, proučavanjem novih metoda rada, novih prijema kod izvršavanja postavljenih zadataka, većom ekspeditivnošću itd. snižavali administrativne postavke u našim proračunima, oni vide uspešno rešavanje datih zadataka samo u brojnom povećavanju svojih službenika.

Velika greška, koja prouzrokuje nepotrebnu administraciju, jeste postavljanje nerealnih zadataka po višim organima vlasti i uprave, koji ne znaju šta mogu i koliko su već razvijeni narodni odbori, te kakve su prilike na terenu. Poslovanje dugačkim okružnicama, traženje glomaznih izveštaja, koje niko ne čita ili pak zbog nemogućnih podataka nikome ne mogu da posluže, bilo je već više puta kritikovano. Ali da se ova greška još ni izdaleka nije likvidirala, pokazuju nam sledeći konkretni primeri:

Kod ustanovljavanja poreza Ministarstvo finansija NR Slovenije ove godine zatražilo je, pored redovnih telefonskih izveštaja, još i petodnevne izveštaje. Sreski narodni odbori zbog toga su se izgubili u traženju podataka i sastavljanju izveštaja, umesto da bi se udubljavali u suštinu poreske kampanje. Mnogi srezovi izveštaje uopšte nisu slali, a drugi sa nepotpunim podacima, tako da Ministarstvo finansija na osnovu ovakvog stanja na terenu uopšte nije moglo da procijeni te je moralo tražiti od sreskih narodnih odbora još i druge podatke i analize. Ovakvo opterećivanje sreskih narodnih odbora bilo je suviše još i zbog toga, što je Ministarstvo po tom pitanju imalo na terenu kroz dva i po meseca stalno deset inspekcionijskih organa.

Još izrazitiji slučaj preopterećenosti raznim izveštajima pokazuje Celjska direkcija šumskih gazdinstava. Pojedini aparati na ovoj direkciji moraju u toku jednog meseca da pošalju ukupno 334 različitih izveštaja i tako je sav administrativni

апарат искључиво запослен само писањем и састављањем ових извештаја.

Горњи примери показују да се треба стално борити за искорјенјивање бијурократског схватања појединих привредних питања, да треба непрестано водити борбу са мишљењем да је поједине привредне задатке могућно успешно решавајући помоћу саме администрације опширним и нешватљивим канцеларским упутствима. Дobar организатор наше привреде мора да тражи од нашег управног апарата нови начин рада, нови tempo, директно организовање и живу оперативност. Само удубљивањем у тај правец ми ћемо отстранити грешке, које произлазе из примера које сам поменио, само тако ћемо дати нашем управном државном апарату оно место, које му у нашој новој социјалистичкој Југославији припада. (Аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Хајро Капетановић.

Хајро Капетановић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, данас, када претресамо Закон о општедржавном буџету за 1949 годину ми уједно и сумирамо резултате нашега рада у протеклој 1948 години, износимо наше недостатке, успјехе и искуства и на основу свега тога долазимо до свих оних закључака на којима ће базирати наш рад у 1949 години.

Ја ћу у неколико основних проблема да истакнем резултате рада дрвне индустрије Босне и Херцеговине у 1948 години и то нарочито зато што она има велики значај не само за нашу ужу домовину него и извршење општег привредног плана.

Шумарство и дрвна индустрија за НР Босну и Херцеговину претстављају данас нашу највећу привредну грану. По постотцима шумовитости и залихама сечивих маса Босна и Херцеговина налази се на првом месту у ФНРЈ. Но, те масе, иако су велике, нису у већини случајева приступачне експлоатацији ни данас, јер су ранији експлоататори градили путеве само за моменталне потребе експлоатације немајући у виду трајно господарење.

У првим годинама обнове и изградње, због хитних потреба у дрвету, како за потребе у земљи, тако за потребе извоза, требало је на најбржи начин обновити стара постројења која су током рата за 90% била уништена и онеспособљена.

Осим тога требало је обновити транспортне направе у експлоатацији шума, које су претежним дијелом биле већ у раније искоришћеним подручјима. Зато се у тој моменталној потреби за дрветом није увијек могла имати у виду перспектива будућих предузећа. Из тих разлога такође било је немогућно постићи основно правило у нормалној експлоатацији, а то је градња транспортних направа прије сече.

Ако се томе додају и велики шумски пожари 1945 и 1946 године, онда се тек донекле могу видјети сви они тешки проблеми, који су стајали, а и данас стоје пред шумарством наше републике и који ометају нормалан рад у експлоатацији и који се морају бржим темпом ријешавати.

У том погледу републиканска влада, уз помоћ Савезне владе, омогућила је постизање знатних резултата. Нарочито у индустриској производњи створили су сви услови и ударени основни темељи за њен свестрани развој. Од свих републиканских предузећа за механичку прераду дрвета данас свега два предузећа нису обезбеђена довољном логонском енергијом, што је био обратан случај у 1945 години. Дobar дио основних машина, гатера, замијењен је новим брзоходним машинама високог учинка.

У шумским направама, како за производњу тако и за превоз, постигнути су знатни резултати који произлазе из правилне оријентације градње путева и железница према оним подручјима на којима се налазе највеће количине сечивих маса.

Иако је план производње дрвне индустрије извршен са око 86% он ипак значи једно знатно повећање продуктивности у односу на извршење плана 1947 године. Тако је у резаној грађи четинара план производње у 1948 години, према плану 1947 године, извршен за 44% више, у буковини за 128%, у сандуцима за 63%, у дрвеним баракама за 37%, у грађевној столарији за 227%, у канцелариском намештају за 240% или укупно повећање у свим артиклима у односу на 1947 годину за 60%.

Ако упоредимо извршење плана у 1948 години у односу на просјечни годишњи план наше прве Петољетке, онда је извршење плана 1948 године за два пута веће у односу на просјечни годишњи план. Овако високи резултати у извршавању плана производње ипак нам говоре о томе, да су како шумска газдинства тако исто и предузећа дрвне индустрије

уложила знатне напоре у извршавању својих производних задатака.

Та борба огледа се нарочито у извршењу задатака извоза. Објективне тешкоће, које су постојале и које још на извјесним мјестима постоје, као, на примјер, лош квалитет сировине, недовољна стручна снага и помањкање обловине, утицале су на смањивање и одвајање робе за извоз. Овако лош квалитет робе био је нарочито у првом полугодишту, јер су предузећа производила робу углавном са шумских пожарних површина, али је ипак борба за бољи квалитет балвана, нарочито у другом полугодишту, завршена са успјехом, што се већ посљедњих мјесеци знатно одражавало и на извршавање наших извозних обавеза.

Тако је извршење извозног задатка за 1948 годину, у односу на извршење задатка извоза у 1947 години, рачунајући ту и залихе комплетиране, а неизвезене робе за извоз, извршено за око 200% боље него прошле године. У буковој резаној грађи већ досада отпремљено је, према постављеном извозном задатку у 1948 години, грађе у износу за 89,5%, а рачунајући залихе ово се извршење креће за близу 100%. План извоза у буковој резаној грађи, у односу на извршење у 1947 години бољи је за 340%.

Но, иако је свијест наших људи и руководилаца знатно порасла у схватању извозних задатака наше индустрије, још има низ слабости у појединим предузећима које коче још боље извршавање задатака. Поред тога по нашим пиланама још се не води довољна пажња и енергична борба за љепши изглед и обраду грађе, што је свакако услов за добар пријем наше робе у иностранству.

Питање прописне димензиониране робе и бољи изглед остаје и у 1949 години задатак о коме се мора стално водити рачуна. Осим тога услови продаје наших дрвних производа морају се што више подешавати условима производње, те о том морамо нарочито водити рачуна већ на почетку нове године, да би се избјегли и они неспоразуми између произвођача и продавца, а који су постојали у 1948 години.

План инвестиција у шумарству и дрвној индустрији остварен је у знатном повећању механичких и осталих направа у експлоатацији и подизању нових капацитета у индустрији. Тако је у шумарству план инвестиција извршен са око 100% по вриједности, а опреме са 98%. У дрвној индустрији потпуно су изграђена два нова индустријска објекта,

а у првом полугодишту 1949 године биће изграђена још три нова капацитета за механичку прераду и творница монтажних кућа.

Мора се истаћи да је на подбацивање плана опреме, а, према томе, извесног процента производње у дрвној индустрији, знатно утицао увоз машина.

Но, нису то једини пропусти у овогодишњем плану инвестиција. Поред изложенога, за поједине објекте није одмах било довољно оперативности у извођењу радова, нити су фиксирани рокови довршења. Спорост у изради планова још се осећа и у овој грани. Било је и таквих случајева да су пропуштани или тек накнадно узети у план извјесни објекти који су неопходни за рад предузећа, као што је случај подизања моста за пилану у Фочи. Приликом монтаже списак свих потребних дијелова и материјала није био потпун, те према томе ни њихово прикупљање није било плански распоређено, него се у задњи час на све стране морало тражити. Неки фабрички нацрти и модели нису били на време израђивани, нити довољно простудирани, те су се морали у току изградње и мијењати, што је успоравало темпо изградње и непотребно задржавало стручну радну снагу. У шумској експлоатацији вриједност планираних инвестиција на неким објектима била је знатно мања него што је било потребно. На тај начин исцрпена су инвестициона средства, а неки објекти остали недоконани.

Другови народни посланици, план производње за 1949 годину знатно је већи од плана 1948 године. У резаној грађи четинара он је само за 10% мањи од извршења плана резане грађе у 1947 и 1948 години заједно. У односу на извршење плана 1948 године он је у резаној грађи четинара већи за 52%, у буковини за 315%, у производњи сандука за 750%, у грађевној столарији за 204%, а у канцелариском намештају за 77%.

Овакав план резултат је наших потреба које проистичу из наше привредне стварности, јер од извршења задатака дрвне индустрије зависи добрим дијелом и извршење задатака у нашој капиталној изградњи и инвестицијама, а тако исто у прибављању финансиских средстава потребних за куповину машина и других артикала у иностранству. За извршење овога плана требаће се нарочита пажња посветити организацији рада у нашим предузећима, према којој се добар

дио наших руководилаца односио неправилно. Норме и бригадни систем морају се до максимума примјењивати.

Поред тога биће неопходно да се у постојећим пиланама, а и новим капацитетима који су у изградњи, а нарочито у великим пиланама, помогне процес производње увођењем потребне механизације. У експлоатацији шума треба до максимума спровести план механизације у циљу еманципације од вучне сточне снаге.

Изградњи појединих објеката, како нових тако и завршавању започетих, треба дати приоритет и то нарочито онима који су везани за производне задатке већ у овој години.

По питању радне снаге која је тежак проблем у НР Босни и Херцеговини биће нужно првенствено обезбједити радну снагу за шумску експлоатацију, а у индустријским предузећима повести енергичну борбу за сталну радну снагу. Изборити се за сталну радну снагу у индустријским предузећима значи не само постићи бољи квалитет обраде дрвета, него и већу продуктивност рада сваког појединца и цјелокупног колектива.

Наша домаћа индустрија морала би се много више ангажовати за израду разних машина потребних за ову привредну грану, него што је то био случај у 1948 години.

Услови за извршење плана производње леже у чињеници да је обезбјеђена довољна количина вучне стоке која ће омогућити континуиран извоз шумских производа на главна стоваришта непрекидно кроз цијелу годину. У бројном стању стоке за вучу на почетку године са данашњим стањем, захваљујући политици наше Владе, постигнути су велики резултати. Од 76 волова за вучу, колико их је у цијелој шумској привреди било 1 јануара 1948 године данас се тај број попео на 587 пари. Од 268 пари коња до 1 јануара 1948 данас наша шумска експлоатација располаже са 2.133 пара. Исто тако, стање возног парка, како локомотива и вагона тако исто и камиона, знатно је порасло у току ове године. Бројно стање трактора за вучу за неколико десетина повећано је у односу на стање у почетку 1948 године. На овај начин наша шумска привреда осамосталила се у сточној вучи да може без приватних запрега извршити преко 70% задатака за идућу годину.

На тај начин улазимо у 1949 годину не само са много више искуства у раду него и са много бољом опремом како у експлоатацији тако и у индустрији.

У НР Босни и Херцеговини само у току 1948 године извршен је план шумарства са 147%. План расадника извршен је са 122%, план засијаних површина расадника са 115%, производња садница са 237%, сетва шумским семеном са 160% а мелиорација шикара извршена је са 138%. Ми, иако још нисмо задовољни постигнутим резултатима у подизању нашег шумарства, можемо истаћи да је извршени план пошумљавања само за једну годину већи него што је то у старој Југославији извршено у току 12 година.

Широке могућности подмлађивања и стварања новог шумског фонда створиће се нарочито у 1949 години после реорганизације шумарства и дрвне индустрије у којој ће наше шумарство преко шумских добара, управа за бујице и слично моћи се посветити једино и искључиво узгоју и чувању нових и младих шума.

Чврсто увјерен у то да је и овај наш буџет израз свега оног што пред нас поставља наша Партија и друг Тито изјављујем да ћу гласати за Предлог буџета за 1949 годину. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има Кемал Сејфула (*Гласови:* Није ту!) Пошто није ту друг народни посланик, има реч народни посланик друг Јоже Приможич.

Јоже Приможич (*Izborni srez Idrija-Tolmin, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, u pretresu predloga o Opštedržavnom budžetu za 1949 godinu, ja bih se osvrnuo na nekoliko stvari po pitanju rada u novopriključenim krajevima Slovenačkog Primorja.

Dozvolite mi da se najpre u ime naroda Slovenačkog Primorja zahvalim Saveznoj vladi, Centralnom komitetu KPJ, naročito drugu maršalu Titu, za veliku brigu koju je vodio za narod tih krajeva i koja je izražena time, što se njegovom inicijativom osnovalo naročito Ministarstvo za novooslobođene krajeve.

Narod Slovenačkog Primorja duboko je nacionalno svestan, zato je i u godinama Narodnooslobodilačke borbe tako masovno učestvovao u borbi protiv okupatora.

Pošto su talijanski fašisti već dvadeset pet godina vršili okupaciju tih krajeva i smatrali ih za svoje, jer su dosledno izvodili Musolinijev nacrt odnarodovanja, kako u školama tako i u javnom životu, a istovremeno i plan privrednog upropašćavanja i iseljavanja domorodaca u unutrašnjost Italije i naseljavanje fašista u te krajeve, razumljivo je da se teror utoliko više raz-

buktuo, kada je došlo do toga, da se uguši oslobodilački pokret. Ali je narod, okupljen u Osvobodilnoj fronti, pod vođstvom KP, ipak borbu otpočeo, u toj borbi pobeđivao i pobedio. Pobedom nad nemačkim okupatorima i njihovim slugama trebalo je po zaslugi Anglo-Amerikanaca ipak još dvadeset i osam meseci voditi borbu za priključenje tih krajeva Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji. Manifestacijama za Jugoslaviju prilikom dolaska Međusavezničke komisije za razgraničenje, demonstracijama protivu anglo-američke vojne uprave i civilne policije kao i rezolucijama jugoslovenske delegacije koja se, sa drugom Kardeljom na čelu, borila za naša prava na Mirovnoj konferenciji u Parizu, za prava koja su istovremeno i prava sviju jugoslovenskih naroda, bilo je 15 septembra 1947 godine oko 200.000 Slovenaca zauvek oslobodeno tudinskog jarma.

Priključenjem Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji obistinile su se davne želje tog naroda. Ali, samim tim nije bilo moguće otkloniti nasleđe 25-godišnje okupacije. Ovo nasleđe još se i danas oseća, naročito na privrednom i kulturnom području. Fašisti su u tim krajevima gradili samo toliko koliko im je to bilo potrebno da se sprema za rat protiv stare Jugoslavije. To su bili u prvom redu vojni putevi i utvrđenja kojima su se uništavala polja, pašnjaci i šume. Domorodci pri tim radovima nisu dobili zaposlenje, jer su bili nepouzđani. Osiromašenje seljaka iz godine u godinu sve se više pojačavalo. Licitacije su bile na dnevnom redu. Na kulturnom polju nastao je pravi haos. Deca su kod kuće govorila maternjim jezikom — slovenačkim, dok su u školi morala da uče, da čitaju i pišu samo talijanski. To je dovelo već tako daleko da je bio priličan broj omladinaca koji već nisu znali pravilno da se potpišu.

Pored toga ti su krajevi vrlo pasivni i ratom opustošeni. Seljaci koji su većinom voćari, vinogradari i povrtari, bave se naročito proizvodnjom voća, povrća i vina, jer to kod njih najbolje uspeva. Zato je razumljivo da je bilo i pitanje snabdevanja tih ljudi žitom i masnoćama uvek jedno od najtežih pitanja. Uvođenjem karata za snabdevanje u pasivnim krajevima, stvar se ipak unekoliko poboljšala. Uvođenjem kupovine određene količine kukuruza i pšenice po vezanim cenama za one koji proizvode povrće, voće i vino, a ne proizvode žito, biće pitanje njihovog snabdevanja konačno rešeno.

Da bi se smanjila i nestala kulturna zaostalost biće potrebni kursevi na kojima će naša omladina dopuniti osnovno obrazovanje, kako bi se omladina kulturno i prosvetno još više podigla. To će biti potrebno i zbog toga, jer naš primorski narod, koji je

politički i nacionalno visoko svestan, pretstavlja naročiti kapital u izgradnji našeg privrednog i administrativnog aparata.

Pored svih teškoća i nedostataka koji su naslede 25-godišnjeg ropstva i koji su remetili naš rad u ostvarivanju Peto-godišnjeg plana, mi smo ipak postigli vrlo lepe rezultate na svima područjima privredne i kulturne delatnosti. Radni kolektiv fabrike cementa u Anhovom ispunio je plan još 13 novembra, dok je krečana »Rdeča zvezda« u Solkanu ispunila plan već 15 oktobra. Radni kolektiv rudnika žive u Idriji ispunio je plan iskopa rude do 24 novembra, dok je plan produkcije žive ispunio ovih dana. Radni kolektiv na izgradnji pruge Sežana—Tutovlje izgradio je prugu uz pomoć frontovske brigade Sežanskog sreza do 21 decembra. Iza njih nisu zaostajali radni kolektivi u šumarstvu i drvnoj industriji, koji su redom ispunili plan. Vidljivi su i uspesi radnih kolektiva i omladinskih brigada na gradnji Nove Gorice. I radni seljaci su svesno ispunili plan, obradili i zasejali su sve površine, pa su i otkupi, osim vina, po svim srezovima Slovenačkog Primorja premašeni, jer su se seljaci 100% uključili u sistem vezane trgovine. Pri otkupu pojavili su se i nedostaci. Tako su, na primer, u srezu Tolmin premašili plan otkupa stoke za 90%, ali nisu istovremeno postigli plan gajenja stoke. Seljaci su kalkulisali koliko imaju prihoda, ako prodaju mleko i šir, a sa druge strane koliko imaju prihoda ako gaje telad. Pošto su momentalno bili veći prihodi od prodaje mleka i sira, oni su prodavali telad i prevremeno ih klali. To je u priličnoj meri uticalo i na snabdevanje teškim radnim cipelama, jer se iz teleće kože ne mogu da izrade donovi. Tako se sada događa da imućniji seljak koji je prodao telad umesto volova pokazuje na izloge govoreći da za ljude u kancelarijama ima cipela, a radničkih jakih cipela za seljaka nema.

Krupan smo korak učinili i u pogledu seljačkog zadrugarstva. Samo u srezu Gorica u ovoj godini osnovano je 14 seljačkih radnih zadruga, a to tek od avgusta meseca. Da su seljaci svesno i pod rukovodstvom narodne vlasti i naše Partije osnivali te zadruge vidi se iz toga što su odmah pristupili planiranju rada, uvođenju brigadnog sistema rada i sadenju novih voćki i vinove loze. Stoku koju su dosada držali svaki u svom oboru, u nekim su je krajevima već smestili u zajedničke obore. U krajevima gde se osnivaju seljačke radne zadruge već su podignuti ili se pak grade zadružni domovi. U zadružnim domovima stalno se održavaju predavanja i kulturne priredbe, što jako utiče na preobražaj sela.

Na kraju dozvolite mi da se osvrnem još i na pitanje turizma i ugostiteljstva. Za Slovenačko Primorje turizam i ugostiteljstvo naročito su važni zbog toga jer će ljudi iz Trsta dolaziti na odmor u naše krajeve i stvoriti sebi sliku rada i života nove Jugoslavije, a sa druge strane dolaziće ovamo i ljudi iz ostalih predela Jugoslavije od kojih smo bili dvadeset pet godina oštećeni, a koji znaju te krajeve još iz Prvog svetskog rata, kada su se kao vojnici borili u tim krajevima. Treba napomenuti i to da su za oslobodenje tih krajeva dali svoje živote i hiljade boraca naše slavne JA, čiji rođaci, kao što smo imali prilike da čujemo, žele da tu provode svoj godišnji odmor.

Pitanje turizma dodiruno sam i zbog toga što osećanja u suštini dobrih ljudi pokušavaju da iskoriste pojedini protivnarodni sveštenici organizovanjem hodočašća na Svetu Goru itd.

Briga koju Savezna vlada i CK KPJ pod vođstvom maršala Tita pokazuje za te krajeve, zadužuje nas da skrenemo Ministarstvu za novooslobođene krajeve i Vladi Narodne Republike Slovenije pažnju na sve probleme tih krajeva i ujedno stavljamo predloge za njihovo rešavanje, kako bi na taj način doprineli što veći udeo u izgradnji socijalizma i podizanju borbene svesti Slovenaca koji još danas žive van naših granica.

Zato ja izjavljujem da ću sa naročitim zadovoljstvom glasati za predloženi budžet. (Aplauz).

Претседавајући: Као последњи говорник у овој дискусији јавио се за реч народни посланик Бено Котник.

Beno Kotnik (NR Slovenija): Tovariši narodni poslanci! Iz predloga zakona o splošnem državnem proračunu za leto 1949 je razvidno da znaša postavka za kmetijstvo 4,891.000.000 dinarjev. To pomeni, da je naša vlada pri sestavi proračuna polagala vso pažnjo tudi na razvoj kmetijstva. Po višini proračunskih postavk je kmetijstvo na petem mestu in to brez gozdarstva.

Ves trud naših oblasti za dvig kmetijstva bi bil zaman, če bi pri tem naša vas tudi sama ne storila svoje dolžnosti. Radi tega se mora vas oprijeti vseh danih možnosti, da se dvigne podeželje tako kulturno, politično in gospodarsko. Krajevni ljudski odbori in odbori kmetijskih zadrug so poklicani, da to na vasi izvedejo. Vaška celica pa naj daje inčijativo za vse delo in za vse akcije na vasi. Zbor volilcev mora biti v pravem zmislu vaški parlament, ki naj ne skrbi samo za vse skupno vaško delo in imetje, ampak naj bdi tudi nad delom državnega sektorja, če se ta v vasi nahaja. V zadržnem domu naj se koncentrira vse

gospodarsko in kulturno delo. Kmetijske zadruge morajo s svojimi ispolnjenimi odseki skrbeti da zadoste potrebam vaščanov, seveda v danih možnosti, posebno pozornost pa morajo posvetiti odkupu. Kmetijske zadruge čaka letos posebna naloga. Vso skrb bo treba posvetiti ekonomijam, ki so še v povojih, da bodo postale resničen vzgled socialistične dejavnosti na vasi.

Problem na vasi je še vedno šibek kadar. Za to najmerodajni vaški činitelji skrbe, da izšolajo kadre. Na vasi je še toliko skritih talentov, ki jih je treba poiskati in poslati v šole ali pa v tečaje. Toliko možnosti studija, kolikor jih ima mladina danes, še ni nikoli imela. Naša mladina resnično že uživa sadove našega socialističnega gospodarstva.

Ako bomo usmerjali našo vas v tej meri, potem smo lahko prepričani, da bo vas kmalu dobila povsem drugo lice; socializem se bo na vasi vedno bolj odražal.

Predloženi osnutek proračuna pomeni poleg drugega velik prispevek k socialistični izgradnji našega podeželja, zaradi česar bom glasoval za proračun. (Ploskanje).

Претседавајући: Пошто нема више пријављених говорника, односно како су неки говорници одустали од речи, то је претрес Предлога општедржавног буџета за 1949 годину завршен и тиме је исцрпен дневни ред заједничке седнице.

Ову седницу закључујем, а идућа заједничка седница биће, по потреби, заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 19,20 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Друга седница

(30 децембра 1948)

Почетак у 9,30 часова.

Претседавао потпретседник **Фрањо Гаџи**

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, на челу са претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове Претседништва Савезног већа сви народни посланици дочекују стојећи и поздрављају бурним и дуготрајним аплаузом.

Потпретседник: Отварам другу редовну седницу IV ванредног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар Момчило Марковић.

Изволите саслушати записник прве редовне седнице од 26 децембра ове године.

Секретар Момчило Марковић (*Изборни срез космајски, НР Србија*) чита записник прве редовне седнице.

Потпретседник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Изволите саслушати два извештаја Мандатно-имуниетског одбора.

Први извештај гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Мандатно-имуניתетски одбор

Бр. 29

28 децембра 1948 године

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно-имуניתетски одбор Савезног већа примио је преко Претседника Савезног већа акт Президијума Народне скупштине ФНРЈ С. Бр. 1639 од 30 новембра 1948 године којим доставља Савезном већу извештај Јавног тужиоца Народне Републике Словеније Бр. 20 од 25 новембра 1948 године, да је Андреј Бохинц, народни посланик Савезног већа, због кривичних дела против народа и државе осуђен на казну лишења слободе с принудним радом доживотно, на трајан губитак свих грађанских права и на конфискацију целокупне имовине.

На основу предњег извештаја Одбор предлаже Савезном већу да се мандат Бохинц Андреја поништи.

Прегледом изборних аката и кандидатских листа Одбор је утврдио: да је на изборима за Уставотворну скупштину од 11 новембра 1945 године Андреј Бохинц био изабран као срески кандидат за Изборни срез Камник и да му је заменик Штурм Антон, радник из Љубљане.

На основу предњег, члана 6 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ и члана 1 Закона и измени члана 16 Закона о Уставотворној скупштини Одбор предлаже Савезном већу да позове за народног посланика Савезног већа на место Бохинц Андреја Штурм Антона, радника из Љубљане.

За известиоца одређена је Томшич Вида.

Подносећи овај свој извештај, Мандатно-имуניתетски одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

Секретар

Вида Томшич, с. р.

Потпретседник

Комадина Петар, с. р.

Чланови:

Б. Фотев, с. р. Рат. Петровић, с. р. Вељко Зековић с. р.

Потпретседник: Прима ли Веће прочитани извештај? (Прима). Пошто Веће прима прочитани извештај, објављујем да се позива за народног посланика Савезног већа Антон Штурм, радник из Љубљане.

Други извештај Мандатно-имуניתетског одбора гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Мандатно-имуניתетски одбор

Бр. 30

28 децембра 1948 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно имуניתетски одбор Савезног већа примио је преко Претседника Савезног већа извештај о смрти народног посланика Аћима Груловића.

По размотрењу изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио да је на изборима за Уставотворну скупштину од 11 новембра 1945 године Аћим Груловић био изабран за народног посланика Савезног већа као срески кандидат у Изборном срезу Сремски Карловци и да му је заменик Варда Петар, помоћник Јавног тужиоца из Новог Сада, који је, према примљеном извештају надлежне власти, умро 6 децембра 1948 године.

У овом изборном срезу на изборима од 11 новембра 1945 године, поред среског кандидата Аћима Груловића, била су још два кандидата везана за окружну листу и то: Мелвингер Ива, чиновник из Новог Сада са замеником Нифоровићем Мишом, земљорадником из Раковца, који је добио у срезу укупно 3.394 гласа и Недељковић Ђока, ковач из Сремских Карловаца, са замеником Добричић Јованом, земљорадником из Крчедина, који је добио у срезу укупно 1.536 гласова.

На основу изложеног, члана 6 Пословника Савезног већа и чл. 1 Закона о измени члана 16 Закона о Уставотворној скупштини, Одбор предлаже Савезном већу, да на место почившег Аћима Груловића позове за народног посланика Савезног већа Мелвингер Иву, чиновника из Но-

вог Сада, као кандидата везаног за окружну листу, који је добио највећи број гласова.

За известиоца одређена је Томшич Вида.

Подносећи Савезном већу овај свој извештај, Мандатно-имунитетски одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

Секретар
Вида Томшич, с. р.

Потпретседник
Комадина Петар, с. р.

Чланови:

Б. Фотев, с. р. Рат. Петровић, с. р. Вељко Зековић с. р.

Прима ли Веће прочитани извештај? (Прима). Пошто Веће прима прочитани извештај, објављујем да се за народног посланика позива Мелвингер Ива, чиновник из Новог Сада.

Отсуства народних посланика: Иван Гранђа, Јован Поповић, Албин Випотник и Тоде Ђурувија моле по 3 дана отсуства, Масарото Ђусто и Иван Ковачић по 5 дана, Маркотић Мато 4 дана, Блажо Јовановић 10 дана, Јосип Банак, Стјепан Првчић и Стево Зечевић по 1 дан, а Фердо Година, Зоран Полич, Љубомир Поповић и др Макс Шнудерл моле отсуство са IV ванредног заседања — сви због болести или неодложних послова.

Предлажем Већу да се свима овим народним посланицима који су тражили више од пет дана отсуства одобри по пет дана отсуства, а онима који су тражили мање, онолико колико су тражили. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да су отсуства одобрена онако како су предложена.

Пре прелаза на дневни ред предлажем Већу да се данашњи дневни ред попуни још једном тачком и то: попуна упражњених места у сталним одборима Савезног већа.

Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Пошто Веће прима овај предлог, објављујем да је данашњи дневни ред допуњен овом тачком.

Претседништво Савезног већа примило је ово писмо:

САВЕЗНОМ ВИЈЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Пошто сам спријечен другим дужностима те ми је према томе немогућно да учествујем редовно у раду Претсједништва Савезног вијећа, молим Савезно вијеће да усвоји моју оставку.

Београд, 29 децембра 1948

Авдо Хумо, с. р.

Предлажем Савезном већу да се дневни ред попуни још и овом тачком, тј. избором другог потпретседника на место друга Авда Хума, који је дао оставку.

Да ли Веће прима овај предлог? (Прима). Пошто Веће прима овај предлог, објављујем да је дневни ред допуњен и овом тачком.

Прелазимо на прву тачку дневног реда: гласање о Предлогу општедржавног буџета за 1949 годину.

Пошто нема предлога у смислу пословника да се предлог у Већу чита, то га стављам на гласање.

Гласаће се поименично. Молим секретара да изволи извршити прозивку.

Секретар прозива посланике да гласају.

(После гласања)

Потпретседник: Да ли има неког ко није прозван? (Нема). Објављујем да су за Предлог општедржавног буџета за 1949 годину у Савезном већу гласала свега 273 народна посланика и сви су гласали за. (Дуготрајан аплауз). Према томе, Предлог општедржавног буџета за 1949 годину у Савезном већу коначно је усвојен и биће, у смислу члана 63 Устава, упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину. Молим известиоца Тому Војковића да прочита одоорски извештај.

Известилац Томо Војковић (Изборни срез Ђурђевац, НР Хрватска) чита извештај Одбора за привредни план и финансија. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Пошто нема пријављених говорника, ни предлога за читање текста, стављам овај предлог на гла-

сање. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину у Савезном већу коначно усвојен па ће у смислу члана 63 Устава бити упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли. Известилац по овом законском предлогу је друг Риста Антуновић. Молим друга Антуновића да прочита одборски извештај.

Известилац Риста Антуновић (*Изборни срез Лесковац, НР Србија*) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: По овом предлогу затражио је реч потпретседник Савезне владе друг др Благоје Нешковић.

Др Благоје Нешковић: Другови народни посланици, претпостављајући да је познат Предлог закона о државној контроли, као и образложење и материјал уз њега, задржао бих се на извесним специфичностима службе државне контроле, по којима се ова разликује од служби државне управе.

Државна контрола мора да буде самостална у свом раду. Смисао самосталности државне контроле јесте у томе што државна контрола мора да има своје самостално мишљење о раду појединих органа владе и других органа државне управе, до кога она долази на темељу сопственог искуства стеченог кроз свој сопствени рад. Самосталност државне контроле не уклања чврсту повезаност рада државне контроле са радом осталих органа владе и других органа државне управе на остваривању одлука владе, јер државна контрола нема ван тих никакве своје самосталне задатке, сем да по тим заједничким задацима делује на специфичан начин, и задатка да усавршава службу државне контроле.

Отсуство овакве самосталности у раду државне контроле користило би само непријатељима. Када би државна контрола примала као своје, без проверавања, разне извештаје и исказе других, поступала би потпуно супротно од онога што се законом налаже државној контроли. Да не би била лаковерна и сугестибилна, служба државне контроле мора бити самостална.

Сугестибилност и лаковерност контролора доводи до анулирања сваког њиховог рада.

Зато се од контролора тражи да сачувају своју контролорску самосталност при вршењу својих задатака. Зато од њих тражимо да не потпадају у свом раду под утицај оних чији рад испитују, без обзира што морају да узимају у обзир њихове податке, информације и слично; да прилазе свом раду с циљем да утврде истину, али да не верују, док обављају конкретни контролорски посао, никоме и ничему, сем ономе што сами виде и утврде.

Али, с друге стране, контролни органи не смеју бити, уопште, сумњичави и неповерљиви, јер баш они раде да се побољша и усаврши рад свих органа државне управе, да би се с поверењем гледало у садашњи рад и у будућност.

То се захтева од службе државне контроле у интересу јачања државне управе.

Државна контрола мора да се руководи у свом раду најстрожијом објективношћу.

Једно од основних оправдања за оформљење државне контроле у посебну службу јесте претпоставка да ће тако организована државна контрола обезбедити максимум објективности приликом утврђивања како се остварују одлуке Владе и рад њених, као и других управних органа, јер државна контрола у тим питањима није заинтересована на такав начин, као што је то непосредни наредбодавац. У томе је смисао државне контроле као „суперконтроле”.

Објективност у раду државне контроле треба да омогући, прво, откривање слабости, недостатака и противзаконитости, друго, откривање прикривања слабости, недостатака и противзаконитости, треће, уклањање пристрасног оцењивања неког и нечега као рђавог, када оно стварно није такво и, четврто, утврђивање да ли су стварно повређена демократска права грађана наше земље.

Зато тражимо од контролора да у свом раду сачувају најстрожију објективност, што значи да се у раду руководе само интересима службе, интересима народне власти. Контролори морају да се руководе начелом најстрожије објективности пре свега приликом употребе права, која се законом дају Комисији државне контроле, а која права она преноси конкретно и појединачно на њих. У овим случајевима свако отступање од објективности у раду контролора озна-

чава злоупотребу права која им се дају. Зато не може бити контролор у служби државне контроле онај, који је необјективан у свом раду. С обзиром да су и контролори људи који могу да погреше, Влада ће својом уредбом, а Комисија државне контроле својим правилником допринети да се обезбеди могућни максимум објективности у раду контролора тј. да се сведе на минимум евентуална злоупотреба права која им се дају .

Даље, контролори морају доследно да остварују принцип објективности у свом раду. Они морају да теже утврђивању „објективне истине”, ма како она била тешка и ма кога се тицала, руководећи се само заштитом интереса народне власти. И за нашу државну контролу важи ово: „Не штедети поједина лица, ма на ком положају била, штитити само ствар, само интересе ствари”. (Стаљин).

Према томе, контролор у служби државне контроле не може бити онај коме недостаје објективност у раду, који је пристрасан или који је фамилијаран и снисходљив у свом раду.

Закон одређује служби државне контроле крупне задатке. Државна управа очекује од ње велику помоћ. У службу државне контроле се гледа с поверењем. Служба државне контроле је досада, углавном, и заслужила то поверење.

Због излагања основних руководних принципа у раду државне контроле, а не због садашње практичне потребе, истако бих да служба државне контроле захтева високе моралне квалитете од контролора, које треба да имају сви службеници уопште, а с обзиром да се контролним органима дају посебни задаци и велика права, то су они дужни да развијају посебно високи морал контролора, — „контролорски морал”. Ако је служба државне контроле досад уживала потребан ауторитет, то је и због тога што, на пример, у Савезној контролној комисији није било случајева кршења службеничког морала од стране контролних органа, односно није било таквих поступака контролора који би штетили њиховом моралном лику. Многоструко би се већа штета, него иначе, наносила народној власти ако би контролни органи злоупотребљавали службени положај за личну корист, ако би били подмитљиви и т. сл.

Контролори морају бити — каже Стаљин — „чисти, беспрекорни и немилосрдни у својој правди. То је апсолутно

потребно да би они могли имати не само формално, него и морално право да контролишу друге, да уче друге." (Стаљин, књ. IV, стр. 369).

Зато у служби државне контроле не могу бити они елементи који су корумптивни или који, уопште, ма на који начин крше или се не руководе у свом раду принципима службеничког морала. Зато у служби државне контроле треба бити нарочито будан да се не би увукао какав корумптиван или уопште неморалан елеменат. Уколико би се то десило, примењиваће се многоструко теже законске казне, него иначе.

Служба државне контроле мора бити тако организована да се тачно зна, као у једном прецизном механизму, шта раде поједини контролни органи у обављању својих дужности. Ово се нарочито односи на коришћење права која се дају контролним органима. У служби државне контроле мора да постоји такав систем унутрашње дисциплине, који ће спречити сваку појаву самовољности појединих контролних органа.

Комисија државне контроле ће посебним прописима регулисати, колико је могућно, коришћење пуномоћја која се дају појединим органима државне контроле. Ово се односи како на начин изрицања казни, тако и на обустављање радњи које означавају кршење или неспровођење одлука Владе, као и на доношење решења за спровођење мера контроле.

Природа решења за спровођење мера контроле, како је то формулисано у предлогу закона, јесте таква, да унапред обезбеђује државну управу од самовољности појединих контролних органа. Јер, свако такво решење углавном садржава: или обустављање радње којом се крши нека одлука Владе, а самим тим се налаже контролисано да правилно спроводи одлуку Владе или њеног органа, или се контролисани, који не спроводи одлуку Владе (или њеног органа), упућује да је спроводи. Према томе, у овим случајевима контролни орган не иступа, углавном, са неком својом новом мером, која би била непозната међу задацима које треба да обавља контролисани, већ, напротив, мера контроле јесте упућивање контролисаног на вршење оног задатка Владе (или њених органа) који он не врши или који крши.

Али, без обзира на објективну страну овог питања, државна управа мора да се обезбеди и од „субјективног

фактора", тј. од евентуалне самовоље контролних органа, што ће се учинити, као што је речено, посебним прописима.

У сваком случају, служба државне контроле захтева од контролних органа најстрожију дисциплинованост у односу на руководећи орган државне контроле, као и у односу на овлашћења и пуномоћја која добијају. Свака самовоља органа контроле, — што значи свако предузимање мера за које нису претходно или накнадно органи контроле овлашћени од стране руководећих органа државне контроле, — онемогућава опстанак таквих лица у служби државне контроле.

Потреба овакве дисциплинованости органа контроле не претставља кочницу за развијање иницијативе у њиховом контролорском раду, који се не може замислити без такве иницијативе. Свака дисциплинованост означава кочницу само такве самовоље која би могла да штети правилном функционисању онога што се контролише.

Служба државне контроле стиче ауторитет указивањем помоћи, путем контроле, другим службама државне управе, а не стиче га ширењем страха или неповерења према себи. Треба да се боје државне контроле они којима није чиста савест у односу на извршавање њихових службених дужности.

Према томе, једна од особина која треба да се испољава у раду службе државне контроле јесте скромност и уздржљивост, особина која се стиче скромним и уздржљивим радом контролних органа.

Кад ово излажем не сматрам да оцртавам идеални лик нашег човека уопште, нити идеални лик контролора Комисије државне контроле посебно.

Скромни и уздржљиви људи нису код нас реткост, поготово ако се има у виду васпитна улога наше Партије. Штавише, не мислим овим да постављам неке услове за рад у Комисији државне контроле као у неком идеалном надлештву. Далеко од тога! Чисто практични разлози налажу да контролни органи морају водити рачуна о извесној природној реакцији према њима од стране оних поштених људи, чији се рад контролише. А да би ти поштени људи осетили контролу као помоћ, контролни органи морају наступати као скромни људи који су дошли да тек утврде стварно стање, а не као разметљивци — волшебници који „једним погледом” све сазнају и решавају; контролни орга-

ни морају, у установи или предузећу које контролишу, добро да се презноје пре него што дођу до закључака о стварном стању, затим морају добро промислити пре него што донесу своје закључке, а још више треба да промисле пре него што их кажу контролисанима, јер би свака њихова лакомисленост, као и свака њихова разметљивост, изазвала оправдано неповерење и незадовољство према њима и њиховом раду.

„Седам пута одмери, а једанпут одрежи” — то мора постати правило о раду контролних органа.

Зато би појаве разметљивости и лакомислености у раду контролних органа наносиле велике штете ствари за коју се бори државна контрола, као што би штетила и самом угледу службе државне контроле.

Због тога се тражи да контролни органи буду скромни и уздржљиви, а не због потреба стварања лика неког идеалног контролора. Због тога, а не због непридржавања „десет божијих заповести”, тешко да могу да се задрже дуго у служби државне контроле људи који су разметљиви и неуздржљиви у свом контролорском раду.

Контролна струка је код нас једна од најмлађих. Искуства Главне државне контроле капиталистичке Југославије мало нам могу да користе. Необично нам је корисно искуство совјетске државне контроле. Али за протекле две и по године наша служба државне контроле много је напредовала, стекла је огромно искуство, изградила свој систем рада и подигла велики број кадрова контролне службе. Рекао бих нешто о тој стручној страни наше државне контроле.

За рад у служби државне контроле потребна је двојструка стручност, која се обједињава у једном лицу: прво, контролорска стручност и, друго, стручност за поједине гране привреде, односно поједине гране државне управе. Тако, рад у контроли означава примену одређеног стручног знања у сврху вршења контроле. Ма колико да се тежи специјализацији појединих грана службе државне контроле, ипак сви контролни органи морају да познају извесне прописе, на пример, правне, државноправне и др., који су општег карактера. Даље, наглашавам да се још ни приближно није постигла ужа специјализација у служби државне контроле, што ће се постићи боље тек попуњавањем органа државне

контроле стручњацима за поједине гране привреде, односно поједине гране државне управе.

Зато ћу даље говорити о особинама рада којима тежи служба државне контроле, као специјална струка.

За успешан рад контроле необично је важно да се правилно примењује метода дијалектичке анализе.

То не значи да се друге струке не служе у своме раду аналитичним методом, тј. то не значи да се друге струке служе у свом раду само синтетичним методом. И друге струке се служе истовремено аналитичним методом, као што се и контрола служи истовремено и синтетичним методом, јер је један метод нераздвајно повезан с другим, јер су оба садржана у дијалектичком методу.

Ево шта Енгелс каже у односу анализе и синтезе: „Уместо што би једнострано уздизали једну од њих до небеса на рачун друге, боље је настојати да се примењује свака на свом месту, а то ће бити могућно само у том случају, ако се има пред очима њихова међусобна повезаност и њихово међусобно допуњавање“. (Ф. Енгелс, Дијалектика природе, руско издање, стр. 183, Имел 1946).

Али кад је реч о државној контроли, онда је счигледна битна разлика, на пример, између планске контроле која заиста садржи аналитичке елементе, али у готовом стању, и контроле коју врши државна контрола, која свим елементима прилази непосредном анализом на лицу места. Или, на пример, док оператива, приликом установљења контролних показатеља за разне гране производње прилази, из практичних разлога, решавању тог питања путем синтезе низа елемената, дотле контрола прилази производњи супротним путем тј. путем конкретне анализе, путем конкретне декомпозиције процеса производње и свих саставних његових делова.

Наглашавам овај аналитички карактер методе рада контроле не да би метод рада контроле свео искључиво на анализу, јер су анализа и синтеза, иако супротне методе, уствари такве методе које су нераздвајно повезане, већ да бих подвукао, из практичних разлога, аналитичку страну метода рада контроле, јер она треба да утврђује стварно стање, а стварно стање контрола не може да исконструише синтезом готових, од некога добијених елемената, јер она баш треба да пронађе и испита стање самих тих елемената. За контролу није метод анализе најчешће само почетна опера-

ција, већ је и најчешће променљива, уз јединство, наравно, са синтезом.

Искуство показује да су резултати рада контроле успешни тада, када се у том раду приступало стрпљивом методом анализирања свих елемената, који су сачињавали неку појаву или стање, или су били ма у каквој вези са њима. Понављам, да су ти резултати позитивни када се анализа врши са познавањем објеката, тј. када је стручна у ужем смислу. Зато је предуслов за добар рад у контроли, поред стручности, овладавање стручним аналитичким методом рада. Отсуство аналитичког духа у раду контроле води ка површности, ка дилетантизму. Искуство ће научити контролне органе да правилно користе и синтезу, да обухватају главне, одлучујуће моменте, и да избегавају да их анализа одвлачи од тих елемената, да се њихов рад не претвори у ситничарење. Зато, подвлачећи значај аналитичког духа у раду контроле, не умањује се значај синтезе за рад контроле, која је нераздвојно повезана са анализом. Зато, истичући анализу, има се у виду дијалектичка анализа.

Није тешко пронаћи недостатке где год се жели. Задатак контроле, међутим, није да просто пронађе недостатке, већ да утврди стварно стање објеката које истражује. А правилна оцена стварног стања захтева да се контролисано посматра у целини, и са позитивне и са негативне стране. То је потребно, пре свега, да би се утврдила тежина негативних појава, да би се оценио њихов значај у читавом склопу појава у контролисаном и да би се тек затим одредиле мере чија ће примена заиста побољшати стварно стање контролисаног. Контролни органи не приступају увек овако у свом раду. Зато, често, закључци органа контроле дају погрешну слику о стварном стању ствари које су испитивали, зато су често ускогруди и једнострани.

Истина је целовита, конкретна. Зато у борби за истину контролни органи морају да теже ка утврђивању стварног стања.

Контролни органи тако морају прилазити свему што раде и због тога, установе и предузећа која контролишу морају да им буду блиска, њихова сопствена. Оцењивати ствари само с њихове слабе стране значи да им се прилази као туђим, далеким, да им се не прилази брижљиво, заинтересовано, као својим рођеним.

„Наша инспекција, — каже Стаљин, — мора гледати на установе у којима врши ревизију не као на туђе, него као на своје рођене установе, које треба учити, које треба усавршавати“. (Стаљин, IV, страна 364—369).

Ако се овако буде прилазило стварима, онда се неће дешавати да контролни органи примењују у свом раду полицијске методе, неће се дешавати да ситничаре и да малтретирају људе за ситне недостатке, а да истовремено губе из вида оно што је главно, а то је откривање основних недостатака.

У свему што је речено налази се смисао утврђивања стварног стања. Због тога контролни органи морају да се боре против појаве ускогрудости, ситничарења и једностраности у свом раду.

Рад наше контролне службе мора све више да добија особине темељитости. Због разних објективних и субјективних узрока наша контрола често не испита до краја неку ствар, већ утврди опште слабости, донесе закључке и прелази на друге послове. Најчешће остаје нерашчишћено до краја оно што је најслабије, а то је стање рачуноводства. Отуда извесна неефикасност у раду контроле.

Зато ће контрола убудуће морати да се оријентише на најважније, на мањи број ствари, али да их темељитије сврши.

„Треба се држати правила: боље по броју мање, али по квалитету боље“ — писао је Лењин. То се, збиља, односи на квалитет кадрова у државној контроли, али се то исто може рећи и за квалитет њиховог рада.

Такође је врло важно за рад контроле да њени органи буду упорни и истрајни у спровођењу мера контроле. Свака малодушност и немарност по овим питањима умањује ефикасност рада контроле.

Нарочита упорност и истрајност тражи се од контролних органа у вези са задацима капиталне изградње у тешкој индустрији, рударству и електропривреди. Као што је познато из експозеа друга Тита, од благовременог решавања тих основних задатака зависи испуњење наше прве Петолетке.

У борби за испуњење тих задатака органи државне контроле морају обратити нарочиту пажњу на штедњу, у најширем смислу. Упорност и истрајност у борби за социјалистичку штедњу може одиграти одлучујућу улогу у извр-

шавању крупних, основних задатака наше прве Петолетке. Потсетио бих шта је Лењин писао 2 марта 1923 године о истом питању:

„Ми морамо довести наш државни апарат до максималне штедње. Ми морамо из њега истерати све трагове раскоши...”

И даље:

„У томе и једино у томе лежи наша нада. Једино ћемо тада бити у стању да преседнемо, да се изразим фигуративно, с једног коња на другог, наиме, с коња сељачког... — на коња кога тражи и не може да не тражи пролетаријат за себе, на коња крупне машинске индустрије, електрификације, Волхостроја итд.” (Лењин: „Боље мање али боље”).

Најзад, треба нагласити да је за успех органа државне контроле врло важна техничка страна њиховог рада, укључујући и припремне радње. Техника рада контроле претставља једну од њених карактеристичних особина, и често може одлучити да ли ће нека контролна операција успети или не.

Техничка страна посла контролора необично је важна за рад контроле не само уопште, већ и посебно, с обзиром на потребу да контрола открива и разне штеточинске као и непријатељске елементе који би се нашли у апарату разних органа државне управе. У овим случајевима се ради, често, о препреденим и лукавим елементима, што захтева и од контроле да према њима примењује нарочити начин прилажења. Колико је ово питање значајно указују и следеће речи Лењинове:

„Но, ја мислим да им (контролним органима, Б. Н.) неће поћи за руком да се занимају само академским радом... Заједно с тим они ће морати да се припреме за послове које бих ја без стида назвао припремом за лов, нећу да кажем шпекуланата, али сличних њима, и да измисле нарочите лукавости у циљу прикривања својих похода и подухвата итд.” (Лењин: „Боље мање али боље”).

Зато се од контролних органа тражи да овладају техником свог посла.

То су, укратко, неке од особина службе државне контроле, које треба имати у виду приликом претреса пројекта закона. (Дуготрајан аплауз).

Потпретседник: Пошто више нема пријављених говорника, стављам овај предлог закона на гласање. Ко је за овај

предлог, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли коначно у Савезном већу усвојен па ће, у смислу Устава, бити упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на четврту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима.

Повереници Владе су Петар Ивићевић и Милорад Вучковић. Известилац је др Јерко Радмиловић. Молим друга др Јерка Радмиловића да прочита свој извештај.

Известилац Законодавног одбора др Јерко Радмиловић (*Изборни срез Хвар, Брач, Вис, НР Хрватска*) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Пошто ни по овом законском предлогу нема пријављених говорника нити предлога за читање текста, стављам на гласање законски предлог. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима у Савезном већу коначно усвојен, па ће, у смислу чл. 63 Устава, бити упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на пету тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама.

Другови, по овоме предлогу постоји амандман Владе, који гласи:

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Број 23345

29 децембра 1948 год.

Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Слободан сам упутити Вам предлог за допуну члана 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама који се налази на дневном реду IV ванредног заседања Народне скупштине ФНРЈ. Молим Вас да

приликом претреса наведеног законског предлога у Вашем Већу ставите на дневни ред овај предлог за допуна члана 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама.

Предлог допуне гласи:

У члану 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама уноси се став 3 који гласи:

„Према лицу, које у изузетним и хитним случајевима изврши крштење или одговарајући обред, односно погреб или обред погребља пре него што је извршена пријава матичару или без одобрења надлежног народног одбора, неће се примењивати казне одређене у претходним ставовима, ако наведене случајеве пријави матичару у року од 48 часова од извршења крштења, погребља односно обреда.”

Образложење. Као што сам нагласио у образложењу Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама, предложене измене имају за циљ да обезбеде правилно и тачно вођење матичних књига као важних државних докумената о личном стању наших грађана. Административно-казнене мере, предвиђене у члану 2 законског предлога су прописане само ради заштите уредног вођења књига од стране несавесних, неуредних и неисправних држања и понашања оних лица која по овом или оном основу врше крштење, погреб односно одговарајуће обреде.

Међутим, може се у пракси десити да се вршење наведених чиновних показе неодложним и да се они морају обавити пре претходног уписивања у матичне књиге. Пошто се у оваквим случајевима ради о неодложним мерама и о добронамерном држању лица која ове мере врше, показује се оправданим да се ова лица ослободе одговорности за административне прекршаје. Само се по себи разуме да овакви случајеви треба да буду објективно изузетни и хитни и да лице које их је извршило покаже свој правилан однос према вођењу матичних књига тиме што ће извршено крштење, погреб односно одговарајуће обреде пријавити одмах матичару, а најдоцније у року од 48 часова од њиховог извршења.

Прихватајући извесна изражена мишљења у овом правцу од стране појединих народних посланика, сматрао сам да је

у складу са разлозима који су изазвали доношење Закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама да се члан 2 предлога допуни и наведеном одредбом.

Министар унутрашњих послова ФНРЈ
Александар Ранковић, с. р.

Повереници Владе по овом законском предлогу су Петар Ивићевић и др Дражен Сесардић. Известилац је народни посланик Михаило Ђуровић. Молим друга Ђуровића, да саопшти одборски извештај.

Известилац Михаило Ђуровић (*Изборни срез масурничко-пољанички, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, као известилац сматрам да је овим извештајем Законодавног одбора и образложењем предлагача овај законски предлог довољно образложен те молим Савезно веће да га изволи усвојити. У исто време изјављујем у име Законодавног одбора да примам предложени амандман Министра унутрашњих послова, који је малочас прочитан.

Потпретседник: Пријављених говорника по овом законском предлогу о изменама и допунама у Закону о матичним књигама нема. Стављам на гласање овај законски предлог заједно са амандманом Министра унутрашњих послова за који је известилац изјавио да га прима. Ко је за овај законски предлог заједно са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог заједно са амандманом Министра унутрашњих послова у Савезном већу једногласно примљен те ће, у смислу члана 63 Устава, бити упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на шесту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ.

Повереници Владе по овом законском предлогу су Звонимир Оштрић и др Дражен Сесардић. Известилац је народни посланик Радован Мијушковић. Молим друга Мијушковића да саопшти извештај Законодавног одбора.

Известилац Радован Мијушковић (*Изборни срез тамнавски, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, пошто за овај законски предлог постоји јасно образложење о потреби његовог доношења, то молим Савезно веће да овај законски предлог прими.

Потпретседник: Пријављених говорника нема. Стављам овај законски предлог на гласање. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије у Савезном већу једногласно усвојен и биће, у смислу члана 63 Устава, упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на седму тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља. Повереници Владе су др Воја Ђукановић и Милорад Вучковић. Известилац је друг Јоже Лампрет. Молим известиоца да прочита одборски извештај.

Известилац Јоже Лампрет (*Изборни срез Шоштањ, НР Словенија*) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Пријављених говорника нема и према томе овај предлог стављам на гласање. Ко је за Предлог закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог у Савезном већу усвојен и да ће у, смислу чл. 63 Устава, бити упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на осму тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама закона о државним службеницима. Повереник Владе је др Александар Балтић, а извештилац Михаило Ђуровић. Молим известиоца да прочита одборски извештај.

Извештилац Михаило Ђуровић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Пошто су ове измене и допуне у Одбору свестрано претресане и прихваћене како сам прочитао, то, немајући ништа више да додам, молим Веће да овај законски предлог прими.

Потпретседник: Пријављених говорника нема и стављам овај законски предлог на гласање. Ко је, за нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли кога против? (Нема). Објав-

љујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима у Савезном већу коначно усвојен и биће у смислу члана 63 Устава упућен Већу народа на решавање.

Одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Потпретседник: Настављамо рад. Извештавам да је Веће народа усвојило истоветне текстове које је прихватило и Савезно веће и то: Предлог општедржавног буџета за 1949 годину; Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину; Предлог закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли; Предлог закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима; Предлог закона о изменама и Закона о обавезној служби медицинског особза; и Предлог закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ; Предлог закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља; и Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима.

Овим је Народна скупштина ФНРЈ коначно усвојила све ове законе и они ће, у смислу чл. 75 Пословника Савезног већа, бити упућени Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења и објављивања.

Прелазимо на девету тачку дневног реда: претрес Предлога одлуке о потврди уредаба Владе ФНРЈ. Предлажем Већу следећу одлуку:

„Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ на својој другој седници IV ванредног заседања одржаној 30 децембра 1948 године, на предлог Претседника Владе ФНРЈ, додело је одлуку која гласи:

Потврђују се уредбе које је Влада ФНРЈ у времену од 11 новембра 1948 године до закључно 24 децембра 1948 године донела на основу члана 1 Закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба по питањима из народне привреде, од 4 фебруара 1946 године.”

Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да су све напред поменуте уредбе потврђене. (Видети прилог на крају књиге).

Прелазимо на десету тачку дневног реда: потврда указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ донетих у времену између трећег и четвртог ванредног заседања Народне скупштине ФНРЈ на основу чл. 74 тач. 13 и 15 Устава.

Молим друга секретара да прочита писмо Президијума.

Секретар чита:

ПРЕТСЕДНИШТВО
ПРЕЗИДИЈУМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 1873

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

У времену између III и IV ванредног заседања Народне скупштине ФНРЈ, Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на предлог Претседника Владе ФНРЈ а на основу чл. 74 тач. 13 и 15 Устава ФНРЈ донео је:

1. Указ о образовању Министарства железница и Министарства саобраћаја Владе ФНРЈ из досадашњег Министарства саобраћаја Владе ФНРЈ Бр. 1727 од 11 децембра 1948 године.

2. Указ о образовању Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ Бр. 1728 од 11 децембра 1948 године.

3. Указ о постављању министара Владе ФНРЈ Бр. 1729 од 11 децембра 1948 године.

4. Указ о одређивању општедржавног карактера Министарства електропривреде Владе ФНРЈ Бр. 1789 од 25 децембра 1948 године.

Сагласно чл. 74 Устава ФНРЈ Президијум доставља Већу поменуте указе на одобрење.

26 децембра 1948 год.
Београд

Секретар
М. Перуничих, с. р.

Претседник
Др И. Рибар, с. р.

Потпретседник: Да ли Веће одобрава прочитане указе? (Одобрава). Објављујем да су сви прочитани укази у Савезном већу одобрени. (Видети прилог на крају књиге).

Прелазимо на једанаесту тачку дневног реда: попуњавање упражњених места у сталним одборима Савезног већа.

Има да се изаберу два заменика у Законодавном одбору и то један на место Светозара Крстића који се налази са службом у иностранству, и један на место Ристе Антуновића, који је постао члан Одбора на место Светозара Вукмановића-Темпа.

У Одбор за привредни план и финансије треба да се изаберу три заменика и то један уместо Павла Геренчевића, који је умро, један уместо Радоша Јовановића, који се налази у иностранству и један на место Грује Новаковића који постаје члан у овом Одбору уместо умрлог Аћима Груловића.

У Одбор за спољне послове треба да се изабере један члан уместо др Благоја Нешковића, који је именован за потпретседника Владе и претседника Савезне контролне комисије.

За реч се пријавио да учини предлог народни посланик Велибор Љујић.

Велибор Љујић (*Изборни срез дежевски, НР Србија*): У име десет потписаних народних посланика предлажем: да се за заменике у Законодавном одбору Савезног већа изаберу народни посланици Душан Мугош и Немања Марковић; за заменике у Одбору за привредни план и финансије Савезног већа да се изаберу народни посланици: Томо Гранфил, Вујица Гајиновић и Живко Ерчић; за члана Одбора за спољне послове Савезног већа да се изабере народни посланик Петар Стамболић.

Потпретседник: Прима ли Веће предлог народног посланика Велибора Љујића? (Прима). Има ли још ко други какав предлог? (Нема). Објављујем да су изабрани за заменике у Законодавном одбору Душан Мугош и Немања Марковић; за заменике у Одбору за привредни план и финансије Томо Транфил, Вујица Гајиновић и Живко Ерчић; за члана Одбора за спољне послове Петар Стамболић.

Прелазимо на дванаесту тачку дневног реда: избор другог потпретседника Савезног већа на место Авда Хума који је поднео оставку.

Има ли ко какав предлог?

За реч се пријавила Љубинка Милосављевић.

Љубинка Милосављевић (Изборни срез белички, НР Србија): Предлажем за другог потпретседника Савезног већа друга Османа Карабеговића. (Аплауз).

Потпретседник: Има ли још ко какав предлог? (Нема). Пошто другог предлога нема, да ли Веће прима предлог другарице Љубинке Милосављевић? (Прима). Објављујем да је за потпретседника Савезног већа једногласно изабран друг Осман Карабеговић.

Овим је дневни ред данашње седнице исцрпен. Молим Веће да ме овласти да могу потписати записник данашње седнице. (Одобрава се). Тиме је закључена данашња седница и IV ванредно заседање Народне скупштине ФНРЈ.

(Седница је закључена у 12 часова).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

ВЕЋЕ НАРОДА

Друга седница

(30 децембра 1948)

Почетак у 9,45 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Председник: Отварам другу седницу IV ванредног заседања Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар **Михаило Грбић**.

Изволите саслушати записник прошле седнице.

Секретар Михаило Грбић (НР Црна Гора) чита записник прве седнице од 26 децембра 1948 године.

Председник: Има ли ко да учини какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Пошто примедаба нема, записник се оверава.

Изволите чути једно саопштење. Потпредседник Већа народа **Божидар Масларић** подноси оставку на свој потпредседнички положај, пошто је именован за Министра саобраћаја Владе ФНРЈ.

Предлажем да избор новог потпредседника извршимо после гласања о буџету. Прихвата ли Веће народа овај предлог? (Прихвата).

Овом приликом могу само да се захвалим другу **Божидару Масларићу**, да му честитам на новом положају и да му пожелим много успеха на новом послу. (Гласови: И ми му то желимо! — Аплауз).

Изволите саслушати молбе народних посланика за одсуства.

Бурсаћ Милан моли 5 дана одсуства, Дмитар Несторов — 10 дана, Божо Митровић — 5 дана, Михаило Вицковић — 5 дана, Вуко Радовић — 5 дана, Анте Салаџан — 10 дана, Петар Маснић — 5 дана, Стане Кавчич — 4 дана, Јован Јердић — 1 дан.

Предлажем Већу да се свима народним посланицима који су тражили више од 5 дана одсуства одобри по 5 дана, а онима који су тражили мање, онолико колико су тражили. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да су одсуства одобрена.

Осим избора потпретседника Већа народа, на место Божидара Масларића, предлажем да се, у истој тачки дневног реда, изврши попуна упражњених места у сталним одборима Већа народа. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Тиме је наш дневни ред допуњен.

Прелазимо на прву тачку дневног реда: гласање о Предлогу општедржавног буџета за 1949 годину.

Пошто нема предлога да се, у смислу пословника, Предлог општедржавног буџета чита, то стављам на гласање Предлог општедржавног буџета за 1949 годину.

Предлажем да гласамо појединачно. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Пошто Веће прима, молим друга секретара да изврши прозивку. Гласа се за и *против*.

Секретар врши прозивку народних посланика.

(После гласања)

Претседник: Гласало је 118 народних посланика и сви су гласали за. Објављујем да је тиме Општедржавни буџет за 1949 годину у Већу народа изгласан и да ће се, у смислу члана 63 Устава, упутити Савезном већу на решавање. (Аплауз).

Прелазимо на другу тачку дневног реда: избор потпретседника Већа народа и попуна упражњених места у сталним одборима Већа народа.

Има ли ко какав предлог за избор потпретседника Већа народа? Има реч народни посланик Крсто Филиповић.

Крсто Филиповић (АО Космет — НР Србија): За новог потпретседника Већа народа предлажем Крсту Попиводу.

Потпретседник: Чули сте предлог народног посланика Крста Филиповића. Постоји ли какав други предлог? (Не по-

стоји). Ко гласа за овај предлог? (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог народног посланика Крсте Филиповића усвојен. Друг Крсто Попивоца изабран је за потпретседника Већа народа и молим да заузме место.

Има ли ко какав предлог за поуну упражњених места у сталним одборима?

Пал Шоти (АП Војводина — НР Србија): За земенике чланова у Законодавном одбору предлажем другарицу Митру Митровић и друга Спасоја Ђаковића.

Претседник: Чули сте предлог народног посланика Пала Шоти. Има ли још ко какав други предлог? (Нема).

Љуба Момчиловић (АП Војводина — НР Србија): За заменика у Одбору за привредни план и финансије предлажем друга Пунишу Перовића.

Претседник: Чули сте предлог народног посланика Љубе Момчиловића. Има ли ко какав други предлог? (Нема).

Чули сте предлоге народних посланика Пала Шоти и Љубе Момчиловића. Стављам ове предлоге на гласање. Ко је за ове предлоге, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да су предложени народни посланици изабрани на упражњена места.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину. Молим другарицу известиоца Анку Берус да поднесе одборски извештај.

Известилац Анка Берус чита одборски извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овом законском предлогу? (Не тражи нико). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину.

Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Нико није против. Објављујем да је овај закон изгласан и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на четврту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли. Молим друга известиоца Милоша Царевића да поднесе одборски извештај.

Известилац Милош Царевић (*НР Србија*) чита одборски извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овом законском предлогу? (Не тражи нико). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико није против, објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли у Већу народа усвојен и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на пету тачку дневног реда: претрес Предлога закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима. Молим известиоца Законодавног одбора друга Милоша Царевића да поднесе извештај Законодавног одбора.

Известилац Милош Царевић чита извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овом законском предлогу? (Не тражи нико). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање. Ко гласа за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима једногласно усвојен у Већу народа и да ће бити упућен Савезном већу на решавање.

Прелазимо на шесту тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама. Молим известиоца Законодавног одбора друга Радована Поповића да поднесе одборски извештај.

Известилац Радован Поповић (*НР Србија*) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Саопштавам Већу да је Министар унутрашњих послова упутио Већу народа овај акт:

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Број службено
29 децембра 1948 године
Београд

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Слободан сам упутити Вам предлог за допуну члана 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним

матичним књигама који се налази на дневном реду IV ванредног заседања Народне скупштине ФНРЈ. Молим Вас да приликом претреса наведеног законског предлога у Вашем Већу ставите на дневни ред овај предлог за допуну члана 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама.

Предлог допуне гласи:

У члану 2 Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама уноси се став 3 који гласи:

„Према лицу, које у изузетним и хитним случајевима изврши крштење или одговарајући обред, односно погреб или обред погребца пре него што је извршена пријава матичару или без одобрења надлежног народног одбора, неће се примењивати казне одређене у претходним ставовима, ако наведене случајеве пријави матичару у року од 48 часова од извршења крштења, погребца односно обреда.”

Образложење. Као што сам нагласио у образложењу Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама, предложене измене имају за циљ да обезбеде правилно и тачно вођење матичних књига као важних државних докумената о личном стању наших грађана. Административно-казнене мере, предвиђене у члану 2 законског предлога су прописане само ради заштите уредног вођења књига од стране несавесних, неуредних и неисправних држања и понашања оних лица која по овом или оном основу врше крштење, погреб односно одговарајуће обреде.

Међутим, може се у пракси десити да се вршење наведених чиновца покаже неодложним и да се они морају обавити пре претходног уписивања у матичне књиге. Пошто се у оваквим случајевима ради о неодложним мерама и о добронамерном држању лица која ове мере врше, показује се оправданим да се ова лица ослободе одговорности за административне прекршаје. Само се по себи разуме да овакви случајеви треба да буду објективно изузетни и хитни и да лице које их је извршило покаже свој правилан однос према вођењу матичних књига тиме што ће извршено крштење, погреб односно одговарајуће обреде пријавити одмах матичару, а најдоцније у року од 48 часова од њиховог извршења.

Прихватајући извесна изражена мишљења у овом правцу од стране појединих народних посланика, сматрао сам да је у складу са разлозима који су изазвали доношење Закона о

изменама и допунама Закона о државним матичним књигама да се члан 2 предлога допуни и наведеном одредбом.

Министар унутрашњих послова ФНРЈ
Александар Ранковић, с. р.

Претседник: Да ли известилац прихвата овај амандман?

Известилац: Прихватам.

Претседник: Пошто је известилац прихватио овај амандман, питам да ли ко тражи реч о овом законском предлогу и о овом амандману? (Не тражи нико). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање о овом законском предлогу са амандманом који је поднет од стране Владе, а који је прихватио известилац. Ко гласа за овај законски предлог са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Веће народа примило Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама са амандманом који је поднела Влада и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на седму тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

Молим друга известиоца Саву Оровића да у име Законодавног одбора поднесе извештај о овом законском предлогу.

Известилац Саво Оровић (НР Црна Гора) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора. Тражи ли ко реч о овом законском предлогу? (Не тражи нико). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије изгласан у Већу народа и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на осму тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља. Молим друга известиоца Законодавног одбора Драгољуба Илића да поднесе извештај.

Известилац Драгољуб Илић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Другови народни посланици, допустите ми да после извештаја кажем неколико речи о самом Предлогу закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља.

Закон о обавезној војној служби медицинског особља од 1945 године и његове касније допуне нису били у стању да широким народним масама обезбеде ону и онакву помоћ каква је првобитно била замишљена када је закон донесен, и то поглавито услед оскудице особља здравствене службе. Медицински кадрови, проређени за време рата, били су малобројни, те се указала потреба да се првобитно одређени рок обавезне медицинске службе продужи. То се чини овим законским нацртом, који рок обавезне службе медицинског особља продужава од једне на три године.

Поред ове важне измене, законски предлог садржи и допуну члана 1 Закона од 1945 године, што проширује појам лица која спадају у медицинско особље. Значајном допуном сматра се и одредба, по којој су у медицинско особље увршћени апсолвенти медицинског и фармацеутског факултета који не дипломирају у року од године дана по истеку последњег семестра студија. Показало се, наиме, као потребно донети ову допуну, што су многи студенти, по истеку рока за завршетак студија, избегавали да то учине, у намери да избегну обавезну медицинску службу, и лаћали се запослења друге врсте. Према прибраним подацима којима располажу надлежне установе, има више стотина апсолвената медицине и фармације који избегавају да дипломирају, плашећи се да не буду распоређени по селима и тамо где се осећа потреба у лекарима и апотекарима, и радије ступају у административну службу. Да би учинио крај таквим и сличним злоупотребама, законски нацрт обухвата и апсолвенте, остављајући им ипак рок од године дана од завршетка последњег семестра да заврше студије и посвете се служби за коју су се спремали.

Потребу доношења ових законских измена намеће стање здравствене службе у нашој држави. То стање сликовито је описао у своме говору приликом буџетске дебате министар Грегорић. Допустите ми, другови, да вас са неколико речи потсетим на његова излагања у погледу здравствене службе. Према службеним подацима, наша земља располаже само једном четвртином потребног броја лекара, од којих је опет само једна четвртина испод 50 година живота. При томе од

укупног броја лекара на градове отпада 90 процената, док се врло мали број лекара налази по среским местима а и села, индустриски центри и градилишта исто тако слабо су обезбеђени лекарском помоћи. Недостатак здравственог стручног особља, а посебице специјалиста, нарочито је осетљив у Босни и Херцеговини, Црној Гори, Македонији и Аутономној области Косова и Метохије. Довољно је само напоменути да на Косову и Метохији, који у погледу медицинског особља стоје понајгоре, један лекар долази просечно на 16.527 становника, док у Босни и Херцеговини 19 срезова немају ниједног лекара, а у Црној Гори 7 срезова ниједног апотекара. Стога се као прешна наметала потреба правилније расподеле расположивог особља, бољег искоришћавања стручних кадрова, док не пристигну нови, који се споро изграђују, да прихвате и понесу пуније обезбеђење здравствене службе народу. Прошло је време кад су лечење и лекарска помоћ били привилегија имућних. Народ и његово здравље најпреча су брига народне власти. Ту потребу долази да употпуни и законски нацрт који је пред вама. И ја вас, у име Законодавног одбора, молим да га прихватите како је предложен. (Аплауз).

Претседник: Тражи ли ко реч о овом законском предлогу? (Не тражи нико). Гласамо. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко гласа против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља у Већу народа изгласан и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на девету тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима. Молим друга известиоца да поднесе извештај.

Извештај Јоза Миливојевић (НР Хрватска) чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч по овом законском предлогу? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима изгласан у Већу народа и да ће се упутити Савезном већу на решавање.

Одређујем одмор.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад.

Извештавам Веће да је Савезно веће доставило Већу народа усвојене истоветне текстове које је усвојило и Веће народа и то: 1) Предлог општедржавног буџета за 1949 годину, 2) Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину, 3) Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима, 4) Предлог закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли, 5) Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама, 6) Предлог закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима, 7) Предлог закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља, 8) Предлог закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије.

Овим је Народна скупштина коначно усвојила све ове законе и они ће се, у смислу члана 75 Пословника Већа народа, упутити Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашавања и објављивања.

Прелазимо на десету тачку дневног реда: претрес Предлога одлуке о потврди уредаба Владе ФНРЈ донетих у времену од 11 новембра до 24 децембра 1948 године. Жели ли Веће да се прочитају ове уредбе? (Не жели). Приступамо гласању. Да ли ко жели реч по овим уредбама? (Не жели нико). Ко гласа за ову одлуку, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да су уредбе Владе ФНРЈ, донете у времену од 11 новембра до 24 децембра 1948 године потврђене у Већу народа. (Видети прилог на крају књиге).

Прелазимо на једанаесту тачку дневног реда: потврда Указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ, донетих у времену између III и IV ванредног заседања, а на основу члана 74 тачке 13 и 15 Устава ФНРЈ. Жели ли Веће да се прочитају ови укази? (Не жели). Приступамо гласању. Ко гласа за потврду ових указа, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да су укази Президијума потврђени. (Указе видети као прилог на крају књиге).

Тиме је дневни ред овог заседања исцрпен.

Закључујем данашњу седницу и IV ванредно заседање и желим друговима народним посланицима и свима нашим народима срећну и успешну Нову годину, успешну особито у погледу Петолетке. (Сви народни посланици устају и дуготрајно аплаудирају).

(Седница је закључена у 12 часова).